This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

WIDENER LIBRARY
HX 61HR F

Digitized by Google

P Neth 309.1

Harvard College Library

ColLibri
COVER BOOK SYSTEM

DUTCH HISTORY

JOHN LOTHROP MOTLEY
MEMORIAL COLLECTION

FROM AN ANONYMOUS GIFT

04
LDPE

ColLibri
COVER BOOK SYSTEM

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

WERKEN DER VEREENIGING

TOT UITGAVE DER BRONNEN VAN HET

OUDE VADERLANDSCHE RECHT,

GEVESTIGD TE UTRECHT.

EERSTE REEKS.

No. 13.

'S-GRAVENHAGE,
MARTINUS NIJHOFF.
1897.

Digitized by Google

Digitized by Google

OUDE VADERLANDSCHE RECHTSBRONNEN.

DE MIDDELEEUWSCHE RECHTSBRONNEN

DER KLEINE STEDEN

VAN HET NEDERSTICHT

VAN

UTRECHT.

UITGEGEVEN

DOOR

MR. R. FRUIN TH. AZN.,

Rijksarchivaris in Zeeland.

TWEEDE DEEL.

'S-GRAVENHAGE.

MARTINUS NIJHOFF.

1897.

Digitized by Google

P Neth 3 c.1
Harvard College Library
Motley Collection
July 11 1900

Typ. J. VAN BOEKHOVEN, Utrecht

Digitized by Google

VOORBERICHT.

Dat het tweede deel van dit werk eerst vijf jaren na het eerste deel het licht ziet, vindt zijne verklaring in de volgende feiten. Reeds in 1889 had ik het gemeentearchief van Montfoort geregeld; in 1892, toen het eerste deel van dit werk verscheen, was ik bezig met de inventarisatie van het archief der gemeente IJselstein, en het liet zich voorzien, dat mij na een niet al te lang tijdsverloop ook de ordening van het archief van Wijk bij Duurstede zou worden opgedragen. Het scheen nu doelmatig de publicatie der Wijksche rechtsbronnen, die vooraf moest gaan aan die van de rechten van Montfoort en IJselstein, eerst ter hand te nemen, nadat het archief geregeld was; immers alleen dan kon gezegd worden, dat zich in het gemeentearchief geene stukken bevonden, die verdiende in deze opgave te worden opgenomen. De bewerking der rechtsbronnen van de steden Montfoort en IJselstein, welke zich aan de regeling harer archieven aangesloten had, had ten overvloede aangetoond, hoe dikwijls in een archief stukken schuilen, die eerst bij eene regeling er van voor den dag komen, zonder dat hunne aanwezigheid daar ter plaatste vroeger werd vermoed. Eerst in het laatst van 1894 liep de ordening van het Wijksche archief ten einde; maar het duurde ten gevolge mijner verplaatsing naar Middelburg nog eenigen tijd, eer de bewerking der Wijksche rechten kon worden ter hand genomen; en zoo is het 1897 geworden, voordat het tweede deel geheel is afgedrukt.

Dit deel is niet het laatste. De rechten van Wijk bij Duurstede, Montfoort en IJselstein bleken te omvangrijk om in één deel te worden opgenomen. Het derde deel zal nu

Digitized by Google

de rechten van IJselstein bevatten benevens de stadsbrieven van de kleine steden, daaronder begrepen die, welke nooit op de statenvergadering zitting hebben gehad. Daar de rechten van IJselstein reeds geheel tot afdrukken gereed zijn, zal het derde deel, hoop ik, niet zoo lang op zich laten wachten als het vorige.

Ook ditmaal heb ik mijn dank te betuigen aan de verschillende autoriteiten, die mij het werk vergemaklijkt hebben: de gemeentebesturen van Montfoort en Wijk bij Duurstede en in het bijzonder Mr. S. MULLER FZN., rijksarchivaris in Utrecht.

R. FRUIN TH. AZ.

Digitized by Google

WIJK BIJ DUURSTEDE.

Digitized by Google

Digitized by Google

De geschiedenis der uitwendige rechtsontwikkeling van Wijk is met weinige woorden medegedeeld. De stad, in 1300 door den heer van Gaasbeek gesticht en in 1459 onder het rechtstreeksch beheer der bisschoppen van Utrecht gekomen, heeft eerst na dien tijd zijn recht gecodificeerd. Het Poortboek, waarin dit is geschied, bevat nog een stuk van 1504 (VI art. 3), en moet dus na dien tijd zijn samengesteld. Intusschen blijkt uit eene aanteekening elders (B XVII), dat het Poortboek reeds in 1486 bestond en bestemd was tot het opnemen van rechtsvoorschriften. Het is dus waarschijnlijk, dat men reeds toen op eene codificatie van het Wijksche recht bedacht was, en de noodige gegevens daarvoor in het Poortboek verzamelde, en dat dat Poortboek na 1504 in het net geschreven is, waarbij misschien nog enkele wijzigingen in de indeeling zijn aangebracht. Dit net-exemplaar van het Poortboek bestaat nog, en is voor deze uitgave gebruikt. Het heeft van ouds in het Wijksche archief berust (zie: Vermeulen. Verslag aangaande de archieven in de provincie Utrecht, 1856. p. 15), doch is later uit het archief ontvreemd. Ten slotte aangekocht door het rijk, is het eerst in het depôt te Utrecht geplaatst en later weder aan de gemeente Wijk afgestaan, die het echter aan het Utrechtsche depôt in bruikleen heeft overgelaten. Het is in den tweeden supplement-inventaris van het Utrechtsche depôt beschreven onder nr. 613, in den catalogus van het archief te Wijk onder nr. 23, en zal in deze uitgave als P worden aangehaald. Het is een zeer fraai geschreven handschrift op perkament van 130 folio's, waarvan er 123 door den tekst, 7 door de inhoudstafel zijn gevuld. De opschriften der verschillende artikelen zijn met roode inkt geschreven, somtijds zijn kleine artikelen (bij vergissing blijkbaar) geheel met roode inkt geschreven. In een later geschreven opschrift voor in het deel, wordt het het „Poirterboeck" genoemd, maar op de bovenaangehaalde plaats (B XVII) en in de

Digitized by Google

ordonnantie van 1598 wordt hetzelfde deel uitdrukkelijk het Poortboek genoemd, wat dan ook een goeden zin heeft. Met dit handschrift zijn wegens zijn officieel en origineel karakter geene andere vergeleken. Een afschrift van P. berust in het rijksarchiefdepôt te Utrecht, en wordt in den inventaris beschreven op pagina 189. Het is vervaardigd door prof. Bondam en door het rijk verkregen uit de auctie Musschenbroek. Een ander exemplaar van het Poortboek is te vinden in het handschrift, dat aanstonds als R zal worden aangehaald.

Op deze eerste codificatie van het Wijksche recht volgde eerst in 1598 eene tweede, waarover hierachter (onder D) zal gesproken worden. In deze uitgave volgen eerst nog twee andere afdeelingen. De eerste is ontleend aan een handschrift, hier aangehaald als Q; door dr. Cornelis Booth, die het bezeten heeft, gemerkt CLXIII; in den supplement-inventaris van het Utrechtsche depôt, waarvoor het met vele andere deelen der collectie Booth werd aangekocht, vermeld onder nr. 626, en in den inventaris van het gemeentearchief van Wijk, waaraan het rijk het handschrift heeft afgestaan [1]), onder nr. 24. Het deel telt 68 folio's en heeft in 1568 berust onder den Wijkschen kerkmeester Jacop van Hollant, die er (fol. 49 verso) eene critiek in uitbrengt op een contract, door zijne onmiddellijke voorgangers met het kapittel van Wijk aangegaan, welk contract eveneens in originali in het handschrift neergeschreven is, zoodat het register blijkbaar een min of meer officieel karakter droeg, of liever door de kerkmeesters (en den stedelijken magistraat) als handleiding werd gebruikt. De eerste 17 folio's zijn met dezelfde hand beschreven, die blijkbaar een ouderen tekst overschreef, zooals uit de talrijke verschrijvingen tengevolge van het niet begrijpen der bedoeling van den tekst blijken kan. De verdere folio's zijn door twee of drie andere handen, die allen uit het midden der 16e eeuw dateeren, beschreven. Het zou zelfs kunnen zijn, dat alles na fol. 17 van ééne hand afkomstig was. Wat den inhoud van Q aangaat, hoofdzakelijk bestaat die uit eene min of meer systematische beschrijving van het te Wijk bij Duurstede geldende recht, die vaak niet anders is dan eene

1) De gemeente Wijk bij Duurstede heeft dit handschrift echter weder in bruikleen aan het rijk afgestaan. De lotgevallen der handschriften R en S komen geheel met die van Q overeen.

Digitized by Google

paraphrase van de artikelen van het Poortboek. Waar die paraphrase slechts weinig van den officieelen tekst afweek, is in deze uitgave alleen naar het betreffende artikel van A verwezen, terwijl in A de zakelijke varianten aangeteekend zijn. Meestal verschilde evenwel de vorm te veel, en dan is de tekst in B in zijn geheel afgedrukt. De schrijver heeft zich echter niet tot het Wijksche recht beperkt, ook de gebruiken van het landrecht, dat te Wijk placht te vergaderen, en van het Stichtsche leenrecht zijn door hem medegedeeld, terwijl het handschrift bovendien nog lijsten van nieuw aangenomen burgers, formulieren van brieven en akten [1]), de kortinge op het schepenrecht van Utrecht en andere in deze uitgave niet opgenomene stukken bevat. In den tekst van B is er op gewezen, telkens als een gedeelte van den tekst van Q niet is opgenomen.

In de derde afdeeling der Wijksche rechtsbronnen (C) zijn opgenomen verschillende stukken, afkomstig uit de jaren 1400 en 1522—1584. Zij zijn uit drie verschillende handschriften bijeengebracht, die hier zijn aangehaald als R, S en T.

Het register, aangehaald als R, in den inventaris van het Wijksche archief bekend onder nr. 25, in den supplementinventaris van het Utrechtsche depôt onder nr. 627, en in de collectie Booth onder nr. CLXIV, bestaat uit twee onderscheidene gedeelten. Het eerste bevat de folio's 1—34 en geeft een afschrift van A, te beginnen met VI. Achteraan zijn intusschen zoowel de eerst overgeslagene rubrieken I—V als enkele andere, die blijkbaar bij vergissing achterwege gebleven waren, met dezelfde hand bijgeschreven. De laatste bladen van dit gedeelte van het handschrift hebben veel te lijden gehad; de secretaris der stad Abraham Booth heeft enkele passages, die weggevallen waren, bijgeschreven. De rest van het handschrift bestaat uit op losse vellen geschrevene afschriften van privilegiebrieven van Wijk, gedeeltelijk van de hand van A. Booth, gedeeltelijk veel ouder, die later bijeengebonden zijn. Dat heeft niet altijd even nauwkeurig plaats gehad: het eenige stuk, dat in deze uitgave opgenomen is (III: de voorwaarden, waarop Karel V als heer aangenomen is), is verkeerd ge-

1) Deze formulieren zijn meerendeels ontleend aan het archief van Willem van Wijck, schout van Louwenrecht, en aan het leenhof van Willem van Montfoort, proost van Oudmunster.

Digitized by Google

bonden. Het beslaat de folio's 50 en 49 en schijnt nog uit de eerste helft der 16e eeuw te dateeren.

Het register, hier aangehaald als S, komt in den Wijkschen inventaris voor onder nr. 26, in den eersten Utrechtschen supplement-inventaris onder n°. 628 en in de collectie Booth onder nr. CLXV. Dit handschrift schijnt oorspronkelijk vervaardigd te zijn door Elijs Janss. van Nordt, die in 1531 leefde. Het bevat allerlei opgaven, handvesten, keuren, geschiedkundige aanteekeningen en vooral formulieren van akten en brieven, waaruit voor deze uitgave alleen de ordonnantie op het gasthuis (I) overgenomen is. Verscheidene bladen, die oorspronkelijk ledig waren, zijn door Abraham Booth beschreven, terwijl later nog bijgebonden zijn de kameraarsrekening van 1546/7 en eene verklaring van den magistraat omtrent verschillende rechtsusantiën. Dit laatste stuk, een origineel, waarvan het opgedrukte zegel nog aanwezig is, is in deze uitgave opgenomen (IV).

Het als T aangehaalde register komt in den inventaris van het Wijksche archief voor onder nr. 27. Het bestaat uit 162 folio's en bevat ordonnantiën van den magistraat, gildebrieven, ordonnantiën van het provinciaal bestuur en andere stukken. De er in voorkomende stukken zijn niet in chronologische volgorde geplaatst; integendeel blijkbaar heeft men bij het aanleggen van het register de in te schrijven stukken tot verschillende rubrieken gebracht en achter elke afdeeling ruimte voor latere stukken van gelijksoortigen aard opengelaten. Het register is waarschijnlijk omstreeks 1631 aangelegd, uit welk jaar het jongste stuk, dat met de oudste hand geschreven is, dateert. Dadelijk daarna heeft de stadssecretaris Abraham Booth het bijgewerkt en aangevuld, en tot het einde der 17e eeuw is het in gebruik gebleven. De hoofden boven de verschillende stukken, die bij den aanleg van het boek zijn opgenomen, zijn door A. Booth bijgeschreven. Voor deze publicatie zijn van de oudste stukken een vijftal overgenomen (II, V—VIII).

In de vierde plaats wordt hier de ordonnantie van 1598 [1]) medegedeeld. Zij past eigenlijk niet in het kader van deze publicatie, daar zij daarvoor te laat is samengesteld. Maar

---

1) In den Wijkschen inventaris heb ik deze ordonnantie ten onrechte op 1595 gesteld, daartoe verleid door de onjuiste opgave van U.

Digitized by Google

aan de stad Wijk heeft Karel V niet als aan andere steden eene nieuwe ordonnantie gegeven, en de ordonnantie van 1598 kan geacht worden te Wijk de plaats te vervullen, die te Utrecht en Amersfoort de ordonnanties van den keizer innemen. De ordonnantie, die nimmer, voor zooverre ik weet, is uitgegeven, wordt hier gepubliceerd naar een handschrift, dat in den inventaris van het Wijksche archief onder nr. 28 is beschreven en hier als U is aangehaald. Dit deel, geschreven met eene hand uit de tweede helft der 17e eeuw, bestaat uit drie afzonderlijk gepagineerde stukken. Het eerste stuk omvat de vermelde ordonnantie, het tweede verschillende ordonnantiën van de Staten van Utrecht benevens de costumen en usantiën der stad Utrecht, het derde is een afschrift van T, dat echter is voortgezet tot 1688. Om het officieele karakter van deze verzameling, zijn de twee andere afschriften van de ordonnantie, die mij bekend zijn, er niet mede vergeleken. Het eene berust ten gevolge eener schenking van den heer De Geer van Jutfaas in het rijksarchiefdepôt te Utrecht en is in den catalogus der rechterlijke archieven onder nr. 591 vermeld. Het is een afschrift uit de eerste helft der 17e eeuw en eindigt midden in het eenige artikel der XVII rubriek (van consignatie). Ook het andere afschrift, dat in het gemeentearchief van Wijk berust (inventaris nr. 29) is onvolledig. Alleen de rubrieken V—XIII zijn aanwezig, de aanhef en daarmede de rubrieken I—IV zijn verloren, terwijl het waarschijnlijk is, dat de latere rubrieken nooit in het afschrift (dat uit de 18e eeuw dateert) zijn opgenomen. Wel daarentegen is vergeleken een ander handschrift van 37 folio's klein quarto, aangehaald als V. Het komt in den supplement-inventaris van het archief der provincie Utrecht onder nr. 629 voor, en bevat het concept der ordonnantie, zooals dit door eene commissie uit den oudraad en uit het gerecht is onderzocht. Uit U blijkt, dat daarna in het concept nog eenige wijzigingen zijn aangebracht.

De vonnissen, die de laatste afdeeling (E) der hier uitgegevene Wijksche rechtsbronnen uitmaken, zijn meerendeels ontleend aan het fragment-sententieboek van 1546—1547, dat door mr. J. A. Grothe aan het rijksarchiefdepôt in Utrecht is geschonken, en nu in den catalogus der rechterlijke archieven onder nr. 575 voorkomt. Enkele (de 3 laatste) sententiën zijn nog overgenomen uit het in zeer slechten staat verkee-

Digitized by Google

rende register „van tgundt voor den gerechte van Wijck ge[trac]teert ende gepasseert is zedert den [eersten] January anno XV^{c}LII totten lesten [Mey] daernaestvolgende, beyde dagen incl[uys]". Het register, thans in den inventaris der rechterlijke archieven onder nr. 592 vermeld, is een geschenk van mr. B. J. L. baron De Geer van Jutfaas. Er is naar gestreefd uit beide registers die vonnissen op te nemen, waaruit men eenigen rechtsregel van Wijk kan leeren kennen.

Voor zooverre ik weet, is geene der hier volgende rechtsbronnen vroeger reeds uitgegeven.

Digitized by Google

A. POORTBOEK.

I. *Item dit is der poerten brief van* [1]) *hare vriheit ende rechten, dat sy hebben.*

Alle dengenen, die desen brieff zullen sien of horen lesen, doe wy verstaen Gijsbrecht van Apcoude, ridder, mitter wairheit, opdat die saken, die in der tijt gescien, niet vergeten en werden, soe ist gewoenliken, dat men [2]) die saken mit scriften der brieven vast ende stedich maect, als dat men der eweliken gedencken mach. Ende want wy by rade onser gemeenre vrienden ende mit onsen vryen willen (willen) [3]) van onsen dorpe tot Wijck een poirte [4]) maken, ende dat die scepene, raet ende gemeente der voirseider poirten zullen gebruken ende hebben alrehande vryheit, soe hebben wy hem gegeven voir ons ende voir onsen nacomelingen, dat alle die poirters der voirseider poirten tot Wijck vrye ende los sullen wesen van alre scattingen, van alre onrechter giften ende van allen kuermeden. Voirt wairt, dat geviele, dat wy onsen voirseiden poirteren of enich van hem baden om enigerhande dinck, des sy of enich van hem ons weigerden, dairomme en sullen wy ons op hem of op yemant van hem niet toernen of mueyen. Voirt alle gewoenten van rechte ende rechten [5]), die die scepenen ende die raet der voirseider poirten tot Wijck by ons off bi onsen rechten ordineren tot behoef der voirseider poirten, dat sy een vry macht hebben die te setten ende alsoe te houden off weder te ontsetten. Voirt van allen misdaden,

1) „van" staat tweemaal in het HS.
2) „dat men" staat tweemaal in het HS., eens doorgeschrapt.
3) Dit woord ontbreekt in het HS.
4) Het HS. voegt hier in: „te".
5) Het HS. heeft: „renten".

Digitized by Google

die dagelicx gevallen tegen der settinge der scepen ende des raets der voirseider poirten, dair sullen wy off hebben dat een derdendeel ende dese voirseide poirte dat ander derdendeel, ende die scepen dat derden deel. Voirtmeer soe en sal geen poirter der voirseider poirten meer werden gevangen off gehouden mit borchtochten, alsoe verre als die scepen der voirseider poirten kennen, dat hy alsoe vele goets heeft, dair hy mede mach beteren alsulke misdaet, als hy misdaen heeft, uutgenomen dootslage ende alsulke misdade, die aent lijf gaen off aen den ewigen kerker. Voirt soe hebben wi geloeft in goeden truwen den scepenen, den raet ende der gemeenten te hulpen te comen mit rade ende mit dade, wanneer dese voirscreven scepene, raet ende gemeente dese voirscreven poirte vestigen willen mit graven off mit mueren off mit beiden. Voirt alle coeplude, die in der voirseider poirten comen ter jairmerct, zullen hebben drie dagen, eer dat men die krusen richt, ende drie dagen, naedat men die krusen wech doet. Ende die comen ter wekemerct, zullen hebben dien dach een seker ende vast geleide te comen, te bliven ende weder te varen, tenwair dat sy dan sulke misdade deden, dair men se dan billicx om houden soude. Voirt so hebben wy geloeft in goeden trouwen onsen scepenen, raet ende gemeenten voirseit te bescermen tegen allen dengenen, die se veronrechten wouden, ende hen te sterken overall in allen hueren rechte nae onser macht. Ende woude yemant breken die vryhelt der voirseider poirten, soe moegen die poirteren van Wijck dien wederstaen by consent des rechters ende der scepene sonder misdaet ende toerne van ons. Voirt enich poirter van Wijck, die voir sinen dagelicxschen rechter [1]) recht doen wil, die en sell van sinen medepoirter niet moegen werden gedaget noch beswairt voir den officiaell van Utrecht. Voirt soe geven wy mit desen tegenwoirdigen brief onsen voirseiden poirteren alsulke vryheit, als een eersame vader ende here, heer Johan van Nassouwen, welneer gecoren tUtrecht, verleent had heren Zweder, onsen vader, dien God genadich sy, ende ons, diewelke vriheit wy in scrifte hebben, ende geloven onsen voirseiden raet, scepene ende gemeente die vryheit vast te houden. Sonder argelist. In eenre oerkonde ende vesticheit alre saken voirscreven hebben wy Gijsbrecht van Apcoude, ridder, voir-

1) Het HS. heeft: „rechten".

Digitized by Google

screven desen tegenwoirdigen brief doen vesten mit onsen zegelen. Ende wy Otte here van Bueren, Hubert van Everdingen, Zweder van Zulen, Johan van Zulen ende Gijsbert [1]) van den Goey, ridders, hebben om beden wille eens edelen mans heren Gijsbrecht van Apcoude, ridder, voirseit ende der voirseider poirtere van Wijck onse zegelen aen desen tegenwoirdigen brief gehangen tot eenre vesticheit [2]) alre saken voirscreven. Gegeven int jair ons Heren dusent drie hondert op sunte-Gregoriusdach.

II. *Dit is den brief van den joncheer van Gaesbeeck.*

Jacop here tot Gaesbeeck, tot Apcoude, tot Putte ende toe Stryen ende Willem heer ten Berge, ten Byland ende tot Hedel doen kont mit desen brieve mit malcanderen overgecomen te wesen alle die punten hiernae bescreven: te weten, dat ick Willem voirscreven qwijtscelde voir my, minen oren ende eerfgenamen tot behoef Jacobs mijns neven ofte sijnre nacomelingen behoef alle rechts ende toeseggens, dat ick by enigen geloeften ofte voirwairden beceelt, bebrieft ofte onbebrievet hebben mach totten dage toe van heden aen ofte van den landen, heerlicheiden, sloten ende stede van Apcoude, Duersteden ende Wijck mit allen toebehoren, dat die voirscreven Jacop mynen neve my tanderen tiden gemaect heeft nae sijnre doot, sterft hy voir mi sonder wittige geboert van hem te bliven, nae begrip der brieve, die hij mi dairof gegeven heeft, ende oeck nae het overgeven, dat hy van den slote van Duersteden mit dat dair toe behoert, mi Willem gedaen heeft voir minen ghenadigen heer van Gelre, ende desgelijcx oeck qwijtsceldinge alle geloeften ende voirwairden, die mi die voirscreven poert van Wijck hieroff, hettsy van hulde ende eet, gedaen heeft, als van mi te ontfaen tot haren heer, ofte die voirscreven mijn neve aflivich worde, gelijck voirscreven is, nae tbegrip der voirscreven brieve, my dairoff gegeven, welke brieff des voirscreven Jacops mijns lieven neven mitten brieven des voirscreven hertogen ende der voirscreven poirten ick ellicx den sinen overgegeven hebbe, mitsdien dat de voirscreven Jacop mijn neve mi wel ende vruntlick betaelt heeft die somme van vijftiendusent ende driehondert

1) Het HS. heeft: „Gybert".
2) Het HS. voegt hier in: „ende".

Digitized by Google

gouden Rijnsche gulden, dairvoir ick hem sijn quitinge ende lossinge gegeven hadde aen den voirscreven lande ende goeden. Ende ick Jacop scelde quijt voir mi ende minen oren ende erfgenamen den voirscreven Willem minen neve, sinen oren ende eerfgenamen alle geloeften ende voirwairden, bebrieft, beceelt off andersins, mi by hem gedaen, als van den sloet, dorp, heerlicheit ende goeden van Heel mit alle sijnre toebehoren, ende desgelijcx den ondersaten dairoff van allen hulden, ede ende geloeften, die sy mi gedaen hebben gehadt van my te ontfaen tot hueren heer, off die voirscreven Willem mijn neve sonder wittighe geboirte oeck oflivich wair geworden, bekenden ellick onser geen recht ofte toeseggen deen tot des anderen landen ende heerlicheiden voirscreven mids den makingen ende overgiften overgegeven te hebben ofte houden. Voirt soe gelove ick Willem voirscreven binnen eenre maent naestcomende minen voirscreven neve off sinen eerfgenamen voir minen genadigen heer den hartoge van Gelre dat slot van Duersteden mit allen sinen toebehoren dat soe vry over te geven, als hy mi dat tanderen tiden voir denselven hartoge gemaect heeft opte peyn van vyfhondert ouder Vranckrijcxscher scilden, te verbueren aen minen voirscreven neve, ende nochtans gehauden te bliven ende te wesen, ende oeck mijn nacomelingen dat te moeten doen, hettenwair dat mijn genadige heer voirscreven binnen sinen lande niet en wair, dat dan dat staen soude sonder peen ofte verbuernis, mer binnen der yerster maent dairnae, dat hy dair in quaem, dan soude moeten doen sonder argelist; ende desgelijcx Jacop heer toe Gaesbeeck, mijn neve voirscreven, mi ofte minen erven wederom doen op die voirscreven peen voir denselven minen genedigen heer van den sloet, dorp ende heerlicheit van Heell, dat ick hem nae mijn doot had gemaect, storf ik Willem voirscreven, sonder wittige geboert, indien dat ick Willem voirscreven minen voirscreven neve een goet vast geleide verworf aen minen genadigen heer, ende hem dat intijts overseynde, gelovende ellick onsser bi sijnre Korsteliker truwen, eer ende sekerheit, als sciltboirtige man in gerechter eedstat mit eed dairtoe gedaen, deen den anderen hier en boven niet te moeyen, te eyschen of aen te spreken of enich van onsen wegen dat te doen ofte late geschien, mer alle voirwairden, punten ende geloeften voirscreven te houden, te volcomen ende naevollich te wesen, gelijck

Digitized by Google

voirscreven is. Sonder argelist. Ende hieroff sijn vier gelike brieve gemaect, daeroff wy Jacop ende Willem ellicx onsser een self off hebben, ende die poirt van Wijck ende desgelijcx het derp van Heel elcx hoirre oeck enen. Ende des toerkonden hebben wy Jacop ende Willem onse zegelen hieraen gehangen. Gedaen in den jaren ons Heren dusent vierhondert vier ende veertich vier dagen in Januario.

III. *Van der overgift, dat den joncheer van Gaesbeeck Wijk overgaf.*

Wi, Jacop heer van Gaesbeeck, van Apcoude, van Putte ende van Stryen doen kont allen luden ende kenlick, die desen brief zullen sien off horen lesen, dat wy mit onsen rypen rade, goede voirsiennicheit ende voirdachten sinnen mit onsen genadigen here Roedolf bisscop tUtrecht een mijnlike vriendelike dedinge overgecomen sijn ende gesloten alle alsulke punten, overdrachten ende voirwairden, als hiernae bescreven staen. In den eersten soe zellen wy Jacop voirscreven terstont overgeven onsen genadigen heer van Utrecht voirscreven tot behoeff der kerken van Utrecht die stede van Wijck, dat slot tot Duersteden ende dat slot van Apcoude mit samen alle gerechten ende heerlicheiden mit horen toebehoren eerfliken aen ende tot den ghesticht van Utrecht te blivèn mit horen geesteliken beneficiën, weerlike lenen ende manscappen, dairtoe behorende. Ende die stede van Wijck sell terstont mijns heren genaden ontfangen voir haren heer ende sijn genaden eerfliken hulden tot der kercken behoef voirscreven. Ende mijns heren genaden sel terstont sijn amptluden setten op beiden sloten voirgeseid. Ende den amptman van Apcoude, die mijn heer nu setten zell, die zell baelyuwe ende rentmeister wesen van den lande van Apcoude mit horen toebehoren, behoudeliken dat hy ons, Jacop voirscreven, lairlicx goede rekeninge doen sall duerende onse leven lanck ende niet langer. Ende die amptman, die Duersteden besitten sall, die sall mede zulc profijt hebben, als ander casteleinen dair gehadt hebben dat huus te bewaren. Ende ons heren genaden sall dair enen casteleyn ofte amptman setten, die hem genuecht ende believen sall. Ende want die profiten van beiden sloten tot hairtoe te cleyn geweest hebben, soe sellen wy, Jacop voirscreven, tot elken van den sloten voirgeseid jairlicx meer geven vijftich Rijnsche gulden onse leven lanck; ende

Digitized by Google

omdat dit noch te cleyn is die sloten voirscreven in reke te [1]) houden ende te bewaren, soe sell onse genedige heer voirscreven dat voirt becostigen, wes men dair meer toe behoeven sall. Ende dit aldus gedaen, alst voirscreven is, soe sall ons heren genaden van Utrecht ons terstont mit sinen vijf Godshusen tUtrecht weder maken die stede van Wijck mit beiden den sloten mit horen toebehoren voirgeseid tot rechter lijftochten te gebruken duerende onsen leven lanck, behoudeliken den casteleinen oft amptluden van den tween sloten voirscreven hore penssiën elcx van vijftich Rijnsche gulden tsjaers voirscreven. Ende nae onsen doot soe sall die stede van Wijck dat huus tot Duersteden ende dat huus tot Apcoude mit allen horen gerechten ende toebehoren eweliken ende eerflijck bliven aen der kercken ende gesticht van Utrecht in allen voirwairden ende manieren voirgeseid. Ende wy Jacop voirscreven zellen ende mogen in die stede van Wijck ende op die sloten voirscreven varen, wesen ende comen onse leven lanck vryliken die te gebruken, mer niet te gehengen, dat men mijns heren genaden, den gesticht, der stadt van Utrecht off yemant anders dair uut bescadigen off hijnderlick wesen sal in eniger wijs. Ende die amptluden van beiden sloten voirgeseid zullen zweren ons altijt dairin ende -uut te laten comen, als ons dat ghenoegen sall; behoudeliken off ons heren genaden voirscreven, die kerck ende tgesticht van Utrecht enich van dese stede ofte sloten bi ons ofte by onsen toedoen in eniger wijs vervreemt worden, dat God verhueden will, soe bekennen wy ende belyen mit dezen onsen brieve, dat wy dese voirseide overgegeven goede terstont clairlijck versumet ende verbuert hebben aen handen ons genadichs heren, der kercken ende gestichts van Utrechts voirscreven, ende mede dairtoe alle ander goede, eygen ofte lenen, wair die gelegen zijn in den gesticht voirscreven, die wy nu hebben op datum des briefs, oec verbuert te hebben aen handen als voirscreven staet. Ende wy Jacop voirscreven sellen onssen genadigen heren, den gesticht ende die stat van Utrecht voirtaen goede gonst ende vruntscap bewisen tot alre tijt, soe, dat onse genadige here ende die ecclesie ende stat van Utrecht ons dair mogeliken off bedancken sullen. Ende hebben hieromme weder geloeft ende geloven nummermeer te doen

1) Het HS. heeft: „ende".

Digitized by Google

ofte doen doen tegens onsen genadigen heren, der stat van Utrecht ende dengenen, die mit onsen heren genaden op den Sonnendach op onsser-liever-Vrouwendach te Lichtmisse des nachts ingecomen sijn, endie stat voirscreven in horen handen genomen hebben, noch hoirre dienres te misdoen in eniger wijs van desen voirgeroerden saken wegen, mer hem truweliken ende geheeliken bibliven ende hem altijt goede vrutscap ende gunst te bewisen. Ende alle dese voirscreven punten ende voirwairden hebben wy Jacop voirscreven geloeft ende geloven voir ons, onsen erfnamen ende nacomelingen by onsser truwen, eren ende sekerheiden nummeer in geenre wijs te doen off te doen doen tegens enich der punten voirscreven. Alle dinck sonder argelist. In kennisse der wairheit soe hebben wy Jacop voirseit, omdat wy willen, dat alle dese punte ten ewigen dagen vast ende stede bliven zellen onse zegel by onsen rechter wetentheit aen desen brief doen hangen. Ende om der meerre sekerheit ende vestenisse wille soe hebben wy gebeden den geboirtighen ende vromen heren Jan here van Lannoey, van Rumess ende van Boshuyt, raet ende camerlinck mijns genedichs heren van Burgondiën, stathouder sijnre landen van Hollant, Zelant ende Vreeslant, ende mede den scout, burgermeisters, scepen der stede van Wijck desen brief mede over ons te bezegelen. Ende wy Johan heer tot Lannoey etc. hebben onse zegel, ende wy scout, burgemeisters ende scepen der stede van Wijck hebben der stede zegel van Wijck voirgeseid mede aen desen brief gehangen om beden wille ons liefs neven ende jonchere Jacobs voirscreven. Gegeven int jair ons Heren dusent vierhondert negen ende veertich op sunte-Mathijsavont des heiligen apostels.

IV. *Die vryheit van bisscop Roelofs brief.*

Wi Roedolf van Diepholt, bider genaden Gods bisscop tUtrecht, doen kont allen luden, dat wy onser stede van Wijck, hoirer poirters ende ondersaten, wonende binnen off buten in den gerechte van Wijck, in vermeerringe hairre previlegiën ende vryheiden uut rechter gunsten mit ripen rade ende goede voirsiennicheit gegont ende gegeven hebben, gunnen ende geven mit desen onsen brieve, also dat dieselve onse stede van Wijck wesen sall een lit ons gestichts van Utrecht in mate onser ander stede. Ende wy en sullen aldair genen richter noch scout setten aen onssen naem ende van

Digitized by Google

onsser wegen dyenende dan alleen enen ingeseten geboren poirter, off die then minsten tien jair lanck aldair poirter geweest heeft, ingaende na dode ons liefs neven Jacob heer tot Gaesbeeck etc. Voirt soe sullen hoere poirters ende ondersaten vry verby alle onse tollen te water ende te lande moegen comen ende varen mit haren goede, sie binnen off buuten Wijck ende hoere vryheit brengende, slitende ende ghebrukende weerden sonder argelist, also dat sy genen tolle dairoff geven en dorven, ingaende te sante-Remigiusdage naestcomende. Des tot oerkonde hebben wy onse zegelen aen desen brief doon hangen, ende hebben gebeden onsen vijff Goetshusen binnen Utrecht hair consent ende voilboirt hiertoe te willen doen, want dit voir oirber ende nutticheit gesciet is. Ende wy dekenen ende capittelen van den Goitshusen voirscreven, alse van den Doem, van Oudemunster, sunte Peter, sunt Jan, ende van sunte Mariën, aensiende ende wail bekennende, dat dit voirscreven gesciet is voir oirbair ende nutticheit tsgestichs, soe hebben wij onse consent ende voilboert toe gedaen ende gegeven, ende des te getuge onse ende onser kercken zegelen mit zegele onse genadigen heren van Utrecht voirscreven mede hieraen gehangen int jair ons Heren dusent vierhondert negen ende veertich opten tienden dach van der maent Marcius.

V. *Die confirmacie van biscop David.*

David van Burgoendiën, by der genaden Gods bisscop tUtrecht, maken kont allen luden, dat wy onsen getruwen ondersaten burgermeisteren, scepen, raet ende gemeen borgeren onsen stat van Wijck voir ons ende onse nacomelingen, bisscopen tUtrecht, gestedicht, gevesticht ende geconfirmeert hebben, stedigen, vestigen ende confirmeren mit desen onsen brieve alle huer previlegiën ende rechten, (alse)[1]) hem van den heer van Apcoude zeliger gedachten gegunt ende gegeven, ende van onsen voirvader bisschop Roedolph zeliger gedachten by consent onser vijf Goetshusen tUtrecht geconfirmeert ende gestedicht sijn mit sulken previlegiën, die die voirscreven onse voirvader hen verleent ende gegunnen heeft, mede mit onser vijf Godshuusen voirscreven zegelen bezegelt, stede, vast ende onverbreclick te sullen houden, wesen ende bliven.

1) Dit woord ontbreekt in het HS.

Digitized by Google

Sonder argelist. In oerconde des briefs mit onse zegele bezegelt. Gegeven in onser voirscreven stat van Wijck den tweesten dach in Augusto int jair ons Heren dusent vierhondert negen ende vijftich.

VI. *Van den tolle in Hollant.*

1. Int jair ons Heren dusent vierhondert ende vijftich opten vijftienden dach in Meye, doe Heinrick van Glinthorst mit Heymen, der stede bode, tot Gorichem by onsen joncheer van Gaesbeeck getogen waren, ende van daen voirt in den Hage om der tollen will voir den raet van Hollant, also als onse lieve joncheer aen den raet screef, overmits dat onse hantvesten ende brieven opter Arckpoirt verbrant waren, soe dede die raet van Hollant dat scriven in huer register, dat die stede van Wijck by Duersteden huer poirters varen souden verby mijns heren tollen van Hollant ende Zeelant.

2. *Van verby die tollen te varen.* — Int jair ons Heren vierhondert ende seven ende veertich op sunte-Andriesavont soe is onse lieve joncheer van Gaesbeeck overdragen by Johan van Merten, sinen stathouder, by Dirck van Haudaen ende Claes die Ridder als burgermeisters, ende voirt bi sinen gemenen gerecht in deser tijt, dat nyemant van den poirteren van Wijck geenreley goet op sinen tolbrief verby den tollen vueren en sullen dan sijnre medepoirteren goet, ja alsoe ver als hy sijnre medepoirters tolbrief by hem heeft. Wairt sake, dat yemant dairboven enigerleide goed verby den tollen voirde op sinen tolbrief, ende sy dairmede belastet worden, dat en wil onse lieve jonchere voirgeruert noch die stede van Wijck hem niet helpen verantwoerden. Ende voirtmeer soe wil onse lieve joncheer voirgeruert ende die stede van Wijck dat aen dengenen houden, die dat dade, alleens off sy huer rechten ende vriheiden gebroken hadden.

3 [1]). In de jare vijftien hondert ende vier, soe was onse vriheit van der tollen in Hollant ende Zeelant ons genomen, die Peter die Roey, ons burgermeister, weder verwerf aen den stehouder ende aen den raet van Hollant ende bracht dat instrument van onser vryheit uten boec L, genoemt int LII blat.

4. Willem, grave van Heynegouw, etc. maken condt etc.,

---

1) In het HS. is dit artikel met dezelfde letters geschreven. waarmede in den regel hoofden geschreven worden.

Digitized by Google

dat wy ghegeven hebben ende geven voir ons ende voir onse nacomelingen allen dengenen, die binnen der poirten te Wijck, dat sheren van Apcoude is, nu wonen of hier naemaels wonen zullen, tollenvry (te) varen mit allen hoeren goeden ende comenscappen voir alle onse tollen van Hollant ende van Zeelant te water ende te lande omme beden wille des heren van Apcoude voirgeruert ende omme dienste, die hy ons gedaen heeft, ende hi ende sijnder nacomelingen ons noch [1]) doen moegen; het en ware van goeden, dat die poirters van Wijck coften opten stroem, dair zullen zy tollen off geven geliken anderen coepmannen, die gene vryheiden en hebben; dat es te verstaen van al den goeden, dat zij in den water copen beneden Coelen off beneden Vellen. Voirt soe en moegen zy en geen zoudt vercopen in den water van haren scepen, in anderen scepen te leveren beneden Coelne off beneden Velne; ende dat zout zullen zy coepen in onse stede tot Dordrecht. Ende ommedat wy willen, dat dese voirscreven saken vaste ende gestadich bliven zullen in allen manieren, als voirscreven is, soe hebben wy desen brief open bezegelt mit onsen zegele. Gegeven te Zierickxee op den Palmesondach anno XLI.

VII. *Van den tolle to Lobede.*

Wi Reinald, bi der genaden Gods hertoge van Gelren en grave van Zutphen, maken kont allen luden ende sonderlinge onsen tolnenaren te Lobede, dat wy alle dengenen, die inseten poirters sijn te Wijck ende dairin woenachtich sijn, gegeven hebben ende geven tollevry te varen te Lobede voir onse tolle mit haren schepen ende mit hairen goeden eerflic ende ummermeer, wairby wy ontbieden ende gebieden onsen tollenaren van Lobede voirscreven, dat si se tolvry varen laten voir onse voirgenoemde tolle, in der manieren dat voirscreven is. In oerkond des briefs bezegelt mit onsen zegel. Gegeven int jair ons Heren dusent driehondert ende viertich op onser-Vrouwenavont Assumpsio.

VIII. *Van der enicheit tusschen der stad van Utrecht ende Wijck.*

Wi burgemeisters, scepen ende raet der stat van Utrecht

---

1) Het HS. herhaalt dit woord.

Digitized by Google

aen die een syde, ende wy burgermeisters, scepen ende raet der stat van Wijck te Duersteden aen dander syde, doen kont allen luden ende bekennen, mit desen onsen brieve, dat wy om [1]) meerder vrientscap mit malcander te hebben om vorderscap onser beider burger ende ondersaten overkomen sijn in seker punten, soe die hiernae bescreven staen. In den eersten alle die borgeren ende ondersaten ende inwoenres van beiden den steden, die op malcanderen off tegens malcanderen te doen hebben van sculden ofte anders, ende enich opten anderen recht begeert off versoect, dien sel men tot alre tijt een onvertogen recht doen. Item soe wie van onsen burgheren ofte ingeseten lijfrenten off eerfrenten hebben nu ter tijt op enich van onsen steden, te weten die burgeren van Wijck te Duersteden op Utrecht ende wederom, die sellen tevreden sijn mitter betalinge, indien men hem jairlicx soe vele gelts betaelt van hair lijfrenten off eerfrenten, als men den ingeseten van elken steden betaelt mit overwisinge of mit scriften. Ende die betalinge sal men doende wesen altijt binnen een half jaer na den verschenen terminen. Indien dat nijt en gescieden, soude diegeen, die in den gebreke wair, dairvoir mogen besetten die borgeren van den anderen steden, ende hair lijf ende goet dairvan bespreken. Ende die alsoe besproken wert, sal mogen binnen die eerste veertien dagen nae dit bespreken noch comen betalen, als voirscreven staet. Ende gesciede dan die betalinge niet, soe moegen die aen den gebreke sijn, hem behelpen mit haren brief, ende men sel hem recht doen nae getuge ende vermoegen denselven brieff. Item men en sell geen uutheemsche off vreemde burgeren toelaten ontfangen, die men recht doen sall van lijfrenten off eerfrenten off ander brieven, die die steden aengaen, op enich van den steden burgeren lijf of goet. Mer wairt, dat yemant behilicten lijfrenten off eerfrenten, off vercreegh mit versterft, die sal men betalen, als voirscreven is. Ende dese enicheit sal geduerende wesen een half jaer nae enich van der steden opscriven ende langer nijt. Ende want wy aen beiden zyden dese voirscreven overdracht onverbrekelick gehouden willen hebben, soe hebben wy geloeft ende geloven elc van onser steden wegen alle punten voirscreven ende elcx bysonder elcx den anderen onverbreckelic te houden, als voirscreven is. Alle

1) Het HS. heeft: „een".

Digitized by Google

dinck sonder argelist. Ende des toerkonde hebben wy twee brief alleens sprekende laten maken, uuthangende bezegelt mit onser steden zegelen. Gegeven ende gesciet int jair ons Heren dusent vierhondert drie ende tnegentich des Vridages nae sunte-Antonisdach.

IX. *Dit is die enicheit tusschen der stat van Amersfoert ende Wijck.*

Wy burgermeisteren, scepen ende raet der stat van Amersfoert aen die een zyde, ende wy burgermeisters, scepen ende raet der stat van Wijck tot Duersteden op die ander zyde, doen kont allen luden, overmits wy altijt te samen goede naebueren bliven, ende om dieselve nabuerscap ende vriendscap te houden tusschen ons ende onsen burgeren ende ingeseten ende te maken, dat se ewelike [1]) gedueren sal, soe hebben wy mijnliken mit malcanderen overdragen, dat wy onse burgeren ende ingeseten onser beider steden voirscreven voirtaen meer die een den anderen toll noch wechgelt geven noch nemen en sellen; wy en zellen onser beide stede lande, straten, wateren gebruken sonder enich onraet te gelden off te geven, soe verre dat ons koemt ende in onsen bedrive is; ende wy en sullen after dese tijt gene nuwe oplagen maken, leggen noch doen leggen, die een opten anderen. Voirt wairt dat sake, dat enich van onsen burgeren of ingeseten beset off getueft worden binnen onsen steden, die soud men een onvertogen recht doen ende laten gescien, als in onsen steden gelegen is. Alle dinck sonder argelist. Deesser brieven sijn twee alleens sprekende, die elke stede een of hevet, bezegelt mit beider steden zegelen. Dit gescieđe int jair ons Heren dusent vierhondert ende vijftich den derden dach in Januario.

X. *Van den kueren.*

1. Soe wie den anderen loechgent, die verbuert een pont.
2. Soe wie den anderen vloect, die verbuert een pont desgelijcx.
3. Item soe wie den anderen spreect aen sijn eer, die verbuert twee pont.
4. Item soe wie den anderen scelt dief of verrader of moerder, of aen sijn ere spreect of hoerensoen, of enen slach

1) Het HS. heeft: „ingeseten te maken ende ewelike",

Digitized by Google

geeft sonder bloet te laten, of (mit) een mes of een zweert of mit enen stave nae enen man slaet, of enen pieck op enen man senct, of nae enen man werpt, die verbuert twee pont.

5. Item soe wie den anderen luechent, off aen sinen eedt spreect, off verrader of dief scelt voir dat gerecht, die verbueren dubbelde kueren.

6. Item enich man, die richter, burgermeister, scepen of raetsluden, die gezworen sijn, aen haren eedt spreect of aen hair ere, die verbuert vier pont.

7. Item soe wye den anderen slaet een bloetwonde [1]) mitter vuist, die verbuert drie pont.

8. Item soe wie den anderen steect of slaet een kuerwonde, dat is te verstaen, die ledes diep is, die verbuert vijff pont.

9. Item soe wie enen dootslach doet, die verbuert twintich pont.

10. Item wair dat sake, datter enich vrouwenpersoen kueren verbuerden, tot wat tiden dattet wair, die verbuerden enen ouden Vranckrijcxschen scilt ende niet meer, also veer als sy tot enen goeden faem stont. Mer stont sy tot enen quaden geruft, dat wair opten steen of tot des raets slitinge, uutgenomen dootslach of leemte.

11. Item soe dat een gezworen uten gerecht tuget op sinen eedt van kueren, die verbuert sijn, dat sal van weerden wesen, ofttet twe buerlude tuuchden.

12. Item soe wye een aenvechter is, ende men dat in der wairheit bevijnden conde, dat wair op dubbelde kueren; dat is te verstaen: soe wie den anderen steect of slaet, off anders misdade, dair hy sijn kueren aen verbuerde, dat wair die aenvechter.

13. Item soe wes dat die raet kenlic is ende slijt, dat sal van weerden bliven.

14. = LXVIII.

15. Item wairt sake, dat yemant quade ede zwoir, dat die heer of sijn stathouder mit sinen gemenen gerecht ondervonden mitter warheit, dat soud men richten mitten sluetell.

16. Item of dat sake wair, dat yemant sijn ede gedaen of geboden hadde voir sijn cueren, ende dairenboven overtuucht wort, die sel verbueren dubbelde cueren.

17. Item alle dese cueren voirscreven sel men uutwijnnen

---

1) In het HS. staat: „bloetwonder".

Digitized by Google

mit getuge, hetsy van mannen of van vrouwen, of mit enen gesworen raetsmanne.

XI. *Hoe men richten sall stoet of sceel.*

Wair dat sake dat enich twist of scheell geviel binnen onser poirt van Wijck of binnen den gericht, of die een buer tegen den anderen buten den gericht, dat hiervoir niet genoemt en staet, die soud men richten nae den besten, gelijck dat voerscreven is.

XII. *Van vrede te nemen.*

Waer dat sake, datter enigen twist geviel binnen der stede van Wijck, dat souden richter, burgermeisters, scepen of raetsluden of poirters den vrede eyschen; wairt dat men den vrede niet geven en woude, soe soude men den vrede eyschen op der stat willecoer voirgenoemt. Die dan den vrede eischen, dat is eerstwerven voir een pont, anderwerven sel men eischen voir twee pont, dat is te verstaen: voir drie pont. Ende derdwerf sel men eischen op drie pont, dat is te gader te verstaen [1]) op ses pont, dant is te verstaen elck pont voir een pont goets gelts. Voirt wairt sake, dat men den vrede niet geven en woude, soe soude men dengenen houden, die den vrede ontseide, als voir stat cueren, ter tijt toe dat hy den vrede gave; die ander soude gaen opter stat vrede.

XIII. *Van den inbieden van kueren.*

Off yemant wair, hy wair man of wijf, die in den gericht van Wijck geseten wair, enige kueren verbuerden, ende mitten recht hem overwijst waren, of hem selven belyde, die soud men inbieden over dwarsnacht in een huus te gaen by enen ouden Vranckrijcxschen scilt. Ende dat mocht hy versitten vier reysen elcx dages op enen ouden Vranckrijcxschen scilt, dat waren te samen vier oude scilde, half tot des heren behoef ende half tot des gerechts behoef. Ende dat soude die richter terstont mitten gerecht ende mitten boeden uutpanden mit sinen cueren, die hy verbuert hadde. Ende wair dat sake, datter yemant, hy wair wie dat hy wair, man of wijf, pandweringe op dede, of dat hy uten huse ginge, dair hy in geboden wair, die verbuerde

1) Het HS. herhaalt hier: „te gader".

Digitized by Google

twe oude Vranckrijcxsche scilde, half tot des heren behoef ende half tot des gerechts behoef, behoudeliken den gerecht huer cueren, tenwair dat hy sijn cueren voir betaelt hadde; ende die mach hy betalen den burgermeisters of den cuermeister in der tijt, (die) is van den gemenen gerecht geset, ende dair sal hy mede vry wesen. Ende wair dat sake, dat enich man van den gerecht yemant oerlofden uten huse te gaen, dair hy in geboden wair, hy en hadde sijn cueren yerst betaelt, die verbuerde vier oude Vranckrijcxsche scilden, half tot des heren behoef ende half tot des gerechts behoef, ende dairtoe des gherechts cueren, die vuer verbuert waren; ende dese punten sel men uutpanden, gelijc voirscreven staet. Ende wair dat sake, dat yemant uten huse ginge, dair hy in geboden wair, eer hy sijn cueren betaelt hadde, die verbuerde elcx dages twee pont goet gelts, ter tijt toe dat hy sijn cueren betaelt hadde, of weder int huus ginge; ende dese voirscreven boeten sellen gaen gelijck den cueren.

XIV. *Van lange messen te dragen.*

1. Item soe en sel niemant geen [1]) lange messen dragen [2]) binnen der steden van Wijck [3]) bi dage op een pont ende by nachte op twe pont goets gelts, uutgenomen des heren knechten of die dat gemeen gerecht of die richter mitten burgermeister dat [4]) oerlof geven, die moegen se [5]) wel dragen; off yemant, die wechveerdich is, die moegen hair lange messen opbijnden, ende reysen dairmede uut ende in [6]).

2. Item soe wat vreemde lude, die van buten incomen tot enich weerts huus mit lange messen, dat sal hem die weert, dair sy thuus leggen, seggen, dat sy die lange messen offleggen. Ende seits hem die weert niet, soe sel die weert die voirscreven cueren selver betalen, die sijn gast verbuert hadde.

3. Item [7]) soe en sel niemant binnen der stede van Wijck bilen bedect dragen bi der straten by dage op een pont ende by nacht op twe pont goets gelts.

---

1) Dit woord ontbreekt in CXIII.
2) CXIII: „dragren".
3) „van Wijck" ontbreekt in CXIII.
4) Dit woord ontbreekt in CXIII.
5) CXIII: „mogent".
6) „uut ende in" ontbreekt in CXIII.
7) CXII voegt hier in: „voirt".

Digitized by Google

XV. *Noch van vrede te geven.*

1. Waer dat sake, dat enige poirters of buerluden vrede gaven, of die men vrede eyschede of gave, hy wair van buten off van binnen, die vrede soude staen ses weken lanck.

2. Voirt enige twist, misdaet of sceell, die nu of naemaels vallen of geschien mach binnen der poerten van Wijck of in den gerichte van Wijck, dair sell diegene, die de misdaet of scheel of gevalt, beteringe of nemen ende geven bi den richter, burgermeisters ende scepenen van Wijck.

3. Voert soe sall alle vechtelick off scheel, dat geviel, dair der poerten cueren aen verschenen, voertaen twivoudige cueren wesen, die by nacht verschinen, dat is te verstaen: nae der sonnen onderganck ende voir der sonnen opganck.

4. Item geviel enige dootslach binnen der poirten van Wijck of in den gericht van Wijck of ergent van onsen poirteren of van onsen buerluden, dair souden die ontsculdige magen of bevreedt wesen een atmael nae der doden doot, die dair geslagen wair.

XVI. *Van der luden oeft te nemen uten boemgaerden.*

Waer dat sake, dat enich man off wijf of yemant anders, hy wair wie dattet wair, in der luden boemgaerden gingen, ende der lude appelen ofte enigerhande oeft namen, hoe luttel dattet wair, dat wair op enen ouden Vranckrijcxschen scilt; ende dien scilt sellen die burgermeisters inwinnen gelijck der stat cueren. Ende wairt sake, dat sy soeveel goets niet en hadden, dair sy die cueren mede betalen en mochten, soe sal se die heer setten ende houden te water ende te brode, ter tijt toe dat sy vernuecht ende voldaen hadden voir die scult. Ende wair dat yemant der lude oeft onredelick naem, dat soud men onredelic richten by den heer ende biden gerecht van Wijck.

XVII.

Item wairt sake, dat yemant, hy wair wye dat hy wair, lege bannen verbuerde mit versmadingen des gerechts of mit enigen saken, wairmede dattet wair, ende hy die banne niet en betaelde, dat yerste, dat hy voir den recht quaem, die en sal dan geen antwoerde geven noch geen plichten doen,

Digitized by Google

hy en sal voiren [1]) den richter vernuegen van sinen legen bannen, die hy verbuert heeft. Ende wairt sake, dat diegene, die die banne verbuert heeft, den richter niet vernuegen en woude, soe mach die aenspreker hem beclagen, ende mit sinen recht voirtvaren in alre manieren, of hy voir den gerecht niet tegenwoirdich en wair.

XVIII = LXI.

XIX.

1. = LXII.

2. Ende gestons hem die man van den huus niet, soe sall die man van den huse of diegene, die den boedel te verwaren heeft, terstont den sculder pennegen.

XX [2]).

Item wair yemant in der stat van Wijck, die brant in sijn huus opginge, ende sijn buer eer brant riepen dan diegene, dair den brant opginge, die verbuerde enen ouden Vranckrijcxschen scilt.

XXI.

Item elc pont voirscreven is een oert van enen ouden Vranckrijcxschen scilt.

XXII. *Item wat men van een aem [3]) wijns geven sal.*

1. Item ijn den yersten sell geven een aem wijns, die ten tap opgesteken wert binnen der stede vryheit van Wijck, twalof placken, alse dertich placken gerekent voir enen gulden, die gemunt ende geslagen is ende waren int jair van acht ende tachtich.

2. Item een vat medes, dat een dragelton beloept, sel geven vier placken, ende een Hoemborger tonne vijff placken.

3 [4]). Item een dragelton biers, die binnen der vryheit van Wijck opgesteken wert ten tap, ende van buten coemt, vier placken, ende een Hoemborger tonne vijff placken.

4. Item een dragelton hoppenbiers, die men tot Wijck

---

1) Het HS. heeft: „voir in",
2) Vgl. rubr. LXX.
3) Het HS. heeft: „aen".
4) Vgl. art. XXX. 21.

Digitized by Google

brouwet, ende die men ten tap vercoept, sel men of geven twe placken. * Item een vat hoppenbiers, dat men tot Wijck brouwet, ende die buerluden van Wijck binnen haren huse drincken, ende niet ten tap en vercopen, sellen genen excijs geven.

5. Item een vat gruytbiers, dat men binnen Wijck brouwet, ende ten tap vercoept, dair sel die brouwer of geven twe placken, ende dat die buerlude binnen haren huse drincken, ende niet en vercopen ten tap, sel geen excijs geven.

XXIII. *Van hoppenbier te brouwen binnen Wijck.*

1. Voert soe is overdragen mitten here van Apcoude, mitten burgermeisteren ende scepenen tot Wijck, dat elc man, die hoppenbier brouwet tot Wijck, geven sall van elken vate tot gruytgelde ses swarte, ende wye dat hoppenbier tapt, dat tot Wijck gebrouwen is, die sel geven van elc vat twalof der swarte.

2. Ende wie dat gruytbier brouwet te Wijck, die en sel dair niet of geven. Ende die gruytbier tapt, die sal geven twalof der swarte te sise.

XXIV. *Hoeveel koerns dat men in een braut biers doet.*

In den yersten vier mud weits, ses mud garsten ende tien mud haveren, hieroff brout men vier ende twijntich grove vaten biers. Een emmer biers haut acht quarten, ende elke groff vat of Hoemborger vat sall houden tien emmer. Ende wanneer dat coern enen Rijnsch gulden opslaet, of ofslaet, daernae set men elc vat enen Philippus op ende off. Ende als een Uters mud weits tUtrecht gelt seventiendalven stuver, elc mud garsten tyen stuver een oert, ende elc mud haveren sevendalven stuver, soe gelt dat bier tUtrecht voir die cuup elftalven stuver.

XXV. *Van den verzwaren van den sijs van den wijncijs ende biercijs.*

Item wanttet vede [1]) geweest is tusschen onsen genedigen here van Utrecht ende sijnre genaden sticht tegens den Cleefschen, ende want die stat van Wijck totten oerloge sekere

---

1) Een jongere hand voegt hier eene r bij en leest „vrede", wat den zin geheel bederft.

Digitized by Google

penningen most verscieten, dair losrenten om vercoft worden uut der stat excysen ende goeden, om te vervallen ende die stat in eren te bliven ende te halden, is overcomen: soe op elke aem wijns stont te excyse enen ouden gulden, sal nu dairop staen ende wesen te excyse enen Rijnsgulden currents gelts, ende op elc vat biers, dat van over zee coemt, ende tot Wijck getapt wert, dat sel geven boven den ouden cijs twee stuvers, aldus sal dat geven ten excyse sevendalven stuver.

XXVI. *Van tonnen te yken.*

Voirt is overdragen bi den here ende bi den gemenen gerecht ende bi den goeden luden van Wijck, dat een ygelick, die onder minen here van Apcoude geseten is in den gericht van Wijck, ende bier brouwen, hair tonnen sullen laten yken, ende die laten teikenen mitter poerten brant; yemant, die des niet en dede, die verbuerde, alsoe dicke als hyt dede ende tonnen uutseinden, die niet geteykent en waren, acht wit; ende die tonnen sullen die burgermeisters ontwe slaen. Ende die kueren sullen hebben die here ende die poirte, ende sullen van elke tonne te barnen geven den burgermeisters enen douit. Ende elke tonne sal houden tien emmer, die men bi den groven vaten uutseynt; ende elc emmer sel houden sestien Utersche mijngelen.

XXVII. *Den sijsmeister gaet sijn eet voir den tapper.*

Voirt soe is overdragen bi den richter, borgermeisters, scepen ende gemeen raet, dat elc sijsmeister binnen jair ende ses weken houden mach der poirten asijs, man tegen man, ende dat die sijsmeisters eet [1]) nairre is te houden dan een tapper, thenwair dat een buerman dat bewisen mocht mit twe goede knapen, dattet hem betaelt wair, die dairaen winnen of verliesen en mochten.

XXVIII. *Van maten te yken.*

Voirt soe is mijn heer overdragen mit sinen gemenen gerecht, dat die burgermeisters tsjaers eens alle maten yken sullen, ende bernen, ende gebieden bi alsulken boeten, kueren,

---

1) Het HS. heeft: „dat".

Digitized by Google

als dairop staet [1]), dat elc man dan [2]) den anderen goede mate geve ende vol.

XXIX. *Van broot te wegen.*

Voirt soe sullen sy dair lude toe setten, dat men alle weke broot wegen sal, ende die burgermeisters sullen overdragen mitten scepen ende ramen, hoe ment bier geven sall, ende dat broot, naedattet coern goeden coep is.

XXX. *Van den cleynen sijs, wat elck persele geven sal, die hiernae genoemt staen.*

1. Item een vat edicx, dat men buten coept, ende ten tap vercoept, sel geven vier placken, ende een vat edicx, dat die lude selver maken, en sel geen excijs geven.
2. Item een vat herincx sel geven een plack.
3. Item een vat honichs sel geven twe placken.
4. Item een vat botteren sel geven twe placken.
5. Item een vat olys sel geven twee placken.
6. Item een mers [3]) buckincx sel geven twe scilling.
7. Item elc corf vigen of elc corf rosinen sel elc geven twee scilling.
8. Item soe wat privancy ende dranck, dat een buerman binnen Wijck binnen sinen huse neemt, ende niet of en vercoept by wichten of by maten, ende hy binnen sijn huus verteert of behoeft, dat en sel geen excijs geven.
9. Item een mudde koerns, dat men tot Wijck te coep backet, sel geven te excijs sestien deutkijns.
10. Item een heel wollen laken sel geven ten excijs twe placken, mer wie een stuc lakens vercofte, dat geen heel laken noch geen half en hielt, die soude van elke elle geven twee deuitgens. Ende quamen binnen Wijck enige lude van buten, ende wolle laken vercoften, sellen van elke ell geven twe deuitgens.
11. Item een vesteyn sel geven enen scilling drie deuitgens.
12. Item elc runt of elc verken, dat men tot Wijck ter bancken slaet om te vercopen, sel geven elc stuc sestien deuitgens.

---

1) Art. XLIX. 1 leest: „staen".
2) In art. XLIX ontbreekt dit woord.
3) Het HS. heeft: „mees".

Digitized by Google

13. Item een scaep, dat men ter banck snijt om te vercopen, sel geven vier deuitgens.

14. Item een vel van enen runde, dat men tot Wijck vercoept, dat tyen scilling gelt of dairboven, sel geven acht deuitkijns; ende wat vel van enen runde mijn gelt, dat sel geven vier deuitkijns.

15. Item die wolle of vlas of enich wair, die van buten coemt uut Vlaenderen, of dat voir die Hollantsce tollen gevoert wort opter poirten vryheit van Wijck, ende tot Wijck vercoft worden, dair sel die poert of hebben te excyse van elc hondert ponden payments drie groot ende meer ende mijn, naedien dattet goet gecost heeft.

16. Item soe sel elke wagen ofte karren, die van buten coemt, ende binnen die vryheit van Wijck varet, geven to wechgelde acht deuitkijns, uutgeseyt die den heer van Apcoude of enigen poirter van Wijck dienen om bede wil, ende die van Utrecht ende Amersfoert uutgeseit ende Mauwerick, Rijswijck ende Ravenzwaey ende heel sticht van Utrecht aen dees syde der Yselen.

17. Item soe sel elc peert ende elc runt, dat binnen der poirten vryheit van Wijck coemt, of Wiker wech opginge, ende voirt duer wil, ende dat drifgoet is of comans goet, of dat mit recht wechgelt geven sel, dairof sel elc hoeft geven vier deutkijns, uutgesondert dese voirgenoemde steden ende derpen.

18. Item soe sel elc scaep ende elc verken geven, gelijck voirscreven staet, twee deutkijns.

19. Item soe wat bier, dat men binnen Wijck brouwet, ende men opten stroem sceept, sel geven tot tonnengelt acht deuitkijns.

20. Item soe sel elc vat, dat vol is, tot tonnengelt geven, dat over Wikerwech coemt, of binnen den crucen van Wijck coemt, acht deuitkijns.

21 [1]). *Wat een vat medes geven sal ten excyse.* — Soe sel men geven van een vat medes, dat een dragelton beloept, vier placken, ende een Hoemberger ton vijf placken in den bierexcijs.

XXXI. *Van goet, dat men in der stat wage wegen sall.*

1. Soe sel men geven van enich goet, dat men weget in

---

1) Vgl. art. XXII. 2.

Digitized by Google

der poirten wage tot vijftich ponden toe, acht deutkens, ende wes men boven vijftich ponden weget, dair sel men of geven, nae beloep dat voirscreven staet.

2. Item soe sel men geven een vat botteren te wegen een plack.

3. Item soe wye dese wage huert, dair sel hy toe hebben Vayricxtoern, ende die stat sal dairin leveren twee blansen mit behoirlike yseren wicht dairtoe opter stat cost. Ende soe wat die wagemeister op sinen eedt weget, dair en sel nyemant op spreken, ende dairmede moeten die partyen tevreden wesen. Ende soe wat goet, dat boven vijftich ponden weget, dat en sal men in genen borger huse mogen wegen dan alleen in der stat wage, ende soe wye dat goet in der wagen levert, die sal sculdich sijn dat waechgelt te betalen op sinen cost.

XXXII. *Hoe men den raet kiesen sal altijt op suntte-Victoersavont alle jair.*

1. Ierst alle jair op sunte-Victoirsavont, soe sal die richter, ende diegene, die van mijns heren wegen dairby wesen sal, kyesen mitten ouden scepen ende borgermeisteren vier nywe scepen, twe borgermeisteren, twe heemraden, twe kercmeisteren, twe Godshuusberaderen tot onser-Vrouwencappelle, ende twe mannen, die onser-Vrouwengilde verwaren, ende die dairtoe eden, dat elc van sinen ambocht doe, alsoe der poerte boeck hout.

2. *Hoe vele scepenen wesen sullen.* Voirt sel men altoes tot Wijck hebben acht scepen, ende uut desen scepen sel men enen burgermeister kyesen, ende die sel der poerten woerden houden, dair des te doen is.

3. *Wairop dat men enich ambocht opseggen mach.* — Voirt als men dese ambochtslude kiest, soe wie dat wederseide, die des ambochts niet en woude, die macht wederseggen om vijf pont; ende drie werven mach hyt wederseggen ende tot elken wederseggen om vijf pont, ende dairmede is hy dat jair vry, voert ende des ambochts verdragen, uutgeseit diegene, die van mijns heren wegen is, die sel men tot genen ambocht kiesen.

XXXIII. *Hoe hem die burgermeisters regieren zullen.*

Voert soe sullen die twe burgermeisters een kiste hebben, ende altoes houden mit twee sluetelen elc sonderlinge, ende

Digitized by Google

dairtoe sel elc burgermeister enen sluetel hebben; ende dair sel men der poerten gelt in leggen, ende dair sullen sy inleggen huer opbueren ende huer uutgeven, ende tot elker tijt, als sy enigerhande saken opbueren of uutgeven, dan sullen sy beide gaen totter kiste, ende dat scriven, ende alle saken, die vervallen binnen hairre tijt, desgelijcs. Ende wairt, dat yemant van desen burgermeisteren hier onwillich in velle, ende sijn opbueren of uutgeven scriven ende maken woude alleen by hem selven, ende aldus niet en dede, alsoe voirscreven staet, soe sal diegene, die van mijns heren wegen is, mitten richter elken burgermeister dairom panden voir vijf pont, ende voirt hair rekeninge dan horen mitten scepenen. Ende wairt sake, dat men dan dengenen, die enige saken alleen bi hem selven gedaen hadde, in enigen broeken vonde, dat sel hy beteren als dengenen, die van mijns heren wegen is, den richter ende den scepen, gemeenliken dunket, dat besceidelic is. Ende die beteringe sal men dan eynden, eer men dair sceidt; ende die sal hy doen, eer hij uut enigen huse gaet, dair men dan in wijst te leggen; ende in dat huus sal men gebieden te bliven by drie ponden of by vier of by vijf, by meer of by mijn, nae dien dat die saken groot sijn.

XXXIV. *Hoe men die rekeninge doen sal.*

Voert aldus ende in allen manieren, alse voirscreven is, ende binnen deser selver tijt ende by sulken penen, alse voirscreven sijn, dat die burgermeister hoere rekeninge verwaren sullen, desgelijcx sullen doen twee heemrader ende kercmeisteren ende twe Godshuusberaderen van onser-Vrouwencappelle ende twe mannen, die onser-Vrouwengilde verwaren; ende wair dat sy des niet en deden, soe sel ment ofnemen, alse voirscreven is.

XXXV. *Hoe men die rekeninge opsluten (sal)* [1]).

Voert sal diegene, die van mijns heren wegen is, ende die richter alle jair alle rekeningen, die sy horen, opnemen ende leggen in der poirte kiste, ende dat slot van elker rekeninge toezegelen mit haren zegelen.

---

1) Dit woord ontbreekt in het HS.

Digitized by Google

XXXVI. *Of die scepenen niet en quamen, als men den raet kiesen sal.*

Voert wairt sake dat yemant, het wair borgermeister, scepen, heemrader of kercmeisters, niet en quamen, als men burgermeisters, scepen, heemrader ende kercmeister kiest, of als men rekent, of tot eniger sake dair mynen here of der poirten last of noot of comen mocht, of dair minen here of der poerten bate of orbair of comen mocht, ende die dan dair niet by en quame, alst hem diegene, die van mijns heren wegen is, ende die richter of een van hem beiden had dien doen weten of doen bieden, die sal diegene, die van mijns heren wegen is, mitten richter panden voir vijf scillinge, alsoe dicke ende alsoe menichwerven als dat gesciet, tenwair dattet hem kenlike noetsaken benamen, die zy bewijsden.

XXXVII. *Wanneer men rekenen sall.*

Voert soe zullen die oude burgermeisters, die op sunte-Victoersdach verset werden, alle jair rekenen voir denghenen, die van mijns heren wegen dairby wesen sal, voir richter ende voir scepen; ende wat scout of afterstal, dat die burgermeister, die dan rekenen, sallen overleveren ende clairliken bewysen, dat zellen die nye burgermeisters ontfaen, die men dan kiest; ende dese rekeninge sel men doen alle jair op sunte-Victoersdach of in der weken dairnae. Ende waret sake, dat die burgermeisters hair rekeninge niet rede en hadden, ende dat gebreck by hem viele, dat men niet en rekende op dien dach ende binnen dien tijt voirscreven, soe sal diegene, die van mijns heren wegen dairbi wesen sal, mitten richter die burgermeisters beide panden elc dages elkerlijck voir vijf scillingen, ende alsoe lange thent sy hoir rekeninge gemaect hebben.

XXXVIII. *Wair men dat gelt van den sijs laten sall.*

Voert soe sullen die twe burgermeisters altoes zulc gelt, als men der poirten jairlicx sculdich is van syse, laten bliven totter tychelryen, ende die tychelrye alle jair bernende te houden, ende dat gelt van den syse nergent anders in geenre wijs in ander orber te leggen om nyemants wille, ten wair dat mijn here selve dan anders wairtoe hebben woude, dat hy dat selve seide voir twee scepen mitten monde, of dat

Digitized by Google

hyt ontbode den burgermeisters ende twe scepen mit sinen brieve.

XXXIX. *Hoe die poirters den stene gelden zullen.*

Voert sullen die twee borgermeisteren allen dengenen, die in der poerten of op die Arcke tijmmeren willen, steen geven om alsoe vele gelts, als hy der poirten staet, ende dat sullen sy rekenen, warevoir dat hy der poirten staet, by dengenen, die van mijns heren wegen is, by richter ende by scepen.

XL. *Die enich ambocht bevolen worde ende des niet en dede.*

1. Voirt als men yemant enich ambocht beveelt van den poirten wegen, hetsy waeckmeister te wesen, of enigerhande ambocht, dair boeten op staen, dat sy den bueren ofpanden moegen, of sy willen, sulke boeten, als dair op geset sijn, of als men dair noch op setten mach, wairt dat die ambochtsluden die buere dair niet toe en hielden, dat elke dede, als men hem van der poerten wegen geboden hadde, of als hy sculdich wair te doen, soe sal diegene, die van mijns heren wegen is, mitten richter den ambochtsluden sulke boeten twivout ofpanden, alse dair sy die buere voir gepant mochten hebben. Ende wairt sake, dat die ambochtslude voirscreven gene panden van den bueren krigen mochten, dat kenlic wair, die sy verbuerden, soe sal hy gaen aen den richter, ende die sal hem die pande uutdoen sonder merren.

2 [1]). Voirt wairt sake, dat yemant enich ambocht bevolen wair of bevolen worde, dair gene boeten op en stonden, of dair men gene boeten of gene penen op setten en mocht, ende wairt, dat sy dat niet en deden of en eynden, ende syt versumeden, soe sal diegene, die van mijns heren wegen is, mitten richter ende mitten scepen hem ene besceidelike tijt setten, dat syt dair en binnen doen. Ende wairt, dat syt dan binnen dien tijt niet en deden, soe sal se diegene, die van mijns heren wegen is, mit richter ende mit scepen in een huus manen te leggen by drie ponden of by vier of by vijf of by meer of by mijn, nae dyen dat die saken groot sijn, ende dair niet uut dien huse te sceiden by sulker penen, als men inmaent, die saken en sijn geëynt.

---

1) Het HS. herhaalt hier het opschrift van rubr. XL.

Digitized by Google

XLI. *Als men yemant op reysen seynt.*

Voirt als die burger gemeenlic of een deel ergent riden, varen of gaen sullen buten mijns heren gerechte, so sal hem die richter tot elker tijt twee hoeftlude setten, dat sy dairby bliven sullen, ende doen, dat hem die twe heten sullen doen, by een peen van enen scilt Vranckrijcx.

XLII. *Als men yemant biedt van des heren wegen of van des gerechts wegen.*

Voirt als men die buere gemeenlick of een deel, hetsy meer of mijn, biedt van mijns heren wegen of van des gerechts wegen, dat sy enigerhande saken doen sullen, of ergent riden, varen of gaen sullen, dat sy dat doen sullen by sulken boeten, als dengenen, die van mijns heren wegen is, ende richter ende scepen bescheidelic dunct, dat men se doe bieden by den bode; ende soe wie dan des niet en dede, of thuus bleve, die sal men die boeten ofpanden sonder merren mitten bode, tenwair dat hy nootsaken (hadde) [1]) van ampten.

XLIII. *Of yemant by sijn hooftlude niet bliven en woude.*

Voirt wairt sake, als die buere ergent gebeden of geboden worden ter groeve toe of anders wair buten mijns heren gerechte, ende sy dan dair of opten wege niet te gader bliven en wouden by den hoeftluden, ende niet doen en wouden, dat die hoeftluden hem hieten doen, ende soe wye dat die hoeftluden dan bedroegen, die sal die richter mitten bode dan panden sonder vertrec, alsoe dic ende alsoe menich werven als dat gesciet, voir een pont goets gelts.

XLIV. *Van enigerhande goet eygenen.*

Voirt wairt sake, dat enich lant of huse of enich ander pant yemant geëygent soude werden, dat moegen die borgermeisters totter poerten behoef aen hem nemen, of sy willen, ende oft pant beter wair, dan dairt voir geeyent soude wesen; ende dat pant en mach niemant losenen, alst aen der poerten coemt, tensy voir twivoudich gelt. Ende wairt dat diegene, die enich pant of ware geëygent, niet en quamen binnen jaers, ende losedent, soe sullent die burgermeisters voirt verhueren of vercopen, ende (doen) [1]) dair der poert orber mede.

---

1) Dit woord ontbreekt in het HS.

Digitized by Google

XLV. *Als die burgermeisters enich goet aen hem nemen.*

Voert soe en sullen die burgermeisters noch niemant en geenrehanden lant, dat sy losenen, dat van pandinge ruert, vercopen, mer sy sullent verhueren ten scoensten, ende doen dair der poirten orber mede.

XLVI. *Hoe men waken sal.*

Voert sel elcx nachts waken een scepen of een burgermeister, ende dat sal alsoe omgaen, dat ene waket, gelijcx den anderen. Ende soe wye dat waket van den scepen of van den borgermeisteren, die sal wesen boven den anderen waecmeisteren; ende die sal hy setten, dair hem dunct, dat sy beste ende nutste sijn. Ende soe wye dat waect van borgermeister of van scepen, die sal der poerte sluetel hebben.

XLVII. *Hoe men die poerten snachts ontsluten sal.*

Voirt soe wanneer dat men snachts die poerten ontsluyt, ende als men yemant inlaet by nacht, soe sal diegene, die der poirten sluetel heeft van den scepen of van den burgermeisteren, selve dat winket ontsluten, ende nyemant anders die sluetel bevelen, mer als dat winket ontsloten is, soe sal hy uutgaen voir den dreboem, ende besien wie dat is; ende sijnt vriende, ende ist nut, dat men inlaten sal, soe sal men in den dreboem laten, ende den dreboem weder sluten, eer men die poirte ontsluyt; ende eer hy uut den winket gaet, soe sal hy enen anderen man dairvoir setten, diet verwairt.

XLVIII. *Hoe men die poerte savons sluten sal ende smorgens ontsluten.*

Voirt soe sel men des avonts, alst scemert, die poerten sluten, ende des mergens, alst scoen dach is, die poirten weder ontsluten, ende die des nachtes waecmeister is, die sal bliven by dengenen, die die poerte verwaert, ter tijt toe dat sonneopganck is. Ende die stedevast alle dage voir die poirten sijn sal, sal alle dage comen, alst daget, ende des avonts yerst thuus gaen, alst scemert, ende die poirten gesloten sijn.

XLIX. *Van maten te yken.*

1. = XXVIII.

Digitized by Google

2. Voirt soe sullen sylude dairtoe setten, dat men alle weke broot wegen sal, ende die burgermeisters sullen overdragen mitten scepen ende ramen, hoe ment bier geven sal, ende dat broot, naedattet koern op ende of [1]) loept, ende den wijn.

L. *Van den burgermeisters hair rekeninge te sluten.*

In den jare ons Heren dusent vierhondert vijf ende veertich op sunte-Martijnsavont soe is overdragen Johan van Merten, stathouder ende richter, Cornelis van Zuuydoert ende Evert Janssen, alse burgermeisters, Jan van Ryebeeck, Jacop Wonder, Aernt Volckenssoen ende Peter die Ridder, als scepen, ende voirt mitten gemenen gerecht in der tijt, die doe waren, van wegen ons liefs joncheren van Gaesbeeck: soe wanneer dat die burgermeisters ofgaen, ende hair rekeninge gedaen hebben na der ouder gewoenten, soe sal men hair rekeninge corrigieren ende sluten nae ouden heercomen. Ende wair dat sake dat sy niet gesloten en worde voir sunte-Victoer quaem dairnaestvolgende, soe wair die rekeninge gecorigiert, geloeft ende gesloten sonder enigerhande moeyenisse dien burgermeisteren dair of te doen, hem of haren nacomelingen ende erfgenamen.

LI. *Of die burgermeister hem versumede te rekenen, ende dat binnen ses weken niet voirt en brocht.*

In den jair ons Heren dusent vierhondert ende negen ende veertich opten negentiensten dach van Februario wert overdragen bi den stathouder ende richter Jan van Merten ende bi den gemenen scepenen, out ende nye, die doe ter tijt waren, dat een burgermeister in der tijt, als hy sijn rekeninge doet van der poert wegen, ende sijn rekeninge gehoert is van den richter ende van den scepenen nae den ouden heercomen, ende wairt sake, dat hy dan [2]) yet vergate of versumede te rekenen, ende niet voirt en brocht binnen ses weken na der tijt, dat hy gerekent had, dair en sal men hem geen verstoringe ofte verrichtinge teynden den ses weken of doen van der poerten wegen. Ende die rekeninge, die een ygelick borgermeister doet, die sal altijt in des gerechts handen bliven totter tijt toe, dat mense in der poert kist sluit bi den gerecht.

---

1) Het HS. heeft: „op".
2) Het HS. heeft: „dat".

Digitized by Google

LII. *Hoe lanc die scepen tugen ende zegelen zullen.*

Voirt is overdragen mit richter, borgermeisters ende den gemenen, gerecht, dat elc scepen nae sinen ofganck tugen ende zegelen sal ses weken lanck.

LIII. *Dat niemant burgermeister wesen en (sal), hi en* [1] *sal sinen tijt scepen geweest hebben.*

In den jare dusent vierhondert ende dertich op sunte-Victoersavont sijn overdragen Jan van Meerten, stathouder, Evert Janssoen, richter, Dirck Bairs, Steven van Boechout, burgermeisters, Jacop Wonder, Aernt Volckenssoen, Herman Eliaessoen, Jacop van Zijl, Willem die Vlieger, Gerit die Roede ende Dirck Spronck, scepen, dat niemant voirtmere burgermeister tot Wijck wesen en sal, hy en sal yerst sijn tijt tot Wijck scepen geweest hebben ende poerter wesen.

LIV. *Van den scepencovelen.*

Voirt int jair dusent vierhondert negen ende twijntich is overdragen by Jan van Merten, stathouder, Dirck Bairs ende Steven van Boechout, borgermeisters, Evert Janssoen, scout, Jacop Wonder, Aernt Volckenssoen, Gerit die Rode, Herman Elyaessoen, Dirck Spronck, Jacop van den Zijl ende Willem die Vlieger, scepen, overdragen, dat die kueren ende brueken jairlicx verschinen, dat men den scepencovel betalen sal van der poirten deel ende der scepen deel. Ende wair dat sake dat dairaen gebrake, soe hebben hem die scepen verwillecoert ende alle diegene, die die covel dragen, dat men hem dat terstont uutpanden sal gelijck verwonnen scout, ende die pande vercopen. Ende want minen joncheer dat een derdendeele van den brueken toebehoert, dat laten sy staan tot mijns joncheren genaden.

LV. *Dat men op geen heilige dage recht houden en sal.*

In den jaer ons Heren dusent vierhondert vijf ende veertich op sunte-Mertijnsavont soe is overdragen bi den stathauder Jan van Meerten ende richter ende by den gemenen gerecht,

1) Het HS. heeft: „ende".

Digitized by Google

als dat die richter in der tijt des Sonnendages geen recht houden en sal, noch op heilichdagen gelijc den Sonnendach, noch op hoechtiden dairboven [1]) of enige heilichdagen boven den Sonnendach, uutgenomen dat die heerschappie van Apcoude van Duersteden aentreft ende der stede van Wijck van hoeren brueken, cueren ende renten, dair sel men altijt recht of doen, soe wanneer dat sys begeren; ende uutgenomen dat ons buerluden van Wijck besetten mochten enen vreemden man van buten, ende die een vreemde den anderen, dair sel men altoes recht of doen nae rechten ende gewoenten der poerten van Wijck; uutgenomen van alleenwilligen rechten, dair mach die richter recht of houden, tot wat tiden dat die partyen des begeren, alsoe veer als die richter wil, tsy van ingeseten buerluden of van uutheemschen luden, dat is te verstaen enen uutheemschen tegen enen ingeseten, ende enen ingeseten tegen enen uutheemschen, ende een buer den anderen, ende die een vreemde den anderen.

LVI. *Hoe men recht houden sal van luden van buten.*

1. Int jaer ons Heren [2]) dusent vierhondert ende ses ende dertich soe is ons lief joncheer van Gaesbeeck overdragen mit Jan van Dribergen, stathouder, Evert Janssoen, richter, Jan van Ryebeeck ende Frederick Taets, burgermeisters, ende voirt mit sinen gemenen gerecht [3]), dat die richter geen recht houden en [4]) sal van enigen uutheemschen luden noch van buerluden [5]) dan op rechte eechtdagen, die geseten sijn omtrent een mile van onse stede van Wijck. Ende die sullen staen tot enen geliken recht gelike ons ondersaten [6]), dat is te verstaen [7]), soe wie dat mitten [8]) anderen yet te doen heeft ten recht [9]), die sal hem laten bieden des [10]) Manendages [11]) tegen des Dijnxdages, alst een echtdach is. Voirt wair dat

---

1) Het HS. heeft: „dair en boven".
2) Q: „anno".
3) Q: „is overdragen".
4) Dit woord ontbreekt in Q.
5) Q: „butenluyden off uuthemssche luyde, bijnnen der myle geseten".
6) „die geseten — ondersaten" ontbreekt in Q.
7) Q: „weten".
8) Q: „die opten".
9) De twee laatste woorden ontbreken in Q.
10) Q: „als"
11) Q voegt hier in: „ende".

Digitized by Google

sake, dat yemant [1]) des anders goet beclagen [2]) woude [3]) mit besettingen, dat en sal hy niet doen dan op enen rechten echtdach behoudeliken den verzworen Manendach hoers rechts [4]).

2. Item voirt [5]) alle rechten, die men recht op dwarsnacht, die sal men richten na den [5]) ouden heercomen onser stede van Wijck, alsoe verre als men se op rechte [5]) echtdagen begint.

3. Item voirt [6]) sal die scout den luden van binnen ende van buten recht doen van allen verwonnen scout, als sy des begeren sonder enich wederseggen.

4. Item voert wairt sake, dat yemant [6]) beset worde in onser vryheit [7]), die sal men een onvertogen recht doen, alsoe verre als hy woude [8]) diegene, die dair beset is of ware. Ende voirt wair dat sake, dat hy des niet doen en woude, soe sel hy hebben veertien dagen dach weder te recht te comen, also verre als hy den richter of den recht voldoet, [9]) behoudelick onsen here van Apcoude sijnre scout ende sijns rechts, ende allen dengenen, die onder hem van sijnre wegen dienen, dair sal die richter recht of doen, tot wat tiden dat sy dat begeren,

LVII. *Dat niemant den anderen belasten en sal aen den dijcgreve.*

Int jair ons Heren dusent vierhondert ende seven ende veertich op sunte-Andriesavont soe is onse lieve jonchere van Gaesbeeck overdragen by Johan van Meerten, sinen stathouder ende richter, by Dirck van Houdaen ende Claes die Ridder, als burgermeisters, ende voirt by sinen gemenen gerecht in der tijt, dat niemant van sinen ondersaten in den gericht van Wijck, hy wair wie dat hy wair, die een den anderen belasten noch bezwaren en sellen aen den dijckgreve opter

1) Q: „Item voert soe wie".
2) P: „beclagede".
3) Q: „wil beclagen".
4) Q: „dat sall hy doen op echtdagen".
5) Dit woord ontbreekt in Q.
6) Q: „Item die".
7) De drie laatste woorden ontbreken in Q.
8) De volgende woorden ontbreken in Q en worden vervangen door: „mer wil hy XIV dagen hebben, indien hy borgen heefft off setten can, die sal men hem gunnen ende geven".
9) P herhaalt hier de woorden: „weder te recht te comen".

Digitized by Google

dijck van eniger scult, noch den dijckgreve dair niet voir houden en sullen. Soe wie dat dede, die verbuerde twe oude Vranckrijcxsche scilden, half tot ons joncheren behoef voirscreven ende half totter stede behoef. Ende soe wie dat opten anderen te seggen heeft van eniger scult, dat van den dijck ruert, dair sel hem die richter tot elker tijt een onvertogen recht of doen, dienende in allen manieren, gelijc dat hem die dijcgreve opten dijck dairof doen soude.

LVIII. *Van vercoft lant, hoe men die vage ende huer verstueren sal.*

Int jair ons Heren dusent vierhondert ende seven ende veertich op sunte-Andriesavont, soe is overdragen onse lieve joncheer van Gaesbeeck by Johan van Meerten, sinen stathouder ende richter, by Dirck van Houdaen ende Claes die Ridder, sinen burgermeisters, ende voirt bi den gemenen gerecht in der tijt: wair dat sake, dat enich man, of hy wair wie dat hy wair, in den gericht van Wijck lant ofte erf vercoften, ende die pachter dair jaren aen hadden, die jaren sel men den pachter houden, of men sel hem huervage verstueren by goeden mannen of bi den gerecht, dat redelick is.

LIX. *Van den sevengetuge.*

Int jair ons Heren dusent vie(r)hondert ende twe ende veertich [1]) op sunte-Victoersavont soe is overdragen ons lief joncheer van Gaesbeeck mit sinen stathouder ende richter Jan van Meerten, mit Willem die Vlieger ende Claes die Ridder, borgermeisters, Jan Brant, Jan van Riebeec, Jacop Wonder, Dirck van Houdaen, Dirck Jan Smeetsoen, Lambert Petersoen, Cornelis van Zuytdoert, als scepen, dat men mit genen seven niemant aenspreken en sell in den gericht van Wijck after desen dach, mer heeft yemant opten anderen enich beclaech, die sal den anderen aenspreken int scependom van Wijck ende mit genen gerecht anders.

LX. *Of yemant hem selven uter pandinge dede.*

Int jair ons Heren dusent vierhondert ende twee ende veertich op sunte-Victorsavont so is overdragen onse lieve jonc-

---

1) Q: „LII".

Digitized by Google

heer van Gaesbeeck mit sinen stathouder ende richter Jan van Meerten, Willem de Vlieger ende Claes die Ridder, burgermeisters, ende voirt mit sinen scepen ende mit sinen gemenen gerecht: wair dat sake, dat yemant hem uter pandijnge dede, of uut enigerhande scieringe of uut enigerhande inleidinge of uut eniger rechtvorderinge dede, het wair van wat saken dattet rueren mocht, dair sel die richter in der tijt den luden, die dit doen, hueren yersten rechtdach of teikenen, ende leggen alle wege opten yersten echtdach, die dair naest toecomende wair, ende dan sullen sy voirt hueren rechtdach vervolgen op hair veertien dagen.

LXI. *Soe wie gepant is, die moet hem uter pandinge doen binnen* 14 *dage.*

Int jair ons Heren dusent vierhondert ende een ende veertich op sunte-Silvestersdach soe is overdragen onse lieve joncheer Jacob, heer van Gaesbeeck, mit Jan van Meerten, als een stathouder ende richter, mit Willem die Vlieger ende Claes die Ridder, burgermeisters, mit sinen scepen, ende voirt mit sinen gemenen gerecht [1]): wair dat sake, dat yemant den anderen gepant hadde, ende hem die weet dairof gedaen ware, alst [2]) recht is, ende dat dan diegene [3]), die gepant had, in sijnre pandinge gebleven wair veertien dagen of dairboven, nae dien dat hy hem die weet gedaen had, soe en mach hem nyemant [4]) uter pandinge of uter scieringe doen mit recht; mer woude hem yemant uter pandinge of uter scieringe doen [5]), die sal sien, dat hy dat doet binnen veertien dagen, dat hem die weet gedaen is ende anders niet.

LXII. *Van pandweringe te doen.*

Soe is ons lief joncheer overdragen opten selven dach mitten personen voirseit [6]): wair dat sake, dat yemant geëygent wair in eens anders goet mit recht, het wair wat goet dattet wair, ende hy [7]) quame mitten recht, dat is te verstaen die

---

1) In plaats van dezen aanhef heeft XVIII alleen „item".
2) XVIII: „als".
3) Dit woord ontbreekt in XVIII.
4) XVIII: „niemant hem".
5) „mit recht — doen" ontbreekt in XVIII.
6) XIX—1 heeft in plaats van dezen aanhef: „Item".
7) XIX—1 voegt hier in: „dan".

Digitized by Google

richter of enich van den [1]) boden, ende [2]) woude sijn pande uutgeset hebben, soe en mach dat wijf noch nyemant van den huse in geenre wijs pandweringe doen. Ende wair dat sake, dat yemant hierboven pandweringe dede, dat wil die here richten als een geweldelike [3]) brueke, also dicke als dat gesciet, tenwair dat sy hem des mit recht weren mochten, dat is te verstaen, of die man van den huse, sijn wijf of sijn geweldige boden dat gestonden of niet.

LXIII. *Wat goet dat die burgen wisen sullen.*

Soe is onse lieve joncheer overdragen opten selven dach ende mitten selven personen voirgenoemt, dat die burgen geen goet wisen en sullen dan aen staende tijmmer of liggende eerf oft rede goet, dat men driven ende dragen of vletten mach.

LXIV. *Die de andere scade dede in koern of in hoven.*

Voirt waert sake, dat yemant vonde den anderen, die ryse hiewen of droegen, of tuyn of wermoes of oeft of koern, of scade dairin dede mit wille, dies geen waren hadden, die verbuerden drie pont: dat een derdendeel tot desgeens behoef, diet aenbrocht, dat ander tot des heren behoef, ende dat derdendeel ter poerten behoef.

LXV. *Van den scutteren.*

Die scutter in elker tijt sullen scutten in Wiker gericht enige verken, die ongeringt op ander lude lant gingen, ongewairt een placke, ende anders tscot by dage enen groten ende by nacht een placke. Voirt enigerhande verken, die men op der straten vonde ongeringt, die voir genen herde en gingen, die sullen sy scutten tscot op vijf scilling.

LXVI. *Of yemant goed coft, eert op die merct quaem* [4]).

Voert soe is overdragen: soe wie enich goet cofte op enen Woensdach, hetsy man of wijf, eert opter merct gecomen wair, het wair opten Oever of voir die Veltpoirt, of wair dattet wair, het wairen runder, scaepe, verken, gansen, hoenre,

---

1) Dit woord, dat in het HS. ontbreekt, is aan XIX—1 ontleend.
2) Het HS. heeft: „en".
3) XIX—1: „geweldige".
4) Vgl. rubr. XCIII.

Digitized by Google

duven, eyer, botter, kesen, was of vlas, of wat goet dat het wair, dat totter merct geneiget wair, soe wie dat cofte, eert op die merct quame, die verbuerde een pont payments, die een helft tot des heren behoef, ende die ander helft totter poerten behoef.

LXVII. *Of enich man van buten beset worden, tot wat recht hy staen soude.*

Voert soe is overdragen: wair dat sake, dat yemant quame van buten, die beset worde in mijns heren gerecht van Apcoude voir scade of voir scoute, ende diegene rechtevoirt gulde of recht woude doen, die beset wair, die soude dengenen, die hem beset hadde, rechtevoert gulde of recht doen, ten wair dat hyt hem rechtevoert bewisen ende overgaen mocht mit scepen of mit scepenbrieven of mit sulken betoen, als die scepen wijsden, dat hy dair mit recht niet tegen seggen en mocht.

LXVIII. *Enich man van buten, die vechtelic maecte.*

Item [1]) enich man van buten, die geen poirter en wair of buerman tot Wijck [2]), ende enich vechtelic maecte tegen enen poirter van binnen, die verbuerde dubbelde kueren, alsoe verre als die man, die geen poirter en [3]) ware, een aenvechter was; worde die poirter een aenvechter, soe stonden sy tot geliken kueren.

LXIX. *Of yemant sijn goet opstake, hoger dan hyt deden roepen.*

Voirt soe is overdragen: enich man of wijf, die rogge of sout te cope hebben, die mogent geven, als sy duerste connen, mer wairt dat enige vreemde comans tot Wijck quamen mit sout of mit koern, ende sy hair goet mijn deden roepen, dan onse poirters hair goet gaven, ende onse poirters dan hair goet deden roepen, ende gavent gelijck den coman, ende als dan die coman ewech wair, wair dan enich poirter, die dan sijn goet weder opstake, hy en gavet voirt gelijc, alst ge-

---

1) X—14 voegt hier in: „of".
2) X—14: „of buerman tot Wijck en wair".
3) X—14: „een".

Digitized by Google

roepen wair, of als hyt gegeven had, doe die coman aen den lande was; enich poirter die dat dede, die verbuerde vijf pont payments, ende desgelijcx enich buerman, die een helft tot tsheren behoef ende dander helft totter poerten behoef.

LXX. *Van den brande.* [1])

Int jair ons Heren dusent vierhondert ende een ende dertich des Vrydages na Korsdach was overdragen bi den here ende gemenen gerecht: wair dat sake, dat enigen buerman geviel brant binnen der stede, ende diegene, die dat in sine huse of hofstede geviel [2]), ende sijn buer dat voirt brochten [3]), eer hy, ende dat van sijn selfs vuer toe quaem [4]), die verbuerde enen ouden scilt.

LXXI. *Van den vleckquaet.*

Item voirt wairt, dat yemant sijn vlecquaet droech op yemants hofstede, dair vuer in wair, die verbuerde enen ouden scilt.

LXXII. *Van dan kerckmeisters recht te doen.*

Item int jair dusent vierhondert ende seven ende dertich op sunte-Victoersavont doe wert overdragen by [5]) Jan van Drybergen, als een stathouder ons liefs joncheren van Gaesbeeck, ende by Evert Janssoen, richter, ende voirt by den gemenen gerecht: tot wat tiden die kerckmeister omgaen wil om enige scout in te manen, die men der kerken sculdich is, soe sel die richter mitten boden mit hem gaen, ende reyken den kercmeister dat gelt uut, of twyscat pande. Ende wair dat sake, dat yemant hier pandweringe op dede, dat wair op enen hogen ban, thenwair saeck, dat sys hem mit recht weren mochten, dair die kercmeister mit recht niet tegen seggen en mocht, want die kercmeister sinen eet boven des anders eet gaen sal; ende hier en sal die richter geen weringe of doen.

LXXIII. *Wat men geven sal van poirtersscap te winnen.*

Int jair dusent vierhondert ende dertien opten negenden

1) Vgl. rubr. XX.
2) Q: „Item in wes huysen off op wees hofstede brant geviel".
3) Q: „yerst uuthbroechten".
4) Q: „ende die huysheer selver yerst nyet brant en riep".
5) Het HS. heeft: „overdroech".

Digitized by Google

dach in Novembri wart overdragen by den here ende by den gemenen gerecht, dat soe wie nae deser tijt poirter tot Wijck werden wil, dattet een ygelic costen sal aen der poirten twijntich Dordrechsche placken.

LXXIV. *Die sijn poirtersscap mit wil opgave.*

Item die sijn poirterscap mit wil opgave tot Wijck, ende mit wil den burgermeisters opseide, ende naemaels weder poirter begeerde te wesen, die soude der poirten geven enen ouden Vrancrijcxschen scilt.

LXXV. *Van lijftochten* [1]).

Item int jair ons Heren dusent vierhondert ende een des Manendages nae sunte-Katerinendach overdroech die here van Apcoude mit sinen richter, burgermeisters ende gemeen scepen ende goede luden van Wijck, dat een ygelick, die onder mijn here van Apcoude geseten is in den gericht van Wijck, elck den anderen lijftochten mach voir richter ende voir scepen tot Wijck, tsy aen eygen erve of aen husinge of aen hofsteden; dat is te verstaen, dat alle eygelick goed ende tijlber have te vueren in die scout betalen sall, die men sculdich wair nae den rechten ende gewoenten van Wijck ter lijftochten toe, ende wairt sake, dat dairaen gebrake, soe soud men jairlicx die renten van der lijftochten nemen, ende betalen die scout dairmede, ter tijt toe dat die scout betaelt wair, die voir gemaect wair, ende wanneer die scout betaelt wair, een ygelick weder op sine lijftochten te bliven. Ende wair dat dan die scout niet betaelt en wair, alse die persoen storve, die in lijftochten staet, die men dan sculdich wair van den goede voirscreven, die soude dan voirtvaren mit recht aen der lijftochten voirscreven gelijc aen eygen goet of aen tilber have.

LXXVI. *Dat geen buerman opten anderen leisten en sal.*

Int jair dusent vierhondert ende vier ende veertich op sunte-Matheusdach soe is overdragen onse lieve joncheer van Gaesbeeck etc. by Johan van Merten, als richter, Cornelis van Zuydtoert ende Dirck van Houdaen, als burgermeisters in der tijt, ende voirt by Jan van Riebeeck, Steven van Boechout, Jan Brant, Jacop Wonder, Willem Dirc Heinricsoen, Wil-

1) Vgl. rubr. CXXIII.

Digitized by Google

lem die Vlieger ende Willem Stevenssoen, als scepen, dat geen buerman van Wijck opten anderen leisten en sal, noch geen vreemde lude van buten en sullen op onsen bueren leisten, mer die buerlude mogen leisten opten vreemden van buten, ende die een vreemde van buten mach leisten opten anderen van buten. Ende wair dat sake, dat enigerhande weert of weerdinne yement dair en boven teten gave ruerende van der leist voirscreven, dat wair tot elker reysen op enen Vranckrijcxscen scilt totter stede behoef.

LXXVII. *Van dengenen, die men voir hair scult vangen sal.*

Item opten selven tijt soe is noch onse lieve joncheer van Gaesbeeck overdragen bi denselven Johan van Meerten, als een richter, ende den burgermeisters ende voirt bi den gemenen gerecht voirscreven: wairt sake, dat enich man of wijf sculdich wair gelt of goet, ende hy niet en hadde mede te betalen, soe mach die maenre panden aen des sculders lijf. Ende die heer sel hem leveren slotinge ende yser, dair die manere den sculder insetten ende houden sal. Ende die maenre des gelts sel sinen gevangen leveren water ende broot sijn notorft. Ende men en sel den gevangen niet wegen, als men set, noch als men uutlaet. Ende dair sal die gevangen sitten, totter tijt toe dat hy betaelt heeft of vernueget dengenen, dien heeft gevangen, of tenwair dat die gemenen raet ons liefs joncheren enter [1]) poirten van Wijck sleten, dat hy lange genoech geseten hadde voir die scult, soe soud men dan uutlaten, ende dair soude hy mede vry wesen van der scult. Ende wair dat sake, dat dese gevangen enigerhande zuicten of ongeval aenquaem in der vangenissen, of dat hy dairin storve, dair en soude diegene, dien dair hadde doen setten, des gevangen yrienden voirscreven gene beternissen of doen; ende wair dat sake, dat yemant, hy wair wie dat hy wair, enige wrake op dede, dat sal die here richten als geweldelike saken bi den gerecht.

LXXVIII. *Soe wes die raet slijt, sal van weerden wesen.*

Int jair dusent vierhondert vijf ende veertich op sunte-Victoersdach soe is overdragen onse lieve joncheer van Gaes-

1) Misschien moet men lezen: „ende der".

Digitized by Google

beeck, van Apcoude etc. by Johan van Merten, als een richter, ende by Cornelis van Zuytdoert ende Evert Janssoen, als burgermeisters in der tijt, ende by Johan van Ryebeeck, Jacop Wonder, Aernt Volkenssoen, Willem Dirck Heinricssoen ende Peter die Ridder, Heinric van Glinthorst ende by Heinrick Ouweert, alse scepen: soe wes, dat die raet kent ende slijt, dat sel van weerden wesen ende bliven.

LXXIX. *Wat men geven sal van kijnder ter scolen te gaen.*

In den jare ons Heren dusent vierhondert acht ende twijntich des Dijnxdages nae sunte-Victoersdach wert overdragen by onsen lieven joncheer van Gaesbeeck, bi den gemenen gerecht, als Willem van den Noerde, richter, Dirck van Zijl ende Willem die Ridder, burgermeisters, Steven van Boechout, Elis Janssoen, Jan Brant, Dirck van der Weteringe, Claes die Ridder ende Willem Stevenssoen ende Jan van Beesd, scepen, dat men geven sel van enen kijnde, datter scoel gaet, veertien nye tuyn of dertien Vleemsche groot tsjaers mit deser voirwairden: wair dat sake, datter een scoelmeister wair, die den gerecht ende den bueren niet oirberlic en dochte, dat onse jonchere dan enen anderen setten sal, die hem ende sinen gerecht goet dunct, die dair nut toe is.

LXXX. *Van goet dat opt Oever te coep coemt.*

Voirt soe is overdragen: enich goet of wair, dat aent Oever quame [1]), dat vreemde comans brochten [2]) om te vercopen [3]), ende dat goet [4]) deden roepen om te vercopen [5]), dat en soude geen voircoper [6]) opcopen, ten hadde een atmael, dat is te verstaen enen dach ende enen nacht dairna [7]), aent lant gelegen, dat die buerlude van Wijck huer gadinge [8]) gecoft hadden. Ende wairt, dat dat enich man dede, die verbuerde [9]) drie pont goet gelts, half tot sheren behoef ende half totter poerten [10]) behoef.

---

1) Q: „Item waer".
2) Q: „goet broechten te sceepp off anders".
3) Q voegt hier in: „hetsy corn, sout, hout off visch off herinck".
4) Dit woord ontbreekt in Q.
5) De drie laatste woorden ontbreken in Q.
6) Q: „sal nyemant van onsen cremers voircoepers".
7) Deze tusschenzin ontbreekt in Q.
8) Q: „dat een yegelick sijn gaeydinge yerst".
9) Q: „opt verboren van".
10) Q: „stadt".

Digitized by Google

LXXXI. *Soe wat gelt een ygelic den anderen geven sal van pacht.*

Int jaer dusent vierhondert ende vier op sunte-Petersmisse ad Cathedram wert overdragen bi den richter, borgermeisters ende gemeen scepen, dat soe wat goede van lande, van hofsteden of wat goet, dat in huerweren heergecomen mach sijn, ende gestaen hebben dertich jaer lanck voir deser tijt toe, dair sel men voir geven voir elc pont negen Dortsche placken; ende soe wat hueren corter gestaen hebben, dair sel men geven voir elc pont acht Dortsche placken.

LXXXII. *Wat men geven sal voir enen hogen ban.*

Item een ygelick sal betalen voir enen hogen ban tien oude Vleems groot, ende voir enen legen ban enen Vleemsche groten.

LXXXIII. *Hoeneer die jaermerct ingaet.*

1. In den jare ons Heren dusent vierhondert seven ende veertich op sunte-Andriesavont soe is overdragen Johan van Meerten, als een stathalder ende richter van wege des edelen joncheer Jacobs, heer tot Gaesbeeck, tApcoude ende tot Duersteden etc., by Dirck van Houdaen ende Claes die Ridder, als burgermeisters, ende by Jan Brant, Jacop Wonder, Dirck Jan Smeetsoen, Willem Stevensoen, Heinrick Dircxsoen, Willem van Ryebeeck ende by Gosen Claesoen, als scepen in der tijt, dat onse jairmerct binnen der stede van Wijck ende vryheit van Wijck alle jair hiernaevolgende ingaen sel: des Manendages volgende nae sunte-Galle ter middernacht, als die Manendach te handen coemt, ende dat sal gedueren tyen dagen dairnaestvolgenden, tot des dat die Woensdage enwech is ter middernacht, ende dien Donredage te handen coemt. Ende hiermede soe is die voirscreven jairmerct te niet, want sy in trekaet [1]) stont, want dair nyemant by verrascht werden en soude. Ende dese saken sijn gesciet by allen desen voirscreven personen, gelijc voirscreven is.

2. Item dese voirscreven jairme(r)ct is verset by onsen genedige van Utrecht ende by tgerecht van Wijck, ende sal wesen voirt jairlicx des Manendages nae sunte-Dyonisiusdach, duerende oeck, als voirscreven staet. Dit gescieden by Reynaut van Wijck ende Jan Heinricsoen, borgermeisters, ende

1) Sic.

Digitized by Google

by allen den scepen int jair van vier ende tachtich. Ende dit wert yerstmaell overdragen ende geraemt int jair van tachtich.

LXXXIV. *Van den verlengen des wekemerct.*

In den jare van dusent vierhondert ende sess ende tachtich is overdragen by onsen genedigen heer van Utert ende sijnre genaden gerecht: alsoe veilicheit ende vriheit is geweest alle weke des Woensdages alleen, die marckdach is, ende soe men die mercdach verlengen wil, soe sal voirtaen die voirseide veilicheit ende dat geleide ingaen des Dijnxdages nae den noen tot twee uren, ende sal dairtoe duerende wesen des Donredages darenaestvolgende tot negen uren toe in allen manieren, alst gestaen hevet opten Woensdach duerende totdattet [1]) onse genedige here en sijnre genaden gerecht anders belieft.

LXXXV. *Van den heemraderen.*

In den jaren ons Heren dusent vierhondert ende twee ende veertich op sunte-Willeboertsdach is overdragen by onsen lieven joncheer Jacop, heer tot Gaesbeeck, tot Apcoude etc., ende sinen stathouder ende richter ende sijn burgermeisteren ende sijn scepenen ende voirt mit sinen gemenen gerecht der poerten van Wijck ende mede mitten scout van Wikerbroek ende mede mit sinen heemraets in der tijt, dat men houden sal alsulke willecoren ende overdrachten in onsen gericht van Wijck ende ellick punt bysonder op alsulke kueren in alre manieren, als hiernae bescreven staet.

1. Item in den yersten soe sel men den enen walle van der Meerweteringe, die all langes aen den wech leit, die eerde nedereffenen, ende werpen se midden op den wech, opdat sy niet weder in die weteringe en valt. Ende dit sel een ygelic doen te neffen sijn slach, dat hy in die weteringe gegreven heeft. Ende den anderen walle aen die ander zyde int Middebroeck sel men desgelijcx doen, ende werpen die eerde ten landewert in; opdat sy niet weder in de weteringe en valt. Ende dit sel een ygelic doen, die dairin bouwet of in geërft is, teynden sijn campen of teynden sijn lant, want sy dairmede beheint ende begreven sijn. Ende desgelijcx soe

1) Het HS. heeft: „dant".

Digitized by Google

sel men doen op die Oude weteringe aen beiden siden. Soe sal men die eerde van den wallen werpen ten lande wert in, opdat sy niet weder in die weteringe en valt. Ende dit sal men alle wege doen, als die heemraets dat doen bieden, ende soe wie dat niet en doet terstont nae der weten, soe sullen die heemraders uutgaen scouwen een yegelick op alsulke kueren, als van outs opten watergangen staen als van layken ende van vegen.

2. Item voert alle diegene, die graven hebben binnen onsen gericht van Wijck, die van den wegen leggen, hetsy int Broeck off wair sy liggen, honeer men die graven grevet van gebots wegen, off hoeneer des te doen is, soe sal diegene, die die graven gegreven heeft, binnen acht dagen dairnae die eerde werpen, off doen werpen van den wallen midsen op den wech, opdat die eerde niet weder in den graven en valt. Ende wie dat niet en doet, soe sullen die heemraets die graven scouwen teinden die acht dagen voirseit op alsulke kueren, als van layken ende van vegen op den watergangen staen.

3. Item voirt alle diegene, die graven hebben int Broeck, of wair dat sy in onsen gericht van Wijck, half ende half [1]) mitten anderen, die sullen alle wege gelike mit malcanderen greven, als men hem dat biet, of als dat noot is. Ende wair dat sake, dat yemant ongehorich dairin wair, ende mit sinen vennoet niet greven en woude, als hy hem die wete gedaen hadde, soe sal diegene, die dair greven wille, binnen acht dagen na der weten gaen totten here ende begeren, dat hy hem enen grever tegensetten wille. Ende dat sall die here dan terstont doen op desgenen cost, die dairtoe gerechticht is, ende dien cost sal staen op dubbelt gelt of driescat pande.

4. Item voirt sullen alle heinber graven in onsen gericht van Wijck wijdt wesen zeven voet of dairboven op alsulke kueren, als van outs op den watergangen staen.

5. Item soe wie lant bouwet in huerweren, dair graven toe behoren in onsen gericht, wair dat tsy, als men die graven biedt te greven oft te vegen, alst noot is, soe sel men alle wege greven ende vegen. Ende soe wat pachters dat huerlant langer in hueren hebben dan drie jaer, die sullen dat greven alleen betalen. Ende wie dair niet langer dan drie

1) Het HS. herhaalt hier: „hebben".

Digitized by Google

jaer aen en heeft off dairbeneden, die sel men sijn greven dat tweedeel corten aen den toecomende pacht.

6. Item voirt soe en sal nyemant, die gemeen wegen off die gemene straten oferen of afgreven; wair dat sake, dat yemant dat dede, dat wair, alsoe dicke ende menich werven als men dat bevonde, op enen ouden Vranckrijcxschen scilt.

7. Item voirt tot wat tiden, dat die scout van den Broeck mitten heemraders dunct, dat die graven int Broeck ende voirt alle onse gericht doir uutgegreven sijn ende geveget, gelayckt ende scoen gemaect sijn, soe sullen sy dat doen bieden, dat si se scouwen willen op enen genoemden dach. Ende wie se dan niet gemaect en heeft, dat sall staen op alsulke kueren, als op die Oude watergangen staen van layken ende van vegen.

8. Item voirt soe en sel nyemant sijn verken driven of laten gaen int Broeck tot genen tiden van den jair, sonderlinge dan als dair yemant coern ment, soe muegen verken after sinen wagen gaen ende anders niet. Ende als dat mennen gedaen is, soe sal een ygelic sijn verken uten Broeck houden. Ende wair dat sake, dat yemant hier en boven sijn verken int Broeck liet gaen of liet driven, soe mach die scutter die scutten, elc scot op enen ouden braspenninck, die binnen onsen gericht geseten sijn, ende van buten onsen gericht op twee oude braspenninck. Ende dit en sal men nyemant verdragen.

9. Item voirt soe en sal men nyemant sine poten ofhouden of optrecken, weder sy binnendijcx staen of butendijcx, of wair dat sy staen binnen onsen gericht van Wijck, of nyemant en sal den anderen sijn rijs van sinen willigen houwen, of nyemant en sal den anderen sinen tuyn stelen in al onse gericht, wair dattet sy. Ende wair dat sake, dat yemant dat dede, dat wair op eenre penen van enen ouden Vranckrijcxschen scilt. Ende dit en wil men niemant verdragen.

10. Item voert wie erve of lant huert in onsen gericht van Wijck tegen yemant, hy sy van buten of van bijnnen, die sel bliven staen, also lange als hyt gehuert heeft, voir dat gehele hoefgelt; dairom sie een ygelic toe, wie hy sijn lant voirt verhuert off overgeeft: die heemraders die willen hem houden aen den yersten pachter, want mit dat overwisen ende mit dat overgeven dair verliest men alle jair vele landes mede.

11. Item voirt soe en sal nyemant geen overslach maken mit sinen beesten doer enigen watergange int Broeck of duer

Digitized by Google

enigen watergangen, wair dat sy leggen; yemant, die dat dede, die sal verbueren alsulke kueren, als dair van outs op den Ouden watergangen staen van layken ende van vegen.

12. *Van allen watergangen.* — Item voirtmeer soe wie dat enich lant bouwet, hetsy opten hogen of in den legen, al onse gericht doer, ende dat den scout mitten heemraders dunct, ende sy wysen, dair sy mede in weteren sullen, dair sullen sy mede toe gelden mergen mergens gelijck. Wair dat sake, dat dair yemant ongehoirsaem in wair, ende dat niet en dede, dair sal die here sijn gelt in leggen, ende nement hem dnbbelt off.

13. *Van der stat wegen.* — Voirt soe is overdragen, dat die heemraey alle wege sonder Wikerwech verwaren sullen, dat sy tallen tiden gemaect werden van dengenen, die dair te neven gelant sijn, ende van dengenen, die se van rechtswegen maken sullen, alsoe dat dair geen gebreck in en kome. Ende wairt sake, dat syt niet maken en wouden. of dat syt versumeden, die die wege mit recht maken souden, als hem die heemraders dat geboden hadden, soe sullen die heemraders dat bestaden, ende pandent hem twivoudich uut; ende wairt sake dat dat die heemraders niet en verwairden, alse voirscreven is, ende hier enich gebreck in viele, of dat syt versumeden, soe sal die richter dat doen bestaden van tsheren wegen, ende panden dat den heemraden viervout of.

14. *Van den heemraet sijn eet te doen.* — Item soe sal die richter alle jaer, als men den heemrader kiest, daertoe eden, dat sy alle wege sonder Wikerwech houden ende verwaren sullen by alsulker penen ende aldus, alst voirscreven is.

15. *Van der stat graften.* — Item der poert borchwal mitter graft van Duersteden boemgaert noerdwert om totten Legen zande toe mit haren singel sel wijt wesen van der uterster muer, opgaende van der stat, negen roeden drie voet mijn.

LXXXVI. *Van den waterganc in die Nypoert.*

1. Item in den jare van tachtich op Alreheiligenavont coften die burgermeisters enen waterganc tegen Gosen Grietensoen ende tegens Gerit die Backers erfgenamen, vier voet breet, opgaende besiden Gosens huus van der Steenstraet in die graft, om een som gelts, die sy wel betaelt hebben, ende die die buer ewelic ende eerflic houden sullen, ende dairduer weteren, die dair aen beiden zyden geseten sijn, die nu

Digitized by Google

in der tijt gaet van der Nypoertstraat doer Jan Brants hofstede in der stede graft.

2. Item soe sal die straet bij Reyner Louwen huus een roede breet wesen ende negentien roeden lanck, dat is Reyner Louwen wijf seventien roeden ende Guert Vrient twee roeden; ende elke roede dair sel die stede van Wijck voir betalen enen ouden Vleemschen. Item dese zeventien roeden heeft dat capittel tot Wijck voir heer Jacops van Bemmels memory. Item die ander twe roeden heeft Jan van Wijck.

LXXXVII. *Van die breit van Wikerwech.*

Alle dengenen, die desen brief zellen sien of horen lesen, doe ick verstaen, Johan van der Yeze, knaep, dat ick my belie ende kenne, dat ic vercoft hebbe die here van Apcoude ende der poerten van Wijck enen acker lants gelegen tot Derthesen aen den nedersten egge van den thijnsgoede, die ic dair leggende hebbe, streckende van Goyer weteringe op aen der Meent; ende die acker sel wesen drie roeden breet, van den nedersten egge in te meten; ende den voirscreven acker hebben sy my witteliken ende wel betaelt den lesten penninck mitten yersten. Ende gelove voir my ende voir minen erfgenamen na my dien voirscreven acker hem te waren ende te vertijnssen op minen cost mit minen anderen goede; ende wair dat ick dat niet en dede, soe wat scade die poerte van Wijck dairby lede, ruerende van mijnre wegen off van mijnre erfgenamen wegen, dien scade soude wy hem gelden ende oprichten. Sonder archeit. In oerkonde des briefs bezegelt mit minen zegel. Gegeven int jair ons Heren dusent driehondert seven ende tsestich opten yersten dach in Aprille.

LXXXVIII. *Van den overdrachten van allen punten*[1] *hiernae bescreven, gesciet by Jan van Merten, stathauder ende scout, mitten burgermeisteren ende mitten gemenen gerecht, die te houden op alsulke kueren, als hiernae dairop bescreven staen. Ende yerst van den Rijnschen wijn.*

In den yersten soe en sel nyemant bijnnen Wijck Rijnschen wijn duerre tappen, dan als men goeden Rijnschen wijn binnen der stat van Utrecht tapt; yemant, die hier en boven

1) Zoo leest de inhoudsopgave; het HS. heeft: „perselen".

Digitized by Google

sinen wijn duerre gave, die sel tot elker reysen verbueren enen ouden Vranckrijcxschen scilt.

LXXXIX. *Van den bier.*

Desgelijcx en sel niemant sijn bier duerre geven bi den vate of bi der maten, dan als hem geseit is, het sy bier, dat binnen der poirten gebrouwen is, of Amersfoerts bier; yemant, die hier en boven dede, also dicke ende also menich werve als dat geviel, dat sal wesen opt verbueren van enen ouden Vrancrijcxschen scilt.

XC. *Van bier in te slaen.*

Item voirt en sal geen tapper bier inslaen dan bi den sijsmeisters; yemant die hierboven dede, die sal tot elken reysen verbueren enen ouden Vrancrijcxschen scilt, half totter poirten behoef ende half totter sijsmeisters behoef.

XCI. *Kuermeisters van brode.*

Item soe sullen dair twee kuermeisters wesen van brode ende sullen totter backer huus wegen na der ridinge van Utrecht. Ende hier sel men die backers een weet of doen, hoe swair dat sy backen sullen. Ende wat broot, dat die kuermeisters totter backer huus te licht vijnden, dat sel verbuert wesen mit allen den brode, dat die backers dan in haren huse hebben, ende dairtoe enen ouden Vrancrijcxschen scilt, also dicke ende menich werf als dat gevalt.

XCII. *Coermeisters van visch.*

Item desgelijcx sullen dair [1]) twe kuermeisters wesen van den visch, dat is te verstaen: soe wat vische, dat sy becuerden, ende die merct verboden, die sel men van der merct houden, ende binnen der poirten van Wijck niet sliten noch souten om voirt te vercopen; yement, die hier en boven dede, die sel tot elker reysen verbueren twee pont goets gelts, half totter poerten behoef ende half totter coermeisters behoef.

XCIII. *Gheen goet op te copen, eert sijn mael op de merct gehouden heeft* [2]).

Item voirt en sel nyemant geenreley goet opcopen, dat van buten hier ter merct coemt, ten heeft eerst sijn mael gehou-

1) Het HS. voegt hier in: „wesen".
2) Vgl. rubr. LXVI.

Digitized by Google

den opter merct, al(s) binnen der poirten van Wijck gewoenlic is, hetsy visch of vogel of wat goet dat het wair, tenwair dat yemant vogel gecoft hadde bi den vanck; ende die sellen die lude selver opten vanck halen of doen halen by haren brodigen huusgesijn; dat wair op twee pont goet gelts, de anders dede.

XCIV. *Van botter te wegen op die merct.*

Item soe sullen die boden des Woensdages of op ander dagen in die weke die botter wegen; ende wat botter, dat hair wicht niet en hout, dat is te weten ellicx half vierdel twee pont, die sel verbuert wesen.

XCV. *Mit geyecte maet te wegen.*

Item soe en sel niemant wegen noch meten ander dan mit goeden gewicht ende geteikent mitter poirten teiken; yemant, die dat niet en dede, die sal verbueren tot elker reyse een pont goets gelts.

XCVI. *Van dobbelen.*

Item voirt of dat sake wair, dat yemant die een opten anderen gelt of goet wonne, ofte verlore mit dobbelen, dair en sel men niemant recht of doen.

XCVII. *Geen honden te houden.*

Item als men laetswerf voir sunte-Victoersmisse verboden had, dat niemant geen honden houden soude, soe en sel niemant honden houden (in) husen of hoven of bi hem houden teinden tgebot, hi en heeft oerlof van den gerecht; yemant die hierboven dede, die sel wesen alle dage op enen ouden braspenninc.

XCVIII. *Van verken op die straet te scutten.*

Item voirt wat verken dat opter straten gaen, die gerinct of ongerinct sijn, of voir den herde niet en gaen, die sal die scutter scutten, also menich werf als hy dat bevijnt, op een out botken. Ende elc mach scutten op sijn scade op enen halven gulden van Mey ingaende tot sunt-Gelis toe.

XCIX. *Die straeten scoen te maken.*

Item voert als die boden biden die straten scoen te ma-

Digitized by Google

ken, soe sal elcx sijn straten scoen maken; yemant, die des niet en dede, die sel verbueren tot elker reise enen ouden braspenninc.

C. *Die straten buten die Veltpoert scoen te maken.*

Item soe sal een ygelick sijn straten scone maken buten die Veltpoert te neven sijn hoven van den boem voirt totten wedde, tusschen dit ende Woensdage; die des niet en dede, die sel verbueren twee oude braspenninc. Ende die burgermeisters sellen dat scoen doen maken op haren cost. Ende sy sellen enen pael slaen boven op den Bottersloet, dair elcx sijn vlecquaet omdragen sal; yemant, die sijn vlecquaet aen den pael niet en droege, die sel tot elker reisen verbueren enen ouden braspenninc. Ende desgelijcx sel men enen pael slaen opt Oever voir die Waterpoert, dair sel elc sijn vlecquaet omdragen, in alre manieren als voirscreven is.

CI. *Die Ercpoert of die Kerckstege niet vule te maken.*

Item soe en sel niemant die Erckpoert binnen of die Kercstege van hueren kijnderen of van sijn verken vvule laten maken; wes kijnder of verken, die dat doen, dat wair op enen ouden braspenninc, alsoe dicke als men dat bevijnden can.

CII. *Van mestverken.*

Item voert soe en sel niemant sijn mestverken uut sinen huse driven voir ander lude dueren; yemant, die dat dede, die sal tot elker reysen verbueren enen ouden braspenninc.

CIII. *Van die straten te rumen.*

Item voirt soe sel elcx sijn hout, sijn wagen of sijn karren setten van der straet op enen ouden braspenninc.

CIV. *Men en sal geen hout leggen buten die Waterpoert.*

Ende desgelijcx soe en sel oeck niemant geenreley hout leggen buten die Waterpoert, dair dat veerscip aengaet, oeck op enen ouden braspenninck.

CV. *Om lecvisch te vercopen.*

Item voirt soe en sel nyemant geen leckvisch vercopen dan opter straten bi onser Vrouwen huuskijn, dair men leckvisch

Digitized by Google

pleech te vercopen; yemant, die dairboven dede, die sel verbueren tot elker reise een pont goets gelts, ten wair sake, dattet wair nae tien uren, alst mael gedaen wair.

CVI. *Geen scapenvleisch op te blasen.*

Item voirt soe en sel geen vleischouwer, of wie dat hy sy, sijn scapenvleische of sijn scapenbuken opblasen, die men vercopen sal, tot elker reysen sal hy verbueren, wijf of man, als men dat bevijndet, een pont goets gelts, half tot des gerechts behoef ende half tot desgeens behoef, die dat aenbrenct.

CVII. *Geen leken en sellen opt kerchof spelen.*

Item wairt sake, dat enich lekelude opten kerchof spuelden, die soude verbueren enen ouden braspenninck.

CVIII. *Geen tapper en sal sijn bier weigeren.*

Item soe en sel geen tapper yemant bier weigeren om sijn gelt, dat men mit cannen uutdragen wil, op een pont goets pelts, alsoe verre als die lude niet te bedde en sijn.

CIX. *Niet in der stat graft te werpen.*

Item soe en sel niemant, hi ware wie hy wair, geenreley vulnis, vlecquaet, vulick, hetsy dode honden ofte catten, noch geen vellen leggen noch werpen in der stede graften buten noch binnen; ende wairt dat hier yemant boven dede, dat wair op twee pont goets gelts.

CX. *Binnen der stat op genen wagen te sitten.*

Item voirt soe en sel niemant op sinen wagen sitten, hy sy wie hy sy, wanneer sy by der straten varen; alsoe dicke ende menichwerf als dat gesciet, dat is op enen ouden braspenninc, ende dat sel elc van den gesworen bybrengen den burgermeisteren, die sullent voirt uutpanden.

CXI. *Geen beesten en sullen bi der straten gaen.*

Item soe sel een ygelic sijn husinge ende sine hofstede alsoe beheinen, dat sy hair scapen, beesten, verken, peerden, coeyen, by nacht noch by dage, bi der straten niet en laten gaen; wair dat sake, dat sy dat deden, ende enich van den gesworen dat sagen ende bybrochten, dat wair tot elker reyse

Digitized by Google

op enen ouden braspenninc; ende des en wil men niemant verdragen, tenwair dat sy uter poerten ende in worden gedreven.

CXII. *Geen bilen binnen der stat bedect te dragen.*

= XIV, 3.

CXIII. *Geen lange messen te dragen.*

= XIV, 1.

CXIV. *Van vordell.*

1. Item dat vordel heeft een natuer als leengoet, ende dair en betaelt men geen scult of [1]), alsoe veer als dair alsoe vele ander goet is, dair men die scult of mach betalen, mar is dair soe vele niet, soe betalet mede die scult.

2. Item al bleef een twijntich jair in den boedel sitten [2]), soe wie vordel aenbestorven is, als hy dairuut sceit, mach hy sijn vordel nemen, dat hem van der doot aen was bestorven [3]).

3. Item niemant en mach vordel copen na den doot, daert hem of aencoemt, om dat te hebben.

4. Item dair sijn dryerley vordelen, dat is die man van sijn wijf, dat wijf van haren man, en die soen van sinen vader, ende die moeder neemt hair vordel uut voren [4]) haren soen.

5. *Dat is des mans vordel.* — Item een dienstman des heren van leengoet of sunte-Mertijns dienstman die nemen tot haren vordel drie peerden, des si se hebben, elc moet out wesen ten mijnsten drie ende dertich maend, dair hy mede riden mach op sijnre vrienden dach of heren dienst, alsoe verre alst rypaerden sijn, ende dairtoe hair gereyde, of alsoe vele mijn, als dair sijn. Item voirt neemt hy alle harnasch, dat hi in toernoey is behorende [5]), ende alle weren ende wapen, dien hij ten oerloge behoeft.

Item soe neemt hi alle clederen, tot sinen live horende.

Item noch een heerbed mit een deken, sijn oercussen, een tafellaken, een pair slapelaken, een dwale ende enen disch, soe men dat bed ende den disch tot hoechtiden dect.

---

1) Q: „mede".
2) Dit woord ontbreekt in Q.
3) Q: „dat dair was, doet hem aenbestarfft".
4) Q: „yerst, daernae".
5) Q: „ende torney ende ander harnasch, sijn wapenrock".

Digitized by Google

Item noch enen sulveren voetnamp; is hy dair niet, dan een sulveren scael of een sulveren crusen, is dair geen scael; dat beste sonder een, indien dair drie sijn; mer is dair een, dieselve sal hy hebben; is dair twee, die best van den tween.

Item noch een sulveren lepel, desgelijcx een potlepel [1]), twee vlesschen, die men dagelicx besicht, ende een bijl ende een block om sijn logijs mede te maken [2]).

6. *Van mannen vordel, die geen peerden en heeft.* — Item dese neemt dat beste bed, die beste deken, een pair slapelaken, een tafelaken, een dwael, een becken, een watervat off lavoer, dat best, een hael, een pot, een kist, een harnascasse om sijn wapen in te sluten, alle harnasch ende wapen, ende al dat tot sinen live hoert, ende voirt alle ingedoemt ende cleynoet dairnae dat best, als van ketelen [3]), scottelen [4]), cannen, telyueren.

7. *Des soens vordel* [5]). — Die soen neemt desgelijcx vordel, als die vader, mar als die moeder is, die sal nemen voiruut, al is sy stiemoeder [6]).

8. *Dit is der vrouwen vordel.* — Item hair beste bed, alst tot hoechtiden staet, *item haer clederen, dair zy te hoochty mede gaet, haer best hoyck ende huere clederen, daer zy dagelix inne gaet* [7]), hair stoel, hair cussen dairop, hair tafel, hair scragen, hair beste tafelaken, hair beste dweel, een kandelaer op die tafel, hair [8]) voetnap, off hy dair is, mer is dair geen voetnap, een sulveren scael; die beste sonder een, des sy dair drie heeft of meer; mar heeft sy dair twe, sy neemt die best; mer heeft sy der een, soe neemt sy dieselve; enen sulveren lepel desgelijcx, ende enen koperen pot desgelijcx, enen ketel, hair martiersteen, hair watervat [9]), hair tange [10]), hair treeft, panne, roester, crauwel ende santvat, hair beste kist ende [11])

---

1) O: „item een ketel, een pot".
2) Q: „bijl om mede te logieren".
3) Q: „cannen".
4) O: „pannen".
5) Het opschrift van art. 7 ontbreekt in P, doch komt in de inhoudsopgave voor. Daarentegen is de geheele inhoud van dit nummer in het HS. geschreven op dezelfde wijze, als dit elders alleen met de opschriften het geval pleegt te zijn.
6) De vier laatste woorden ontbreken in Q.
7) De gecursiveerde woorden zijn door eene latere hand ingevoegd.
8) Q voegt hier in: „sijlver".
9) Q voegt hier in: „of lavor".
10) Q voegt hier in: „een hael".
11) Q: „offte".

Digitized by Google

hair coffer ende hair doeken, tot haren hoefde horende [1].

9. Item vordelic goet en mach men niet copen om dat te hebben nae den doot. Ende niemant en darf vordelic goet kopen van rechtswegen om den vrouwen te voldoen, of dair wenich wair.

CXV. *Van den vrouwen, die kueren verbuerden* [2].

In den jare van veertienhondert ende vier ende veertich op sunte-Victoersavont soe wert overdragen: wair dat sake dat enich vrouwenpersoen kueren verbeurden, tot wat tiden dattet wair, die verbuerde enen ouden Vranckrycxschen scilt ende niet mere, alsoe verre als sy tot enen goeden gerufte stonde; mer stont sy tot enen quaden gerufte, dat wair opten steen of op des raets slitinge, uutgenomen dootslach of leemte.

CXVI. *Dese naebescreven punten sijn gemeen rechten, die men dagelicx bruyct. In den iersten wie tegens sijn zegel neen zeggen mag.*

1. Een man die niet of ende aen en heeft gezegelt, als die geen ampt en heeft gehat, als scout, scepen, burgermeister, tijnsheer etc., die mach neen voir sijn zegel seggen.

2. Item een man mach neen seggen voir een gebeden zegel, mer die aenlegger des rechts mach dat den heer clagen van een valsch zegel.

CXVII. *Van cleinoten te versetten* [3].

Item soe wie cleynoten [4], sulverwerck of ander dinck beleent heeft, ende die dat toebehoert, twistende wert tegens dengenen, diet beleent heeft, om [5] grootheit der penningen, ende dair en is tuuch noch hantscrift of aen beiden syden [6], soe mach diegene, diet beleent heeft, sinen penninc ende die voirwairden, dair sy om twisten, mit sinen ede houden, ende groten, ende niet, die dat pant geset heeft.

---

1) Q voegt hier achter: „item van potten ende scottelen, indien dair drie sijn, die beste sonder een; isser twee, die beste; isser een, denselven.

2) Vgl. art. X—10.

3) Q: „Van cleynoeten op panden, die beleent weerden off sijn van enigen".

4) Q: „enich cleynnoet".

5) Q: „mitten beleenden twijsten(de) woerden om voerwairden off".

6) Q: „indien daer gheyn hantscrijff off tuyghen op beyden syden off en sijn".

Digitized by Google

CXVIII. *Of begeven lude erffenisse moegen bueren* [1]).

1. Item gaet yemant in een cloester, ende heeft eygen [2]) goet, of tilber have, dat mach men mede int cloester nemen, ende dat sal dair bliven, indien hy dairin blijft, ende professy doet; mer als diegene sterft, diet dairin gebracht heeft, soe coemt weder [3]) aen sijn erfgenamen, want dat convent en is sijn erfgenaem niet.

2. Item soe wie in een cloester professijt [4]) is, die en mach geen goet aenerven noch besterven van ouders, noch van nyemant, want sy sijn voir die werlt doot, ende soe sy niet uut en moegen erven, soe en sullen sy oeck niet inerven [5]).

3. Item soe wie goet of eygendom heeft [6]), wil hy dattet int cloester blijft [7]), soe moet hy (den) convent den eygendom overgeven, eer hy professy doet.

CXIX. *Van lucht te nemen van eens anders eerff.*

Item nyemant en sal op sijn erf des anders lucht moegen nemen of [8]) sceppen, dan mit een viercant stenen huus, gheleit in moerter, mit gespannen dake ende mit tegeldack [9]); ende die lucht en sel hy niet sceppen leger dan acht voet mit gesloten glasen.

CXX. *Van tijmmeringe.*

1. Item soe wye rumijnge geboden wert van staende tijmmer [10]), indien dattet gestaen heeft een jaer lanck, ende is hy te nae, soe sal hy gelden, dat hem de scepens of sliten [11]); mer ist binnen sjairs, dat men [12]) die rumijnge biedet, soe

---

1) Q: „Van begeven luyden erffnisse ende goeden, ende goeden, wie dat convent hebben ende houden sall, ende soe wie sy nyet crigen mogen".

2) Q voegt hier in: „eerff, landt ende".

3) Q leest in plaats van: „of tilber have — weder": „indien hy professie doet, hebbende haeff ende goet, dat volget, blyvet ende compt in sijn convent, also lange als hy leefft, dan soe compt het".

4) Dit woord ontbreekt in Q.

5) Q: „in overerven, als sy professijt ende gecleyt sijn".

6) Q voegt hier in: „van eerff off renten, eer hy in een cloester gaet".

7) Q: „dat dat cloester dat goet behouden sall".

8) De 2 laatste woorden ontbreken in Q.

9) Q: „mit tegelen gedeckt".

10) Q: „getijmmer".

11) Q: „is hy te nae tot schepen scieringe".

12) Q: „hy".

Digitized by Google

moet die tijmmeringe rumen [1]), mar hy mach componieren [2]).

2. Item een man, die een gevelt leit aen een huus, aen een anders eerff gemeenlic, betijmmert hy al sijn eerf, mar leit die gevel yemant te nae, ende heeft gestaen een derdendeel van hondert jaren rustelik, hy sal bliven staen rustelick, ende hij en sal niet gelden, want ontheugenis is ontterfenis, al wair hem oeck rumijnge geboden, ende men wist, dat hy te nae wair.

3. Item of een man een huus of een berch tijmmerde, ende die tijmmeringe viel op eens anders eerff, ende dede die scaey, die dat getijmmert heeft, alsoe cranck dattet valt, die sal die scade hebben.

4. Item een man, die besiden een muer of gevel tijmmert, die mach dairaen tijmmeren, indien dattet eerf alsoe ver sijn is, ende niet dairin anckeren, tensy by sinen wil, diet muerwerck toebehoert:

CXXI. *Van eerfpachtrecht.*

1. Soe wie hofsteden of landen in eerfpacht heeft, die en mach se niet beswaren, belasten, splitten noch [3]) deilen sonder des grontheren wil; al gaen se voir die dagelicxsche gerichten [4]) over, het is nochtans [5]) vordelic goet, ende ervet opten outsten; die besitter des eerfpachts [6]), indien hy niet verbonden en is van den grontheer, mach den eerfpacht [7]) ofwinnen voir sculden [8]).

2. Item [9]) erfpacht, welck [10]) die vader opten outsten [11]) soen ervet, ende die vader hem [11]) gecoft of verworven heeft, die soen moet sijn brueders ende susters dairoff verstorijnge doen by den raet; ende soe wair eens verstoringe of is gedaen, die eerfgenaem en sal men geen verstoringe doen als des soens outste kijnt [12]).

---

1) Q: „opbreken".
2) Q: „en componeert hy nyet mitten, die hem ruminge geboeden hefft".
3) Q: „off".
4) Q: „banck tot Wijck".
5) Dit woord ontbreekt in Q.
6) De twee laatste woorden ontbreken in Q.
7) Q voegt hier in: „gehelick, desgelicx soe macht men hem den eerffpacht".
8) Q voegt hier achter: „indien die gront nyet heerlic en is".
9) Q voegt hier in: „van".
10) Q: „die".
11) Dit woord ontbreekt in Q.
12) Q: Soe en dorff die soen geen verstoringe meer of doen".

Digitized by Google

CXXII. *Van ontwaren.*

1. Item soe wye ontwaert, rumijnge biedt of pandt off beset of in enich goet of boedel laet leiden, die salt ten rechten groten, als hy dat doet, in hoevele deels dat hy ontwairt of pandt of rumijnge biedt, of het en is van geenre weerden, dat hy gedaen heeft, ende sal ban gelden.

2. Item soe wie pandt of beset pandt voir verleden pacht ende beset voir een toecomende pacht, die moet hem gronts vermeten.

CXXIII. *Van lijftocht* [1]).

1. Een man ende een wijf moegen malcanderen lijftochten in den ban, dair dat goet gelegen is, alsoe veer alst eygen goet is; behoudelic is diegene sculdich, die die lijftocht maect, soe sal die scult betaelt werden van des lijftochters goet, dair die vrou niet aen gelijftocht en is; is dair dan niet goet genoech, soe sal men die scult betalen van der lijftocht eerf, yerst van die tilber have ende dairnae van den pachten, dairnae van den erven, soe wair die clager aen gericht wil wesen.

2. Een vrou sal veertien dage hebben om hair boedelceel te maken, ende dair sal sy mede in scriven die scult ende onscult, ende dairnae is sy sculdich een boedeleedt te doen, alsoe vere als die eerfgenaem geen goet en hebben mit hair gedeilt; mer hebben sy mit hair gedeilt, dat weert is enen halven stuver, soe en is die vrou niet sculdich enen boedeleedt te doen. Ende soe wes sy dan zweert, dat men sculdich is, dair en mach sy tot anderen tiden geen neen voir seggen, mer des doden mans eerfgenamen moegen dair neen voir seggen: dairomme sullen die vrouwen quitanciën nemen.

3. Item soe wie gelijftocht is, eer hy die tocht bruken wil nae veertien dagen, willen die erfgenaem, soe moet die vrou den eerfgenaem bewisinge doen van den goeden, die hair in lijftocht gemaect sijn; mer beiden die erfgenaem jair ende dach, soe en is sys niet sculdich te doen.

4. Item is die vrou een huus tot lijftocht gemaect, soe moet sy dat behoirliken bewonen, ende in rake ende in dake

---

1) Vgl. rubr. LXXV.

Digitized by Google

houden. Ende is hair gout of sulver gemaket in lijftocht, soe sel men dat weerderen, wat dan dat weert is, ende dair soe sal se dan borch setten den eerfgenamen dat te betalen nae hair doot; mer deken en slapelaken moegen des vrouwen erfgenamen mitten stucken betalen, ende die sommigen setten opten derden penninc lichter, dan het weert is; ende die penningen geeft men nae der vrouwen doot ende alle sciltber goet desgelijcx.

5. Item soe wat vrou, dat gelijftocht is, moet enen voirvanck doen, ende als voirscreven is, [1]) borch setten, dat sy den erfgenamen die valuacie van der lijftochten weder laten sal comen nae hair doot; jae alsoe veer als sy hair eygen goet voir ende dat goet nae, dair sy aen gelijftocht is, van nodeswegen nijt verteert en heeft, welc sy doen mach mit recht.

6. Item een man ende een wijf in den echten staet sijn sittende, en moegen malcanderen geen goet maken dan lijftocht, want komen sy tot eenre tafel ende tot enen bed, soe is hair goet gemeen, want sy al een lijf sullen wesen, dat hair opperste goet is, mer sy moegen malcanderen goet maken, eer sy byeen slapen.

CXXIV. *Van boedelrecht.*

1. Item vader of moeder is boedelhard. Sijn sy beide doot, soe en is dair geen boedelhard, mer die kijnderen moeten malcanderen ten recht machtigen, off samentlijck [2]) hem verschinen, indien sy rechtsplegen moeten, mer een boedelherd mach alleen den boedel bescermen ende voirstaen ongemachticht. Mar hy en mach geen plicht doen die boedelhard [3]) dan op sijn deel goets, anders soe mocht [4]) hy der kijnder goet doerbrengen [5]).

2. Item die een boedeleedt doen sall, moet by hem hebben aen elke hant drie mans, ende self sal hy die sevende sijn [6]), ende dese sullen al zweren op die boedelceel, die die boedelherd brengct.

---

1) Het HS. voegt hier in: „ende".
2) Q: „symen".
3) Q: „behoudelick, dat hy geen plicht doen en sall".
4) Q: „anders broecht".
5) Q: „wel doer".
6) Q: „wessen die soevende".

Digitized by Google

3. Item can die boedelhard geen drie [1]) mans crigen, die mit hem zweren, soe mach hy een nooteedt doen [2]) seven-werf, dat hy soe eleyndich is [3]), dat niemant mit hem zweren en wil; ende dan sal hy zweren op die boedelceel, dat hy dair al in geset heeft, dat hy weet, ende dat dair die mede winnen ende verliesen sellen, die in den boedel behoren.

4. Item nyemant en darf langer in den boedel sitten of ongesceiden bliven, dan beide die pertiën willen.

5. Item soe wie ongesceiden bliven sitten in enen boedel, soe wat op yemant eygens goets versterft, gecoft of gemaect wert, is al gemeen.

CXXV. *Van den mombren.*

1. Item dair sijn drieërley mombers, als geboren mombers, ende is die naeste zweertmaech, ende is dair geen, soe ist die naeste van der spilsyde. Oeck sijn dair mombers geset in groten steden van den raet. Die derde momber wert vercoren van vader of van moeder in testament. Ende geen van desen en mach des onmundigen kijnts goet verliesen, of sijn goet ofhandich maken, indien dat dat kijnt tot sinen mondigen dagen — is een knechtken, so wert hy mondich tot sinen veertien jaren, ende een meisken, als twalof jair out is — dan rechtsplegen willen.

2. Item een weerlick priester en mach geen momber wesen.

3. Item nyemant en sal momberscap aennemen, hy en sel yerst een inventuarium van des wesen goet maken, by sinen eedt borch setten den naesten voir des wesen goet, ende dat weder te keren tot des wesen mondigen dagen mit een redelick gewin, want men sel der wesen goet voirttrecken.

4. Item is dair een soen in den boedel, die veertien jaer out is, soe sal hy over die ander kijnder momber wesen, die niet mondich en sijn. Ende die moeder blijft een recht momber also lange, als sy niet weder en hilict, ende oeck die vader al Sticht doer.

CXXVI. *Voir die bair uut te gaen.*

1. Item soe wes weduwe voir die bair van horen man wil

---

1) Q: „VI". Ook in P verbetert eene latere hand: „zess".
2) Q voegt hier in: „ende sweren".
3) Q voegt hier in: „dat hy nymant en heefft noch en veet, die".

Digitized by Google

uutgaen, off een kijnt, dat voir sijns vaders off moeders doot voir uut wil gaen [1]), die sullen die [2]) sluetelen op dat lijck [3]) leggen van allen sloten, ende sonder heuken ende bloets hoefts voir dat like uutten huse treden, dair men dat [4]) lijck uutdragen sel; ende dair en sullen sy niet weder in treden, noch geen haef noch goet van den boedel medenemen; mer sy plegen wel twe tabberts ende twee rocken aen te trecken [5]), noch sy en sullen niet [6]) aentasten enighe [7]) eygen goeden, totten boedel toebehorende. Tasten sy eygen goet aen, of nemen sy wat uut den boedel, dat weert is enen halven stuver [8]), dat men bewisen can, soe sullen sy in die scout ende gansen boedel gehouden sijn.

2. Ende die in den boedel blijft sitten, ist dat men hem scult maent, soe sal hi sijn doey hant hebben, dat is sess weken dach, indien dat diegene, die aengesproken wert, self die scult niet en heeft ghemaect.

3. Die vrouwen, als sy sien, dat hair man sterven sal, soe hebben sy karijnnen, die sy hair brief ende die cleinoten te voren hebben gebracht, dair si se weten te vijnden.

CXXVII. *Van hilicxvoirwairden.*

1. Item hilicxvoirwairden, getransfixiert van den heer van den lande off van den gerecht [9]), dairmede mach men panden, dies behoeft [10]), mer die nijt getransfixiert en sijn, mer van al den seggers besegelt, of dair die [11]) hilicxmannen noch leven ende eendrachtelic tugen, die sijn van weerden, ende dair en mach men geen onscult voir doen, ende dair moet men eerst om rechten, eer men mach panden [12]).

2. Item een [13]) man ende een wijf en moegen geen hilicx-

---

1) Q: „off kijnder, die voir hoer moeder doot of vaders uuthgaen".
2) Q: „haer".
3) Q: „lijf".
4) Dit woord ontbreekt in Q,
5) „mer sy — trecken" ontbreekt in Q.
6) De vier laatste woorden ontbreken in Q.
7) Q: „van".
8) Q: „Tasten sy aen off nemen sy uuth den boedel een penninck".
9) Q: „by den scepen".
10) Q voegt hier in: „want sy sijn also machtich als plichten".
11) Q voegt hier in: „seygsluden als".
12) Q: „dair moet men om vervolgen yerst ten rechten, eer men sall panden".
13) Dit woord ontbreekt in Q.

Digitized by Google

voirwairden mit een maken, dan [1]) dair sy yerst mede vergadert sijn.

3. Item een man, die een wijf truwet, ende bliven jair ende dach sonder hilicxvoirwairden byeen sitten, hair goet, dat eygen is, sal men deilen, ende is gemein; mer sterft een van hem beiden binnen dese tijt, soe sal een ygelick mit dat hy gebracht heeft, uutgaen, ende die vrou sal oeck hebben hair truwelscat ende mergengaef ende hair cleder ende hair cleinoten ende hair vordel, ja tot haren liven dienende, ende die scult sullen sy, die dair erfgenaem sijn, gelijck betalen met die vrou.

4. Item wie uutgehilict is, ende sijn medegave heeft, indien hy niet verbonden en is in die hilicxvoirwairden binnen een jair ende sess weken, ende vader of moeder sterft, soe sal diegene dat weder inbrengen, of hy en sal niet mede deilen.

CXXVIII. *Van testamentrecht.*

1. Item een redelick testament sijn die erfgenamen sculdich te volgen, dat wittelic gemaect is in een instrument [2]) bi den priester ja van tilber have ende ruerende goet, indien [3]) dat hy sijn [4]) erven of erfgenamen [5]) twemael alsoe [6]) veel laet in erffenisse, als testament begrepen heeft [7]).

2. Item mit genen instrumenten en mach men onruerende goet wech maken [8]), als erfrenten, landen ende husingen [9]); want soe en wair scout, noch scepen, noch buerrecht geen behoef in vele saken, dair die heer aen vercort soude wesen [10]).

3. Item is een wat, het sy cleyn of groot, gegeven, die sal dat van den gront nemen, anders moegent die erfgenaem nae den weerliken recht daerop houden ende seggen, dat sy

---

1) Q: „nae der vergaderinge mijt een maken dan".
2) Q: „instrumentalic".
3) Q: „te verstaen".
4) Q: „den".
5) De twee laatste woorden ontbreken in Q.
6) Q: „soe".
7) Q: „als hy in testament gemaeckt hefft".
8) Q: „wechgeven noich maken".
9) Q voegt hier in: „sijn".
10) Q: „scout gheen behoeff the hebben in voel sake, daer die heer aen vercort soude wesen, dat impedieren in sijn landen, in cemmigen laet toe".

Digitized by Google

die makinge nijt gevolcht en hebben; mer hebdy dat instrument off dair een uutgescreven van enen notarius ende mitten tugen, suldy winnen op den erfgenamen, dat sy u moeten geven, dat u gemaect is na den geesteliken recht.

CXXIX. *Van machtigen.*

1. Soe wie gemachticht is van enen anderen, en mach niet voirt machtigen; ende die macht en gaet niet vorder dan in den ban, dair die macht gesciet is, tenware dat die macht gesciet wair voir den lantsheer, soe is die macht van weerden int Sticht.

2. Een man of een wijf mach vier lude machtigen voir één gelt.

3. Een man, die gemachticht is, ende staet oeck begrepen in den machtbrief, die en mach men nijt uut dat recht dingen, also veer als hy hem mitter machten nijt beholpen en heeft; mer heeft hy hem beholpen mitter macht, soe sal hy op moeten staen, ende hy en sal niet mede ten oerdel gaen.

4. Item een gemachticht sal alsulc recht moegen vorderen als diegene, die hem gemachticht heeft.

5. Item en man, die machticht, die macht en duert niet langer dan tot sinen wederseggen.

6. Een bannerheer mach machtigen onder sijn selfs zegel.

7. Een abdt mach machtigen onder des convents zegel.

8. Een canonesy mach machtigen onder hair zegel, ende alle geestelike luden gecanoniziert, ende hair macht strect in allen bancken; mar ist, dat sy eet doen moeten als nae die ontwaringe, die en mach die gemachticht niet doen.

9. Een die niet reysber en is, of bedvast leit, die mach machtigen aldair, ende die macht sal in anderen steden van weerden wesen, indien dat sy gerechtelic gesciet is.

10. Een man, die om vresen wil sijns lijfs in een ander lant leit, die mach machtigen om hem te verantwoerden van saken, sijn goet aengaenden, indien het gesciet in een hoefstat als Utrecht, Amersfoert, Tyel, Nijmmegen ende hairs gelijck.

11. Een, die ten recht wart geëyscht, die mach een, die nijt gemachticht en is, vernootsinnen drie rechtdagen teynden een.

12. Een man, die zegel ende brief heeft, dair men hem sculdich in is, hoewel dat die brief begrepen heeft, dat sy een macht geven in den brieven, dat men hair besetten mach

Digitized by Google

niet wederstaende enich geleide, dat en is van geenre weerden, want die steden dair alsulke volcomen macht hebben, die hem ander steden niet en moegen nemen, hoewel dattet nochtans geconsentiert is in brieven.

CXXX. *Van den scout ende scepen hair huegen ende loen.*

1 [1]). Item van een eygendom, die die borgeren malcanderen geven, twe oude Vleemsch.

2. Van een weetbrief of certificacye of willecueren, die bezegelt werden, die scout een kan wijns, die scepen oeck een kan wijns.

3. Van een scepenplicht te bezegelen, twee oude Vleems.

4. Van een scadeloesbrief, twee kannen wijns.

5. Van een burgermeistersbrief, die scout twee kannen wijns, ende twe burgermeisters elcx een mijngelen.

6. Van een plicht of willecoer gedaen buten rechtdagen, die scout een mijngelen, ende die scepen een out botgen van huegen.

7. Item sijn dair vele dagen van betalingen, soe sijn sy dairof sculdich vele botgens.

8. Item van machtigen een, is men sculdich een botgen; isser twee of drie, alsoe vele botgens.

9. Item van een te panden van enen dach, enen botdrager.

10. Item van twe dagen te panden, twe botdrager.

11. Item van een ijnleidinge ende [2]) een ontwaringe, elken enen botdrager.

12. Item van uut te doen van pandingen, van inleidingen ende uut te doen van ontwaringe half gelt, enen halven botdrager.

13. Item van pant uut te setten, enen botdrager.

14. Item buten dubbelt gelt, ende moet se vueren.

15. Item te gaen ende te besien scade gedaen, die scout een kan wijns, ende die scepen een kan wijns.

16. Item van een boedel te sceiden of van een soen te maken, enen ouden scilt.

17. Item als men wat verpleecht als verwonnen pand, soe

---

1) Q: „Item van eenen eygendom the bezegelen, die die borgeren malcanderen overgeven, den schout twee oude Vlemsch, den sehepen elcx eenen ouden Vlemsch".

2) Q: „ruminge off".

Digitized by Google

heeft men dair van die plicht een out botgen ende voir die pandinge enen ouden boddrager.

CXXXI. *Dat loen van den secretarius.*

1. Item van een burgermeistersbrief, vijf of ses botgens of meer, naedat den brief groot is.

2. Item een wairbrief, twee oude Vleems of drie botgens.

3. Item desgelijcx van enen eygendomsbrief.

4. Item is dairinne een waringe of losbrief, dats alsoe vele, of elke wair bysonder.

5. Item een vidimusbrief, vijf of ses botgens, nae dien hy groot is.

6. Item een machtbrief, ses botgens [1]).

7. Item een tranfixbrief, een kan wijns, desgelijcx een scepenbrief.

8. Alle eygendomsbrief van buten, dubbelt gelt van scriven.

9. Item van copiën, half soe veel, als den brief cost.

13. Item van een hilixvoirwaird, enen goude Aernoldus-gulden.

11. Desgelijcx van enen soenbrief ende mede van enen maechgesceitsbrief, nae dien dat hy groot is.

12. Item op rechtdagen van teikenen, een oert van een botgen; buten rechtdagen een half botgen; butenlude te teikenen dubbelt gelt.

13. Altijt int register te sueken, soevele als van teikenen.

14. Item een missive, een can wijns.

15. Item van een tolbrief op Hollant ende Zeelant, een out botgen.

16. Item op Lopic, een mijngelen wijns.

17. Een poirter te teikenen, een mijngelen wijns.

18. Item van een weetbrief, een mijngelen wijns.

CXXXII. *Der boden loen.*

1. Van besetten, een out botgen.

2. Van een weet in die kerck [2]), desgelijcx.

3. Van bieden aen den recht op rechtdagen, een oert van een out botgen

---

1) Q voegt hier in: „van een certificacie een kan wijns".

2) Q: „int riethuys (lees: richthuys)".

Digitized by Google

4. Van butenlude, die helfte meer.
5. Vant weetbrief te dragen, die mile enen stoter.

CXXXIII. *Van den gefroenden boden yemant te besetten.*

1. Soe wie die gefroende boden besetten om hair loen, ende men recht aen hair versiet, soe moeten sy den man leveren aent recht, of sy bliven behacht [1]) voir die gelden, dair sy die besettinge voir gedaen hebben; dairom sullen die boden goede wisheit nemen van den besetten man, of sy sullen [2]) hem van stonden aen ten recht leveren. Mede moegen die boden seggen [3]) tot dengenen, die se doet besetten, dat sy hair handen mede aenslaen aen den besetten man, ende helpen hem toeven ende houden; dar dat dan die man, die heeft laten besetten, dat niet doen [4]), soe is die gefroende bode ongehouden van der besettinge.

2. Item die besettinge vann den gefroenden boden duert niet langer dan van veertien dagen tot veertien dagen [5]).

3. Item soe wat goet dat men besettet van den scout ende scepen, ende dat geregistereert staet, die besettinge duert een jaer ende ses weken, nae den dach van die besettinge, indien die man soe lange toeven wil [6]), ende dan moet men dat goet inwinnen totter vierder clage op rechtdagen [7]), of die besettinge is sonder cracht. Ende mit besettinge en wint men geen goet, mer mit clagen, die men dairop vervolget, soe wint men tgoet [8]).

4. *Van besettingen.* — Item een man, die over besettingen ginck lopen, ende en quaem niet weer, die verbuerde ten hoechsten enen hogen ban, of hy weder gegrepen word op een ander tijt.

CXXXIV. *Wat recht dat die scoelmeister hebben sal.*

1. In den jare ons Heren dusent vierhondert ende vijftich

---

1) Q: „moeten behoefft wesen".
2) De vier laatste woorden ontbreken in Q.
3) Q: „sijnnen".
4) Q: „doet dat dan die manre nyet".
5) Q voegt hier achter: „soe moet sy vernyet wesen".
6) Q voegt hier achter: „indien men soe lange toeven wil".
7) Q: „echtdagen".
8) Q voegt hier achter: „ende als die clagen alle gedaen sijn, soe pant men aent goet ende wijnnet soe in met recht".

Digitized by Google

doe wert overdragen, als dat die scoelmeister nu in der tijt, of die namaels wesen sal, huer verdiende loen, ruerende van der scolen wegen, den onwilligen uutpanden sal als heren scout.

2. In voirwairden ende manieren naebescreven soe willen die burgermeisters ende die gemene raet der stede van Wijck yemant die scole bevelen te regieren.

a. In den yersten soe willen sy, dat die scoelmeister tot allen tiden neerstich sijn sal, sijn kijnder te regieren ende te leren hair boeken in der scolen ende ander zedicheit ende manierlicheit in der kercken ende straten, als dat behoert.

b. Item omdat hyt te neersteliker doen sal, soe willen sy, dat die scoelmeister altijt in der scolen sijn sal, als des werkendages des morgens van ses uren tot acht uren, van negenen tot tienen, des achternoens van twaloven tot tween, van drien tot sessen, alsoe dat hy dat meeste merkelike van die tijt in der scholen sijn sal, tenwair hem sonderlinge siecte of hijnder beletten mochte, ende dan sel hy een ander in sijn stede setten by den kijnder.

c. Item soe willen sy, dat hy altijt des Sonnendages ende alle heilige dage des morgens een ure van sessen tot achten, ende nae die vesper een ure sal sijn in der scolen, ende die kijnder leren datgeen, dat men in der kercken singen sal, off anders dat hem profitelic is.

d. Item soe willen sy, dat die scoelmeister altijt sijn kijnder dairtoe hout, dat sy des heiligen(dages) van twalof uren tot twe uren sullen sijn opt kerchof, ende dair spelen ende anders nergens, dat is nijt opter straten noch buten poerten ende nummermeer onder die getiden.

e. Item soe willen sy, dat hy sijn neersticheit dairin doen sal, alsoe ver als in hem is, dat hy die leken van den kerchove houden sal, dat sy dair niet en spelen, noch quade werken dair bedriven.

f. Item soe sal hy sijn kijnder dairtoe ordineren, dat sy tot allen Sonnendage ende ander heilige dagen tot mistijt ende beide die vesperen sullen te coer comen, ende die kijnder laten providieren na der ouder gewoenten, ende tot allen hoechtiden ende dubbelde feesten laten te metten gaen, die dair bequaem toe sijn, ende hy altijt dairby.

g. Item soe willen sy niet hebben, dat hy enige nye manieren sal opbrengen van enige lude van buten of binnen te scatten, tenwair prelaten of ridderen, steden off ander

Digitized by Google

grote mannen waren, ende elck mer eens in den jair, ende des dages mer enen brief dragen.

h. Item soe en sullen die kijnder mer eens in der weken des werkendages spelen gaen openbairliken opten kerckhove, tenwair by sonderlinge bidden van eerweerdigen personen, die niet te weigeren en stonden.

i. Ende altijt sellen sy spelen gaen opten kerchove, ende dair niet af te gaen, tensy bi oerlof des meisters, ende dat dan van twalof uren tot twee uren, ende van tween tot vieren in der scolen te sitten leren, ende dan van vieren uren voirt te spelen, ter tijt toe tent die meister weder in der scolen roept.

k. Item soe en willen sy niet hebben, dat enige burgers van binnen sal doen scatten mit brieven te dragen, dan dair rike bruloften sijn, eerste missen of in des coninge spul, als men die papegaey sciet, of des jaers eens of twewerf, als die bruedersscappen vergaderen.

l. Item soe en willen sy niet, dat hy enige nye scattinge maken sal onder den kijnder in der scolen, dan seker scoelgelt des jairs tot twee tiden van hem te nemen ende van die hoechtiden van een ygelic een hoechtijtpenninc te nemen, ende voirt als die hanen sullen vechten, dat sy dan hanengelt sullen brengen een ygelic een oert stuvers, ende van den coninc te nemen 7 kromstert nae der ouder gewoenten. Ende een ygelick sal brengen den wijnter een half pont keersen, dair die scoelmeister al den wijnter doer des avons den kijnderen voir lichten sal in der scolen, mer des morgens sullen sy selver keersen brengen voir hem selven. Ende anders geen scattinge en sal hy eyschen tensy by consent van ons voirscreven.

m. Item voirt soe en willen sy nyemant langer aennemen dan een jair, mar wairt sake, dat hy die kijnder aldus regierden, ende wel leerden, soe sal men hem continueren. Ende wairt saeck, dattet anders geviel, soe sal men hem altijt een half jair te voren moegen opseggen sonder enich beclagen van hem.

n. Item voirt soe geven wi den meister volcomen macht, soe wat kijnder dat hy opten kerchove spelende vijnt, als die kijnder scolen sijn, dat hy die mit scoelkijnder mach laten in der scolen halen, ende dit mit garden corrigieren, dat sy hem op een ander tijt des hueden.

o. Item soe sal die scoelmeister in dese hoechtiden nae-

Digitized by Google

bescreven, als tegens ons-Heren-Hemelvaertsdach, Pijnxteren, Sacramenti, Assumptionis, Visitacionis Marie, Johannis Baptiste, ende als men ons Vrou draget, gaen mit sijn kijnderen buten der poerten om biesen ende bloemen in der kerken te stroyen. Ende altijt des dages voir den heiligenavont [1]) soe sal die scoelmeister mit sijn kijnder uutgaen, ende des avons weder incomen mit hem, ende dair niet of sceiden by gebreken, die dairin vallen mochten.

p. Item soe sal die scoelmeister voir dat loen van elck kijnt, dat scoel gaet, ontfangen des jairs tien stuvers current, alle half jair vijff stuvers.

q. Item soe willen wy, soe wat kijnder Gregorii scoel comen, ende des Paesschens bliven, sullen sculdich sijn een half jair schoelgelts, sy bliven thuus, of sy comen scoel; ende ist, dat sy bliven, die Gregorii komen, sullen mitten anderen Victoris dairnae sculdich sijn een half jair scoelgelts.

r. Item soe wie dat nywes scoel coemt, ende een maent in der scolen blivet, sal een half jair scoelgelts sculdich sijn, al blivet dat kijnt dairnae thuus.

s. Item soe wie dat scoelgelt betaelt, sal mogen enen dach mit twee ot drie, die hem leren mogen, of ander, die hy kiest, spelen gaen.

t. Item soe sal die meister altijt enen penninc ontfangen van al diegeen, die eerst in der scolen komen, ende die sal dan spelen gaen den dach mit twee of drie, die hem leren sullen.

u. Item opdat die kijnder hy regiere ende lere, als voirscreven is, soe sullen die burgermeisters in der tijt wesende altijt verbieden nyemant scoel te houden, tsy man of wijf, in boeken dan die scoelmeister alleen.

v. Item ist saeck, dat hy die orgelen bewairt, soe sal hy van den capittel jairlicx hebben twee oude scild.

w. Item noch van den capittel des jairs, ist dat hy mit sijn kijnder te coer coemt in festis compositis, bet dan enen Rijnsch gulden.

x. Item ist, dat hy op die orgelen spuelt ende onser-Vrouwen, sunte-Barbaren ende sunte-Katerinen bruederscappen die missen mitten kijnderen singt, dair sal hy van elcx hebben enen ouden scilt.

---

1) Het HS. voegt hier in: „ende".

Digitized by Google

CXXXV. *Die gemeen ordinancie van steen te backen.*

1. Item men levert den meister een baenstat, die hy houden moet, als men se hem gelevert heeft, ende dairtoe die eerd.

2. Item den meister geeft men ten volsten twee scaer weyden op Duevicxweert, dat een scaer betaelt die stat, onse genedige heer dat ander scaer.

3. Item die culen plegen die meister toe te behoren.

4. Item dat sant moet die meister selver halen, dair hyt crigen kan.

5. Item die meister ende die knechten drincken sijsvry opt werck.

6. Item die stat verleit den meister vier ende twijntich Rijnsgulden, ende noch des dages als die vorm gaet, anderhalven Rijnsgulden, ende die stat loeft voir den brant, hiervoir staet den steen in des stats handen.

7. Item den meister sel leveren goet coepmans goet, te weten den tienden steen bleeck sonder meer.

8. Item die stat sal hebben voir hair eerd, huse ende peertsweye van elc dusent enen stuver, dat men vercopen sall.

9. Item als die steen gebacken is, ende half uutgecroden is, sal die meister een weet doen in der kercken, ende soe wes steen teinden veertien dagen onvercoft blijft, mach hy buten vercopen, soe duer als hy can.

10. Item het pleget te wesen, dat men van een dusent steens den meister gevet, als hy aen der tassen staet, dien die stat selver barnt, enen gouden gulden, nu geeft men vijftien stuver.

CXXXVI. *Dit is den muelenbrief van die watermuelen.*

1. Allen dengenen, die desen tegenwoirdigen brief sellen sien of horen lesen, doen wy, scout, burgermeisteren, scepen ende rade der stat van Wijc by Duersteden, verstaen, want wy aensiende ende merkende sijn geweest den groten scade ende achterdeel, sekere landen, gelegen in den gericht van Wijck, jairlicx comen van wateren, dairbi oeck dieselve landen ende erven verderven ende sonder vrucht bliven. Omme die gebreken te verhoeden mitten besten, ende die landen, te weten in Wikerbroeck ende dairby gelegen, dairof ontlastet ende beholpen werden, hebben wy mit goetdoncken ende believe onses genadigen heren van Utrecht, den grontheren ende anderen, die des behoren hebben, geordineert ende over-

Digitized by Google

comen ene watermoelen te stellen, ende te ordinieren in manieren naebescreven.

a. In der yersten is ordiniert, dat alle die landen ende erven, die gelegen sijn in desen naebescreven slagen, te weten van der heren [1]) van Oudemunster lant nederwerts in den Enge gelegen, daer den dam [2]) leit, ende Jacop Volkenssoen nu bruyct, alle landen beneden dat Oeverpat in Oeverweechmaet, ende dairtoe in Nederweechmaet gelegen binnendijcx, streckende aen den Dwardijcxschen wech, alsoe verre als dat gericht van Wijck gaet: dese voirscreven landen sullen die watermuelen becostigen, ende alle oncosten, jairlicx dairtoe dienende, mit een gelden ende betalen mergen mergens gelijck, den hogen als den legen ende den legen als den hogen gelike vele te gelden, ende die gelden sullen si mijnlike mit een betalen.

b. Alle die ander landen, in den gericht van Wijck gelegen, buten desen voirscreven slagen gelegen, sullen onbelast wesen van oncost der voirscreven watermuelen.

c. Voirt, meer is ordineert, dat die grontheren van den landen, die dese watermuelen houden sullen, sullen copen ende becostigen enen muelenwerf tot sulker plaetsen, dair dat nutte is, by rade der wiser, ende sy sullen oeck mede die muelen mit horen toebehoren setten ende becostigen op haren eygen cost. Mer die pachteren sullen die penningen verleggen, ende corten se den lantheren aen haren yersten toecomenden pacht.

d. Item alle oncosten ende ongelden, die die watermolen jairlicx behoeft ende sall costen te houden, sellen die pachteren ter goeder tijt verleggen ende betalen, alsoe datter geen scade op en coemt, welke ongelden ende penningen sy wederomme haren lantheren half corten sellen.

e. Ende want vele landen, in den voirseiden slagen gelegen sijn, omme last van den wateren licht gehuert sijn, ende by deser ordinancie der watermuelen profiteliker wesen sullen, soe sullen die pachteren haren lantheren van elken mergen enen stuver meer te pacht geven, dan hair huer beloept, alsoe lange als hair jaren dueren sullen. Ende wairt oeck sake, dat sy desen stuver goetwillich niet meer geven en

---

1) Het HS. voegt hier in: „lant".

2) Een andere hand verbeterde dat in „queldam".

Digitized by Google

wouden te pacht, alsdan moegen die lantheren hair verhuerde lant nae hem nemen, of sy willen, sonder enich becronen van haren pachteren.

f. Voirt al isset, dat dese voirscreven landen, in den voirseiden slagen gelegen, alleen die watermuelen becostigen, nochtans dair en boven soe sellen sy mede alle ongelden betalen, die uutgeset werden van den heemraden duer [1]) alle dat gerecht van Wijck op dese syde van den Ouden Rijn, als van outs gewoenlick is. Ende dairinne sullen sy jairlicx gelden alsoe vele, als die landen doen, die die watergangen niet en becostigen noch en houden. Oeck mede sullen dese landen, belast mitter watermolen, staen, bliven ende wesen onder die scouwen ende boeten van watergangen ende wegen der heemraden, als van outs gewoenlic is. Ende bysonder sel men een scerp toesien hebben, dat alle die queldammen ende watergangen nae ouder gewoenten gehouden werden; ende dat men oeck jairlicx die Uutweteringe sniden ende layken sal, als van outs gewoenlic is.

g. Hoe men die muelenmeister eden sal. — Item alle jair op sunte-Victoersavont sal men twe molenmeisters ramen, daer onse genedige heer van Utrecht voirseid een uut kiesen sal, die men gheboerlike eden sal, die watermolen mit haren toebehoren in goeden rake ende regemente te houden na al sijnre macht.

h. Dese muelemeister sal een derde heemraet wesen, toe alre tijt als die heemraden scouwen wegen ende watergangen, dienende totten landen, die onder die watermuelen horen.

i. Item soe wes graven, zygesloten, ende riescap, die in eniger wijs behoren ende noot sijn totter watermolen, die sal ende mach die moelenmeister tot alre tijt by sinen ede doen ende laten maken, mer dat sal hy altijt doende wesen by consent ende goetdoncken van den heemraden in der tijt wesende.

k. Ende dese voirscreven molenmeister sal jairlicx hebben voir sijn loen, dienst ende arbeit twee Rijnsgulden current, ende een oert guldens voirseid.

l. Ende dieselve moelemeister sel die lantheren ende pachteren voyrgenoemt jairlicx eens behoerlike rekeninge ende goet besceiden bewijs doen van allen sinen opbueren ende uutgeven.

m. Voirt mede soe wes gelden die molenmeister bi den

---

1) Het HS. heeft: „dair".

Digitized by Google

lantgenoten ende heemraden voirgenoemt jairlicx uutsettet, sal men hem ter goeder tijt sonder indracht te sueken goetwillich betalen. Ende wairt sake, dat enige dair ongehorich in waren, soe sal die moelenmeister den onwilligen uutsteken voir den scoute tot Wijck, die den moelenmeister terstont die gelden opleggen sal. Ende die mach ende sal terstont van den onwilligen laten halen dubbelt gelt, of driescat panden tot alsulken rechten, als die heemraets moegen doen.

n. Ende alle datgene, die moelenmeister in der tijt is, by gehete ende bevele onses genedigen heren ende den gerechte van Wijck voir nutte ende orber noetlike der moelen ordineren sal, sal men houden ende naegaen.

Ende want wy scoute, burgermeisters, scepen ende rade voirgenoemt mitten grontheren ende anderen, des behoren hebbende [1]), voir nutte ende orber der lande dit overcomen, ende [2]) geordineert hebben stede ende vast te houden, hebben wy gebeden den eerweerdigen vader in Gode, moegende fursten ende heren, heren David van Burgoengen, biscop tUtrecht, onsen genedigen lieven heren, desen selven brief ende ordinancie, by sijnre genaden believe gemaect, mit sijnre genade transfixbrieve te confirmeren ende te vestigen.

Ende in oerkonde der wairheit voir ons, onsen burgeren, den grontheren ende anderen, des behoren hebbende, hebben wy desen brief mit onser stat grote zegel van Wijck bezegelt. Gegeven int jair ons Heren dusent vierhondert acht ende tachtich opten ses ende twijntichsten dach in Aprill.

2. *Die transfixybrieff.* — David van Burgoengen bi der genaden Gods biscop tUtrecht, maken kont allen luden, dat wy onse hant ende consent daretoe gedaen, gestediget, gevestiget ende geconfirmeert hebben, stedigen, vestigen ende confirmeren mit desen onsen brieve alle alsulke punten ende articulen nae inhout sbriefs, dair dese onse tegenwoirdige transfixbrief doir gesteken is, stede ende vaste ende onverbreckelike te houden sullen wesen ende bliven. Sonder argelist. Behoudelike ons, onses gestichte ende mallick sijns rechts. In oerkonde des briefs bezegelt mit onsen zegel. Gegeven op onsen slote toe Duersteden int jair ons Heren dusent vierhondert negen ende tachtich opten negentienden dach in Januario.

---

1) Het HS. heeft hier: „des behoren, so hebben wy".
2) Het HS. heeft: „dit".

Digitized by Google

3. *Dit naebescreven moet zweren die moelenmeister.* — Item hy sal zweren, dat hy die watermoelen mit haren toebehoren in goeden raken ende regemente houden sal, ende dat hy die graven ende zielsloten scerpelic scouwen sal, ende alle wege ende watergangen, als die heemraden comen in sijn [1]) slagen, want hy dan een derde heemraet sijn sal. Anno negen ende tachtich.

CXXXVII. *Dit is die ridinge van den groven weitenbrode.*

1. Gelt die weit XVII(I)$^1/_2$ cromstart, die vierdeutkensbrode sellen wegen XLI$^1/_2$ loot.
2. Gelt die weit XIX cromstert, die vierdeutkensbrode sellen wegen XLI loot.
3. Gelt die weit XIX$^1/_2$ cromstert, die vierdeutsbroden sellen wegen XL$^1/_2$ loot.
4. Gelt die weit XX cromstert, die vierdeutsbroden sellen wegen XL loot.
5. Gelt die weit XX$^1/_2$ cromstert, die vierdeutsbroden sellen wegen XXXIX$^1/_2$ loot.
6. Gelt die weit XXI cromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XXXVIII$^1/_2$ loot.
7. Gelt die weit XXI$^1/_2$ cromstert, die vierdeutgensbrode sellen wegen XXXVIII loot.
8. Gelt die weit XXII cromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XXXVII loot.
9. Gelt die weit XXII$^1/_2$ cromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XXXVI loot.
10. Gelt die weit XXXIII cromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XXXV loot.
11. Gelt die weit XXIII$^1/_2$ cromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XXXIIII$^1/_2$ loot.
12. Gelt die weit XXIIII cromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XXXIIII loot.
13. Gelt die weit XXIIII$^1/_2$ cromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XXXIII$^1/_2$ loot.
14. Gelt die weit XXV cromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XXXIII loot.
15. Gelt die weit XXV$^1/_2$ kromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XXXII loot.

---

1) „sijn" is later in het HS. bijgevoegd.

Digitized by Google

16. Gelt die weit XXVI cromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XXXI$^{1}/_{2}$ loot.

17. Gelt de weit XXVI$^{1}/_{2}$ cromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XXXI loot.

18. Gelt die weit XXVII cromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XXX loot.

19. Gelt die weit XXVII$^{1}/_{2}$ kromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XXIX$^{1}/_{2}$ loot.

20. Gelt die weit XXVIII cromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XXVIII loot.

21. Gelt die weit XXVIII$^{1}/_{2}$ kromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XXVII$^{1}/_{2}$ loot.

22. Gelt die weit XXIX cromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XXVII loot.

23. Gelt die weit XXIX$^{1}/_{2}$ cromstert, die vierdeutsbrode (sellen) wegen XXVI$^{1}/_{2}$ loot.

24. Gelt die weit XXX cromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XXVI loot.

25. Gelt die weit XXX$^{1}/_{3}$ cromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XXV$^{1}/_{2}$ loot.

26. Gelt die weit XXXI cromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XXV loot.

27. Gelt die weit XXXI$^{1}/_{2}$ cromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XXIIII$^{1}/_{2}$ loot.

28. Gelt die weit XXXII cromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XXIIII loot.

29. Gelt die weit XXXIII cromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XXIII$^{1}/_{2}$ loot.

30. Gelt die weit XXXIIII cromstert, die vierdeutsbroey sellen wegen XXIII loot.

31. Gelt die weit XXXV cromstert, die vierdeutsbroey sellen wegen XXII$^{1}/_{2}$ loot.

32. Gelt die weit XXXVI kromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XXII loot.

33. Gelt die weit XXXVII kromstert, die vierdeutsbroden sellen wegen XXI$^{1}/_{2}$ loot.

34. Gelt die weit XXXVIII kromstert, die vierdeutsbroey sellen wegen XXI loot.

35. Gelt die weit XXXIX kromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XX$^{1}/_{2}$ loot.

Digitized by Google

36. Gelt die weit XL kromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XX loot.

37. Gelt die weit XLI kromstert, die vierdeutsbroey sellen wegen XIX$^1/_2$ loot.

38. Gelt die weit XLII kromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XIX loot ende een vierdel.

39. Gelt die weit XLIII kromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XIX loot.

40. Gelt die weit XLIIII kromstert, die vierdeutsbroey sellen wegen XIX loot.

41. Gelt die weit XLV kromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XVIII$^1/_2$ loot

42. Gelt die weit XLVI kromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XVIII loot.

43. Gelt die weit XLVII kromstert, die vierdeutsbroden sellen wegen XVII loot een vierdel.

44. Gelt die weit XLVIII kromstert, die vierdeutsbroey sellen wegen XVII loot.

45. Gelt die weit XLIX kromstert, die vierdeutsbroey sellen wegen XVI$^1/_2$ loot 1 vierdel.

46. Gelt die weit L kromstert, die vierdeutsbroey sellen wegen XVI$^1/_2$ loot.

47. Gelt die weit LI kromstert, die vierdeutsbroey sellen wegen XVI loot.

48. Gelt die weit LII kromstert, die vierdeutsbroey sellen wegen XVI loot.

49. Gelt die weit LIII kromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XV$^1/_2$ loot I vierdel.

50. Gelt die weit LIIII (kromstert), die vierdeutsbroden sellen wegen XV$^1/_2$ loot.

51. Gelt die weit LV kromstert, die vierdeutsbroden sellen wegen XV loot.

52. Gelt die weit LVI kromstert, die vierdeutsbroden sellen wegen XIIII$^1/_2$ loot.

53. Gelt die weit LVII kromstert, die vierdeutsbroden sellen wegen XIIII loot.

54. Gelt die weit LVIII kromstert, die vierdeutsbroden sellen wegen XIII$^1/_2$ loot I vierdel.

55. Gelt die weit LIX kromstert, die vierdeutsbroey sellen wegen XIII$^1/_2$ loot.

Digitized by Google

56. Gelt die weit LX kromstert, die vierdeutsbroey sellen wegen XIII loot een vierdel.

57. Gelt die weit LXI kromstert, die vierdeutsbroey sellen wegen XIII loot.

58. Gelt die weit LXII kromstert, die vierdeutsbroden sellen wegen XII$^1/_2$ loot een vierdel.

59. Gelt die weit LXIII kromstert, die vierdeutsbroey sellen wegen XII$^1/_2$ loot.

60. Gelt die weit LXIIII kromstert, die vierdeutsbroey sellen wegen XII loot een vierdel.

61. Gelt die weit LXV kromstert, die vierdeutsbroey sellen wegen XII loot.

62. Gelt die weit LXVI kromstert, die vierdeutsbroden sellen wegen XI$^1/_2$ loot een vierdel.

63. Gelt die weit LXVII kromstert, die vierdeutsbroden sellen wegen XI loot I vierdell.

64. Gelt die weit LXVIII kromstert, die vierdeutsbroden sellen wegen XI loot.

65. Die brode van acht deutgens sellen elcx die helfte meer wegen, dan een broot van vier deutgens.

66. Die brode van XII deutgens sellen elcx driewerf meer wegen, dan een broot van vier deutgens.

67. Unde dat clein weiten sel wesen, gelijc den groven weiten brode.

CXXXVIII. *Dit is die ridinge van den sconen gebudelden brode.*

1. Gelt die weit XVIII$^1/_2$ kromstert, die vierdeutkensbroden sellen wegen XXVI$^1/_2$ loot.

2. Gelt die weit XIX kromstert, die vierdeutsbroden sellen wegen XXVI loot.

3. Gelt die weit XIX$^1/_2$ kromstert, die vierdeutsbroden sellen wegen XXV loot.

4. Gelt die weit XX kromstert, die vierdeutsbroden sellen wegen XXIIII$^1/_2$ loot.

5. Gelt die weit XXI kromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XXIIII loot.

6. Gelt die weit XXII kromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XXIII loot.

7. Gelt die weit XXIII kromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XXII loot.

Digitized by Google

8. Gelt die weit XXIIII kromstert, die vierdeutsbroden sellen wegen XXI loot.

9. Gelt die weit XXV kromstert, die vierdeutsbroden sellen wegen XX½ loot.

10. Gelt die weit XXVI kromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XX loot.

11. Gelt die weit XXVII kromstert, die vierdeutsbroden sullen wegen XIX½ loot.

12. Gelt die weit XXVIII kromstert, die vierdeutsbroden sellen wegen XIX loot.

13. Gelt die weit XXIX kromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XVIII loot.

14. Gelt die weit XXX kromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XXVII loot.

15. Gelt die weit XXXI kromstert. die vierdeutsbrode sellen wegen XVI loot.

16. Gelt die weit XXXII kromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XV½ loot.

17. Gelt die weit XXXIII kromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XV loot.

18. Gelt die weit XXXIIII kromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XIIII½ loot.

19. Gelt die weit XXXV kromstert, die vierdeutsbroden sellen wegen XIIII loot.

20. Gelt die weit XXXVI kromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XIII½ loot een vierdell.

21. Gelt die weit XXXVII kromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XIII½ loot.

22. Gelt die weit XXXVIII kromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XIII loot.

23. Gelt die weit XXXIX kromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XII½ loot een vierdel.

24. Gelt die weit XL kromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XII½ loot.

25. Gelt die weit XLI kromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XII loot een vierdel.

26. Gelt die weit XLII kromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XII loot.

27. Gelt die weit XLIII kromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XI½ loot.

Digitized by Google

28. Gelt die weit XLIIII kromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen XI loot.

29. Gelt die weit XLV kromstert, die vierdeutsbroden sellen wegen X 1/2 loot een vierdel.

30. Gelt die weit XLVI kromstert, die vierdeutsbroden sellen wegen X 1/2 loot.

31. Gelt die weit XLVII kromstert, die vierdeutsbroden sellen wegen X loot een vierdel.

32. Gelt die weit XLVIII kromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen X loot 1/2 vierdell.

33. Gelt die weit XLIX kromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen X loot 1/2 vierdel 1/2.

34. Gelt die weit L kromstert, die vierdeutsbroden sellen wegen X loot.

35. Gelt die weit LI kromstert, die vierdeutsbroden sellen wegen IX 1/2 loot 1 1/2 vierdel.

36. Gelt die weit LII kromstert, die vierdeutsbroden sellen wegen IX 1/2 loot I vierdel.

37. Gelt die weit LIII kromstert, die vierdeutsbroden sellen wegen IX 1/2 loot een 1/2 vierdel.

38. Gelt die weit LIIII kromstert, die vierdeutsbroden sellen wegen IX 1/2 loot.

39. Gelt die weit LV kromstert, die vierdeutsbroden sellen wegen IX loot 1 1/2 vierdel.

40. Gelt die weit LVI kromstert, die vierdeutsbroden sellen wegen IX loot een vierdel.

41. Gelt die weit LVII kromstert, die vierdeutsbroey sellen wegen IX loot een half vierdel.

42. Gelt die weit LVIII kromstert, die vierdeutsbroey sellen wegen IX loot.

43. Gelt die weit LIX kromstert, die vierdeutsbroey sellen wegen VIII 1/2 loot.

44. Gelt die weit LX kromstert, die vierdeutsbroey sellen wegen VIII 1/2 loot I vierdel.

45. Gelt die weit LXI kromstert, die vierdeutsbroey sellen wegen VIII 1/2 loot en 1/2 vierdel.

46. Gelt die weit LXII kromstert, die vierdeutsbroey sellen wegen VIII 1/2 loot.

47. Gelt die weit LXIII kromstert, die vierdeutsbroey sellen wegen VIII loot I 1/2 vierdel.

Digitized by Google

48. Gelt die weit LXIIII kromstert, die vierdeutsbroey sellen wegen VIII loot een vierdel.

49. Gelt die weit LXV kromstert, die vierdeutsbroey sellen wegen VIII loot een half vierdel.

50. Gelt die weit LXVI kromstert, die vierdeutsbroey sellen wegen VIII loot.

51. Gelt die weit LXVII kromstert, die vierdeutsbroei sellen wegen VII$^1/_2$ loot I$^1/_2$ vierdel.

52. Gelt die weit LXVIII kromstert, die vierdeutsbrode sellen wegen VII loot drie vierdel.

53. Die brode van acht deutkens sellen die helfte meer wegen, dan die brode van vier deutkens.

CXXXIX. *Dit is de ridinge von den roggenbrode.*

1. Gelt die rogge XVI kromstert, die drie-wit-wertbroots sellen wegen V pont VII loot.

2. Gelt die rog XVI$^1/_2$ kromstert, die drie-wit-wertbroei sellen wegen V ℔ V loot.

3. Gelt die rog XVII kromstert, die drie-wit-wertbroei wegen V ℔ II loot.

4. Gelt die rog XVII$^1/_2$ kromstert, die drie-wit-wertbroey wegen V ℔ XV loot.

5. Gelt die rog XVIII kromstert, die drie-wit-wertbroei wegen IIII$^1/_2$ ℔ XII loot.

6. Gelt die rog XVIII$^1/_2$ kromstert, die drie-wit-wertbroei wegen IIII$^1/_2$ ℔ IX loot.

7. Gelt die rog XIX kromstert, die drie-wit-wertbroei wegen IIII$^1/_2$ ℔ VI loot.

8. Gelt die rog XIX$^1/_2$ kromstert, die drie-wit-wertbroei wegen IIII$^1/_2$ ℔ III loot.

9. Gelt die rog XX kromstert, die drie-wit-wertbroei wegen IIII$^1/_2$ ℔.

10. Gelt die rog XXI kromstert, die drie-wit-wertbroei wegen IIII ℔ X loot.

11. Gelt die rog XXII kromstert, die drie-wit-wertbroei wegen IIII ℔, VIII loot.

12. Gelt die rog XXIII kromstert, die drie-wit-wertbroei wegen IIII ℔, IIII loot.

13. Gelt die rog XXIIII kromstert, die drie-wit-wertbroey wegen III$^1/_2$ ℔ XIIII loot.

Digitized by Google

14. Gelt die rog XXV kromstert, die drie-wit-wertbroey wegen III$^1/_2$ ℔ VIII loot.

15. Gelt die rog XXVI kromstert, die drie-wit-wertbroei wegen III$^1/_2$ ℔ II loot.

16. Gelt die rog XXVII kromstert, die drie-wit-wertbroey wegen III ℔ IX loot.

17. Gelt die rog XXVIII kromstert, die drie-wit-wertbroei sellen wegen III ℔ IX loot.

18. Gelt die rog XXIX kromstert, die drie-wit-wertbroey wegen III ℔ VI loot.

19. Gelt die rog XXX kromstert, die drie-wit-wertbroei wegen III ℔.

20. Gelt die rog XXXI kromstert, die drie-wit-wertbroei wegen II$^1/_2$ ℔ X loot.

21. Gelt die rog XXXII kromstert, die drie-wit-wertbroei wegen II$^1/_2$ ℔ VII loot.

22. Gelt die rog XXXIII kromstert, die drie-wit-wertbroey wegen II$^1/_2$ ℔ IIII loot.

23. Gelt die rog XXXIIII kromstert, die drie-wit-wertbroei wegen II$^1/_2$ ℔ I loot.

24. Gelt die rog XXXV kromstert, die drie-witwert-broey wegen II ℔ XV loot.

25. Gelt die rog XXXVI kromstert, die drie-wit-wertbroei wegen II ℔ XIIII loot.

26. Gelt die rog XXXVII kromstert, die drie-wit-wertbroey wegen II ℔ XII loot.

27. Gelt die rog XXXVIII kromstert, die drie-wit-wertbroey wegen II ℔ XI loot.

28. Gelt die rogge XXXIX kromstert, die drie-wit-wertbroey wegen II ℔ IX loot.

29. Gelt die rogge XL cromstert, die drie-wit-wertbroei wegen II ℔ VIII loot.

30. Gelt die rog XLI kromstert, die drie-wit-wertbroei wegen II ℔ VI loot.

31. Gelt die rog XLII kromstert, die drie-witwert-broei wegen II ℔ V loot.

32. Gelt die rog XLIII kromstert, die drie-wit-wertbroei wegen II ℔ IIII loot.

33. Gelt die rog XLIIII kromstert, die drie-wit-wertbroei wegen II ℔ III$^1/_2$ loot.

Digitized by Google

34. Gelt die rog XLV kromstert, die drie-wit-wertbroei wegen II ℔ II$^1/_2$ loot.

35. Gelt die rog XLVI kromstert, die drie-wit-wertbroei wegen II ℔ II loot.

36. Die broden van enen cromstert, sellen die helfte meer wegen, dan die brode van enen halven cromstert.

37. Ende dat garstenbrode selle gelijck den roggenbrode wegen.

CXL. *Dit is der scutter rolle.*

Wy Willem, heer van Apcoude ende van Duersteden, doen kont ende kenlic allen luden, dat wy overdragen sijn mit onsen richter, burgermeisters ende scepen tot Wijck in der tijt, dat binnen onser poerten van Wijck wesen sullen XL scutten; ende die scutten sullen wy ende poerteren van Wijck jairlicx leveren enen caproen ende tot allen twe jaren elke twe ende twe een vesteyn, ende dese sullen leven na deser manieren ende ordinanciën, als hiernae bescreven staet.

1. In den eersten soe sellen alle diegene, die gecoren werden tot scutten, hebben ende houden enen gancachtigen boge mit enen vollen harnasche, ons ende onser poirten van Wijc mede te dienen, alst noot is.

2. Voirt soe sullen die voirseyde scutten hair papegaey scieten alle jair des Manendages nae Pijnxteren; ende opten selven dach soe sullen sy hair scutcleder aenhebben, dair sy mede vercleet sullen werden, ende wair yemant, die se dan niet en hadde, die verbuerde een Vleemsche placke, ende voirt elcx dages een Vleemsche placke, ter tijt toe dat hy se aenhadde. Ende soe wie van den scutten dan nijt thuus en wair, hy en bewijsde kenlike nootsaken, die verbuerde opten dach een peen van enen gulden.

3. Voirtmeer wair yemant van den scutten dan thuus, ende mit wil liete, dat hy niet mede en scoet, die verbuerde die peen voirscreven van enen gulden.

4. Voirt alle jair als die papegaey gescoten is, soe sullen die scutten uut haren gesellen vier loten maken, ende die die loten dan vallen, die sullen kiesen die twee oudermans uut haren geselscap, ende konnen die vier nijt overdragen, (dien) mit hueren [1]) tween die coninck dan overdroege, die soude dan dat jair ouderman wesen.

---

1) Het HS. heeft: „kueren".

Digitized by Google

5. Voirt soe sullen die twe oudermans mitten coninck die gemene gesellen bieden alle maent ter doelen, ende dair sullen sy gemeenlic comen mit scutcleder, die dan thuus waren, ende mit horen bogen, die tot alre tijt gancachtich sullen wesen, elc by eenre penen van eenre Vleemsche placke; mar wair dat sake, dat yemant uut moste wesen, als men se bode, die soude den coninc ende den oudermans oerlof bidden, of hy verbuerde die peen van eenre Vleemscer placke.

6. Voirt soe en sel men nyemant uut der gheselscap doen of leggen, die aengenomen is, men en mach hem bewisen alsulken misdaet, dair men hem billiker om opseggen soude, tenwair dat hy uut wair alsoe of soe ontidich ware, dat hy dair nijt meer nut toe en ware.

7. Ende woude dair yemant mit wil uut wesen, die mach dairuut gaen, als hy sijn rocke van den scuttecledinge verdient twee jair gehadt hadde, om een pont was, dat hy dan geven soude den oudermans totter gesellen behoeff.

8. Voirt soe sullen die gemeen gesellen comen alle jair, als men dat heilige Sacrament tot Wijck draecht, of als men onse Vrouwe opten dijck tot Wijck dragen sal, soe wair se die coninck mitten oudermans bieden sullen doen, ende in die processi sullen gaen, als gewoentlic is, tenwair dat yemant siec wair, of nijt thuus en wair, bi der boeten van eenre Vleemscer placke.

9. Voirt sullen die coninc ende die twee oudermans jairlicx hebben van der poirten twe taken wijns, elkerlijck tot vier hoechtiden als sunte-Mertijnsmisse, tot Korsavont een half take, tot Paesscen een half take, tot Pijnxten een half take wijns.

10. Voirt wairt sake, dat enich geselle storve uutten geselscap, die souden die gemeen gesellen van den scutten begaen die eerste Manendach nae sijnre doot van [1]) dengenen, die gesont sijn ende thuus waren, als sy geboden worden van den coninc of van den oudermans, by eenre boeten van eenre Vleemscher placken; ende als die begangenisse gedaen is, soe sellen die doden eerfgenamen den gemenen gesellen geven den boge, die hy achterlaet, mit sinen toebehoren of tien Vleemsche placken dairvoir; ende dair sullen die gemeen

1) Er staat in het M.S. tweemaal „van".

Digitized by Google

gesellen op vergaderen, ende verteren dat, die dairby comen willen.

11. Voirt of enich twist of sceel viel onder die gesellen van den scutten, dat sullen beide die partiën bliven aen den coninc ende aen den oudermans ende aen den nywen coninc ende aen die nywe oudermans by eenre penen van enen ouden scilt behoudelic den heer van Apcoude sijnre heerlicheit ende der poerten hairre kueren, die hem mit recht verschenen waren.

12. Voirt soe sal men dese voirscreven scutten, als men die uutbode, van des heren wegen of van der poirt wegen leveren, alst gewoenlic is, dat is aldus te verstaen, dat vier scutten mit twee knechten sullen hebben enen wagen, die hem uut- ende invuert costvry, ende alle maeltijt elke twee een quaert wijns.

13. Ende dese voirscreven scutten en sullen niet reysen dan mit den here of mit den enen burgermeister.

14. Aldus in allen manieren voirscreven geven wy, here van Apcoude ende van Duersteden, voir ons ende voir onsen erven, ende wy, burgermeisters ende scepen in der tijt, van der poirten wegen hebben gegeven ende gunnen den coninc ende die oudermans voirscreven in elker tijt volkomen macht alle boeten ende penen die te panden ende rechtevoert in te winnen van dengenen, die se verbuerde, ende den gemenen gesellen die voirt te bewisen ende te rekeninge te brengen.

15. Ende wair yemant die dese boete verbuerde, ende dairof pandweringe dede, die verbuerde elcx dages die helfte meer, ter tijt toe dat hy die boete betaelt hadde.

16. Ende geviel hem enige saken, die niet bescreven en staen, dair soude die coninc mitten oudermans een gemeen omvragen of vragen, ende nae goetdoncken der meester meningen soude dat henengaen.

17. Ende geviel den coninc mitten oudermans enich gebrec in enigen punten, dat sy onder hem niet slechten en conden of en wouden, dair soude hem dat gerecht ende burgermeisters toe helpen, dat die saken geslecht worden, indien dat die coninc ende die oudermans aen hem versochten ende begeerden.

18. Voirt wairt sake, dat die here van Apcoude of die poerte van Wijck die scutten uutseinden altemael of een deel, dair anders geen gebaende mede uutgeseint en worden, soe

Digitized by Google

en sullen diegene, die dan uuttrecken, die wile dat sy binnen Wijck niet en sijn, nijt waken binnen Wijck, ende elke twe sullen sy mede geven enen knecht van der poerten wegen ende van tseren wegen. Ende anders op gemeen reysen sel men hem doen gelijck den anderen bueren.

19. Mer wairt datter buerlude alsoe vele uutgeboden worden of uutgingen of uutreden alster scutte, soe souden die scutte ende die buerlude tot geliken recht dairof wesen ende staen, gelijc als van outs gelegen is.

20. Voirt sel men den scutten voirseid tot elken jaer geven hair caproenlaken tot alsoe goeder tijt, dat syt elc opt hoeft moegen hebben opten Paeschdach. Ende tot allen tween jaren sel men hair rocken geven, dat si se ter goeder tijt moegen doen maken, alsoe dat si se aen moegen hebben tot elken Pijnxterdage. Ende geviel dair enich sceel in, soe waren die voirscreven scutten onverbonden aen den here ende aen der poirten.

21. Ende soe wie sijn cleder yemant liet dragen binnen sijnre tijt dan den scutten, die verbuerde een peen van eenre Vleemscher placke.

22. Voirt soe sullen die oudermans alle jaer rekenen voir die nywe gecoren oudermans ende voir die gemeen gesellen, die dairby comen willen, als sy hair papegaey gescoten ende gegeten hebben.

Ende omdat wi aldus ende in deser manieren overdragen sijn, soe hebben wy, heer van Apcoude, burgermeister, richter ende scepen, onse zegelen aen desen brief gehangen.

CXLI. *Dit is die dijckbrief van den sticht van Utrecht.*

Wi, Johan van Hoern [1]), bi der genaden Gods ende des stoels van Romen biscop tUtrecht, ende wy, deken ende capittel van den Doem, deken ende capittel van sunte-Salvatoers, deken ende capittel van sunte-Peter, deken ende capittel van sunte-Jan, deken ende capittel van sunte-Marien tUtrecht, ende wy, geestelike lude, ende dat gemene lant ende die stat Utrecht, maken kont allen luden, dat wy by rade eens edelen princen ende eens moegenden heren Willem, greve van Henegouwen, van Hollant ende Zelant ende here van Vreeslant, ende by rade van sinen gemenen rade en sijnre goeder luden

1) Lees: „Van Diest".

Digitized by Google

van sinen lande om den gemene scade ende om die grote water, die wy gehat hebben, ende om die grote vrese, die wy noch hebben, alse van water van den Leckedijck, overeen sijn gedragen in deser manieren, als hiernae volget.

In den yersten sullen wy hebben enen dijckgreve (ende) elf heemraders, dairof sullen wy Johan, biscop voirseid, ende onse nacomelingen setten enen dijckgreve ende die [1]) heemraders, die deken ende capittel van den Doem, deken ende capittel van sunte-Salvatoers, deken ende capittel van sunte-Peters, deken ende capittel van sunte-Johans, deken ende capittel van sunte-Marien voirscreven twee heemraders, die geestelike lude twe, dat gemeen lant twee, die stat van Utrecht twe heemraders. Dese elf hemeraders sullen mitten dijckgreve voirscreven alle jair den dijck kueren ende scouwen mit alsulken boeten, als die hemeraden wijst, van Amerongen na der Vaert ten Yseldam toe, ende van den Yseldam ten Marendijck toe, ende wannere den dijckgreve der heemraden te doen heeft op ten dijck, soe sal hi se al ontbieden tot eenre seker tijt, ende wie dat dair coemt, dair sal hy mede scouwen ende mede richten, ende wat die meerre partie wijst, dat sal recht bliven. Ende die dair ontboden wair ende niet en quame, alsoe dicke als hy niet en quame, die verbuerde veertich scilling goets gelts, hem en lette kenlic te sijn, dat [2]) hy buten lants wair, of in heerscaps gebode, of dat hy bedvast wair. Ende dese boeten sullen hebben die dijckgreve ende die heemraders voirscreven effen gelijck te deilen. Ende die eerste scouwe sal wesen alle jair acht dagen nae Pijncxteren, op een boete van tien scillinge goets gelts, ende die ander scouwe acht dagen nae sunt-Jacopsdage, op een boete van twijntich scillinge goets gelts, ende die derde scouwe alle jair op sunte-Mertensdach in den wijnter, op die boete van viertich scillinge goets gelts. Ende tot elken tiden als sy scouwen, wair enich dinck [3]), die niet volmaect en wair, dair en soude die dijcgreve mitten heemraders niet over riden, eer hy volmaect wair. Ende dair moegen sy alsoe veel arbeiders in setten als sy willen ende hem dunct, dattet lants orber is. Ende die cost sal gelden dies die dijck is, alsoe verre, als sijn goet strect,

---

1) Lees: „drie".
2) Lees: „kenlyke sijckte of dat".
3) Lees: „dijck".

Digitized by Google

beide van den arbeiden ende des dijckgreven ende der heemrader cost, dien sy doen, alsoe lange als sy dairop leggen, ende sonder dingtale. Ende niet meer en moegen sy verteren dan hoeren dagelicxschen cost, dat is den dijckgreve twalof penningen groot, ende den heemraden ses penningen grote des dages; ende en hadde diegene, dies die dijck wair, soevele goets niet, soe sellen die heemraets op haren eedt prueven uut wat lant dat dat land gecomen is, dair die dijck op leget. Ende diegene, des dien eygendom is van dien lande, die sal dairof voldoen, ende alsoe voert van lande tot lande, ter tijt toe dat den dijckgreve ende den heemraders voldaen is, ende al sonder dingtale. Voert wairt sake, dat enich waye brake in yemants dijck, die geloeft wair van den heemraets, dair souden die dijckgreve ende den heemraders mit den gemenen lande op varen sonder merren, ende den dijck opmaken ten vollen dijck op des gemeen lants cost, ende leveren dan te voren dengenen, dies hy te voren was. Wair oec dat sake, dat een dijck scote van stroem, off versoncke, off wech brake mit ongeval, dairom den heemraders doechte, dat dat lant daermede gevreest wair, dair soude die dijckgreve mitten heemraders sonder merren op varen, ende den dijck opmaken ten vollen dijcke op des gemeen lants cost ende al sonder dingtale. Voirt wairt dat sake, dat ons heemraets dochte by haren ede, dat eniger oplage te doen ware binnen deser scouwen, die oplage soude dat gemeen lant doen diken ten vollen dike ende dan te leveren dengenen, die den anderen dijck te voren helden. Ende van desen dage voirt soe wat landen nu dijck hout, dat en sal men niet vry moegen vercopen, ten sal beslet bliven mitten dijck, diet nu heeft. Ende alsoe groot als onse dijckgrave ende heemraders desen voirscreven dike van der eerden scouwen sullen nu tot sunte-Mertijnsmisse in den wijnter nu naestcomende, alsoe groot sal hy altoes bliven sonder mijnren, mer altoes meerren by onsen heemraets voirscreven. Voirt soe wair die dijckgreve mitten hemraets op yemants dijck cost doet, off arbeiders huert, diegene, des die dijck is, mach ter stede mit eenscatten gelde betalen; dede hy des niet, soe selt die (dijck)greve verleggen ende nement weder in tot [1]) des heren behoef in twescatten gelde, of in driescat te panden; ende dat sel hy self panden of doen panden tot sulken

1) Het HS. heeft: „cost".

Digitized by Google

dagen, als hem die heemraets wijst. Ende in allen, cost diet gemene lant doen sel, dair en sel nyemant vry in wesen noch overhoeven in houden, ende alle lant, dat leit tusschen der Lecken en Otterspoer-sluse, ende tusschen der Lecke ende Merendijck, ende tusschen Amerongen ende den Yseldam, dat (sel) mergen mergen gelijck gelden, als gemeen lant den cost doet. Soe wat heemrader wiset, dat sel recht bliven; wie hemerader wederseide, alsoe dicke als hi se wederseyde, die verbuerde tegens elken heemraet vijf pont gelts, ende tegens den here alsoe veel als tegens den heemraders. Ende alsulke stucken voirscreven sullen niet wesen van deesser tijt verwaert ende dueren tot ewigen dagen. Sonder argelist, ende behouden des gestichts recht. Ende omdat wi alle dit gemeenliken vast ende stede willen houden eweliken mit goeden truwen, soe hebben wi Johan, bi der genaden Gods biscop tUtrecht voirscreven, voir ons ende onsen nacomelingen, ende wy deken ende capittel van den Doem, deken ende capittel van sunte-Salvatoer, deken ende capittel van sunte-Peters, deken ende capittel van sunte-Johans, deken ende capittel van sunte-Mariën ende wy geestelike luden Jacob, bi der genaden Gods bisscop van Suden, abt ende gemeen convent van sunte-Pauwels, abt ende gemeen convent van Oesbroeck, commenduer ende gemeen convent van sunte-Katerinen, commenduer ende gemeen convent van den Duutschen huus tUtrecht, ende wy van den gemenen lande, Gijsbert here van Yselsteyn, Zweder here van Apcoude, Johan van Woudenberch, Steven van Zulen, Everaed van Eemsteden, ridders, ende wy burgermeisters, scepen ende gemene raedt der stat van Utrecht, ende wy Steven van Zulen, Heinrick van der Lecke, Hubert die Scencke, Zweder van Vyanen, Heinrick van Loenresloet, Eerst van Sterckenborch, Zweder van Bloemesteyn, Wouter van Zulen ende Heinrick van Rijn, knapen van den lande van Utrecht, dese open brief bezegelt mit onsen zegell. Ende omme meerre sekerheit soe hebben wy alle gemeenlic voirseid gebeden Willam, greve van Henegouwen, van Hollant ende Zeelant, heer van Vreeslant, (dat hy desen brief mit ons bezegelen wil; ende wy Willam, greve van Henegouwen, van Hollant ende Zeelant, heer van Vreeslant) [1]), om beden willen ons liefs

1) Deze woorden ontbreken in het HS.

Digitized by Google

heren ende neven heren Johans, bi der genaden Gods, bisscop tUtrecht voirscreven, ende om beden willen des dekens ende capittels altemael voirscreven ende der geesteliker luden, ende des gemeen lants ende der stat van Utrecht voirscreven, hebben desen brief als oerkonden mede doen zegelen mit onsen zegelen. Ende al wair dat sake, dat dese brief niet al volzegelt en wair, nochtans soude hy alsoe grote macht hebben, alsoff alle die zegelen dairaen waren. Dit was tUtrecht des Dijnxsdages voir sunte-Margrietendach int jair ons Heren dusent driehondert ende drie ende twijntich gedaen ende overeengedragen.

CXLII. *Dit is die ordinancie der gescicter van den drien staten des lants opten Leckedijck, gemaket anno XIII^C ende vier ende tseventich.*

1. Item dat eerste punt: die cameraer sal alle jair rekeninge doen van den Leckedijck in die (maent) Meert,

2. Item als men die rekeninge doet, soe zullen die dijckgreve ende heemraders openbaer(en) die gebreken, die sy gemerct hebben te wesen opten dijck van scoeyen, breyden ende hoefden. Ende dat zullen sy doen by haren ede, ende dat sal men den cameraer bevelen te maken, indien het die staten belieft, ende nut ende orber dunct.

3. Item wairt datter enige nywe werken gemaect worden, die zullen die dijckgreve ende heemraders opnemen ten naesten scoudage, als sy behoren gemaket te wesen, op haren eedt.

4. Item die rijsscouwe, die men pleget te houden Victoris, sal men houden op sunte-Martijns scouwe, omdat die dijcbrief niet dan drie scouwen en hout.

5. Item voirtmeer en sal men niemant uutsteken den anderen van hoefgelden dan op scoudagen, ende dat sal gescien in tegenwoirdicheit van den heemraden gemeenlic. Gesciedet anders, soe is die uutstekinge van geenre weerden.

6. Item men en sel geen uutstekinge doen van hoefgelden, dair den dach van betalingen of verjaert ende verdaecht is.

7. Item wairt dat yemant den dijckgreve broekich worde mitten heemraden, soe sal den dijckgreve opten scoudach, dair die broeken op gescieden, of opten naesten scoudach daerop verdragen ende bespreken in tegenwoirdicheit der heemraderen, ende worde dat recht opten selven scoudach niet geëynt, soe sal men die bruekige verdagen weder te

Digitized by Google

recht ten naesten scoudach, ende alsoe voert aen scoudach tot scoudach, ter tijt toe die sake mit recht geëynt is.

8. Item dese punten sal men houden behoudeliken den dijckbrief in sijnre machten te bliven, duerende ter tijt toe dat [1]) die staten van den lande beter weten.

CXLIII. *Dit sijn die slagen van den rijsdijck, gelegen by Wijck streckende van dat hoeft voir die Waterpoert.*

Amerongen ist eerst, ende leyt int hoeft Leersem . . . . .[2]), Doern twe roeyen, Dribergen anderhalf roey, Hoenredal dat is dair Rysenborch steet, ...[2]) Stoetwegen vijff roeyen, Nederlangbroeck twalof roeyen, Wijck ses roeyen, Coten ses roeyen, Nyendijck twe roeyen, Verconden elf roeyen, Oeyck twe roeyen, Bunnic acht roeyen, Oesbroeck vijf roeyen, thgerecht van Over die Vecht een roey, Oestveen seven roeyen, Westbroeck twe roeyen, Maerssenveen, Maerssen ende Achtienhoeven te samen vier roeyen.

CXLIV. *Dit sijn die hoefslagen, die gelegen sijn onder den Leckedijck in elken gericht, die behoren onder den dijck mit horen dijck, beide rijsdijck ende eerdijck of veltdijck, soe wair die gelegen sijn.*

1. Amerongen heeft ende hout ses ende twijntich hoeven lants, den rijsdijck dairtoe behorende leit int hoeft voir Wijck by die Waterpoert, ende dat gerecht van Amerongen heeft ses roeyen veltdijckx gelegen tet Amerongen.

2. Leersum hout drie hoeven ende tyen mergen, ende heeft een half roey rijsdijcx beneden dat hoeft ende noch twe roeyen veltdijcx, gelegen beneden Willem Alerssen.

3. Doern hout tien hoeven lants, ende heeft twe roeden rijsdijcx beneden aen Leersems rijsdijck ende twe roeyen veltdijcx beneden Willem Alertssoen.

4. Driebergen hout elf hoeven lants, ende Rysenborch of Hoenredal heeft ses hoeven lants; dese hebben anderhalf roey rijsdijcx beneden aen Doerns rijsdijcx, ende drie roeyen veltdijcx beneden Willem Alertsoen.

5. Zeyst hout vijftien hoeven lants ende tien mergen, ende

---

1) Het HS. heeft: „dant".
2) Oningevuld in het HS.

Digitized by Google

heeft vijf roeden rijsdijcx aen Dribergens rijsdijck ende vier roeyen veltdijcx beneden Willem Alertsoen.

6. Stoetwegen hout vijf ende dertich hoeven ende tien mergen, ende heeft vijf roeden rijsdijcx aen Zeisterdijck ende vijf roeyen veltdijcx gelegen beneden Willem Alertsoen.

7. Oeverlangbroeck hout twe ende veertich hoeven, ende heeft ses roeden rijsdijcx aen Stoetwegens rijsdijck ende achtalf roey veltdijcx gelegen by Creërpoel.

8. Coten hout dertich hoeven, ende heeft ses roeden rijsdijcx beneden Nederlangbroeck rijsdijck ende elf roeyen veltdijcx by Samuiel Jacopsoen.

9. Nederlangbroec hout vijf ende tachtich hoeven, ende heeft twalof roeyen rijsdijcx aen Oeverlangbroeckx rijsdijck ende sestien roeyen veltdijcx by Creërpoell.

10. Nyendijck hout dertich hoeven, ende heeft twee roeden rijsdijcx ende ses roeden veltdijcx by Steven By.

11. Wijck hout ses ende dertich hoeven ende heeft ses roeden rijsdijcx, leggende nevens die Calverwey, ende twalof roeyen veltdijcx beneden der capellen, ende dairtoe bi den Noerd dertich roeden veltdijcx.

12. Verconden heeft twe ende tnegentich hoeven, ende heeft elf roeden rijsdijcx beneden Wiker rijsdijck ende twaloff roeden veltdijcx by Steven By.

13. Oedijck hout twee ende dertich hoeven, ende heeft twee roeden rijsdijcx ende ses roeden veltdijcx by Steven By.

14. Bunninck hout vier ende tachtich hoeven, ende heeft acht roeden rijsdijcx tegen den wech van Duersteden ende vier ende twijntich roeden veltdijcx gelegen op Harthals.

15. Slachmaet hout vier hoeven ende veertien margen, Melisweert ses hoeven, Reynouwen twe hoeven, dese behoren in Bunnincx gerecht.

16. Oestbroeck ende Heerberscap houden dertich hoeven, ende hebben vijf roeden rijsdijcx ende twalof roeden veltdijcx gelegen op Harthals.

17. Ludolfs gerecht van Over die Vecht, nu Oestbroecx gerecht ende mede op die ny Bilt, te samen hebben sy een roey rijsdijcx ende vijf roeyen veltdijcx, gelegen op den Eersbell.

18. Wouters gerecht van Kuelenberch, daer Vreëndael staet, hout negentien mergen, heeft een roede rijsdijcx bi den Muelenwerf, ende vijf roeden veltdijcx, gelegen op die Eersbel.

19. Oestveen ende Outwijck houden acht ende dertich

Digitized by Google

hoeven, ende hebben drie roeyen rijsdijcx ende twalof roeyen veltdijcx, gelegen int Wael.

20. Achtienhoeven by Westbroeck hout achtien hoeven, ende heeft drie roeden veltdijcx, gelegen int Wael.

21. Westbroeck heeft twe ende twijntich hoeven, ende heeft twe roeden rijsdijcx ende vijf ende twijntich roeden veltdijcx, gelegen by Costverloren.

22. Oestweerd hout seven hoeven, Maerssenveen ende Tienhoeven houden tien hoeven, hebben een roede rijsdijcx ende achtien roeden veltdijcx, gelegen int Wael.

23. Maerssen hout int hoefslach ses ende twijntich hoeven, ende heeft vier roeden rijsdijcx ende een ende twijntich roeden veltdijcx.

24. Item alle rijsdiken die sijn gelegen van die Waterpoert tot Wijck neerwert aen den rijsdijck, die tot Duersteden behoert, gelegen by die Lazarus.

CXLV. *Dese naebescreven en hebben genen rijsdijck mer veltdijck.*

1.[1]) Die stat van Utrecht heeft twaloff roeden veltdijcx, gelegen op die Eersbel.

2. Dat Goey ende Houten houden hondert ende dertien hoeven ende negendalven margen, ende hebben twee ende dertich roeden veltdijcx, gelegen beneden die Eersbell.

3. Wulven heeft seven hoeven.

4. Scalckwijck hout hondert ende achtien hoeven ende tien mergen: dese veltdijck leit by Costverloren.

5. Pothusen hout twee hoeven, ende hoert tot Scalcwijck.

6. Scoennauwen hout vijf ende veertich hoeven ende acht mergen, ende heeft elf roeden veltdijcx aen Blasenborch.

7. Tul ende tWael hout vijftien hoeven.

8. Honswijck hout vijftien hoeven.

9. Vreeswijck hout ses ende dertich hoeven.

Dese gerechten en hebben geen hoefslach, want alle die erven, die in hair gerecht leggen, hebben alle dijck.

10. Dat Oevereynd van Jutfaes hout veertich hoeven, ende[2]) heeft vijf ende dertich roeden dijcx mitten joncfrouwen

---

1) In het HS. is dit artikel het laatste van rubr. CXLIV.

2) Het HS. heeft: „eende".

Digitized by Google

van sunte-Servaes bi die Heemstede, ende leit aen Cleyenberchs lant.

11. Oude-Vulven hout twee ende dertich hoeven.

12. Heren Hermens gericht van Vulven hout anderhalf hoeve.

13. Die Grote Coppel hout vijf hoeven ende vijf mergen.

14. Die Cleyn Coppel drie hoeven ende twalof mergen.

15. Oest-Raven hout twijntich hoeven.

16. Die Cleyn Covelwaey hout twalof hoeven; dese hebben elf roeden veltdikes boven Blasenborch.

17. Item van alle dese hoefslagen soe doet die cameraer van den Leckedijck rekeninge, ende dese gelden gaen totten oncosten van den Leckedijck.

18. Item dair is drierley dijck, als hoefslach in den rijsdijck, die ander is veltdijck, die derde is lantdijck, dat is dat lant, dat nevens den dijck leit, ende hevet dijck.

19 [1]). Noch isser voetdijck als dat lant in Langbroeck heft elcke morgen twe voet dijcks, ut habetur in libro decani de Moedussbach.

CXLVI. *Dit is den lantbrief van den sticht van Utrecht.*

Wy Aernt van Hoern, bi der genaden Gods bisscop tUtrecht, maken kont allen luden, dat wy liden ende kennen, dat alsulke bede als ons onse ecclesie, ridderen ende knechten, stat ende steden van onsen gestichte van Utrecht gegeven hebben tot dedinge om rechte gunste willen gegeven hebben onser kercken, slot ende ambochten aen dese zyde der Yselen mede te losenen, mer van genen recht, ende geloven in goeden truwen onser ecclesiën, ridderen, knapen, stat ende steden ende den gesticht van Utrecht voirscreven voir ons ende voir onsen nacomelingen biscopen t'Utrecht geen margengelt, huusgelt, noch geenrehande gemeen scattinge meer te vergen. Voert soe hebben wy Aernt van Hoern, biscop voirseit, geloeft voir ons ende voir onse nacomelingen, biscopen t'Utrecht voirscreven die slote ende ambochten onser kerken van Utrecht aen dese zyde der Ysel nummermeer te bezwaren noch te belasten noch van den sticht te onterven in geenre tijt. Ende wanneer wy of onse nacomelingen

---

1) Dit artikel is met eene jongere hand bijgeschreven.

Digitized by Google

bisscopen tUtrecht oflivich of des gestichts quyt werden, soe sel men die slote ende ambochten vry ende onbecommert overleveren den anderen biscop, als hys begeert, ende hy ontfaen is; behoudeliken dat hy eerst confirmieren, zekeren, zweren ende loven sal die slote ende ambochten niet te bezwaren, te belasten noch onterven van den gesticht voirscreven in gheenre tijt, ende dairop sine opene brieven geven. Voirt soe en sullen wy of onse nacomelingen biscopen tUtrecht voirscreven nyement borchsate setten in enich van onser kercken slote noch ambochten, noch hem die bevelen, hy en zy een welgeboren man ende wel gegoeyt in den gesticht ende geboren uten gesticht, als dat men hem des geloven mach. Voirt soe sullen die borchsaten ende ambachtsluden, die wy setten sullen in onser kerken slote ende ambocht, eerst loven, zweren ende zekeren sullen in den capittel voir die ecclesy, voir ridderen, knapen, stadt ende steden des gestichts van Utrecht tot behoef des gemeen gestichts van Utrecht voirscreven, ende dairop hair opene brieve geven, die voirseide slote ende ambochte niet bezwaren noch belasten meer dan voir een jair pensy, die redeliken is. Voirt soe en sal die borchsate noch die ambochtsman, die nu in der tijt is ende altoes voirt, die slote ende ambocht nyet rumen noch overleveren, eer die ander, die op dat slot of in sinen ambocht, dat hy te bewaren heeft, wesen sal, eerst geloeft. gesekert ende gesworen ende sijn brieven gegeven heeft, als voirscreven staet. Ende wy biscop ofte onse nacomelinge biscopen voirscreven moegen die borchsate of ambochtsman versetten, alst ons genoecht, behoudeliken dat dese voirwairden bliven zullen in al hairre macht. Voirt wairt zake, dat die stoel van Utrecht sonder heer wair, of dat die biscop in der tijt niet ontfaen en wair, alst recht is, soe sel men dese voirscreven loefte doen in den capittel in tegenwoirdicheit der ecclesiën, ridderen, knapen ende stat van Utrecht, als voirscreven is, tot behoef des bisscops, die toecomende is in der tijt, ende hem die sloet vry ende commerloes ende ambochten overleveren, als hy ontfaen is, alst trecht is, ende dese voirscreven punten geloeft, gezekert ende gezworen heeft, ende sijn open brieven dairop gegeven heeft. Voirt sellen wy ende onse nacomelingen biscopen voirscreven alle man lantrecht doen, als in onsen gestichte gelegen is, behoudeliken dat die ecclesie ende elc geestelic persoen nae sinen staet

Digitized by Google

dair te recht sta, dair hy van rechts of gewoenten sculdich is te recht te staen; ende nyemant vangen, noch sijn goet nemen tegens lantrecht, tenwair dat hy eerst mit recht ende mit oerdell verwonnen wair. Ende wairt, dat enige welgeboren lude rechts voir ons te doen hadden, die oerdele en sullen wy nyemants vragen dan welgeboren luden, ende [1]) die oerdelen, die men voir ons wisen sal, die en sel nyemant vorder beroepen van der pertiën wegen dan die pertie, die dat oerdel tegens gaet. Voirt soe en sullen wy of onse nacomelingen voirscreven geenrehande oirloghe aennemen, wy en haddent eerst versocht by onser ecclesie, ridderen, knapen, stat ende steden van Utrecht, als van outs recht is ende geweest heeft. Ende alle dese voirscreven punten hebben wy Aernt van Hoirn, bisscop voirscreven, geloeft, gezekert ende gezworen wittelic ende wel te houden, ende niet te breken in geenre manieren; ende wy deken ende capittel der ecclesiën, ridderen, knechten, stat ende steden des gestichts van Utrecht te samen gewillecoert ende malcanderen geloeft in goeden truwen (alle die punten, die in desen brief gescreven staen), vast ende stede te houden ende te doen houden. Ende wairt sake, dat wy Aernt van Hoirn, bisscop voirscreven, of onse nacomelingen enige van desen punten voirscreven verbrake ende niet en helde, soe lyen wy, dat nyemant voir ons ofte voir onsen ambochtman sculdich is te recht te stane noch te dienst te comen noch ons hoersamich te wesen, ter tijt toe dat wy alle dese punten voirscreven vol ende al gehouden hadden. Ende wairt, dat enich borchsate of ambochtsman, die in der tijt wair, enich van desen punten voirscreven verbrake of niet en helden, soe (ist) dat dien dese punten verbrake, wy biscop ofte onse ambochtslude in der tijt hem geen recht doen en sellen, ende dat hem niemant te recht staen en sel ende geen oerdell over nyemant en sel moegen geven of helpen geven, ende dair zellen wy bisscop, ridderen, knapen, stat ende steden voirscreven tegens vallen, ter tijt toe dat hy alle dese punten gehouden hadde, ende men des seker ende wis wair. Ende alle dese voirscreven voirwairden sullen staen sonder enigerhande argelist. In oerkonde des briefs bezegelt etc.

---

1) Het HS. herhaalt hier de elf laatste woorden.

Digitized by Google

CXLVII. *Van den gemenen gericht hair slagen, gelegen in den Ouden Rijn.*

Item van den Huel aan Cloesters Rijn, streckende den Rijn all langes aen den sloet tusschen Reina ende den jongen Aelbert van Zeist bouwinge, hout omtrent die lenct van vijfhondert roeyen, ende bewairt ende maect jairlicx ons heemraey; dairof beloept elke hoeve in ons gericht dertien roeden, ende elke hoeve, gelegen in den sticht onder denselven Rijn tot Utrecht toe, en heeft niet meer elc dan elf roeyen.

CXLVIII.

Dit nabescreven is die ordinancie om die deputaten te kiesen, ende die Vechte ende Rinen te scouwen, overmits datter groot ghebreck in gevallen is, dair die landen grotelick bi verderfelick hebben gheweest tot desen dage toe. Om dat te verhueden soe ijsser een ramijnge in geramet om die deputaten te kiesen in der manieren naebescreven opt verbeteren van den drien staten van den lande.

In den yersten soe sel men kiesen sess deputaten, die elcx out wesen sullen ses ende dertich jair ende dairenboven, ende die sellen gegoeyt wesen elcx twe hoeven lants, gelegen onder dese watergangen als die Vechte ende Rinen, sonder eenig ferpel of argeliste, te weten twe deputaten van wegen der ecclesiën, ende dat sullen wesen canoniken capittelairs, ende twe van den ridderschap, ende twee uter stat rade oudt ende nywe, dat geen overste en sijn in der tijt. Ende die twee deputaten van den ridderschap sellen altoes wesen die een boven der stat ende die ander beneden der stadt. Voirt is te weten, dat van dese ses deputaten die drie altoes twee jair bliven zullen ende alle jair drie nywe deputaten kiesen sullen. Voirt soe is te weten, want dit dat yerste jair is, dat men ses deputaten kiesen sal, dat die drie die joncste ten naesten jair ofgaen sellen, ende die drie outsten sellen dat jair bliven; ende soe sel men weder drie nywe kiesen, gelijck voirscreven staet. Voirt soe sellen dese deputaten voirscreven ten heiligen zweren, dat zy rechte scouwe voeren sullen ende alle koeren ende brueken, die men dairop stellen sal, ende hiernae bescreven staen, dat sy

Digitized by Google

die nemen ende nyemant verdragen en sellen; ende alle kueren ende brueken, die dairvan comen, sellen zy gelijck verteren. Voirt soe is te weten, dat dese deputaten voirscreven enen camerair kiesen zellen van den ses deputaten voirscreven, die hoir kueren ende brueken ontfangen ende opbueren sel. Voirt soe en sel hem nyemant des weren, die gedeputeert sal werden, tenwair dat hy alsulcke kenlicke noitsaken te doen hadde, dattet hem die strengen van den lande verdragen wouden. Voirt soe is te weten, als men sel varen schouwen, wairt datter dan enich van den deputaten thuus bleve ende niet mede en voere, die soude verbueren twee Rijnsche gulden tot behoef der ander deputaten. Item voirt is te weten, soe wie ampten voirt, die en sel geen deputaten wesen. Item soe zellen die deputaten scouwen tot tween tiden alle jair, alse die eerste scouwe binnen Meye, ende soe sel men sniden ende ladicken; ende die andere scouwe omtrent sunte-Margriete, soe sel men oeck sniden en ladicken. Ende wairt, dat den deputaten die derde scouwe nut ende oirber sel doncken wesen, soe sellen sy die doen na den tiden van den jare, als hem dat nut ende oirber dunct wesen. Voirt is te weten, dat men die Vechte eerst scouwen sal van beneden op van Vredelant totter stat slage toe. Ende als dat gedaen is, soe sellen terstont die twe deputaten van der stat wegen mit den burgermeisters in der tijt der stat slage van Utrecht scouwen op alsulke brueken nae der overdrachten, die dairof is. Ende als die gedaen is, soe sel men terstont den Rijn van Utrecht totter Vairt toe scouwen; ende dan voirt den Rijn van Utrecht tot Wijck toe scouwen. Voirt is te weten, dat dese deputaten hem geen ander watergangen onderwijnden en zullen dan die Vechte ende Rinen voirscrevén, ende laten die scouten mit hoeren watergangen selver begaen. Voirt soe zullen alle gerechten op hair oude slagen bliven leggen, ter tijt toe dat men een beter dairop weet te vijnden. Voirt soe sellen die deputaten hebben horen coste mede te doen veertich Beyersche gulden jairlicx van dengenen, die hair slage liggende hebben van Vredelant voirt totter sluyzen toe, wanttet van genen node is die slage te scouwen, alsoe die deputaten op verbeteren van den drien Staten dat geordineert, verdedinct ende overcomen sijn mittengenen, die hoir slage dairbinnen liggende hebben, als voirscreven is. Ende des is

Digitized by Google

weder ofgeset dat hoefgelt, dats te weten, elke hoeve lants enen halven cromstert. Ende anders en sellen die deputaten den lande genen oncoste rekenen. Aldus en sellen die deputaten voirscreven anders niet hebben hoeren coste mede te doen dan die veertich Beyers gulden voirscreven ende die boeten ende brueken, die hem verscinen sellen, gelijc voirscreven is. Ende dit sel dueren tot goetduncken ende wederseggen der drier Staten ende niet langer. Voirt soe is te weten, dat die Vechte ende die Rine voirscreven hair widen ende breden behouden sellen in allen schijn, als die nu sijn. Item als die deputaten voirscreven omvaren scouwen, soe sellen alle scouten of yemant van hairre wegen op hair slage wesen, ende wisen, wair sy of- ende aengaen, bi een peen of koer van enen ouden scilt tot behoef der deputaten voirscreven. Voirt wairt, dat yemant op enige scouwedage in der Vechten ofte Rinen voirscreven sneden of ladicken off wrochten, dat die deputaten voirscreven ter wairheit vernemen konden, die souden verbueren enen ouden scilt tot behoef der deputaten voirscreven. Item soe sellen die deputaten voirscreven, als sy omvaren scouwen op dien tiden voirseit: die dan sijn slach niet gemaect en hadde, dat die deputaten dat loefden, daer en sellen die deputaten voirscreven niet over scouwen, ende alle dage op dat slach verteren twe oude scilde, ter tijt toe tent die deputaten dat slach loefden. Item voirt is te weten, dat een ygelick sijn cruyt, elc in sinen slach, scout ende op tlant haelt, by een koer van enen ouden scilt tot behoef der deputaten voirseit. Item voirt wair yemant, die enige fuken, korven, horden, traliën of enigerhande vuylheit, ofte besperringe in der Vechten ofte Rinen worpen of leiden, die sellen verbueren vijf oude scilde tot behoef der deputaten voirscreven. Mer mit drivende netten mach men visschen onbecroent. Item alle kueren ende brueken, die dair vallen, sel wesen banwerck, ende dat sel wesen ende gelden die brukers van den lande. Item voirt wairt, dat yemant den deputaten claechden om hair loen, dat sy in deser scouwinge verdient hadden, die sellen den deputaten dat te kennen geven. Ende soe sel men dien scout, dair hyt onder verdient hadde, een weet doen, dat hy dengenen sijn gelt betaelt, dat hy verdient heeft, binnen achte dagen, of men selt hem uutpanden op dubbelt gelt ende op een boet, tenwair dat die scout quame binnen dier tijt voirscreven, ende

Digitized by Google

leverde die onwillige, die niet betaelt en hadden, over by tween van sinen bueren, soe wair die scout dan dairof qwijt, ende soude men dan dengenen panden, die overgelevert waren, op gedubbelt gelt ende op een boet. Item voirt soe sal men alle kueren ende bruken, die hierin verschinen, uutpanden mit enen pander ende enen statknape, ende dat sal wesen op dubbelt gelt ende op een boete van enen ouden scilt, sonder yemant des te verdragen.

Digitized by Google

B. RECHTSBOEK VAN JACOP VAN HOLLANT.

I. *Hoe die richter the recht sitten sall.*

1. Ick vraech u, Johan, off ic tot sulcker tijt geseten bin, dat ic recht mach houden van sheren wegen ende van mijnre wegen, als een richter.

Soe seyt hy: ja.

2. Soe span ick recht van sheren wegen ende van mijnre wegen als een richter, ende ick gebiede, dat nyemant mitter achtinge uutgaen noch intreden en sall. Ic verbiede lust ende onlust ende al dat den recht deren mach. Ic vraech u, Johan, off ick die vierscaren gespanne heb als recht is.

Ick wijs: ja.

3. Soe eysch ic hier aen die virscaer alle diegeen, die hier verdaecht oof beclaecht sijn, ende mijt recht off mijt wed behafft sijn. Ende ic segge: comen sy niet mit staenden off mijt sittende recht, dat sy boetsculdich sijn. Ic vraech u, Johan, off sy sijn of en sijn.

Ic wijs: ya.

4. Soe vraech ic u, Johan, hoe groet dat die boeten sijn.

Ist die yerste claechte, soe is een legen ban; ende ist een uutdraechgende recht, soe ist enen hogen ban.

5. Soe vraech ic u, Johan, tot wat dagen ick die bannen inwijnnen sal.

Ic, Johan, wijs: die leech bannen terstondt ende die hoecht bannen bijnnen veerthien daghe.

6. Ic vraech u, Johan, off ic den enen dingdach uut den anderen well leggen mach.

Ic wijs: ya.

7. Soe leg ic mijn dijngdach van huden in viertin daghen goets tijts voeir den middaghe den dagher teghens den claegher ende den houder teghens allen derghenen, die des

Digitized by Google

rechts te doen hebben. Ic vraech u, Johan, off ic mynen rechdach geleit heb, als recht is.

II [1]). *Van een plicht te doen.*

Item wie den anderen goet affghicht off plecht doet, die sall buten der steden bancken staen; daerom is die gemaeict, dattet elck sien ende horen mach.

III [2]). *Wat een vrou te verplegen of te loven mach buten horen man.*

Item gheyn vrouwe en mach meer [3]) verplegen dan III$^1/_2$ d. tsjaers driewerf buten hoers mombers handt.

IV [4]). *Die coepwyven.*

Item die raet gheefft den coepwyven, dat die hem mijt comasschappen ter mercten behelpen, dat sy verplegen muegen tot vvijf ponden ende nyet meer. Ende die pliecht van haer ontfanckt, mach panden aen der comescap, daer sy mede omgaet.

V. *Item dit is recht van besittinge off die hem besit vermet te bewisen van eerff, huissen of renten.*

In den yersten soe sall diegeen, die besit vermet van lant, huyssinge off van erff, voier ten heyligen zweren ende houden, dat hy ende sijn voervaerderen den eygendom rustelic ende vredelick beseten hebben een derdendeel van hondert jaren, onbesproeken ende onbecroent van ymant, die dat mijt enigen recht besproken hefft. Ende als die besitter ende vermeter den eedt aldus voir gedaen hefft, soe moet hy hebben vier off ses goede onsproken mannen, die geërfft ende gegoeit sijn, die sullen den eedt nae zweren, den die vermeter gezworen hefft. Ende hefft hy sy nyet, die den nae-eedt helpen doen, als voirscreven steydt, soe en sall dat besiet nyet van werden wesen.

VI. *Item daer sijn dryerhanden kennijnge.*

Die yerste van den bloede, die ander besiet van goede, die derde tusschen twyer man tingtael in tegenwoirdicheyt trecht.

---

1) = 't Roedeboeck van Utrecht LIX art. 57.
2) = 't Roedeboeck van Utrecht LIX art. 62.
3) Q voegt hier in: „ver".
4) = 't Roedeboeck van Utrecht LIX art. 63.

Digitized by Google

VII. *Dit is recht van der voercoep.*

Item wie goet vercoeft hefft, daer hy een ander der vorcoep off beloefft hefft, die sal gaen tottenghenen, den hy den voircoep beloefft hefft, ende bieden hem, off hy den nemen wil; alsdan mach hy, die dien voercoep hefft, hem beraeden then naesten recht toe. Ende seyt hy daerenbinnen nyet, soe sall die voercoper dat den recht tonen ende tkennen gheven, dan sall tgerecht, die den voercoeper hadden, een weet laten, dat hy compt voer tgerecht ende ontfanct den voercoep, off schelt hem quyt. Ende coempt hy dan nyet, soe maech tgerecht daerover staen, dattet die ander ontfanct. Kompt die den voircoep had, soe mach [1]) hy den voercoper eden, wat dat goet gegouden hefft, ende dan mach hy sijn beraet houden ten naesten recht ende nyet langer, off hy den coep hebben wil off nijt.

VIII. *Item recht van ener bodel, den nyemant aentasten en wil overmitz sculden.*

Item wan die heer van den landen ymant set in enen boedel, den die eerffgenamen nyet aentasten en willen overmits sculden, die die boedel sculdich is, soe behoert diegeen, die daerin geset is, denghenen, die aen den boedel gerechticht sijn off ten achteren sijn, rekeninge ende bewijs van den boedel doen by den gericht by synen ede.

IX. *Van dengenen, die heymelick reysen, affter uuth vaeren off sterven uthen gericht, sall sijn ende wesen tot hoer goet, dat aper blieft leggen.*

1. In den yersten ende voir all soe sall wesen betaelt die huyshuer, daernae die heer ende daernae die xcijsmeister, indien sy daeraen bewislicken ten achteren sijn, ende daernae die daer dan yerst aen gerecht is.

2. Item aldusdanigen aperen boedel of guet sall die richter van des heren wegen aenstaesten ende toeslaen ende bescriven laten, wes daer gevonden woirdt, ende daeroff besceyt doende wesen in manieren voirseit, mer die richter sall ten yersten daeroff gelont sijn.

---

1) De twee laatste woorden herhaalt Q.

Digitized by Google

3. Item alle goet, dat een vijnt in sijn huerhuyss, dat mach hy opten synen houden voir sijn huer, all en hoerdent dengenen niet toe, die in dat huys wonden. Ende hy is naeder sijn bijnnenjaerssche huer van synen huyse offte pacht (van) synen lande mijt synen ede te houden, dan die bruyker is hem the ontzweren. Ende hefft den bruyker yet toe seggen, mach hy mijt recht op hem vervolgen, ende voert toe spreken op dengenen, die dat huys off lant toebehoert.

X. *Van machten.*

Item machten, tUtrecht gescyet, en sijn tot Wijck van gheynre werden, want so wie comen mach ende des nyet en doet, gheyn macht en helpt hem.

XI. *Vaier men copiën off geven moet, en vaier men se niet off en gheeft.*

Item van allen briven, dair men then recht mede spreckt, hoedat sy sijn, is men sculdich copiën the geven, indien sy die voirganger begeert, meer nyet van schepenplichten, die moegen die beclagers twe of III mael hoeren lesen, ende daerop soe moeten sy antworden sonder copiën.

XII.

1. Dit sijn saeke, daer men by lijdt maelscaede: als heyninge off ruminghe te bieden off een eerscheydinge etc., daer sal men op dwersnacht op vervolgen mijt clagen ter vierder clage ende doen dan daer recht off sonder vertreck.

2. Item bescadetthe weyen, eren, seyen off desgelicks en is gheyn malscade.

3. Item binnenjaerssche pacht ende graesgelt is overdwersnachtrecht ende xcijsbaer goet.

XIII.

Int jaer van M(C)DLXXXVIII opten yersten dach van October soe is overdraghen by den casteleyn Engbert van Zulen, stadthelder, Ernst van Merten, Jan Peterss. burgemeisters, Jacob Peterss., schout, Gerijt Stevensen, Gerijt Ouwert, Jan Heinrinckss., Gisbert Diricxss., Dirick Janss., Herman Stevenss. ende Gerijt van Scerpenzeel, scepenen, dat men allen eigendombrieff, vertichtsbrief, maichtgesceytsbrijff, lijfftochten sall registreren.

Digitized by Google

2. Item mede als dit gesciede by denselven is overdragen, dat men scrijfftgelt ende segelt terstont opleggen sall.

3. Item die clerck sall hebben voir sijn registreren enen oude Vleinschen ende daertoe sijn scrijfftgelt van den briven.

XIV. *Van vellichscap.*

Item by sulke manieren werdt ymant vellich gevonnen ende verlist sijn sake ende rechten: in den ijrsten dat hy nyet en coempt aen den rechten, ten anderen dat hy nyet en antwoirt.

XV. *Van dwersnachtrecht.*

1. Item alle rechten, die onse ingesetten vervolgen als van terijnge, bijnnenjaersche pacht, verdint loen, xcijsber goet etc. op ymant, die sy aenleggen op echtdagen ende vervolgen van dage tot dage nae dwersnachtrecht.

2. Meer uutheymsche, die geseet weerden op dwersnachtrecht, ende tegens onsen ingeseten ten affteren sijn of te schafften hebben, van wat saken dattet sy, die moegen onsen inwoners doen byden, tot wat tyden sy connen, ende op enen dach twewerf beclagen, als nae der missen ende ter vespertijt.

XVI. *Van maelscade- off maeldorfftrecht.*

1. Item malscaederecht valt ende compt van weerwerck te greven off te heynen off van ruyminge te bieden, die den anderen te nae getijmmert; ende dat mach men doen tot aller tijt ende aenleggen, behoudelick dat die aenclaeger yerst sijn gehoudt sall doen, dat hy daerby maelscaede heft off lijt, eer hy rechts spreken sall.

2. Item lonen van the eren, te meyen, the thunen of te greven, dat en is gheyn maelscaede, mer wie des ten affteren is, sallt vervolgen als van scaey.

XVII. *Dat poertboeck tot Wijck, by ordinanciën geborliken gecopulert anno LXXXVI, hoe men den raet kiesen sal.*

1. Alle jaer op sant-Victoirsavont sall die richter ende die van des heren wegen daerby wesen sall, kyesen mijtten anderen scepen ende mit twe borgermeisters den nyen raet, the weten in een jaer een raet-borgermesters mijt vier scepen, ende int ander jaer een scepen-borgemeister ende dri scepenen, ende daertho alle jaer een kerckmeister, een hemelraet ende een molenmeister. Ende wanneer (men) daer vier scepen kysen

Digitized by Google

sall, soe sall men daeraff acht scriven. Ende als men dair een borgemeister kysen sall, soe sal men daer twee noemen ende scriven. Ende soe wye dan die heer kijst, die sall gecoren wesen ende bliven.

2. Item soe wie gecoren werdt, die sall twee jaer sijn ampt bewaren, daer hy toe gecoren is.

3. Item in allen steden des gestichts soe werdt die raet mijteen vernijt in aengaen ende in offbliven, daer is hyerin specialiteyt.

XVIII. *Hoe voel scepen wesen sullen.*

1. Item daer sullen wesen altijt acht scepenen, ende uuth dese sall altijt een wesen een scepen-borgemeister (ende een raet-borgemeister), die sal dat hoefft wesen van der raet, ende die sal daer stadt-hoefft wesen, daert te doen is.

2 [1]). Item die raet-borgemeister en sal nyet wesen int scependoem; meer als van noede is, soe sall hy mede helpen raeden tot profijt van der stadt.

XIX. *Van rechtdagen ende eechtdaghen, die die richter mijtten sceppen houden sall.*

1. Item daer sijn drie richtdaghen int jair een yegelijck open; dath is den yerste Manendach nae sant-Ponciaen ende des Manendages na Beloken Pascen ende des Manendages nae Beloken Pijnxteren.

2. Item die ander dagen, die die richter houdt van XIIII dagen tot XIIII dagen, dat sijn echtdagen.

XX. *Van dien luyde the recht te dagen.*

Item die buten Wijck wonnen, moet men eens bieden aen horen mont, ende die ander boeden en derf men nyet doen aen horen mont off tot horen huyse, meer heet hefft craefft als die yerste weet. Diegenen, die binnen Wijck wonen, die moet men bieden aen hoeren mont, off daer sy wonen, ende laten hem daer een weet doen.

XXI. *Van goet the beclaghen.*

Item soe wye yemant goet beclagen wil, dat sall hy doen op vier recht eechtdagen, ende dat sall hy viermael condigen

---

1) Het HS. herhaalt dit artikel.

Digitized by Google

in die kerck tot Wijck op enen Sonnendach — nu int raethuys. Ende dan den virdenmael sal men dan denghenen, die sijn goet beclaecht werdt, een weet doen aen synen mont mijt segel ende mit brieff ten recht te comen; meer blijfft hy affter, soe wil hy vellich gewesen wesen.

XXII. *Van hillicxvoerwaerden.*

Item het is recht, soe wie gehillickt is ende sijn medegave nyet en brenckt bijnnen een jaer ende sess weken, indien hy nyet verbonden en is mit hilixvoerwaerden, ende enich van den ouderen gestorven sijn, ende dat goet, dat hy uuth den boedel hefft gehadt, nyet weder in en brenckt, die sal van der yerster doot nyet hebben of buren, meer hy is voldaen mitter medegave van der yerster doot.

XXIII. *Van vage the gelden ende wy sy sculdich is te betalen.*

Item alle dryefft die coep die huer uuth, nochtans, vercoept men lant, daer die bruiker jaren aen hefft, men sall hem laten by sijn jaren, off men sall hem sijn vage gelden by den gerecht; ende dat sall die vercoeper doen ende gelden ende nyet, die dat goet, lant of huyss gecoefft hefft.

XXIV. *Van pachten, huyshuer ende grassgelt.*

1. Item soe allen grontheren mogen besetten voir toecomende pachten ende panden voir een bijnnenjaerschen voerlede pacht mijtten eygendom opten horen, soe wie hoger off om meer deel pant besett, ontwaert off ruminge biedt, dan hy bewissen kan daerop the hebben, het is all onrecht dat, dat hy gedaan hefft.

2. Item een lantheer is naerre sijnnen binnenjaersschen pacht te houden dan hem die pachteren [1]) the ontseggen is; ende indien dan daer geen betoen en is tusschen hem beyden van scrijfften off wairachtigen tugen, soe sal den pacht groten den lantheer, jae alsoe veer als hy beset off gepant heeff aen den vruchten, wesende opter landen. Meer vertofft die lantheer soe lange, dat die vruchten sonder becommeringe des rechts van den landen sijn, all is pacht nyet verjaert en

---

1) Q herhaald de twee laatste woorden.

Digitized by Google

noicht verdaeicht, soe en sall die lantheer sijn pacht nyet groten [1]), meer die pachter sall dat dan moegen doen.

3. Item desgelicx soe is dat oick van binnenjaerss huyshuer ende van graessgelt; meer vanneer pacht, huyshuer off graesgelt verjairt is, soe ist scult, ende dan soe recht men dat uuth als scult.

XXV. *Van den borgen.*

1. Item soe principal off saekewolt nyet geloefft en [2]) is, soe doen sy borgen dat goet en wechnemen, welke borgen sellen wesen quyt gehouden mijt des saeckwols betalinge of eden off van den vercoeper quytgescouden; indien den borgen ten recht vervolcht weerden, sellen sy hebben XIIII dagen ende nyet langer horen principal the versueken, dan soe moeten sy lyden off miskennen die aenspraeck op hem gedaen. Ende sy moegen des saeckwols goet wysen, ende latent gaen voir hoer goet, als sy verwonnen sijn, mit voerwaerden sy sullen wysen leggende eerff off staende tijmmer of tijlbaer haven, die men driven off dragen mach, ende gheen messen off smiesteringe, indien den [3]) vercoper off clager daer nyet mede tevreden en wesen will.

2. Item desgelicx soe die saecwolt wil zweren, mach men die den borgen vervolgen, ende die moegen zweren. Ende willen sy des nyet doen, soe moeten sy betalinge wysen, off die scult gelden, dair sy borge voir sijn; meer doet saeckwolt sijn edt, soe sijn die borgen quyt van huer loeffte.

XXVI. *Van pandinge.*

1. Item wanneer men pandt, soe gaet die scout sinen dinair te voren int huys, ende sijn dienre nempt een pot of een can off een bijlken, off sy geven hem een boddrager.

2. Item des anderen dages, soe verbiedet hy een bodt daerop, ende bijnnen een weke dat anderen, daernae dat derden ende all bijnnen XIIII dagen, ende dan eygent men hem.

3. Item aldus soe seyt die clager: alsoe als ic, Wouter, gepant heb, daer breng ic huden mijn yerste, anderde etc.

---

1) Q voegt hier in: „meer die pacht".
2) Q heeft: „ende".
3) Q heeft: „inden".

Digitized by Google

gebodt den scepen aen eens ordels, off te recht verboeden is. Hy wijst: jae.

4. Item men mach die pandinge uuthdoen opter lester uren, dat met eygenen sall, ende dan soe weerden sy dingplichtich.

5. Item wanneer die eygenscap een maent out is, ende die richter van sheren wegen die nyet aennemen en wille, ende levert sy den clager oever, wairt dat sy gemaict wair op tilber have, soe [1]) begeert hy opten richter, dat men hem dat goet leveren wil. Ende als die schout levert, soe buert hem een hogen ban daeroff, ende die scout doet hem vier off vvijf knechten mede, die hem dat goet brengen, alsoe voel als hy wil, dairt hem genoicht. Ende dan soe mach desen man die tilber have laten vercopen int eerffhuys off daert hem beliefft, by die pantmeisters -- dat [1]) sijn twe scepen — die elck dairoff hebben een pont stadts payment. Meer is die eygenscap gemaick op staende timmeringe, ende sy volvaren is [2]), soe is dat geen verboren, daer sy op gemaict is, behouden voert hoers rechts.

XXVII. *Van eygenscaprecht.*

1. Item aen een eygenscapbrieff sellen ten mijnsten wesen vier segel, als den scoudt, borgermeister ende twe scepen. Ende ist, daer een plicht gemaict wordt, alle die over die plicht gestaen hebben; ende doer die plicht sel men die een eygenscap transfixeren.

2. Item als men pant, die pandinge sal men teykenen; ende wanneer die pandinge gestaen hefft XIIII dagen nae den dach, dat hem die weet gedaen is diegene, die gepant is gerechtelick sonder uuydtdoen, soe sel degene, die gepandt hefft, ten naesten recht (begeren) geëygent the werden gerechtelick, dat men dat doen sal sonder vertreck ende hem laten een eygenscap maken nae manieren, als tUtricht is.

3. Item die heer mach die eygenscap aen hem nemen bijnnen der yerster mant, nae dien sy gemaict hefft geweest, ende gheven den clager, die sy gemaict heft, sijn hoefftgelt weder mitten onraet, daer die eygenscap om gemaict is; ende dan is den heer den derden penninck verscenen van der hoefftgelt.

---

1) Q herhaalt dit woord.

2) Q voegt hier in: „stande tijmmer etc. ende sy volvaren is".

Digitized by Google

Ende steet sy off levert die heer den clager teynder maent, soe is hem den derden penninck verscenen. Ende waert, dat die eygenscap langer staet dan een jair ende sses weken, ende den sculdenaer denghenen nyet en vernoich, die den eygenscap gerechtlick had, soe wairt all tgeen sijn eygen, dat in der eygenscap benompt staeytt, die den eyenscap heff doen maken.

4. Item wanneer die heer die eygenscap aen hem wil nemen, soe sall sy diegheen, die sy hefft doen maken, den heer gerechtelick overgeven.

5. Item soe wie pant off sciert, die moet sijn eygenscap vervolgen terstont nae der pandinghe, alsoe vveer als die pandinghe nyet uuthgedaen en werdt.

6. Item soe wie een plicht gedaen woirdt ende die vervolcht mijt pandinghe ende eygenscap, die moet van der plichten enen brief nemen; ende die plicht, alsoe genoemen, en sellen voerjaren noich verdagen.

7. Item men mach gheen eygenscap van scult op staende tijmmer off leggende erff maken, ten waer saeck, dat die plicht gedaen wair van der scult op getijmmer off op dat eerf, daer men aen wil eygenen. Meer brief van renten, die spreken uuth getijmmer off op eerff, die eygenscap daervan mach men maken op dat eerff off op dat getijmmer, daer den brieff of ruert.

XXVIII.

1 [1]). Dat oudtraet wijst ende nye, dat moet van weerde wesen, te weten die nye scepen ende die oude scepen.

2. Item men mach een saeck wel verliesen voir die nuye scepen, die die nye scepen anders wysen.

XXIX. *Van pantveringe.*

1. Item quam die raet aldus tot yemant om panden off seynden hoer boeden, ende die huysheer pantweringe dede, te weten hy naem den raet off boede uther handt, dat sy aentasten, die dede gewelt, ende gaet hem aen dat lijff.

2. Item woirden oick doren gesloeten, daer men hem om panden, die richter sall sy openen mijt instrumenten, off een ander machtegen, die dat doet van der heerlicheyt wegen.

---

1) Vgl. A. LXXVIII.

Digitized by Google

3. Item quam men oick om panden, ende die huysheer uuth wair, ende die vrouwe off sijn huysgesijn pantweringhe deden, soe moet die huysheer bijnnen een aetmael, nae dien hy te huys gecomen wair, die panden brengen in des richters off raets handen. Doet hy des niet, soe ist soe voele, off hy selver mitter handt pantweringe gedaen hadde.

4. Item men en sall nyemant uuthsetten panden off renten scueren, men en salt bewysen mitter register, dat dair gepant is, ende dat die pande te goede gescouden sijn, ende die boede sall die pandinge ende die borgemeisters die goetscel-dinge ghicten.

XXX. *Van vvrouen, die man hebben* [1]).

Item soe een man voecht ende monbaer is van sijn wijff ende goet, soe en mach die vvroue gheen scult maken, maenen, heffen noch buren, noich geen goet wechgeven noich weerloess werden dan tot een pont tweewerff des jaers, sonder oerloff van horen man.

XXXI. *Van copiën te geven, off wair men sy niet off gheven ende darff* [2]).

Item van allen briven, dair men ten recht mede spreckt, hoe dat sy sijn, dair is men copiën off sculdich te geven, indien dat sy die voirganger begeert, meer nyet van scepenplichten, die moegen die beclagers een off tweemael horen lesen, ende daerop soe moeten sy antwoirden sonder copie.

XXXII. *Wie sculdich is die rechten te eynden ende uuth te richten, als die vorganger des nyet doen en willen.*

Item soe alle rechten horen en moeten een eynde hebben, wairt saeck, dat yemant spraeck omme wederwerck te heynen off sijn huysinghe, eerff off lant geruympt woede hebben off dergelijck, dat is die clager sculdich te vervolgen mijt clagen ten utersten recht. Ende wilt dan dat die voirganger, diet behoert te doen, dan niet maken, soe sal die richter van des heren wegen dat doen, ende leggen des heren [3]) gelt dairin, dat hy den voirganger [4]) weder offpanden sall als des heren

1) Vgl. III.
2) Vgl. XI.
3) Q herhaalt dit woord.
4) Q: „voirvanger".

Digitized by Google

scult, ende mede die bannen ende boeten sel men hem uuthpanden, die van des gerichts wegen verbuert sijn.

XXXIII. *Wairop ymant sijn panden verborgen mach op cleyn boeten ende brueken.*

Item tot wat tyden dat die boeden gesant werden om panden te halen van cleyen broeken als van heymraders, wackmeisteren, putmeisteren off hoeffluden, off vvan verken, die nyet voir den heerden en gaen, off die den wagen draeff ende dairop saet, off van byten off van diergelicke, wair dat yemant sijn panden dairop verborgen woude, die soude men ten naesten rechtdage verdagen then recht, ende dan sal men die saecke sliten ten recht, off daernae op dwersnacht. Ende werdt hy in der onrecht gekent, soe sall hy gheven boven die boet ende koer enen hogen ban.

XXXIV. *Van eygendomsrecht ende hoevele eygendoom dat dair sijn.*

1. Item mijt eygendomsbrieff off eygendoom aenbestorven mach alle besitten des eygendoms panden voir eenen verleden pacht opten synen ende besetten voir een toecomende pacht.

2. Item die pachter mach voldon — borge setten — voir den besetter toecomenden pacht synen lanther off den boede off pander tot pachtdagen te betalen, ende dairmede soe moet die lantheer thevreden sijn.

3. Item die pachter moet synen lantheer voeldoen van der pandinge, eer hy die vruchten ruert, off hy moet die pandinghe uuthdoen, off hy doet geweld.

4. Item dair sijn drye eygendom: die een, die men vercoept off geefft ende mijt handen ende mijt monde overgeefft in den ban, dair hy gelegen is, den anderen die men wijnt mijt recht als eygenscappe int Stijcht ende burgemeistersbrief tot Wijck, den derden eygendom, die een aenbesterfft.

5. Item goeden, die gegeven sijn in hillicxvoirwoerden, en sijn geen eygendoom, meer men sall sy den gehilicten luyden overgeven in den ban, dair dat goet is gelegen; meer kompt hy dairmede aen dat besiet, het gefft hem alsoe voel rechs, offt eygendoom wair.

6. Item mijt coepbrive en cryget nyemaint eygendom, want den eygendom crijcht men mijt briven, die besegelt sijn ende overgegeven voir den schout ende scepenen, dair den eygen-

Digitized by Google

dom leyt, anders souder die schout ende ambachsheren ende gerichtsluyden vercort werden ende hoir rechten verlesen.

7. Item ijn den steycht van Wijck en mach men gheyn eygendom beswaren dan mijt gerijchtsbryven, gemaick off gecregen, dair den eygendom leyt.

8. Item all had een man hondert coepbriven ende quitanciën vvan erff off lande, ende die den eygendom hadde ende dairnae een ander overgave, die man die den eygendom crechge, soude dat goet behouden, ende den coepbrieff en soude hem niet hijnderen.

9. Item all had ymant huys vercoefft, ende die coeper dairin sat, ende beraudet hem dairnae, die coper mach sijn handt nae hem trecken, ende die den eygendoom hefft, die sall den scaey dairoff hebben.

XXXV [1]). *Vairop ymant sijn coer off sijn ampt opseggen mach, die gecoren werdt ende is op sant-Victoirsavont.*

Item soe wie gecoren wordt tot enigen ampt, die mach dat wederseggen mit V pont, ende driewerff mach hy wederseggen, indien men wil, ende dat tot elliker reyse mijt V pont, ende dair is hy een jair mede quijt ende vry.

XXXVI. *Vat is den stadtspont.*

1. Item den stadpont is een pont van k(o)eren, ende dairvoir soe moet men gelden XII Hollansche leuwen off een quaertier van een Vranckrijckcen scielt.

2. Item der stadt pont is een pont, coerpont off pont bonorum gelick goet, ende XX scillinge is een pont bonorum ende elick pont bonorum is VI Boergonsen spraspenninge off XII Hollantschen leuwen.

3. Item een pachtpont was IX Doertsche plaecken, meer int jair XIIIIc ende XIIII soe werdt het geseet op VIII Doertsche placken.

XXXVII. *Van hellinge, penninge ende scellinge.*

Item hellingen, penningen ende scellingen moet men valueren nae den pont, te weten twee hellingen maken een penninck [2]);

1) Vgl. A. XXXII art. 3.
2) Q. voegt hier in: „off dat".

Digitized by Google

XII penningh off deniers I scellingh; ende XX schillingen off solidi macken een pont. Ende soe wair grote pont sijn, dair sijn grote schellinge; als in Vlaenderen is I pont VI Rijnse gulden, daerom is dair een schellinge VI stuyver.

XXXVIII [1]). *Wat is lege ende hoge ban.*

1. Item een hogen ban is X oude Vlemsg wit, dair IX off der stadt, den X^en^ den richter off toebehoert.

2. Item een legen ban is I oude Vlemsche, die behoren all den richter toe alleen.

XXXIX [2]). *Wie gheen burgemeisters wesen en sullen.*

Item dair en sall nyemant borgemeister wesen dan een poerter off borger tot Wijck, ende hy en sall ten mijnsten yerst twe jair scepen hebben gewest.

XL[3]). *Hoe lange dat die scepen tuygen ende segelen sullen.*

Item die scepen zullen tuygen ende segelen nae horen offganck sess weken.

XLI. *Wanneer die officeres van der stadt, van den kerken en van den heymeraede rekenen sullen.*

Item soe wie enich ampt bewaert hefft ende op rekenscap dient, die sall alle jair binnen VI weken nae sant-Victoirsdach sijn rekeningen dairoff donde wesen. Ende soe wie sijn rekeningen dan niet rede en hadde, die verboerden alle dagen V scellingen, ter tijt toe dan sy rekeningen gemaick waer; ende dat sal men hem uuthpanden. Ende soe wes rekeninge nyet corrigert ende werdt voir Victoris dairnaestcomende, die sall van werden wesen. Ende w(a)erdt dat enich off mer yet vergaet te rekenen ende binnen VI weken nyet byeen brocht, nae dien hy gerekent hadde, dair en sal hem gheen verstoringe off hebben.

XLII. *Wairop ymant, als hy geladen werdt van den raiden, thuys mach bliven.*

1. Item soe wie geboden is ende beclaicht werdt ende

1) Vgl. A. LXXXII.
2) Vgl A. LIII.
3) Vgl. A. LII.

Digitized by Google

nyet kompt, en is sculdich een legen ban den richter. Ende kompt hy ter vierder reyse nyet, soe is hy sculdich een hogen ban. Dese bannen sullen die boeden terstondt offhalen ende panden.

2. Soe wie verdaecht is ten eeden off ter rekenscap off den scutter sijn scholt neempt off vollicht gewonnen werdt, verboert een hogen ban; desgelicks verboirt een ban, die een kenninge tegengaet.

XLIII. *Van recht nyet te houden op heyligen dagen.*

Item op gheen heylicht daghen en sal men recht houden uuthgesiet van willigen saken, ende onse boirgeren moegen uuthhemschen besetten op heylich dagen, ende die een vreemd den anderen.

XLIV. *Van uuthhemsche recht te doen.*

Item die bijnnen der miele van Wijck wonen off geseten sijn, sullen staen tot sulliker recht, als onsen borgeren staen; meer soe wie tende der mile geseten sijn, die sullen staen tot een onvertogen recht, also veer als onsen borgeren desgelicx gesciet tot sulker steden, dair die uuthheymsche off is.

XLV. *Van besetten luyden.*

Item die beset is, sal men een onvertogen recht doen, indien hy des eyschet; meer will hy, soe mach hy nemen XIIII dagen, meer dan soe moet hy wael doen weder the comen ten recht.

XLVI. *Van poerter te werde.*

Item dair en sall nyemant poerter werden ende boergerscap aennemen, eer hy sijn eedt doet, hy en sall belofen off borge setten the beleggen bijnnen Wijck aen leggende renten tot XL gouden gulden toe; ende dat sall hem costen aen der stadt II gouden postulaetgulden ende aen den richter ende den tween boirgemeisteren ende clerck elck 1 quaert wijns.

XLVII. *Wanneer hy op der stadt tolle vvaren sall.*

Item hy sall een half jair ten meynsten borgeren ghewest hebben, er men hem tolbrief geven sall.

Digitized by Google

XLVIII. *Wair die poerteren tolvri sijn, ende wes goeden sy mijt hoeren brieff sullen voerantwoirden.*

Item onse boirgeren sijn tolvry doir all Zelant ende Hollant, behalven tot Leyden, ende doir dat ganse Sticht ende mede aen dat tolhuyss. Ende nyemant en sall mijt sijn tolbrieff dan sij(n) eygen goet off medeboirger goet verantwoirden, ja alsoe veer als hy sijn medeborger tolbrieff by hem heefft. Wie contrary van desen doet, sall die heer ende raet richten nae hoeren guetduncken ende beliven.

XLIX. *Den edt, die elke boirger sculdich is te doen.*

Ick, N, zweer, dat ic twesen sall een getrouwe boirger ende poerter der stadt Wijck, mynen genadigen heren ende den boirgermeister onderdanich ende gehoirsaem, dat ic een vry man bijn, neymant eygen noich coermedich, mynen genadigen heren ende der stadt van Wijck quaetste te waernen ende besten the doen, mynen medeboirger onrecht helpen straeffen nae mijnre maicht, gheyn goet op onser stadt vryheit van tollen te voren dan mijn eygen goet, ende mijn medeboerger goet, indien sy my medegeven hoer toolbrieff, soe helpt mijn God (ende) all sijn heyligen.

L. = A. CXXI.

LI [1]). *Van liftoichrecht.*

1. Item man ende wijf moegen malcanderen lijfftoegen aen alle goeden, desgelicks vreemde luyden, die een den ander, beheltelick dat die den anderen lijfftoich, indien hy sculdich is, die scult betaelt sal werden van dat getoichten goet, yerst van die tijlber haeff, ende is dair gebreck, dan aent erff, soe wair die sculdenaers aen gericht willen sijn.

2. Item vrowen, die getoicht sijn, moeten hem mijt recht daerin laten sitten ende leveren een inventarium van den goeden.

3. Item alle tijlber haeff ende rorende goeden, want sy slyten, taxirt men den derden penninck lichter, dan sy in der tijt werdich sijn.

1) Vgl. A. CXXIII.

Digitized by Google

4. Item off een wijff broecht wech ende verbisterde des mans tilber haeff ende rorende goeden, soe moecht die man noichtans sijn getoich niet nemen, ten wair dat sy saken gedaen had om sijn leven te corten.

5. Item soe wie getoicht is, eer hy die toicht bruyken will of sall, moet hy den eerffgenamen voervanck doen ende bewyseingen van den goeden, die hy in toichten besitten sall, die men by den raedt groeten sall ende werderen. Ende all slijtbaer goet, als huysraet, sal men den derden penninck lichter werderen, dan het in der tijt werdich is, meer goudt, sijlver sal men groten tot synen pryse.

6. Item die getoicht is, moet borgen setten, dat hy den eerfgenaemen die valoer van den lijftoichten weder sall laten comen nae sijn doot, ja also vole als het lieftoychten goet is werdich. Ende dat getoichten goet en can men van nots wegen nyet verteren off vercoepen, twelck altijt die toichter wederom theen recht moet laten comen aen die erffgenamen desgeens, die gelijfftoicht hefft.

7. Item man ende wijff en moegen in den hylick sittende malcander geen goet maken dan lijftoich alle(e)n, want comen sy tot eenre taffel ende tot een bedde, so ist gemeen, want sy all een lijf sullen wesen, meer sy mogen malcanderen goet maken in hillickvoirwaerden, eer sy malcanderen beslapen hebben.

8. Item noich ander reden warenom man ende wijff malcanderen nyet en moegen maken: maecte een man sijn wijf goet, dat soude comen uuth bernende luxurie. Ende maecte dat wijf den man, dat soude comen van on(t)sich off dwaenck; dairom en salt niet gescien.

LII. *Van boedelrecht.*

1. = A. CXXIV art. 1.

2. Item soe wie in een boedel sit onbekoert jair ende dach, die en derff geen boedeleedt doen; desgelickts mach hy bewysen, dat die in den boedel behoren, dairuut hebben enen lepel, soe en deerff hy effter geen boedeleedt doen.

3. = A. CXXIV art. 2.

4. = A. CXXIV art. 3 eerste gedeelte.

5. Wil men, soe moet hy desen eedt soeven werf doen, den noeteedt gedaen wesende. Ende dan sall hy sweren op die boedelcedel, dat hy dair all in geset heefft, dair hy ende

Digitized by Google

die mit hem in den boedel bestorven sijn, mede die vrinde, wijnnen ende verlisen sullen, die in den boedel horen, rorende, onrorende goet, schult ende schulden.

6. = A CXXIV art. 4.

7. Item soe wes hy swert ssculdich te wesen, dat is voir sijn deel ende plicht, meer ander, (die) [1]) totten boedel behoren, de mogen lyen off mijssaken.

8 [2]), Item soe wie ongheschiden blyven sitten in een boedel, soe wees man off wijff dairin versterfft, gecoefft off gemaect werdt, is all gemeen, indien diet aencompt, den boedel genieten wil. Ende dair en is geen boeldel gemeyn, dair die man ende wijff nyet een besitten, als dair een steerfft, die totten boedel behoren, elck staet op sijn paert ende sijn versterff, off sijn van onwoirden [3]).

LIII [4]). *Van die mombaren ende onmundige kijnderen ende van curatoers van stommen, dommen ende uutlandigen.*

Item dair sijn dryeley mombars, als geboren mombers, dat is die naeste swertmach; mombers, geset by den raede, ende mombers, vercoren in stestament; ende gheyn van desen en mach des onmondigen kijnt goet verliesen noich affhandich maken, indien dat het kijnt tot synen mundigen dagen rechtsplegen will. Soe wie momber is, verstaet dit weel: siet toe, dattet goet gelick gemaeck werdt mijt des wesen goeden.

LIV. *Hoe men mijt recht in voechtdie ende momberscap tret.*

1 [5]). Item nyemant en sall momberscap aennemen, hy en moet ende sall van des wesen guederen yerste maken een inventarium by sijn eeden, ende caucie setten den naesten voir des wesen goeden weder the leveren tot des wesen mondigen dagen mitten redeliken gewijn; want men sal der wesen goet altijt bescriven ende voirttrecken. Ende die moeder blijft voicht van den wesen, in voel steden ter tijt toe sy weder hillick. In allen momborscap off voichtdie moet men caucie stellen, sall sy sijn recht.

1) Dit woord ontbreekt in Q.
2) Vgl. A. CXXIV art. 5.
3) Q: „een wouden".
4) Vgl. A. CXXV art. 1.
5) Vgl. A. CXXV art. 3.

Digitized by Google

2. Item nae keyeserliken recht, soe sijn die knechtghens mundich, als sy out sijn XIII jair ende VI weken, ende die mechden sijn mondich tot horen XV jaeren. Ende soe wes sy voir die tijt doen, en hefft gheyn stedichyet ten rechten. In Vranckrijck sijn die mechten mondich tot XI jaren, die knechtgen tot XV jaeren.

3 [1]). Item soe die steden staen by wilkoeren, tUtricht sijn die knechtgen mundich tot hoer XVIII jaeren, ende mechden tot XX jaeren.

4. Item voichdie van wesen ende bewaringe van dommen en behoeff men ten recht gheyn maicht te hebben; ende hoer macht duert, ter tijt toe die wesen mundich sijn, off die dommen wijss sijn, ende uuthlendige bijnnen lants sijn. Ende dat is die naeste zweertmach, off die dairtoe geset werdt.

5. Item onmondige kijnder goede weerden veerloes [2]) by hoer rechte vier vierdels, ende sijn: des kijnts vaider, sijn vaders moeder, twe die naeste, sijn moeder vader, ende moeders moeder. Sijn dese daer nyet, soe ist die naeste swertmach, daervan gecomen.

6. Item soe wie een vierdel wesen sall, moet ten mijnsten wesen nare dan een afftersusterkijntmach totten onmundigen.

7. Wie dat sijn des onmundigen kijnt IIII virdel.

Item des kijnts virdel sijn: twe die naste van sijn vader vader ende moeder moeder, ende dairtoe II die naeste van des kijntz moders vaders ende moeders wegen gecomen ende geboren.

LV. = A. CXXVI art. 1.

LVI. *Soe wie die aenleggende caucie off borge sculdich is the setten, die rechtsplegen will.*

Item soe wie yemant ten rechten bespreken off vervolgen wil, die en is nyet sculdich, den hy bespreken wil, borge te setten, want dat recht is een ygelick open; mer den richter is hy schuldich borge te setten voer sijn ban ende boeten, indien die richter dat eysschet off hebben will.

LVII. *Van hilickx-voirwardenrecht.*

1. = A. CXXVII art. 1.

2. Item aldus geloefft nyet te onterven off ontgeven moet

1) Zie Liber hirsutus minor van Utrecht LXXIX art. 2.

2) Q: „kijnder weerden goet verloes".

Digitized by Google

vast staen, al werdt het van den ouders hoer (kijnders) [1]) voer scepen dairnae overgegeven, want gheen ghijfft ende hefft stedicheyt, men sall ende moet voer commer off doen.

3. = A. CXXVII art. 2.

4. Item alle bescreven rechten maken te nyet onbehoerlic gijfften ende maken, contrarye den richten, ende alle gelofften.

5. Item het is recht: soe wie uutgehylickt is en sijn medegave heefft, indien hy nyet verbonden en is mijt hillicx voirwaerden off brieff bijnnen een jair ende ses weken nae doide, dat enige van den ouderen gestorven sijn, dat goet, uuth den boedel gehad, weder in te brengen, die en sal van der yerster doot nijt buren, meer hy is voldaen mitter medegave van den yersten doot.

LVIII. *Van testamentrecht.*

1. = A. CXXVIII art. 1.

2. Item nyemant en behoert in successie van yemant aen te tasten van testament off van voechdiën sonder inventarium, mitten recht gedaen.

3. = A. CXXVIII art. 2.

LIX. *Woe men een recht houden sal.*

1—5. = A. LVI artt. 1—5.

6. Item in die staedt van Uutricht en mach men oick gheyn tijlber half wechgeven noich maicken voir een notaris ende tuygen, dat sall ende moet men wechgeven off maiken voir scout ende scepen, salt van weerden sijn.

7. Item noich is tUtricht recht ende gevonte, dat men twee dagen in die weeck, het sijn rechtdagen off nyet, compt voer Hasenberch des Dijnxdagen ende Donredagen, ende gijfft over van IX uren tot X uren durende.

8. Item als die schout dair niet en is, soe is die schepenborgemeyster schout altijt, ende hy hout recht ende staet over die overgijfften.

LX. *Van lucht the nemen off the scheppen van een anders erff off hoestede.*

1. = A. CXIX.

2. = A. CXX art. 1.

---

1) Voor dit woord, oningevuld in Q, is plaats open gelaten.

Digitized by Google

3. Item gewesen tusschen Gobert in den Dom [1]): dair was een geankert in halff den gevel mit hauten bouten, want heet een jair en seess weken gestaen had, woert den gevel halff ende halff gewesen.

4. Item een duemanker bewijst buten den gevel II$^1/_2$ duem.

5. Item heefft een man geen eerff buten den gevel, hy moet sijn duemanker houween ende maken in den gevel ende nyet buten.

6. Item een man, die buten den gevel eerff vermet, moet dat bewijssen mijt sijn fundamenten off mijt teykenen off zegel ende brieff.

7. Item gaen die fundamenten lijntrecht op, soe en heeft hy gheyn eerff buten, ende sijn duemanker moet hy binnen den gevel leggen.

LXI. *Van ontwaringe.*

1. Ite soe wie ontwaert, ende XIIII dagen blijfft in sijn ontwaringe, naedat die weet gedaen is, ende indien tegens der ontwaringe geen inssettinge en gesciet, soe moet die grontheer ten naesten rechtdage sijn gehout doen op sijn ontwaringe, sall die van weerden wesen. Ende gesciet daertegens insettinge, ende die grontheer dan blijft in den rechten, soe en is hy schuldich geen ontwaringe-eedt the doen opter ontwaringe.

2. Item hoechlanden sal men ontwaren voir sunt-Jacob ende leechlanden voir sunt-Peters.

LXII. = A. CXVII.

LXIII. = A. CXVIII.

LXIV [2]). *Van keryckmeysteren, scholmeisteren ende des gasthusen meisteren recht te doen.*

1. Item soe men die kerck ende den armen altijt behoert voir te staen ende te helpen sonder tonen, by den heren is overdragen, dat die kerckmeisteren ende gashuyssen rentmeisteren, alle wegen horen binnenjaringen pacht, renten off testamenten mijt hoir registeren off rekenscappen off bewisliken betoent der kerken- ende den gasthuys-renten ende -schulden voirseit sullen uuthpanden tot alre tijt, als men des

1) De naam van de tegenpartij ontbreekt.

2) Vgl. A. LXXII.

Digitized by Google

heren scout ende pachten uuthpandet, dats mijt de een handt te panden ende mijt dander the vercopen off weech te nemen. Meer laten sy yet verjaren off verdagen, soe sullen sy vervolgen als onse andere borger doen, dairom soe syen sy weel voier hem.

2. Item tot sulken recht sall oick staen die schoelmeister van der kinderen schoelghelt uuth te panden.

3. Item des kerckmeysters eedt sall altijt gaen voir den eedt desghens, die sy vervolgen ten recht of anders.

4. Item want men nyet vijnden en can tot enige seker plaetsen, ende men aen hoer goet moet panden ende soe inwinnen mijt recht, ist een oude gewonte, dat men die weet van der pandingen doen sall uuth der stadt huyss ten naesten dage, als dair gepandt is; dat is genoich. En(de) men sall den clager sijn recht vvoerderen, off die weet voir des schuldenaers mont gedaen weer.

LXV. *Van kennyge.*

1. Item in kennijnge soe heefft die her off schout twee stemmen, ende soe wie die te nae gaet, verboert enen hogen ban.

2. Item soe wie kenninge dinget, die wedersaeck moet mijt hem aen kennijnge gaen, off hem vellich geven van der kennijnge, soe die kennijnge is dat hoechste recht.

3 [1]). Item dair sijn drie kennijngen als: van der bloede, thusschen twee man tael, ende tuysschen erven, lande ende hoeffstede, ende besit dairoff, wie dairin is.

LXVI. *Van uuthdoen.*

1 [2]). Item soe wie hem uther pandinge, ontwaringe, besettinge off uuth inleidinge doen wil off anders van wat [3]) sake, dattet waer, die moet dat doen binnen XIIII dagen, nae dien hem die weet van der pandinge off ontwaringe gedaen is, salt van werden wesen. Ende soe wie also uuthdoet, die sal men ten naesten recht ten recht verdragen by den gefronden boden.

---

1) Vgl. VI. Aan dit art. ontleende Booth zijn voorschrift, geciteerd door Muller: Inleiding tot de rechtsbronnen van Utrecht p. 286 noot 5.

2) Vgl. A. LXI.

3) Q: „war".

Digitized by Google

2. Item die den anderen willich wijnt, die sall die som nomen ende laten teykenen in die vellichscap. Ende eer men op die vellichscap mach panden, soe moet hy sijn gehout doen voir die pandinge, dat het rechtverdich is, dair hy sijn schulder vellich op gevonnen hefft, anders doet hy onrecht pandinge.

LXVII. *Van gepandt goet te richten ten eynde.*

Item soe wie XIIII dagen in der pandinge gebleven is, sall dairnae gaen totten tween borghermeysteren ende sinnen hem aen, dat sy hem die pande op N. te goede schelden; die borgemeister moegen hoer beraet nemen twee XIIII dagen, off sy det gelt opleggen willen ende laten die stadt profyet daeroff hebben, te weten den derden pennijnck meer. Doen sy dat nyet ten naevolgenden naesten rechtdage, soe moet het recht leggen, off sy sijn schuldich den clager die pande te goede the schelden, also geringe als die pande te goede gescouden sijn, soe is den clager een derden pennijnck meer verscenen dan sijn hoofftsom is, ende geen derden pennijnk van den onraet. Ende die clager mach varen aen wat goet hy wil ende die sculdenaer hefft, hetsy landen, renten off tijlber haff, dat hy nemen sall ten naesten omganck, daer men hem uuthrichtinge off doen sall, daer hy den raet off leveren sall, alls off hy panden. Meer wil hy renten hebben, soe moet hy die brieff daerenboven becostigen, welliken onraet altijt gaen sall van den gepanden goede.

LXVIII [1]. *Van vangen voer die scult die gheeyn haeff en hebben aen the richten.*

1. Anno XIIIIc en XLV is overdragen, dat die straet tot Wijck soe edel is, dat dair nyemant op gaen en sal, die geen goet en heefft aen te richten, tensy den anderen, den hy schuldich is, te wille ende te danck.

2. Item die aldus ten affteren is, ende hem verwonnen heefft off mit recht aenspreeckt, heefft hy gheen goet te voldoen off borgen te setten, soe is die richter den manre stock ende yser te leveren mitten twee boeden, die om hoer loen helpen sullen. Ende die manre sall den sculder in der vangenisse voir sijn schult houden; ende die manre sall hem

1) Vgl. A. LXXVII.

Digitized by Google

leveren water ende broot tot sijn noetdorfft. Ende men en ssal den gevangen nyet wegen als men hem uuth ende in der gevangenissen set. Ende dair sall hy sitten ter tijt toe hy die schuldt betaelt heefft off doen betalen, tenwair dat hem die raet sleet, dat hy lange noich hadde geseten voir die schult, soe soude men hem uuth laten ende dan soude hy vry wesen van der schout.

3. Item coempt den schuldenaer enijch ongeval in den stock aen by sickten off by sterven, dair sall die maenre sonder scaede off laest off wesen, ende sonder beteringe te doen. Ende soe wie hier vraeck om dede aen die manere, sall die heer richten als geweldige saeken aent lijff.

LXIX. = A. CXXXIII.

LXX. *Soe wie geset werdt tot enich ampt van den raedt ende dat nyet wesen woude.*

Item soe wie geordineert weert the wesen waeckmeister, putmeister off hoefftman van som burgeren off dergelick, ende dat niet wesen en woude, soe sall die raedt denghenen slyten te gaen in een herberge by IIII off V pont off meer, nae dien die saeck is; ende dair en sall nyet uuthgaen, hy en doet dat ampt, ende sall nochtans beteringe doen.

LXXI. *Wairmede dese hoeffluyden hair subiecten dwijngen sullen.*

1. Item dese hoeffluyden sellen dair selver boeten op stellen by den raedt, dair sy die naebueren op becoren sellen, sonder yemant te verdragen, die hem der stadt boeden terstont offhalen sellen. Willen dit die hoefftluyden nyet doe(n), soe sal men den hoefftluyden tweevvoudich boeten offhalen ende panden by den richter.

2. Item woude yemant sijn panden verborgen ende meenden mijt reden te bewijssen, dat hy geen boet schuldich en wair noich broek, weerdt hy in den onrecht gekent, soe is hy boven die boeten schuldich mede een hogen ban.

LXXII. *Van den kinderen off onbegeven knechten off doichteren, hebbende ouders.*

Item soe wie onbegeven is ende ouders hefft, die en mach copen, noich vercopen, schult maken, noich manen, heffen

Digitized by Google

noich boren, sonder der ouders oerloff, te weten den vader, die momber ende voicht is, want sy en hebben haeff noich goet, want dat haer op hoer hoefft en is hoir nyet, meer hoer ouders. Ende makeden sy dussent ghulden schultz, off weerden sy coeren schuldich, die ouders moegen hoer kijnder dairoff vriën sonder yet the gheven, meer voir die koeren mach men sy setten in der vangenscap.

LXXIII. = art. XXX.

LXXIV. *Van macht off procuratiën* [1]).

1. [2]) Item soe wie gemaichtich is voir scependom, en mach nyemant voirt machtigen.

2. [2]) Item machten, gesciet voir den heer van den lande, hebben cracht ende macht in allen synen bancken, dair sy getont weerden.

3. [3]) Item machten, gesciet in ons [4]) off copsteden ende dair mede in allegeert staet perykel des lijffs off des doots, als van ballingen off ouden luyden, dair men die te doen hefft, en sullen van weerden wesen.

4. Item machten, tUthrecht gesciet, en sijn tot Wijck van geenre weerden, want soe wie comen mach ende des nyet en doet, gheyn macht en helpt hem.

LXXV. *Van die jairmerckt ende weckemarckt.*

1. Item van desen mercten is geroert in der poerten vryheitbriff [5]), duyster van haer vryheit, meer is nae aldus verclaert ende verlenget; ende die dagen ende tijt is benoempt, gelijck hirnae volgende is.

2. [6]) *Jairmarckt.* Die sal ingaen des Manendages nae der dageraet nae sunte-Dyonisiusdach, ende dan sal men die crucen richten. Ende die sall durende wesen totten anderen Donderdagen nae den voirseiden Manendach uuet totten IX uren toe, dan sal men die crucen nederleggen.

3. [7]) Die weeckmarckt sall beginnen alle Dinxdagen tot

---

1) Q: „procuraten".
2) Vgl. A. CXXIX art. 1.
3) Vgl. A. CXXIX art. 10.
4) Lees: „hanse"?
5) Zie bldz. 10.
6) Vgl. A. LXXXIII.
7) Vgl. A. LXXXIV.

Digitized by Google

II uren nae der noen ende sall durende wesen totten Donredach dair naestvolgende tot IX uren toe voirmiddage.

4. Item soe wie tot desen marckten kompt, sullen hebben een vry vast geleyde te comen, te blyven ende weder te keren, mijt hair haeff, lijff ende goet, tenwaer dat sy sulke saeke deden, dair men sy om houden moicht, ende sy hoir geleyden ontvriden.

5. Item soe wie den heer off der stadt broeckachtich is, en sall dese vrieheit niet te baten comen, want dese vrieheit is van scaey, sculden ende tegens alle opleggen, dat die een den anderen opleggen [1]) mach, ende dat nyet gescyet en is op enich van desen marckdagen.

6. Item soe wat [2]) schult op enich van desen marcktdagen weerdt gecoefft off gemaickt, dair mach men om besetten ende rechtsplegen op desen marcktdagen.

7. Item discordia van cop off voirwaerden, gemaict op enich marcktdach, dair sal men die partyen off te recht stellen, ende sy moegen malkanderen dairom vervolgen ten rechten optenselven dagen.

8. Item soe wees vechtelick die (e)en borger tegens den anderen dede op desen marcktdagen, dat staet op dubbelde coren.

9. Item uutheymsche tegens malcanderen op dese dagen gaet hem aent lijff van vechtelick.

10. Item dair die borgher aenvechter is tegens een uutheymssche, soe sijnnen sy beyde op dubbelde coeren, meer is die uutheymssche aenvechter, het gaet hem aent lijff.

11. [3]) Item nyemant en sall des Woensdages enich goet coepen, het sy botter, eyer, visch, verken off besten, was noich vlaes, peerde noich runderen, eert op die marckt is, te weten opter plaetssen, op verboren van een pont goets gelts, halff tot des heren ende halff tot den stad behoeff.

LXXVI. *Van den twecn nyen marckten.*

Anno etc. XCV gaff bisscop David etc. der stadt van Wijck twe vrie jairmercten: die yerste op sunt-Jorisdach, dander den

---

1) Q: „opseggen.".
2) Q: „wie".
3) Vgl. A. LXVI.

Digitized by Google

vierden dach voir sant-Johan te Middesemmer. Ende is geleyden dri dage voir ende drie dagen nae. Ende cemen sy op heilichdagen, soe ist des naesten werckdages maerckt.

LXXVII. *Van goet dat opt Over te coep coempt.*

1 = A. LXXX.

2.[1]) Item quaem enich vrempt coepman mijt korn, sout off ander waer om te vercopen, die dat mijn dede roepen, dan [2]) onse borgen dat vercofften off gaven, ende onse poerters haer goet oeck deden omropen als die coepman, die en moet sijn goet, te weten, sout, korn off ander, niet opsteken, meer hy moet het all slyten, als hyt dede roepen, op verboren tot elcker reysen van V pont, halff tot des heren ende dander helfft totter stadt behoeff.

LXXXVII. *Van goet over te geven, dair een man niet komen en mach off en derff.*

Item die sall gaen in een stadt van rechten, en(de) sall dair in den gerecht een noeteedt doen ende zweren, dat hy van vrese ende perykel sijns lijffs nyet coemen en derff, dair dat goet gelegen is, om over te geven, dan sall hy dat goet overgeven, dair hy den noeteedt gedaen heefft, ende vertyen dairoff, als recht is. Ten derden ende ten laesten sall hy een off meer machtigen, dair hy den noeteedt gedan heefft ende die ghijfft gegeven, alsoe dat die gemachtichde sall moegen wesen machtich den eygendom over te geven in den ban, dair dat goet gelegen is.

LXXXVIII. *Wairop die van den borgemeister off raet geladen werdt, thuyss blyven mach.*

Item soe wanneer die borgemeysteren, off raedt off koermesters yemant doen bieden voir den scepen aen hoeren mont off tot hare weten van enige saeken, die den heer off der steden off den raet aengaen off aencleven mogen, ende quam die niet ten yersten mael, soe verboerden hy I pont bonorum, des anderen dages oeck een, tot vier reysen IIII pont; dit sal men hem offhalen ende panden al als heren schult.

---

1) Vgl. A. LXIX
2) Q: „dat".

Digitized by Google

LXXXIX. *Van vordelrecht.*

1—8 = A. CXIV artt. 1—8.

9. Item die ondersaten de(s) Gestichts, want sy sijn sint-Mertens ondersaten, nemen vordel als borgeren ende sint-Mertijns dinstluyden doen.

10. Item sy en hebben gheyn rijngen, gordelen, noich vifftigen tot vordel, noich coedsen noich bedsteden noich gardinen, dat is all deylbaer goet off haeff.

11. Item in allen huyssraet is dat beste stueck vordel, dat in den boedel is, uuthgeseyt in sijlveren werck, in ketelen ende in potten; indien van elck drie delen sijn, soe en neempt men voir vordel dat beste sonder een.

12. Item soe wie vordel genyeten off hebben wil, die moet dat bijnnen jairs eysschen ende nemen, anders en sall hy des nyet moegen hebben.

13. Item gheyn man en mach voerdel coepen nae sijns wijffs doot, dan hy by sijns wijffs gesonde lyve en hadde; ende wees vordel, dat men dan nyet en heefft, dat en mach men dan niet coepen.

XC.[1]) *Van den koren ende broecken van twijst, seheel off vechtelick.*

1. Item soe wie den anderen ghefft coerwerdt, als heit liegen off vloeckt, enichoevel, verboert X schillingen.

2. Item soe wie den anderen spreckt aen sijn eedt, seggende: den eedt was quaet, dien ghy doet, verboert XX schillingen, (dat is) I pont.

3. Item soe wie den anderen schelt dieff, verrader, morder, horensoen off aen sijn eer spreckt, off een slach ghefft sonder bloet the laten, off een meess treckt, off nae een man slaet, off dairnae werpt off een pieck sengkt op een man, verboert XL schillingen, dat is II pont.

4. Item soe wie enich van desen den anderen aenseyt off bewijst aent gerecht off dairvoirt, verboirt IIII pont.

5. Item soe wie enich van den gerichtsluyden aen sijn eer spreck off dairnae werpt off slaet, verboert IIII pont.

6. Item desgelicx verboert men den heymraders, scutter,

---

1) Vgl. A. X.

Digitized by Google

poertwechteren, wakers, waeckmeisteren, want sy sijn oeck gezworen.

7. Item een bloetwonde en is ghèyn lijt diep, ende een korwonde moet wesen een lijt diep.

8. Item soe wie den anderen slaet off steckt een bloetwonde, verboert IIII pont.

9. Item wie een corwondt steeckt off slaet, verboirt V pont.

10. Item soe wie een dootslach doet, verboert XX pont.

11. Item soe wie anvechter is, verboert dubbelde koren.

12. Item soe wie by nacht koren verboert, die sijn oick dubbelt, want in der nacht is een eygelijck rust ende vrede geboden.

13. Item die mit verboden wapen, als mit bilen ende langmessen, koeren verboert, die sijn alle dubbelde coren.

14. *The weten wie een aenvechter is.* — Item die is aenvechter, aen wien men in der wairheit bevindet, dat den anderen yerst misdoet mijt voirden, dair men koren mede verboirt, off mijt instrumenten.

15. Aldus is claer, dat men also wel aenvechter is mijt worden als mijt slagen.

16.[1]) Item vremde luyeden tegens onse inwonners verboren altijt dubbelde koeren, alsoe veer als die vremde aenvechter is, anders staet die vremde als een borger off inwonre mijt sijn koren.

17. Item vrouwen verboren enen ouden Vrancricxen schilt, die tot goeder famen staen, ende nyemant gelempt off doot geslagen en hebben; ende die tot quaden famen staen, sellen dragen den steen off beteringe doen tot des raets slytinge.

18.[2]) Item valt enich twijst off scheel bijnnen onse gerichte off buten onse gericht, ende hir niet beschreven en staedt, dat sal men richten ende corrigeren nae den bes(t)en, gelijck als voirscreven is; aldus moegen onse inwoners tegens malcanderen te Roemen koren verboeren, die sy te Wijck moeten betalen.

19. Item geviel enich dootslach bijnnen Wijck off ergent anders van onsen gericht, poerteren off buerluyden, dair

---

1) Vgl. A. LXVIII.
2) Vgl. A. XI.

Digitized by Google

soude die onsculdige magen off bevreet wesen nae den nederslach; wie hyertegens doet, is een vredebreker.

20. Item alle twijst, scheel ende vechtelick sijn sculdich yemant uuththen recht te vreden. Ende alle misdaet ende scheel, die bijnnen der vryeheit van Wijck gesciet, dairoff sall men beteringe geven ende nemen by den borgemeisteren ende raeden, die dat oick behoirt the verliken, indien dat die vrinde nyet moegen vereingen.

21. Item driemael mach men die partiën bevreden, telken sess veken, ende dan is men sculdich the soenen, indien enich van den partyen dat wijl.

22. Item der poert vrede van Wijck sall staen ende durende wesen een tijt van sess weken.

23.[1]) *Van vrede eyschen.* — Item soe wie van den richter, borgemeisteren off raden off van den borgeren vrede eysschen van enich twijst off vechtelick, die sallt yerstwerff eysschen opter stadt willekor, dats is op I pont, anderwerff op II pont, dat is tsamen III pont, derdewerff op III pont dat is tsamen VI pont. Ende wil diegeen den vrede niet geven, so sal men den wedersaeck laten gaen opter stadt vrede sijn tijt uuth, ende den wedersegger des vreden sal men terstont offhalen sijn koren, als voirseit is.

24. Item alle coren moet men inwijnnen ende die luyden offwysen, indien sy mijssaken, mijt twee getuygen, het sijn vrouwen alsoe wel als mannen.

25. Item men mach een sijn koeren offslyten by getuyge van een, meer die moet wesen in den raet; ende sulck getuych van enen hefft cracht als the voren van twee.

26. Item wie sijn eedt biedt off gedaen hefft voir koeren, ende hem contrarye tegens sijn eedt getuycht werdt, die verboert dubbelde kueren.

27. Item soe wie den tuygen, gelaeden van den gericht, mijsdoet mit woerden off anders, soe sal men dengenen, te weten den misdader, in een huyss bieden te gaen by een koer, ende dair nyet uuth the gaen, hy en hefft die saeck gebetert tot des raet slytinge.

28.[2]) Item soe wie in koeren gesleten is, den sal men sy

---

1) Vgl. A. XII.
2) Vgl. A. XIII.

Digitized by Google

overdwersnacht offhalen by den richter ende koermeisteren, off men sall hem van stonden aen bieden te gaen in een huyss by een Vrancricxe schilt, ende dat tot IIII reysen; ende dan verboirt hy IIII Vrancricxe schilden, halff tot des heren behoeff ende halff tot des gerichts behoeff. Ende dit sall die richter mitten raet dengenen terstont offhalen ende uuthpanden mijt sijn koren, die hy verboirt had.

29. Item soe wie van die raeden bidt off spreckt voir die koren verboert hebben, sall verboren tot elken reysen II Vrancricxen schilde.

30. *Wie die koeren toebehoren.* — Item die koeren tgelt dairoff sal men deylen in drieën, dat een derdendeel die heer, dat anderde die stadt, dat derde die scepen, dair sy coevel off dragen sullen.

XCI. *Van den broeken ende yerste van den brande.* = A. LXX.

XCII.[1]) *Van leysten.*

Item gheyn burman off inwoenre en mach op sijn medeburman, poerter off inwoenre leysten, meer onse burluyde moegen doen op vremde, ende de een van buten op dander. Dede enich werdt off weerdijnnen contrarye, dat wair tot elcker reyse op I ouden schilt totter stadt behoeff.

XCIII.[2]) *Van vletquaet.*

Item soe wie vletquaet draget op yemant messen, die verboirt I oude schilt.

XCIV.[3]) *Van yemant aen den dijckgreeff te belasten.*

Item gheyn ondersaet, noich borgeren sall den anderen synen medeborger belasten noich uutsteken van verdint loen off anders aen den dijckgreeff, op verboren van II Vrancricxe schilden, halff tot des heren ende dander heelfft totter stadt behoef, meer die richter sall hyeroff doende wesen, indien men des begert, een onvertogen recht, gelijck die dijckgreve doen soude.

---

1) Vgl. A. LXXVI.
2) Vgl. A. LXXI.
3) Vgl. A. LVII.

Digitized by Google

XCV.[1]) *Van quade eden.*

Item soe wie bevonden weerdt, dat hy een quaden eedt gezworen hefft, dat sal men richten mitten slutel; over die waerheit des ondersoeck sal men nyemant dan den raet overhalen, die dat kennen sullen.

XCVI.[2]) *Van den maeten ende ponden te yken.*

Alle jaer sal men eens die maten ende wichten yeken ende gebieden by koren, dat een yegelick den anderen goede maet ende gewicht geefft.

XCVII. *Van dat broet, byer ende wijn te setten.*

1.[3]) Die borgemeisteren sellen alle weken, off als noot is, dat broet wegen off doen wegen nae der ryinge; desgelijck soe sellen sy mijtten scheppen ramen, woe dat men dat byer ende den wijn vercopen ende geven sall.

2. Item is sculdich van elcke kan te yken off pont te yken den borgemeisteren I out swaertgheen.

3. Item van een scepel te yken I oude Vlemsch.

XCVIII.[4]) *Van scaede te doen in korn ende hoven etc.*

Soe wie den anderen sonder consent scade dede in korn, hoven, rysen, tune, warmmoes off oefft naem, die verboirt III pont, dat een tot des heren, dat ander totter stadt, ende dat derde tot desgens behoeff, diet aenbrengt. Ende ontgaet hem hyer yemant in onredeliken, dat sal men onredeliken mijt geselen off anders by den heer richten. Broeckten hyerin yemant, die dese koer nyet betalen en kan, die sal men setten ten vater in den stoeck.

XCIX.[5]) *Van wijn ende byer te slyten, the vercopen ende the tappen..*

1. Item nyemant en sall wijn noich byer vercopen noich

---

1) Vgl. A. X art. 15.
2) Vgl. A. XXVIII.
3) Vgl. A. XXIX.
4) Vgl. A. LXIV.
5) Vgl. A. LXXXVIII—XCII.

Digitized by Google

duere gheven, dan het gekoert off geboeden is, opt verboren van I ouden Vrancricxen schilt.

2. Item nyemant en sall wijn off bier off xcisbaer goet inslaen dan by den xcijssmeysteren off by II sijn naeste naeburen, die dat den xcijsmeisteren seggen moegen by hoeren eedt, opt verboren van I ouden schilt.

3. Item die brouwers moeten den xcijsmeisteren bewijss doen van hair byer alle weke, indien die xcijsmeisteren willen, goetwillich by horen eedt, opt verboeren oick van I ouden schilt van den byer in den veten gebrouwen, ende wysen, wye dat hefft gehadt.

4. Item die borgemeisteren ofte koermeisteren, die geset sijn, sullen alle weken dat broet wegen nae den ryinge, in der kerken geset. Ende soe wiens broet te licht is, verboert I ouden schilt ende al dat broet, dat dair is gebacken.

5. Item dese cormeisteren sullen den visch oeck becoren ende die maerckt verbieden, die sy becoert hebben, ende sal men souten noich vercoepen, op II pont, soe dijck het gesciet, halff tot des raets, dander helfft totter poerten behoeff.

C.[1]) *Van vis ende vogel te vercoepen.*

Item nyemant en sall geen visch off pryvancie opcoepen, ten sall yerst sijn mael gehouden hebben bijnnen der poert van Wijck gewonlick opter mercken, opt verboeren van II pont, tenwair dat yemant vogel gecofft had opte banck, die moeten die inwonners selver opte banck halen off doen hallen by horen broedigen dijnre ende huysgesijn.

CI [2]).

1. Item nyemandt en sal wegen dan mijt geyeckte ende geteykende wichten, op verboeren elke reysse I pont.

2. Item die boeden sullen wegen alle Wonsdaege die botter, ende elck maet moet wegen I pont ende II loet, opt verbueren die botter ende daertoe becoert the wesen.

3. Item van dobbelspuel en sal men gheen recht doen, en(de) gelden, dairop geleendt, en derf men niet betaelen.

4. Item nyemant en sal honden houden sonder orlof, alle daege op eenen braspennijng.

---

1) Vgl. A. XCIII.

2) De volgende artikelen zijn later in Q bijgeschreven. Vgl. A. XCIV—CXIII.

Digitized by Google

5. Item gheen vverken en sallen gaen op der straeten sonder den harden; den scutter mach die scutten op een oudt botghen.

6. Item van Mey tot sant-Gelijs mach elck scutten op eenen halven gulden in sijn scaey.

7. Item wie sijn straet niet scoen en maeckten, als het geboeden waer, dat is elke reysse op eenen braspenning.

8. Item elck sal zijn vleetquaet ende vuelnis draegen after den pael opten Bottersloot ende opt Oever tenden den pael, op verbueren van eenen braspenninck tot elcker reyse.

9. Item niemant en sal die Kerckstege of Arckport vuyl maeken of laeten doen van kinderen of vercken, opt verbueren elcker reyse van I ouden braspenninck.

10. Item niemant en sall sijn mestvvercken voeren an der luyden doer drieven, op verbueren I ouden braspenninck tot elcke reyse.

11. Item elck sal sijn waegen ende karren setten van der straeten, op eenen braespenning des daechs.

12. [1]) Item den leckvis sal men vercoepen voer die Waeterpordt; die des niet en dede, verboert I pont goets gelts, tenwaer dat het waer nae X uren, ende dat het mael gehouden waer.

13. Item niemant en sal den scaep buycken noich blaesen, opt verbueren elker reyse I pont goet gelts.

14. Item gheen leken en sullen opt kerckhof spoelen, opt verbueren I ouden braspenning, die men den ouders ofhaelen sal.

15. Item (gheen) taevernyere en sal bier weygeren om sijn gelt, dat men mijt kannen uuydtdraegen wil, op I pont, mer sijn die tappers the bed, sy en dorven niet opstaen.

16. Item niemant en sal gheenderley vulnisse offte dode catten of honden noich gheen velle leggen in der steden graften bijnnen of buyten, op II pont goets gelts.

17. Item soe wie mit (e)en waegen compt binnen der stadt Wijck, sall daerby gaen of loepen, opt verbueren ellike reyse eenen braspenninck.

18. Item een yegelijck sal sijn hoefstadt beheinden, dat zijn beest daeruuydt by den straeten des snaechs noich daeges

---

1) In dit art. schijnen A. CIV en CV bij vergissing ineen gesmolten te zijn.

Digitized by Google

en loepen, vvercken, scaep, peerdt of koeyen, die men tot elker reysen macht ende sall becoeren op een braspenning, uuytgeseyt als men se uuydt te weyden drieft.

19. Item niemant en zal by daech langmessen noich bylen draegen buyten orlof van den borgemeisteren, uuydtgeseydt des heren dinners, by I pont; ende des nachs die becuert wordt, is II pont, uuydtgeseydt die wechverdich sijn, die moegen daermede uuydth ende in reysen.

20. Item den uutheymssche sall den werdt seggen, dat hy sijn langmess ofleydt; doet hy des niet, soe sal men den weerdt dese kuere ofhalen, indien die gasten daerop becoert worden.

CII [1]). *Van Stichsche ontwaeringhe.*

1. Item soe wie ontwaert ende totten naesten rechtdach al tot den eynde toe in sijn ontwaeringe blijft, indien die weet gedaen is, ende indien theghens die ontwaerringhe gheen insettinghe geschiet, soe moet die grontheer denselven rechtdach sijn ghehaudt doen op sijn ontwaeringhe, sal sy van weerden wesen; ende ghesciet daertegens insettinghe, ende die grontheer dan blijft in den rechten, soe en is hy niet sculdich ghehaut te doen op die ontwaeringhe.

2. Item hoechlanden sal men ontwaeren voer sint-Jacob ende leechlanden voer sinte-Peter. [2])

CIII.[3]) *Des raets pryvilegiën ende macht.*

Anno XIIII C ende XLV is by den joncker van Gaesbeck ende by sijn gemeen gerecht overdraegen ende gesloeten, dat soe wes die raet slijt ende kent in allen saeken, dat zall van werden wesen sonder wederseggen.

CIV. *Nootsijnnijnge nyet te laeten* [4]).

Item niemant en mach hem laeten vernootsijnnijngen vort scependom to Wijck, daerom sall een yegelick machtichgen of nootsaeken moegen te baeten nemen.

---

1) Tusschen CI en CII zijn in Q verschillende artikelen uit P overgeschreven.

2) Hierachter volgen in Q: „Een oerdel gewesen tot Kesteren van den ridderscap, ruerende van pacht, voerscenen in orloghe des landts van Gelre" (= CXXIII) en nogmaals het Vordelrecht.

3) Vgl. A. LXXVIII.

4) In margine staat het volgende: „Item voer landtrechte gaen noetsinninge mer niet voer scepenrecht".

Digitized by Google

CV.[1]) *Van suevengetuych.*

Item al gaet dat soevengetuych doer dat Sticht, het is offgestelt in den gericht van Wijck, ende soe wie op den anderen te scaffen hefft, dat zal hy doen voert scependom.

CVI.

Item die is een porter off inwonre, en sal synen medeporter of burger niet moegen belasten noich bespreken dan voer sijn scepen ende borgemeister ende richter te recht stellen; die contrarie dede, sal belastinge ofdoen ende der stad daer beteringe geven X dusent steens.

CVII.

Item het is een oudt privilegium, dat niemant onse portere, ondersaeten off inwoners belasten noich daegen en mach dan inter Cantate ende Remigii, te weten van half jaer tot half jaer.

CVIII.

Item desgelijcx ist een oude gewonte ende privilegium, dat onse borgeren, inwoeners ende ondersaeten moegen visschen mijt sceep en(de) touwen in den Rijnstrom, soe dieck ende mennichwerf als zy willen, alsoe veer alst gerecht van Wijck gaet, sonder misdoen, mer sy en moeten niet visschen in die kyel, die toebehoert den heer.

CIX.

Item men sal gheen porteren tot Wijck vangen off houden mijt borchtuychten, also ver als die scepenen kennen, dat hy soe vuel goets hefft, daer hy mede mach beteren alsulke misdaet, als hy misdaen heft, uuydtgenoemen dootslach ende saeken die aen (der) heyligen kerke gaen.

CX.

1. Item soe wie enijch dootslach doet binnen der vryheit van Wijck, weerdt hy gegrepen ende dat niet gesoendt en hefft, het gelt hem sijn lijf.

---

1) Vgl. A. LIX.

Digitized by Google

2. Item werdt het gesoendt, ende is porter of inwonere of ondersaet, sal den raet beteringe doen mit XX pont.

CXI. *Van der pestelenciën.*

1. Item overdragen anno XIIII^{c} ende LX: niemant van den ondersaeten tot Wijck off inwoners en sullen gaen sieken te verwaeren buten, op een peen van VI Vrancricxen schilden.

2. Item waer yemant bueten ende aldus de sieke verwaerden, die sellen uuth der stadt bliven tot des heren slytinge mitten raet, oick op een peen van VI Vrancricxen schilten.

3. Item niemant en sal van doder luyden cleder brengen bijnnen Wijck, die van pestelencie gestorven sijn, oick op die voirseide peen van VI Vrancricxen schilden.

4. Item niemant en sal herbergen, die van bueten coemen ende sieck sijn van der pestelenciën, opt verbueren van stonden aen mede uuth der stadt te gaen by sonnenschijn, op die voerseide peen van VI Vrancricxen schilden.

5. Item desgelijckx salt oick wesen: waert dat sy by nacht sieck weerde, so sullen sy voer VIII uren uuydt der stadt gaen, by der voerseide peen van VI Vrancricxen schilden.

6. Item soe en sall niemant enige proffanden in onsser stadt brengen, die uuthen steden van pestelencie coemen of uuydt dorpen, op den voerseiden peen.

7. Item wie gesondt in onser stadt coemen, die sullen daerin bliven; mer reysen wederom uuydt, soe sullen sy daeruuth bliven.

CXII. *Hoe de porters den steen sullen gelden ende copen van der stadt van Wijck.*

1. Item soeals men will, dat die stadt verbeterdt weerdt int timmeraygen, wanneer die stadt selver laet barnen, sall die stadt den porteren den steen alsoe goetcop tugen ende coepen, als hy der stadt staedt.

2.[1]) Item het is een oude gewonte, dat die meister van der . . . .[2]) sal ende plech te hebben voir sinen cost, oncost, last ende arbeyt, van elck duysent steens, ende dat goet hardt copmans goet is, een gouden Arnoldusgulden. Ende anno

---

1) Vgl. A. CXXXV art. 6.
2) Oningevuld in Q.

Digitized by Google

LXXXVI wart het duysent bestaedt te maeken van cost ende oncost aen Daenelt den steenbackers soen voer XIIII$^{1}/_{2}$ stuver current; ende den steen most hy weder uuydt den oven tassen; ende die stadt besorgende daertoe niet meer dan den brant.

3.[1]) Item die meister hefft vordel, dat hy ende zijn knecht haer bier drincken op het werck xcijssvry, ende noich daertoe een scaer weyden. Ende die woeninge levert men hem mede.

CXIII. *Van den veltgreff.*

Item als die heymraders die gemeen lantgenoeten in waeterscap hebben willen, sal die veltgreff den horn blaessen; ende die behort te volgen, sellen wesen by den hemeraeden ende maeken, dat zy schuldich sijn te maeken.

CXIV. *Van scutten yemant(s) beesten.*

Item schut yemandt den veltgref ende hy by sinen eedt seyt hem sijn schot genoemen of ontdreven te vesen, soe sall hem die richter dubbelt scot geven, dat die richter weder hebben sal van denghenen, dat gedaen heft, ende daertoe eenen hoegen ban tot elcker reyse, ende soe dijcken het gebuerden.

CXV. *Van scepenvonnisse the wederseggen.*

Item soe wie scepenvonnisse wederseydt, off daertegen dinghet, die verbuert tegen ellike scepen enen hoegen ban ende tegens den scoudt dubbelt.

CXVI.[2]) *Van Hollansehe thollen.*

Anno etc. XLIX screff onssen jonckheer van Gaesbeck aen den raet van Hollandt ende vercrech, dat men scref in des raets van Hollandt register ende slaeper, dat die porters van Wijck vry vaeren souden voer alle Hollantsce ende Selantsche tollen mit hueren goeden, want der stadt privilegiën van Wijck verbrant waeren opter Arckport.

CXVII. *Van yemant in claege te leggen.*

Item men en sal niemant in claege leggen van dootslaegen,

---

1) Vgl. A. CXXXV artt. 2 en 5.
2) Vgl. A. VI art. 1.

Digitized by Google

hy en waer dair selve handtdaeyge of raets of daedes schuldich of in wege of in velde daermede gewest, daer die dootslach gheschiet waer. Ende woude die claeger daer yemant in legghen, dat moesten sy ten heylighe behouden, dat die saeke also waer als voirseit is, nae hoeren beste vijf sinnen. Noichstans moegen diegheen, die in den dootslaege gheleyt sijn, hem verantworden mit handen ende mit monden ende mit horen eeden, sonder arch.

CXVIII. *Van vellichscappen, woe voel die geschien.*

In soeven manyeren [1]) werdt yemant vellich gewonnen ende verliest sijn saeken ende rechten, primo in non veniendo in juditio, 2°. in non respondendo, 3°. in obscure respondendo, 4to in non exhibendo sijn brief, sijn dingthaelen, 5to in non jurando, 6to in non restituendo, 7mo in recedendo a judicio propria temeritate.

CXIX.

Een ordel gewesen thusschen den tripmaecker, eysschende huyshuer sulck Rijnsgulden, als ganber waeren, doe hy sijn huys verhuerden, ende Jan Fredericks. dochter, die geven woude X vuereysers voer den gulden, soe die ordinantie tUtrecht gemaeckt nae der valuacie inhoudende is, dat men van huyshuer geven solde X vuerysers. Gewesen, dat Jans dochter geven sall sulke Rijnse gulden, als gangber ende gaff waeren, doe sy die huyssinge huerden.

CXX. *Van den weyen gevesen.*

1. Dat soe wye by den recht hoer beesten of hebben genoemen, die sellen corten van der tijt, dat die beesten off hebben gewest.

2. Item waert, dat yemant daer nyet weder op en voude, als daer goede weyde waere, soe mach die weygref dat laeten weten, ende dat gerecht op die weyde voeren; en willen sy dan daer nyet op staen, soe en is die weygref die tijt niet sculdich te corten.

3. Item die weygreff en sall den weywerdt nyet bescaeren boeven gewontelike getall van scaeringe.

---

1) Q: „mannen".

Digitized by Google

4. Item men is sculdich wederwerckt van heynninge in landen, die men op beyden syden plecht te weyen; mer als die een wiel weyden ende dander tsijn saeyen, ende dat men niet plecht te weyen, dat is men schuldich.

CXXI.

1. Item soe wanneer een uuydthemssche of een ingeseten spreckt om pacht aen een uuth onsen ban geseten, ende dat lant uuth onsen gericht leydt, die en sall gheyn dwarsnacht hebben, ende den sal men richten als scoudt, all soe ver als die claeger off spreker binnen der miele woendt; is die claeger off spreker beduecht, hy mocht besetten ende panden op den synen.

2. Item wanneer men spreckt om erf off gront of staende getimmer te winnen mijt bryeff of bueten brieff, dat sall staen op XIIII daechgen, all woent die claeger uuter milen.

CXXII.

Item in leenrechten, landtrechten ende thijnsrechten etc. soe moegen die parthiën vraeken maegen ende swaegers etc., omdat sy wysen sonder ede, mer in scepenrechten soe en mach men gheen scepen wraeken doer partyen, want sy wysen by horen ede, ja die vader sall ten ordel gaen over sijn soen, indien sy niet en sitten in gemeen boedel. Mer scepen, die op yemant daege coemen of yemant worden holden of in der saeke raeden, dijngtael of aensprack scriven off helpen maeken, die en moeten nyet mede over die saeken wysen of helpen wysen juxta illud: nemo potest esse judex, procurator aut advocatus in eadem causa.

CXXIII. *Een ordel, gewesen te Kesteren onder die ridderscap, rorende van pacht, verscenen in den orloge.*

1. Alle landen, die gebruyckt sijn mijt weyen of mijt ploegen ende gesaeyt ende gemaeyt sijn, daer sellen die pachters den landtheeren den pacht of betaelen.

2. Item alle landen, die gesaeyt sijn ende nyet gemaeyt van vrese van den vyanden of ledich gelegen hebben, dat die pachters moegen bescyningen mijt hoeren ede ende mijt twee goede naebueren ede, die en sellen geen pacht gelden.

Digitized by Google

CXXIV. *Dat gerecht van Wijck hefft gesleten van pachten, verscenen int jaer LXXXI.*

1. Soe wees landen gesaeyt ende gemaeyt sijn geweest, daer sellen die pachteren den lantheren vol pacht off geven. Ende soe wes landen, die niet rustelijck gebruyckt en sijn, ende dair die pachteren bewijslijcken scaede by geleden hebben, ende moegen bescijnningen mit hoeren ede ende (mijt [1])) twe goede naebueren eden, daer sal die lantheer pacht off boeren tot des raets slytinge ende goetduncken.

2. Item soe wie sijn lantheren landt gebruyckt, gesaeyt ende gemaeyt hefft, die zal van den landen, (die hy) gebruyckt heft, vol pacht geven ende betaelen.

CXXV.[2]) *Dit is Stichts recht ende is nyet in den landtbrijf.*

1. In den yersten soe wie in den Sticht een nederslach doet, mit drie daegen te wesen uuthen Sticht voldoet hy den heer; indyen hy van den maegen nyet beseten en werdt, en mach men hem gheyn lijf ofwijnnen.

2. Item een Stijchs man mach sijn lijf verbueren mer sijn goet niet dan by coeren ende boeten, daerom heet het: vry Stijcht.

3. Item soe waer een Stijchts man sijn goet vvijndt, tot wat plaetsen het zy, indien het niet gescutt en waer, soe mach hy dat vry aen hem nemen sonder misdoen.

4. Item int Stijcht so mach een yegelijck op den synen voer een verleden pacht besetten ende voer een toecoemende pacht. Ende soe wie meer of hoeger pant of beset, dan men sculdich is, dat is onrecht, dat hy doet.

5. Item soe een landtheer sijn pacht mach groten by zynen ede, daer gheen huercedullen of betoen of is, menen som, dat die pachter sijn jaeren groten en(de) cleynen sall; dat en is niet.

6. Item copmansbryef, schultbrieff ende hantscrifften moet men doden mit quytanscie of bewijssing van betaelingen.

7.[3]) Item soe wie gemachtich is van een anderen, die macht en gaet niet vorder dan in den banc, daer die macht gescyet is.

---

1) Dit woord ontbreekt in Q, er is ruimte voor open gelaten.

2) Het Stichtsche landrecht is reeds uitgegeven door Muller: Rechtsbronnen van Utrecht II p. 409, die echter deze gebrekkige codificatie, waarin alleen opgenomen is, wat niet reeds elders in het Rechtsboek voorkomt, niet gekend heeft.

3) Vgl. A. CXXIX art. 1.

Digitized by Google

8. Item die getocht is, moet yerst een voervanck doen of een boedeleede zweren, indien mens begeert, eer hy in die tocht treet.

9. Item sleetbaer goet weerdt den derden penning leger gewerdeert, dan het goet is, mer gout ende sijlver en is geen sleetbaer goet, ende dat weerdtdeert men, dat het gelt in der tijt.

10. Item men plech ten vierden reyse den voerganger vellich te wijnnen, dat by bisschob Davidts tyden ten derden boeden opquam.

11. Item niemant en sall den anderen besitten van lijf, die saeke en gaet hem selver aen, ende moet sijn hem evenbuertich.

12. Item dat onmundighe kijnt mach tot synen mundighen daghe wederseggen die soen van zynen doden vader, die sijn IIII delen gemaeckt hebben, ende wederkeren die penningen, hefft hy daer ijdt op gebuert.

13. Item noich is recht: men mach gheen onmundich kint sijn goet, te weten eyghen eerff, ofwijnnen, indien het tot zynen mundighen daegen den aenlegger rechtsplegen will.

14. *Van boedelrecht.* — Item in een bestorven boedel en is gheen boedelharde dan vader of moeder; sijn die beyde doot, die kinderen moeten malcanderen machthigen, sall deen voir dander rechts moegen plegen.

Item die boedelharde mach stedicheit doen ten rechten voer alle diegheen, die in den boedel behoeren, all sijn sy machtich of onmundich, mer die boedelharde en mach gheen eyghendom geven dan voer hemselven alleenne.

Item soe wie in eenen boedel bestorven is, indien hy den boedel ghenoeten of aengetast heft, ende daeruuydt genoemen werdich wesende $^1/_2$ stuver, die en mach den bewaerer of besitter van den boedel gheen boedeleedt offnemen.

15. Item tis Stichts recht den hoegen acker moet den legen uuthwegen, ende den legen moet den hoegen uuthwateren.

CXXVI. *Nota trecht van penen.*

1. Item pene, daer die heer in vergeten is, sijn van gheenre weerden, want die heer hoeren die penen toe. Ende die peen moet beliefft gemaect ende overgegeven wesen voer scout ende scepen, sal men yemant in der penen wyesen.

2. Item niemant en can off en sall penen verboeren, of

Digitized by Google

die heren en moegen zy niet eysschen, daer gheen claeger en is.

3. Item die penen, die niet by den rechten geloefft en zijn of aengegaen, die en mach men niet eysschen mit recht, ende die sijn van gheenre werden; dit is te Paris, te Collen ende tot Loven also determineert.

CXXVII. *Van quaede coep.*

Soe wie enyghe kinder hoer goet ofcopt, die haer ouders noich leven, ende te vestighen als hoer ouders of enijch van beyden steerfft, dien coep is van gheenre weerden; ende die gelden, daerop betaeldt, is hy quyt sonder verset te hebben, die soe gecofft hefft. Eciam qui deceptus est ultra dimidium justi preci.

CXXVIII. *Van overste rechter in steden.*

1. In allen steden is recht vvan den scepen dat overste ende hoechste recht, want sy wysen ende staen over die bloede, dat en doet men niet voer den officiael off vvor den oudermans off raet.

2. Daer zijn vier manieren [1]) of wegen, daer men nae hoert ende schuldich is in steden te wiesen ende te ordelen.

In den yersten nae willecueren derselver stadt, die moet seeker staen.

Ten anderen nae die oude gewonten, die men daer hanttiert ende gebruyckt.

Ten derden nae den landtrecht, daer gheen willecoeren off oude gewonten en sijn.

Ten vierden, daer geen willecoeren en zijn off gewonten noich landtrechten of en sijn, so is men schuldich te volghen die sentencie van den juristen.

3. Item dat recht is heilich ende onsichlijck, also dat daerby yemant verordelt offte verwesen werdt, die vrinden en haeten die den verwysen, niet, van wat staedt hy is gewest.

CXXIX. *Van panden off besetten die beesten of vruchten.*

Item soe wie op den zynen laet besetten mitten virden pander voer een toecoemende pacht, daer mach die pachter

1) Q: „mannen."

Digitized by Google

den pander voer voldoen ten pachtdaegen te betaelen. Mer laet die lantheer panden opten synen voer een verleden pacht, daer en mach men den pander niet voer voeldoen, mer men sall den lantheer voeldoen off den pacht int recht leggen, eer men dat corn of die vruchten van den lande voert.

CXXX. *Van des panders machten.*

1. Item gheen willecoer en mach men doen aen des panders hant buthen den gherecht, die van werden wesen sall, dan alleen die den heer of zijn marschalck in des heren naem aengaen.

2. Item die pander soude panden tot Heinrick Claess.; doe hy daer quam voer die hoffstadt mitten rentmeister, soe vonden sy den bom vast, starck ende gesloeten, ende die pander riep dat wijf ende seyde hoer, dat zy den bom opdoen souden. Sy antworden: ic en wilts niet doen, noich ic en wil u gheen pandt geven. Die marschalck seyde, dat zy dairaen gewelt gedaen hadde, want hoer man binnen drie atmael hem die pandt niet naegesant en hadt. Antworden Heinrick, dat hy of zijn wijf die pandt niet genoemen en hadden noich den bom oeck niet voergesloeten en had, ende die pander en hadt nye(t) pandt aengetast. Gewesen van den ridderen ende knaepen, dat hy daer gheen gewelt aen gedaen en had, sijnt den mael dat die pander gheen pandt aengetast en hadt.

3. Item waert, dat die pander quaem voer een doir om pandt, ende dat wijf die doer hem voer die noese sloet, daerom en mocht men niet claegen vvan gewelt, want die pander mach een in(s)trument nemen en slaen die doer on twee off breken zy on twee sonder verbueren, want wat hy doet, dat doet hy als een heer, ende men moet hem gheen quaet doen.

CXXXI. *Voer hoeveel die lantheer panden mach.*

Item een lantheer en mach niet meer pachts opten zynen houden dan een jaer verleden pachts, daer moet hy voer panden. Ende jaer toecomende pacht daer soude hy dat goet voer doen besetten. Mer waeren daer enige pachten, die voer mit recht geruert waeren mit pandinge off besettinge, ende die heer daer en binnen geen recht gehouden en hadt, soe waer dat all eens, offter binnen jaers geschiet waer. Ende hielt die heer daer en binnen recht, ende die lantheer synen huerman niet en beclaechden van rechtdaege tot rechtdaegen,

Digitized by Google

soe waer dat recht off, ende die lantheer moest dan op een nye beginnen.

CXXXII. *Dit is genoemen uuth dat spiegel van Zassen.*

1. Item het is bescreven recht: hoefft om hofft, handt voer handt, voet om voet, ende also voert van den anderen leden.

2. Item een gewoent, die mit reden geproefft is goet, sal men houden.

3. Item het is een gewoent all Duytzlant doer: den dijf ter galgen, den mordenaer ende moertbarner trat, manslachter ende rover tswart, den valscher den ketel, die verspiere die ogen, den pontsnyder den dum.

4. Item landen, steden ende ryken hout men by rechten, meer wilcoeren leit men op by gemeen raede, die mach men lichten, swaeren, mijnren ende meren, als men will, ende hout men in steden.

5. Item steden sal men houden mijt vier puncten: mit wegen, mit waetergangen, mit vrede ende mit gerechten, den rijcken als den armen the doen.

6. Item wie in die stadt woent ende coemenscap pleget, wes knap hy is, sall gelden schot ende schult, ende mede waeken als zijn medebueren.

7. Item gewelt sal men mijt gewelt wederstaen ende crafft mit crafften, berechten den rijcken als den armen.

8. Item wie coep leydt, is schuldich dat vercoefft is, te laeten volghen ende te leveren; wans hy is dijf of dijfsgenoet, die coep bekent, ende dat goet niet en laet volgen, dat vercofft is.

CXXXIII. *Van lijfsiltinge.*

1. Item Stijcht recht: dat nyemant den anderen aenspreken en mach aen sijn lijf te wijnnen, hy en moet hem besitten mijtten lyve, des zij beyde even goet sijn van geboerten ende faemen.

2. Item nyemant en mach lijf winnen mit thuyghen off woerden, want wye lijf winnen wiel, die moet lijf verliesen.

CXXXIV. *Van rechtstoeringe.*

Item wanneer men rechtstoeringe doet, die van weerden wesen sal, soe en moet die schout sijn recht nyet uuydt-

Digitized by Google

houden; all staeck men den schout mit messen ende hijlt hy daernae recht uuydt, het en waer gheen rechtstoringe.

CXXXV.

Anno XV C ende twee by Ariaen van Pallaes, stadtholder, Jacop Peterss., schout, Willem van Wijck, Peter die Roey, borgemeisteren, ende by den gemeenen raet zijn overdraegen dese naebescreven puncten:

1. In den yersten, dat men voertaen uuydtsettinge doen sall van verwonnen panden bijnnen Wijck des Donredaechs, ende buyten des Vriedaechs nae den rijchten, uutgheseyt die van Utrecht sal men recht doen, als sy ons doen nae der enycheit bezegelt [1]).

2. Item soe wie gevangen is, dat ons borgeren, inwonners (off ondersaten sijn), als men hem ontslaet, sall hy oerveede doen geboerlicke.

3. Item soe alst een oude gewont is, dat ons borgeren, inwonners ende ondersaeten tegen een dubbelde cuere verbueren op marcktdaegen ende geleydedaegen, dat sal men soe onderhouden. Ende waert, dat onsen borgeren bijnnen Wijck of buyten landes coeren verboerden tegen een of tegen vremden luyden, men sal beyde die partyen die coeren ofnemen, al buerdent te Romen.

CXXXVI. *Van den steenstraet willecuer.*

Anno XCII is overdraegen, dat soe wes steenstraeten men moet vermaeken, daertoe sal een yegelic voer sijn doer zant leveren ende den meister sijn loen betaelen. Ende die stadt sal daertoe leveren den steen, die daeraen onbreckt. Int selve jaer soe wart die Overstraet verhoeget ende gemaeckt tot des tolnaers huys. Anno XCIIII waerdt die Vordelstraet verhoeget ende gemaeckt, ende int jaer van XCV soe waerdt die Nyeportstraet gemaeckt, ende volmaeckt anno XV C I in der voerseiden manieren.

CXXXVII. *Ordinancie ende regiment van der brouwerye, die men tweesins te Wijck (pleech) te brouwen, som op die Utersche rijnge ende som op die Gousche [2]) manier.*

1. Die rijnghe van die Uthersche manier van brouwerye en is aldus:

1) Vgl. A. VIII.
2) Q: „Bousche".

Digitized by Google

In den yersten van vier mudt weydts Utherssche maeten, item VI mudt gersten ende X mudt haeveren, tsaemen XX mudt Utherssche maeten, hierof soe brouwet men XXIIII groeff vaeten biers.

Item soe gefft men den brouwers toe voer hoer oncost vuer hop, huyshuer, knaploen, cost ende onlust op ellike brout X Arnoldusguldens, ende gefft naebier ende draff.

Item hiernae valueert men dat bier te gelden voer die cuep nae geldinge van den korn mitten X gulden.

Item soe waenneer dese korn I Rijnsche gulden op- ende offslaen, daernae set men elck vat I Philips op ende of; want XXIIII Philips maeken een Rijnsche gulden.

Item tUtrecht hefft die tapper van elck vat the tappen niet dan XVII wijt ende die ge(r)st ende sijn toebier.

2. Die Goutsche ryinge:

Item Goutsche schepel ende Wijcksche coemen overeen.

Item van V sack weyts, elck sack van III scepel, item van vier sack garsten, elck sack IIII scepel, ende daertoe van X sack haeveren, elck sack V scepel, item hierof soe brout men XXX stuck biers.

Item die van der Goude moegen dat corn veranderen, te veten voer V scepel haeveren IIII scepel geersten, of IIII scepel geersten voer V scepel haeveren, of III scepel weydts voer I mudt gersten, of V scepel haeveren of VI scepel roggen voer IIII scepel weydts.

3. Van yken die tonnen ende emmers der brouweryen.

Item alle jaer sal men eens ijcken die brouwerstonnen, ende hy en sall gheen bier uuydtsenden dan in gheijckte vaten of tonnen.

Item elliken emmer sal houden XVI mijngelen.

Item elcke smaeltonne off stuck off draevelton sal ende moet houden IX emmer, ende elck grof vat of Homborger vat moet ot sall houden X emmer.

4. Dit naebescreven sal men registreren int portboeck, want het gemaeckt is by ons genadige heren raeden.

Anno etc. LXXXVI overdraegen by ons genadige heren raet ende by den raet van Wijck, dat men dat bier, bijnnen Wijck gebrouwen, op ende off stellen ende setten sal, als dat corn verloept int gelden, daer ment of brouwet, II Rijnschen gulden.

5. Die ryinghe van den corn:

Item den weyt . . . . . XXXVI stuvers I oir(t)gen.

Digitized by Google

Die garst . . . . . XXII stuvers.
Die haever . . . . . XI stuvers.

Item als aldus dat corn gelt, soe sall tot Wijck gelden elck grof vat biers voer die coep . XIX stuvers VI wijt.

Item als dat korn verloept, als voerseit is, int gelden II Rijnsche gulden, soe sal men dat vat biers, voer die cuyp gecofft, II Philippus op- ende offsetten.

Item dese brouweryen sal men houden op die Uthersse rijnghe, te weten ende te verstaen: dat men van IIII mudt weyts, VI mudt gersten ende X mudt haeveren niet meer dan XXIIII groff vaeten biers en sal brouwen.

6. Anno etc. XV^{c} des Maenendages Post Galli ryinge op die brawerye:

Item dat mudt weydts. . . . . XV stuvers IX wijt.
Item dat mudt gersten . . . . . IX$^{1}/_{2}$ stuver.
Item dat mudt haeveren. . . . . V stuvers III wijt Utrechsche maet.

Item beloept dat grof vat voer die cuyp IX stuver VIII wijtgen.

7. Oncost op die brouwerye, als tUtrecht is geraempt, dair sy op brouwen:

Item torf ende hout . . . . . XVIII braspenninge.
Item het maelen. . . . . VII braspenningen.
Item cuypen . . . . . VII gulden.
Item die ketel . . . . . IX gulden.
Item binden . . . . . XXV gulden.
Est ende haeren. . . . . VII gulden.
Sacken . . . . . II gulden.
Huyshuer . . . . . XVIII gulden, dat is ter weck III braspenningen.

Knaepen ende manden XXX Postulaetgulden, facit ter weken VI$^{1}/_{2}$ braspenninck.

Den cost van meister, wijf ende knaepen I$^{1}/_{2}$ ^{c} gulden, facit ter weke XXI braspenningen.

Item dit maeket omtrent op elcke brout X gulden.

CXXXVIII. *Dijt is die ridinge van den broode, alssoe sy hijnct bescreven tUtrecht in die Burkerck aen die Nortsyde van den chor int jaer ons Heren dusent vierhondert ende eenenthachtich op sunt-Jansavont in den somer.*

1. Item int selve jaer opten selven dach soe gaf men van elck mudt hardts korens als weydt, rogge ende gerst tot

Digitized by Google

xcyse I stuver. Item van elck mudt hardts korns te maelen gaf men VIII witgen.

2. = A. CXXXIX artt. 1—31, 36 en 37.

3. = A. CXXXVII artt. 1—54.

Die broede van 2 wijtghens sullen elck die helfte meer wegen dan die brooden van een wijtgen.

Ende die broede van 3 wijtghens sullen elck driewerf meer wegen dan die broede van een wijtghen.

Ende dat cleyn weyten sal wegen gelijck [1]) den grof weyten broede. [2])

En dat grof sal altijt wesen, alst van den moelen coempt, sonder seme van den weggen daerin te doen.

4. = A. CXXXVIII artt. 1—52.

Die broede van twee wijtghens sullen die helffte meer wegen dan die broede van een wijtghen.

CXXXIX. *Geordoneert anno etc. LXXXVIII den XII^ten^ dach in October.*

Also in der veden laestleden by oploop ende overvall der vyanden die stadt van Wijck by den deputaeten gepartiert wairt, omdat een ygelijck van den borgeren ende ingeseten soude weten, wair hy hem ter werren stellen ende voegen soude, ende soe nu in den jair van LXXXVIII groete onrusten, orlogen ende twydracht oprysen ende vallen, ende sommige steden vercloeckt ende verchracht weerden, daerby, Godt betert, die borgeren verdeerft die stede verbijstert ende gespoelyert weerden, is int selfve jaer overdraegen by ons genaedichs heren raeden ende by den raet van Wijck, beyde out ende nye raet, ende die stede sijn gepartiert als hiernae volget:

1. In den yersten soe sijn die beyde steden ende porten van Wijck aen driën gepartiert, ende die ouder stadt parten sijn drie: die yerste beginnende van der Veltpoert, eyndende totter Arckpoert aen Dirck Scoeters kijnderen huyssinge. Alle die borgeren, wesende binnen hoeren jaer, mitten inwonners ende geseten in dat part van der stadt, indien daer enich overval geboerden, oploept gescieden off vyanden quaemen, die

---

1) Q herhaalt dit woord.

2) Hier volgen in Q eenige onverstaanbare woorden.

Digitized by Google

sellen hem van stonden aen mit haeren waepen ende gewerren gaen ende loopen totter mueren ende die helpen bewaeren ende bescermen van der Vveltpoert tot aen die Leggesandt. Haer hoffluyden, die sy hoeren sullen, sellen wesen Dirck van Wijck, Gerijt Stevents. ende Gerijt van Zuylen van Naethewis.

2. Die naebueren, geseten in dat ander paert, beginnende van der Arckpoert, daer Willem Aerntss. woendt, eyndende aen Elijs Dirckss. huys, die sellen mijt haer waepen ende geweren coemen opter Plaetsen ende bereyt sijn te gaen mijt haer waepenen, daer sy geschieckt weerden van haer hoeffluyden, die sijn ende wesen sullen Willem van Merten, Johan van Jonderzeel ende Jan Peterss.

3. Die borgeren ende ingeseten, woenende van Elijs Dijrcks. huys tot aen der Veltpoert, sellen mit haere waepenen coemen opter mueren van der Veltpoert aen Egbert van Zuylen poert. Hoer hoeffluyden sellen sijn meister Heinrick, Willem van Wijck, Jan van Derthuysen.

4. Dat Oever of die nyeve stadt is oick in driën gepaertiert. Die borgoeren ende inwonners, geseten van der Aerckpoert tot aen den Gassthuys, sellen die muer bewaeren affter die nonnen vant Legesandt tot aen die Luetertoern. Hoer hoeffluyden sellen wesen Dirck van Geenderen, Dirck Janssoen ende Oolt van Muers.

5. Die borgeren ende inwoeners, van den Gasthuys geseten tot Johan van Zijls huys, sellen die muer bewaeren mijt haer waepen van die Luetertorn tot die Honrepoert. Hoer [1]) hoeffluyden sullen wesen Jacob die Roeye, Jan Waeterleder, Jan de Jonge.

6. Die borgeren ende inwoeners, geseten van Jan van Zijls huys totter Arckpoert, sellen mijt haer waepen coemen voer die Wildeman ende bereyt zijn te doen, daer zy geschijckt weerden. Haer hoeffluyden sellen zijn Gisbert Dircks, Willem Kerskenss. ende Herman Steventss.

7. Item alle priesteren, maechden ende eenloepen, geseten in der ouder stadt sellen opten brandt zien, die dat poert gebueren mach, desgelijcken die op dat Oever geseten zijn, die zellen opten branden sien, die op dat Over vallen ende gebueren mach.

---

1) Q herhaalt dit woord.

Digitized by Google

8. Waert saeke, dat yemant van den borgeren of ondersaeten tegens dese overdracht ende ordonancie dede, ende niet en quaem ter plaetsse als voerseit is, dat zal onssen genedighen heer richten aen lijf ende goet nae sijnder genaeden believe.

9. Item voertmeer als die cloeck geslaegen werdt of geroert werdt, so sal een ygelijck coemen, daer hy gepartiert ende gescyeckt is, op die broeck als voerseit is ende staedt.

10. Item gheen gevanghen in te laeten sonder oerloff van onssen genedighen heren.

11. Item alle knechten, die sonder solt sijn, uuydt te gaen van stonden aen op verbueren hoer lijf. Desgelijck de naebueren, die hier niet in sijn gevlucht mijt haer haeve ende goet.

CXL. [1] *Van die porte te sluyten ende te ontsluyten ende porten des daeges te bewaeren.*

Item alset scemert, sal men die porten saevonts sluyten ende des smorghens, als het schoen dach is, ontsluyten. Ende soe wie des snaechs waeckmeister is gewest, sal die op helpen doen ende blyven daermede voer mitten genen, die die poert verwaeren sall, den helen dach, totdat die soen op is. Ende die die poert des daechs verwaert, sall daer stede vast voer blyven ende niet van daen ghaen, die poert en is gesloeten.

CXLI. [2] *Van die poert by nacht te onsluyten.*

Item wanneer des noot is, soe sal diegheen, die der poert sloetelen hefft, borgemeister of scepen selver ende niemant anders, dat clinket opdoen noich niemant die sloetel bevelen. Ende alst op is, sall hy selver gaen aen den dreboom ende sien, offt vrint sijn of vyen, ende offt nut is gedaen of nyet.

CXLII. [3]. *Van den waeken.*

Item in elcke naecht sall waeken een uuydt den gericht, ende die sal onder hem hebben te mijnsten een waeckmeister; dese sellen regieren die waeck, dat die naebueren gelick ende wel mijt een waeken.

---

1) Vgl. A. XLVIII.
2) Vlg. A. XLVII.
3) Vgl. A. XLVI.

Digitized by Google

CXLIII. *Van byten ende ysen van die Veltgrafft ende alle der porten grafften te byten buten der mueren.*

Anno etc. LXXXVII des anderen daechs in Januario overdraegen by den gemeennen gerecht, dat die poertere ende naebuere by tornen ende slaegen mijt een sullen byten.

1. Die naebueren van der Veltpoert tot des dijckgreffen huys sellen byten van dat Duyfhuys ter Huegen banck toe; hoeffluyden Gisbert Corneliss. ende Claes Goess.

2. Die borgeren van des greven huys tot ter Arckpoert sellen byten van Hugen banck tot Maper Denijss; hopluyden Willem van der Haer, Volken Jacopss.

3. Die naebueren van der Arckport totten Duyfhuysse sellen byten van Maper Dens tot den bijlhoever.

4. Die naebueren van der Duyfhuyssen totten Leen sellen byten van der bylhouver onder die brug voer die Vveltpoert.

5. Die naebueren van Len tot Jan van Derthuyssen sellen byten van onder die brug onder die Rijthuevel toe.

6. Die naebueren van Jan van Derthuyssen totter Veltpoert sellen byten van den Rijthuevel totten Gevangentorn.

Dat Oever. — 7. Die naebueren van der Aerckpoert totten Cloester sellen byten van den Gevangentorn tot Lechzandt hoeffluyden. . . . . [1]).

8. Die naeburen vant Cloester tot Dirck van Muer sellen byten vant Lechzandt tot Coelpap [2]) toe.

9. Die naebueren van Dirck van Muer tot stronthuys toe sellen byten van Coelpap toten Nonnentorn.

10. Die naebueren van Schouten tot Claes Roetschen sellen byten van Nonnentorn tot Jan van Scalls torn.

11. Die naebueren van Claes Roetschen toten Tollenaer sellen byten van Scalstorn totten Lutertorn.

12. Die naebueren van den Tollenaer totter Munten sellen byten in de Calverweyde tot V roede nae Repelmarkt.

13. Die naebueren van der Munten totter Arckpoert sellen byten van die V roeden aen Dursteden wall.

CXLIV. *Dit zijn die stadt van Wijck erven.*

1. Item die stadt van Wijck hefft ten mijnsten van den

---

1) Oningevuld in het HS.

2) De hier ingevoegde woorden: „tot stronthuys" zijn blijkbaar eene verschrijving.

Digitized by Google

Ouden boemgaart tot dat Legesant toe van der uuterster opganck der mueren bueten IX roeden erffs.

2. Item noich hefft die stadt buten veele wege ende daertoe den Wijcker wech, ende mede een weech gecoefft van der Snelle an der Bunte; ende desen Wijcker wech van Goeyger weteringe aen die Bunte of meente sal breedt wesen III roeden.

3. Item noich hefft die stadt een roede erfs binnen der mueren, aengaende van dat Duyfhuys tot Lechsandt.

4. Item noich hefft sy oick een roede erffs van dat Legesant tot aen der poert, daer men tot Duersteden gaet; ende dat op die Arckgrafft leydt, hoert oick die stadt toe.

5. Item som van desen erf is verpacht ende vat elck gefft, sal men nae hoeren.

6. Item die visscherye van der stadt grafft hoert toe der stadt.

7. Item anno LXXX ende IIII coefft die stadt een waeterscap tegens Goessen Gerits., VII voet breet, gaende van die Nyepoertstraet tot in die Arckgrafft, ende is nu, daer Dirck Willemss. hoef staet.

8. Item die stadt boert van Jan die Backers erfgenamen uuydt haer hoefstadt VI Doertsche placken.

9. Item vant cloester tot Wijck uuth die Tripmaekers ende haer hoefstadt, gelege beyden buten die Arckpoert, VII Doertsche placken.

10. Item uuydt des dijckgreven huys I$^1/_2$ loet zulvers.

11. Item van dat eerff van zijn wingaert stede $^1/_2$ oude schilt.

12. Item noich van Dirck Stoeters kinder scuer VIII Doertsche placken.

13. Item van Willem Aerts. hofstadt besyde die Arckpoert I Rinsche gulden.

14. Item van dat Vlierstraetghen V schillinge III denaeren.

15. Item van haer erf langens der mueren van elck roey, die verhuert is, $^1/_2$ oude Vleemssche.

16. Item som thoernen verhuert die stadt.

CXLV. *Dit sijn der stadt van Wijck exsycen, die men vercoept by ouden gulden, den ouden gulden gerekent voer XV stuyvers.*

1. Item die wijnexsice, elck aem gefft te excyse I oude gulden.

2. Item den byerexcyse, elck vat geefft III stuyvers.

Digitized by Google

3. Item den cleyn excise, waer men die of buert, staet in die excijsrolle.

4. Item noich hefft die stadt half die gruet ende dander helft die heer, ende onder hem beyde hebben sy van elck vat $I^1/_2$ stuyver.

CXLVI. *Van den grueten ende excysen geset.*

Item int jair van XIIII^c ende XLIIII was tot Wijck een brant, ende des waert geset die gruyt tot een cijs, ende is half soe veel als den byerexcijs. Ende dese gruytcijs quam op ende waert geset by tyden by mijns joncheren van Gaesbeck, ende soude die stadt half hebben; ende daertoevoeren ende daernae soe wie mijt harden dack dekkende, soude hebben van elcke roeyen te baeten van der stadt gelden X stuyvers.

CXLVII. *Int Cleevesche oerloch geset.*

Anno XIIII^{c}XCIX wast oerloch tusschen den Cleeffschen en den Sticht; ende want die stadt van Wijck daerom moest vercoepen seker lossrenten, soe wart geset op een aem wijns te excyse boeven den ouden cijs V stuyvers, aldus staet nu op die aem XX stuyvers.

Noich waert geset toengelt van bier, dat men tot Wijck brouwet ende uuthvoert, I stuyver; ende op alle vremde bieren, die van buyten landts coemen, boeven den ouden xcijs II stuyvers, te weten dat oever die zee coempt als: Hamborch, Bremer, Engels, Joepen, Wissmeer.

CXLVIII. *Die xcijsrolle.*

1. Item die xcijsmeisteren moegen panden nae uuydtwisinge haer kerfstocken.

2. Item elcke excijsmeister mach bijnnen jaer ende VI weken houden der stadt excijs, man tegens man; mer can die ment eyschet, betaelinge bewysen of contrarye mijt een buerman of twee, die daer niet aen en winnen noich en verlyesen, soe en sall die excijsmeister dat niet moegen houden.

3. Item een aem wins, die ten tap opgesteken weerdt, sal ten excijs gelden een ouden gulden, XV stuyvers voer den gulden gerekent; ende is verhoecht by dat Clevessche oerloch V stuivers, maeckt XX stuyvers.

Digitized by Google

4. Item een toen byers sal geven ten excijs III stuyvers.

5. Item noich sal sy geven tot gruyt $I^1/_2$ stuyver.

6. Item alle byer sal geven gelyke veele te excyse, dat nyet duerder ze en coempt, dat geefft elck vat meer II stuyvers.

7. Item byer, bijnnen Wijck off int gerecht gebrouwet, geefft, uuth den gericht gevoert, I stuyver.

8. Item een vat medes sall geven tot excijs IIII placken, alse XXX plack gerekent voer I gulden, gemunt int jaer van XIII^{c} ende LXXXVIII.

9. Item een Homborger vat zall geven van mede of edijck V placken.

10. Item soe wat edick die luyden selfs maeken, daer en sijn sy gheen excijss of sculdich.

11. Item een dravelton is een smael vat, ende een Homborger ton is een grof vat.

12. Item een vat edijcks, dat van buyten compt ende ten tap vercoefft werdt, sall geven IIII placken.

13. Item een vat herincks I plack.

14. Item een stroey off een mese buyckins I plack.

15. Item een korff vygen desgelijckx I plack.

16. Item een korf resynen oick I plack.

17. Item een vat boeteren of een vat olys elck II placken.

18. Item een vat hoenichs oick II placken.

19. Item wat dranck of privancie een buerman binnen Wijck of tot Wijck in sijn huys nempt, ende daer niet buyten of en vercoept by wichten of maeten, ende hy binnen sijn huyssinge behoefft off verteert, daar en is hy gheen excijs of schuldich.

20. Item het is een oude gewoente, dat men een man in den cost houden mach sonder excyse te gelden; ende is daer meer, soe moet men coempenneren metten excijsmeister.

21. Item soe wat vaeten vol blyven leggen van wijn of byer ende men nyet uuydt en vercoept, daer en sal men gheen excijs af geven, mer men mach sy wederom seynden op een plack te excijs.

22. Item waer men wat uuydt vercoept, daer moet men vol excijs uuydt gheven.

23. Item soe wat vaten vol blyven leggen op sant-Victorsdach, daer sall die nyewe excijsmeister den excijs of bueren. Mer soe waer uuydt getapt is, dat sal den ouden bueren. Mer

Digitized by Google

den wijn sal men peylen ende elck sijn deel van den excijs laeten bueren.

24. Item een mudt corns, dat men te coept backt, sall geven te excijs XVI denaeren.

25. Item een vol laeken sal geven II placken. Ende van stucken, die niet heel of half en sijn, daer sal men boeren van e(l)ck deel II denaeren.

26. Item een festeyn sal geven te excijs I schilling III denaeren.

27. Item vremde coepluyden, die laeken vercoeften by der elle, dat wollen laeken is, sellen geven van elce elle II denaeren.

28. Item ellec runt of verken, dat men ter bancken slaet, sall geven te excijs, ende men vercoept, XVI denaeren.

29. Item elck scaep, dat men vercoept, sal geven IIII denaeren.

30. Item een ruendtshuyt of koeyenhuyt of ossenhuyt sal geven te excijs VIII denaeren.

31. Item van een vat botteren te wegen sal men geven enaeren I plack.

32. Item wye weget in der poert waege sal geven van elleke L pont VIII denaeren, item van I^{c} pont XVI denaeren.

33. Item niemant en moet wege dan mijt poertwijcht boven X pont.

34. Item woll of vlas, die gevoert is op onser stadt tollen, of eenich ander waer, daer sall die poert off hebben te excijss van elck I^{c} pont III grot, ende meer ende mien, nae dyen dat dat goet weget.

35. Item uutheymssche waegen off karren, die gheen Sthiechsse en sijn, sellen geven tot wechgelt VIII denaeren.

36. Item elck peert off runt, dat bijnnen der vryheit (van) Wijck coemt ende gheen Stichs goet en is, ende dat coepmans of drijfgoet is, sal geven van wechgelt, elck hoefft IIII denaeren.

37. Item soe wat byer dat men binnen Wijck brouwet ende uuthvoert te schepen of te wagen, elck vat sal geven VIII denaeren.

CXLIX. *Van twee roeyen.*

1. Item een dyckroede houdt XVIII voet.
2. Item een lantroede houdt XIIII voet.

Digitized by Google

CL. *Die lengt by roede van de stadt mueren ende grafften buten gemeten.*

1. Item van dat Duyffhuys tot dat eynde, daer des Vrand muer steyt, is XXX roeden.

2. Item van der Vrandmueren tot an den Luetertorn II c lantroeden.

3. Item van den Leutertoern tot aen die Calverweygraft I c ende XX roeden.

4. Item die Calverweydegrafft tot aent Cleynpoertghen L landtroeden.

5. Item van dat Cleynpoertgen aent Duyfhuys XC landtroeyen.

CLI. *Die lengte van den Wijcker wech.*

1. Item die Wijcker wech is lanck van der Ghoeyer-weteringhebrug off die snelle steenen brugge, daer men ten Berch vaert, tot aen Langbroeker brugge III c ende X roede.

2. Item van Langbroecker brugge tot aen die Lantscheidinge III c ende XXV landtroeden.

3. Item van die Landtscheydinghe aen Riebekerwedde LXXXV lantroeden.

4. Item van Rieberkerwedde tot aen die Wechschedijnge I c ende XXX roeden.

5. Somma van all die Wijcker wech IX c ende L roeyen.[1])

6. [2]) Item dese wegen sijn breedt met half den sloet aen beyden syden III roeden.

CLII. *Privilegiën op citatiën per dominum de Apcouda concessa et non aliter confirmata.*

Voert enijcht porter van Wijck, die voer den dagelijckschen richter doen wil, die en sall van synen medepoerter nyet veerder moegen gedaeget noich besswaert waerden voer den officiael van Utrecht. Confirmatum taliter et non alias per episcopos et collegia Trajectensia.

CLIII.

Die eer van den steden kent men in schoen straeten, wegen,

---

1) De posten geven samen slechts 850 roeden.

2) Vgl. A. LXXVII.

Digitized by Google

watergangen, aen toernen, mueren ende aen grafften, dairom sal men die beteren nae aller machten ende moeghentheit.

CLIV. *Van den heymraeden.*

1. Die richter sal den heymraden eeden, dat hy alle die waetergangen ende alle die wegen schouwen sall op haeren behoerliken schoudach behalven den Wijckerwech, dat se geboerlick gemaeckt werden, die sy van rechts maeken sullen, alsoe dat daer gheen gebreeck in en coempt, te weten van dengenen, die daertenneffens gelandt zijn.

2. *Woe dijck men die waetergangen schouwen sall ende tot wat tyden.* — Item die waetergangen sal men driewerf schouwen des jaers; die yerste schoudach [1]) sall wesen des sMaenendaeches nae den yersten Sonnendach voer Mey, ende soe wye dan sijn waeterscap niet gemaeckt en hefft, verbuert een boet van VIII swart. Ist des Dinsdaeges daernae niet gemaeckt, verbuert XII swart; dese twee boeten behoeren den hemeraeden. Ist des sWonensdaeges daer niet gemaeckt, soe verbuert men, die schuldich is te maeken, I ban van drie groeten; desen ban sall wesen des richters. Des Donderdaeghes sullen die heymraders bestaeden ende panden, diet hoert te maeken, dubbelt uuyth; ende doent die heymraeders niet, soe salt die richter des Vridaechs doen maeken, ende panden den hemelraeders, dat dit werck gecost hefft, viervout uuth.

Die anderde schoudach sall wesen des Maenendaechs nae den Sonnendach nae sint-Jansdach te Midsoemer. Ende desen schoudach sal men houden by boeten ende bannen als den yersten scoudach.

Item dien darden schoudach sal wesen van den waetergangen des Maenendaechs nae sint-Lambertsdach by bannen ende boeten, als voer staedt.

Item valter enyghen schoudach op heylighe daech, soe sal men aftervolgen ten naesten werckendach.

3. *Hoe die watergangen gemaeckt sullen wesen op elliken scoudach voerseit.* — Item op den yersten schoudach sullen die waetergangen die boerden gescoeft wesen ende gelaeydickt ende dat cruyt mit aerden all uuthgesneden.

Ende tot den anderen twe reysen [2]) soe sullen die waeter-

---

1) Het HS. herhaalt het woord „dach".

2) Q herhaalt dit woord.

Digitized by Google

gangen die boerden all claer ofgescoefft wesen, ende men sal cruyt ende moeder oplaeyken.

4. *Van den wegen te scouden.* — Item die weghen sal men maeken bij boeten ende koren, als men die waterscap scouwet, ende dat sal men tweewerf doen: ten yersten mael voer die Cruyceldaeghen, die ander reyse alst nuet is.

5. Item heymeraeders sullen alle schoudaeghen voerseit VIII dagen te voeren laeten weten in der kerken, eer men schouwen sal.

CLV.[1]) *Die heymraedenroelle, geordoneert int jaer van XIIII[C] ende XLII.*

1. In den yersten so sal men alle wallen van alle wegen, die op sloeten of waetergangen leggen, over den wech of over lant werpen alle wegen, als die heymraeders dat biede, omdat die eerdt niet weder vallen en sal in den sloeten of waetergangen, dat heymraeders coeren en(de) scouwen sullen op hoer gewoentelike kuer van vegen ende laeydyken.

2. Item soe wie int Broeck tegen malcanderen graeve hebben leggen, die sellen mijt malcanderen of mijteen graeven ende maeken. Ende soe wie binnen acht daegen, nae dien sijn vennoet gegreven hefft, geen weerwerck en doet, soe salt die heer doen op desgeens cost, diet hoert[2]) te maeken, ende panden hem of dubbelt gelt of driescat pandt.

3. Item alle heymber graeven in onsen gericht sellen wesen wijdt VII voet, die die heymraeders moegen scouwe tot alre tijt op hoer gewontelike kuer.

4. Item soe wie enich landt in huerwere hefft langer dan III jaer, en sal den grontheer van dat greven, daeraen gesloet, niet rekenen noich corten. Ende soe wie daer niet III jaer aen en hefft of beneden, sal dat greven tweedel corten aen den pacht.

5. Item niemant en sall die wegen off straeten ofeeren noich greven, op die kuer van een out schilt.

6. Item tot wat tyden die schout mit den heymeraeden nut dunckt die graeven gegreven, geveget, gesneden of gelaeydijct te wesen, dat moegen sy doen byeden, ende die scouwen op hoer koer.

---

1) Vgl. A. LXXXV.
2) Q: „boet".

Digitized by Google

7. Item niemant en sall sijn vercken int Broeck laeten gaen dan after sijn waegen, als hy mennet, op verbueren van I braspenning, daer sy die scutter op scutten sall.

8. Item soe wees beesten werden gescut ende niet en behoeren in ons gerijcht, dat is op dubbelt gelt.

9. Item soe wie by nacht of voer die sonnenopganck gescut wardt, dubbelt gelt.

10. Item men sal niemant sijn poeten offhouwen of tuin nemen of willighen knoeten, opt verbueren van een oude schilt.

11. Item soe wie yerst pachter is, salt hoefgelt betaelen; daerom en sal niemant gepacht landt overgeven.

12. Item wie den anderen sijn landt onteerdt, verboe(r)t een ouden schilt.

13. Item niemant en sal overslach maeken int Broeck mijt sijn beesten doer die waetergangen of doer enige waetergangen, die die heymraden becoren moegen op hoer gewoentelike koeren van ladyken ende vegen.

14. Item soe wie enich lant bruyckt of bouwet, hoech of lege, die moeten gelden toten waetergangen, daer si die schout ende heymraeden in wysen, ende die mede helpen maeken. Soe wie dat niet en doet, daer sal die heer sijn gelt in leggen, ende pande(n)t weder als heren schout.

CLVI.

1. Item niemant en sal die queldammen openen noich doersteken op verboeren van tlijf, want het woert Roeloff Gossenz. ofgewesen, omdat hy een queldam tot Craypoel doergesteken had. Een queldam in den Enge ende een queldam aen Lambert camp, aldus sinder III queldammen.

2. Item dit zijn die graeven, die men schouwet: den Noerder Wijckschen graeff, den Rijtgraef, den Zuwengraef ende den Langecampze graef, op sonderlinge schoudach.

3. Anno XCII opten XVIII dach in Januario is overdragen by Embert van Zuelen, castelein van des heren wegen, ende by den schout ende by Jan Heinrickz. ende Vlieger, borgemeisteren, ende by den gemeennen gericht van Wijck, dat men alle queldammen boeven breyt houden sall, die leggen binnen die ghericht van Wijck, VII voet breet, ende soe hoech, dat daer gheen dijckwaeter over en loept. Ende tot alre tijt als die schout ende heymraden willen ende hyer

Digitized by Google

gebreck in vonden, soe moegen sy die daer gebreck in quam, panden op eenen hoegen ban sonder yemant des te verdraegen.

CLVII. *Van der stadt cuelen.*

Anno XCIII is overcoemen by den rentmeister ende cokenmeister van wegen ons genadigen heer van Utrecht ter eenre zyden ende den raet van Wijck ter ander syden, als dat ons gnedige heer sall hebben der stadt van Wijck weydecuelen, gelegen over die Cae aen Duvvijcxweerdt, om die mede aen hem te weyden. Ende daerof sall hy der stadt gheven jaerlicx drie ecclesieschilden. Ende als men steen backen will. sall die steenbacker II scaer weyden hebben op Dovicxweerdt sonder daerof te geven, want [1]) die cuelen beter sijn dan desen pacht, ende die stadt oick weye hefft in Dovicxweerdt over die Kaede by Poelsweerdt, want dat van oudts so plach te sijn. Des wederom soe menigen oven steens als die steenbacker backet uuth Dovicxweerdt, van elliken oven is hy schuldich onsen ghenaedighen heren eenen Arnoldus Arnems gulden.

CLVIII.

1. Overdraeghen optenMeyavont anno XCIII by den raet: soe wie enighe geselscap settet in sijn huys, ende daer men byer in haelt by emmers of anders, ende die gesellen dat niet en betaelen om so genot van der excijsse te hebben, soe sall die huysheer, die dat geselscap settet, den excijs gelden ende mede boeten verbueren, so hy dat inslaet buten den excijsmeisteren ende naebueren.

2. Item waert, dat enich brouwer byer tappet uuth vaeten, by emmers, heel of half, die sal oick cijs geven.

3. Item stortet die brouwer uth zijn vat doer het bomgat, soe en is hy geen cyse schuldich.

CLIX. *Previlegie ende vryheyde des capittels tot Wijck.*

1. Item dat cappittel tot Wijck woert gefundeert anno Domini I M III C LXV des sWoensdaeges nae ons Heren Hemelfaersdach.

2. Item bisschop Jan van Arkel van Utrecht ende heren

---

1) Q herhaalt dit woord.

Digitized by Google

Peter Cardinael Nove ecclesiae in Roma et prepositus sancti Salvatoris hebben desen fundacie geconfirmeert.

3. Int yerst soe en sullen die canonicken niet waeken noich totten mueren of graven helpen maeken, sy en willen.

4. Item voert soe moegen sy all hoer sculden, renten ende goeden, als men schuldich is, in des heren lant van Apcoude panden. [1])

5. Item sy sellen mede bruycken dat veen, als die borgeren doen sullen moegen, dat tAemerongen gelegen is.

6. Item die heren van Apcoude ende hoer naekoemelingen en sullen des capittels statuten niet veranderen noich verminderen mer alltoes vermeren.

CLX. *Van scepen hoegen.*

1. Item men sall die scepen geven van hogen sonder zegelen I out botgen.

2. Item die borgers sellen den richter gheven van I eyghendom the doen ende diergelicken, is men schuldich den richter ende schepen van elck I botdrager.

3. Item van uthdoen van desen, daer altijt hoegen bannen aen hangen, half gelt.

4. Item die clerck ende boeden hoer loen.

5. Item waenneer men yemant schiert renten off tijlber haeff, boert den raet II boetdrager.

CLXI = A. CXXX.

CLXII = A. CXXXI.

CLXIII.

1. Item soe menich persoen als een eygendom in enen brief overgeven, soe mennich gelt.

2. Item is in der overgifft een lijftocht, dubbe(l)t gelt; is in die lijftoych voer meer persoenen, elck sijn gelt.

3. Item van een plicht als verwonnen schult, dubbelt teykengelt.

CLXIV.

1. Anno etc. XLIX ende daernae hadde die clerck voer sijn pensye vier gouden Arnoldus.

---

1) Q herhaalt hier: „moegen".

Digitized by Google

2. Item voer die stadt rekeningen te maeken oick vier gouden Arnoldusgulden.

3. Item voer pappier ende enckt eenen gouden Arnoldusgulden, facit IX gouden Arnoldusgulden.

4. Item hefft van (het) Gemeen lant van twe rekeninghe te maken XXXV stuver.

5. Item van den schout van Oudemunster van thienden te vercoepen ende dat te registreren I Hornsgulden.

6. Item vant Gasthuys IIII$^1/_2$ stuver.

CLXV = A. CXXXII.

CLXVI. *Oncost van porters te werden.*

Anno XLIX hadden die scout ende twee borgemeisteren ende die clerck elck een mengelen wijns van een porter te maeken.

CLXVII.

1. Anno LXXXVIII prima Octobris by Engbert van Zuylen, stadtholder, Erst van Merten, Jan Perterss., borgemeisters, Jacop Petersz., schout, Gerit Steventz., Gerit Ouwert, Jan Heinrickz., Gisbert Dirckz., Dirck Jansz., Herman Steventz. ende Gerit van Scerpenseel, scepenen, is overdraegen, dat men alle eygendomsbrief, vertichbrief, maeckgescheitsbrief ende lijftoichten sall registerieren.

2. Mede overdraegen: als des gesciet, soe sal men mede scriftgelt ende segelgelt opleggen.

3. Item die cleerck sal hebben van zijn registereren I oude Vlemschen ende daertoe zijn scrijfgelt van den brieven.

CLXVIII. [1]) *Van gewelt.*

1. Een man, die aengesproeken woerdt van den heer, rurende van gewelt, heeft hy geenen besitter, der voerganger sal staen ter onscult.

2. Item waer dat saeke, dat enich man van diefte clagede ende hy daer self daer niet mit den lijfve by blyven en woude, die claghe en is van gheenre werden.

3. Item daer en mach niemant claeghen van gewelt dan diegheene, diet ghesciet is.

---

1) Vgl. Landrecht XII (Muller. Rechtsbronnen van Utrecht II blz. 418).

Digitized by Google

4. Item of een man van gewelt claechden, ende hy [1]) des niet bewysen en coende, soe sal hy den man wesen, ende hy moet sijn lijf tegens den heer coepen.

5. Item een man, die te recht gedaecht voert van gewelt, en coempt hy daer niet, soe is hy boetsculdich; mer woert hy daervoer verwonnen, soe en sal men hem gheen recht doen, ende die heer is sculdich die geweldighe hant of te doen.

6. Item een man, die lant ontwaert is, ende ghehout daerop is gedaen, eer(t) hy dat lant, die dat plech te gebrueken, tot des lants oerbaer, dat en is gheen geweelt.

CLXIX. *Van alrehanden saeken.*[2])

1. Waer dat saeke, dat yemant den anderen ghepandt hadt, ende sijn gehaut daerop gedaen, ende sijn brief hadt van den eyegenscap, of yemant hadt op den anderen een expandacie, des soe en is die heer gheen hoech boet verscenen, mer als men hem aenroept om die pandt uuydt te setten, ende hy dat doet.

2. Item een man, die een oerdel heefft aen den recht hangen, ende hy en is daer niet, als dat gheuuydt waert, hoewel dattet oerdel hem mede gaet, die is een boet sculdich.

3. Item een man, die ten recht waert ghelaeden ende niet en coempt, is een boet sculdich, als eenen ecclesyscilt.

4. Item een man, die borch is, en heefft gegouden voer den . . . . [3]).

5. Item voer den heer van den landt en geeft die een den anderen ghenen gerechtelicken oncost, oeck wie daer winre blijft. Mer Goert Jacobss. gaf Willam van Bilaer XX Rijnsschen gulden current, want Guert ende sijn vijf meister [4]) Mechtelt hadden dat recht eens verloeren tot Barn ende twewerf voer den heere van den landen; ende want men woude, dat sy haer rechten aflaten souden, soe moesten sy, man en wijf, borch setten voer den toecoemende cost ende scaede. Dit gesciede anno LXXXVI.

---

1) Q herhaalt de twee laatste woorden.

2) Vgl. voor de artt. 1—10, 12—14, 16, 17, 21, 25, 30—34, 36, 41 en 42 Landrecht XXIII artt. 1—25 (Muller. Rechtsbronnen van Utrecht II blz. 427 vlg.).

3) De rest van het art. ontbreekt.

4) Sic.

Digitized by Google

6. Item een oerdel, dat beroepen is, sal men ten naesten rechtdach voer dat gerecht brenghen, daert beroepen is, of sy sijn beyden als partiën boetsculdich.

7. Item een saeck van den partyen gedengt of opgeset sonder den rechter ofte dingwaerder, sijn beyde boetsculdich.

8. Item soe als op den rechtdach ons heeren geleyden is, ende eenen dach voer ende eenen dach nae, soe en mach men dan niemant voer onsen heer laeten bieden terecht te coemen.

9. Item eenen ridderman sal men mit tween panders gelijck bieden.

10. Item een vluchtoerdel sel men niet teykenen int register, mer daer men eyghen ende erf ende ons heren boeten mede wint, sal men teykenen.

11. Item Arnt van Suelen in Tvael anno LXXXVIII verloer een dingtael tusschen Gerit van Reneesse ende Arnt Pieck, ende hy en gout daer niet om.

12. Item een man, die vellich gewesen is, of daer een eyghenscap op gemaect is, die en mach die pandinge niet uuydtdoen.

13. Item waer dat saeke, dat een man toegelaeten waer eenen anderen uuydthemsche of ballinghe des landts een weet te doen om sijn goet te verantwoerden, dede hy des niet in die tijt, die hem geteykent waer, soe is hy boetsculdich.

14. Item alle bewijs moet men doen van stonden aen of ten naesten rechdach, maer diegheens, die men dat bewijs doen sel, mach seggen, dat hys noich niet wijs en is, ende hy mach keysers· daeghen nemen.

15.[1]) Item anno LXXXVIII hadt Arnt van Zuelen in Tvael een oerdel onder, int scrieff hem geven van beyden syden, ende die eene dingtaele verloer hy; die aenlegger was Arnt Piecks weduwe, die voerganger was Gerit van Renees. Ende ridderen ende knaepen seyden op die tijt, dat men Gerit wederom byeden souden, ende toe ten recht quam we(e)s Vloris van Pallaes, dat hy noich wederom sijn dode hant ende sijn beraet hebbe saude.

Item een rechtdach daernae seyde Engbert van Zuelen, dat hy oick een dingtael verloeren hadt; ende was een beroepen oerdel thusschen Loedewijck die Vael ende Michil, voerganger

---

1) Vgl. art. 11.

Digitized by Google

op die Vaert; doe seyde bisscop Davidt: soe als die beroepen oerdel moeten coemen in des dingwaerders handt, soe saude men biede des gerechts luden; ende tuchgen sy, dat syt hem gegeven hadden, soe soude hy voert wysen, waert hyt bestaet had, of hy soude selfs die scaede hebben. Ende hy seyde Engbert van Zulen, en had ghebreck in Engbert gewesst, als vas, soe soude hy die man wesen; ende doe soecht Engbert heet ende vant die dingtaelen mitten beroepen oerdel. Ende II vaet heerincks seyde [1]) men, dat die dede.

16. Item op denselfden dach woerdt voer recht gewesen, dat men ontscult mocht doen voer eygen handtscrieft ende segel.

17. Item voert woert gewesen, al conden die aenlegger des rechts kennelick maeken behalven mit gerechts briefs, die voerganger sal nochtans onscult moegen doen.

18. Item een geestelic man, als een canonnick, mach onmundige kijnder verantwoerden, die gheboeren momber ende momber is, als inleiden, ontsetten.

19. Item op denselven dach in het jaer voerseit worden sommighe erve int Sticht, toebehoerende den borgeren van Cuelenborch, aenghesproeken, want die stadt van Cuelenborch hoer lijfrenten niet en hadt betaeldt. Wart voer recht gewesen, dat hem een yegelijck verhaelen mocht aen den pacht of aen den gront, die ten afteren waeren.

20. Item anno LXXXVIII uultima Februario wart voer recht gewesen: al sijn die burch vellich gewesen, ende dan die aenlegger pandet, die burch moege(n)t uuytdoen.

21. Item een man mach wel vuel eysschen, ende seyt die ander, hy en is niet dan die helfft sculdich, soe mach hy hem die helft eysschen; want een man mach sijn somme mienderen maeken, al soe veer als hy niet ghepandt off beset en hefft.

22. Item diegheene, die een tuyghenisse der waerheyt sal geven, of daer men enijch bewijs mede sal doen, sullen beneden aen den werf staen, daer men se scouwen mach, of yemant enich van hem vraeken wouden, als sy haeren eedt doen.

23. Item anno LXXXVIII op den XIIII dach in den Mert

---

1) Q: „seynde".

Digitized by Google

wart voer recht gewesen, soe als Jan uydt den Ham tUtrecht op dat Vleyshuys lach gevanghen, soe en soude niemant op hem sijn recht vervorderen.

24. Item Bernt Vreyes, maerscalck, sprack aen Peter Maess., vant hy eenen dootslach had gedaen, ende Peter seyde, dat hy landtwinninghe hadt gedaen, ende oick hadt hy dat gesuent, ende Peter soude dit bewysen, welck hy dede. Aldus woert hy quyt gewesen.

25. Item een rustelijck bezit sal gaen voer alle zegelen ende brief. Item een ruestelick besit is een derdendeel van hondert jaeren.

26. Item een [1]) in die Slutel sprack aen Wolter Jacobss. van Apcau, dat hy haer lant bruyckten mit gewelt, ende die maerschalck seyde: soe als hy hem gewelt aenseyde, soe saude hy moeten staen. Wolter seyde: neen, wanttet een wijf was. Sy seyde: het was haer selfs goet, ende sy en hadt geenen momber. Aldus wort voer recht ghewesen, dat se die maerscalck Gerit uut den Ham beyde soude setten of beyde laeten verburgen.

27. Item op denselfden dach woerdt gheboeden den panders, dat sy mede op den waegen sitten souden, als men recht hielt.

28. Item op denselfden dach worden dingplichten Jan van Zuelen ende Bernt uuydt den Engge om den gront van den landen nae inhaut sinre brieven.

29. Item op denselfden dach begheerden die vrouwen van Outwijck, dat men een stuck leens woude setten op eenen goeden man tot behoeff des cloesters, des mijn heer niet doen en woude, noich gheen leenen en wouden hy op den cloesters setten.

30. Item op den XIX dach van Julio wart voer recht ghewesen, dat een ygelick mocht panden op sijn voerleden pacht, ende oick mede moch hy besetten ende sijn boei verbieden, hoewel die dach der betaelinge niet om en waer.

31. Item daer sijn twederleyden tijnsgoeden in Sticht: dat een ervet, als leen of voerdelic goet, ende daer moet men overgeven voer den thijnsheer en thijnsgenoeten; dat ander ervet als eygen goet, ende men ghevet dat voer dat gerecht over, daert onder gelegen is.

---

1) Sic. Lees: „Eef"?

Digitized by Google

32. Item al heefft een man uuydt ander luyden eerf ponden [1]) jaerlicx, ende pandet nae vermoegen sijnre brieven, hy moet noichtans sijn ponden of ander gelt groeten, soe wat hy in current gelt daervoer hebben wil.

33. Item alle geesteliken lueden, die eenich weerlicken man aenspreken, wil die werliken man den geesteliken man weder aenspreken van derselver saeken, soe moet die geestiliken man borch setten rechts te plegen, maer van ander saeken niet.

34. Item een man, die voer mijn heer van Utrecht mit een plicht spreket, die in ander bancken, als tUtrecht of tot Amersfoert etc., verplogen is, daer en sal men voer ridderen ende knaepen niet op wysen; mer wil hy mit die plecht winnen, soe moet hy daer spreken, daer hy verploegen is; mer mit een coepmansbrief mach men alrewegen weren.

35. Item opten XVIII dach van December woert voer recht gewesen: waer dat saeke, dat een wijf pantweringe dede ende die man dat wist, sal die man die panden binnen drie dagen in des panders behout of daer men se heet, brengen, of die man heefft self pandtweringe ghedaen.

36. Item ist, dat die pander coempt panden voer sculdt, ende die man staet mit enen openen buedel ende wil betaelen, dien misdoet niet mit dat hy sijn panden keert, want sijn gelt sal sijn panden scutten.

37. Item Jan Corneliss. waert beclaecht, tot Scalcwijck woenende, dat hy pandtweringhe ghedaen hadde, welck oick waert ghericht. Ende hy woude sijn beraet hebben te antwoerden, welck hy niet hebben en mocht gherechtelic.

38. Item een man sach, dat men sijn panden socht, ende die pander siet oick hem; die man ginc wech, ende doe die pander die beest ghevonden hadt, dede dat wijf pandtweringhe. Ende die pander seyt twee van (den) bueren, dattet wijf ghedaen hadt, ende dat syt den man seggen souden. Wart voer recht gewesen (van) den marscalck Bernt uut den Enghe, dat hy die twee buerlieden bieden saude ten naesten rechte, of hy soude hem ontsculdighen mit synen eedt.

39. Item anno XCII waert voer recht gewesen: condt Jacob Claess bewijssen, dat hem Jan Verclaer hem yerst aen-

---

1) Q herhaalt dit woord.

Digitized by Google

voecht, soe en soude hy den heer niet gebruyckt hebben. Dit sciede des sanderen dachs nae sinte-Paulsdach.

40.[1]) Item anno XCII woert voer recht ghewesen op sunte-Appoloniëndach, als dat professiden lueden gheen erf en sullen bueren.

41. Item die grontheer mach dat goet altijt houden opten synen, hoe wel dattet een ander yerst aen hefft ghesproken.

42. Item alsoe langhe als die scout recht hout op dorpen, (mach) een yghelick een oerdel beroepen, dat hem tegens is ghewesen, die sommighen seggen binnen X daeghen, ende die sommigen seggen binnen der tijt, dat men weder recht houdt of sal hauden.

43. Item Floris van Zuetfaet van Blockhoven begeerden eerfscydinge teghens Claes Janss., die een vierdel lants heerlicks goets hadt in Floris' hoeven eyghen goets; ende Claes weerdt ghewesen, dat hy sceydinge doen moest by twe goeden mannen van leen, van den heer gheordinert.

44. Item een transficxbrief aen hylicxvoerwarden, daer men noichtans een vrouwe in lijftoich aen heerlick goet, coest anderhalven eeclesyscilt, een tot dat zegel, enen halven tot dat scriven.

45. Item een seyndtbrief cost twee cannen wins, die quarten vijf Philipsstuver.

46. Item een machtbrief VI Philipsstuver.

47. Item anno XCV woert voer recht gewesen op mijns heeren rechtdach, als dat een maeckghesceydt van weerden sal wesen ende een yegelijck sijn recht daerop mach volgen.

48. Aldus plegen die biscoppen van Utrecht te scriven haer ridderscap te recht te coemen: lieven vrunt Jan van Veene.

49. Item een Stichts hergewaede is drie ecclesyescilden, dat is anderhalven Andrisgulden voer den scilt.

50. Item die duerweerders hebben eenen ecclesyenscilt.

51. Item dat zegel cost eenen ecclesienschilt.

52. Iten dat scrieven coest eenen halven ecclesyenscilt.

53. Item die poertier ende saelwaerder IIII oude Vlemschen.

54. Item een lijftochsbrief coest anderhalven ecclesyenscilt.

55. Anno XIIII^{c} ende XCV op den derthiensten dach van

---

1) Vgl. A. CXVIII art. 2.

Digitized by Google

Februario hefft bisscop Frederick van Baeden synen yersten rechtdacht tot Wijck gehouden, ende daer en wardt niemant te recht gheëyst, ende daer en waerdt oec niet ghedinghet, mer alle recht, begonnen by bisscop Davids tyden, saude men eynde(n), daer sy gelaeten waeren, ende niemandt en saude versuemen, die niet te recht gecoemen en waer. Mer sy, die daer gheboeden waeren, sauden ten naesten rechtdach coemen by denselven boey. Hier waeren over ende aen: Yppesteyn, Moedersbach, Duerenrijck, heere van Nyevelt, meister Eevert van Ens, Jan van Amerongen.

56. Anno XV^{c} ende XVII hielt bisscop Flips van Borgoenghen synen yersten rechtdach des Vridaechs voer sunte-Lambert, wesende den elften dach van September.

57. Op denselfden dach wees die joncker van Boeler, dat men die geweelden yerst of souden doen, eer ons heer recht soude houden.

58. Op denselfden dach woert gewesen van heer Steven van Nievelt, lantcoemmeduer, dat hy den tyenden, die hy Werembout Pijl ontfuert hadt, weder sauden brenghen op die stede, daer hy hem ghehaelt hadde, of men sout verhaelen op alle sijn goet, int Sticht leggende.

59.[1]) Ende gheen professiden moeniken ofte noennen soude eerf bueren.

60. Ende oick souden die heeren van sunt-Jans wederom brengen den torf, die sy den jofferen van Vrouwencloester ontfoert hadden.

61. Voert soe en soude gheen geestelick rechter, als officials, recht moegen wysen offer eygen eerf, leengoet of tiens.

CLXX.[2])

Hiernae volgen die ordinancie om te weten, hoe men alle sculden, tsy van coemenscap, van pachten, van renten, hoedanich die wesen moegen, betaelen sellen, mit meer ander punten onder gescreven, tot deser saeken dienende.

1. Item alle sculden, hoedaenich sy sijn, van coemenscap van geleende gelden ende van beloeffden geelden ende van verscenen pachten offte renten, staende by corrent geldt, ge-

---

1) Vgl. art. 40.

2) Hiertusschen volgen in Q een aantal stukken, die in deze publicatie niet opgenomen zijn.

Digitized by Google

maeckt of oick verscenen voer den jaer van LXXXIIII lestleden, sullen betalen elliken eenen Rijnsche currenten gulden mit XV stuver der neywer munten, ende voer alle ander gelden, die by corrent geldt staen, sel men betaelen nae advenant.

2. Item alle sculden, staende by current gelt, gemaickt of verscenen, als boven geruert staet, van den jaere LXXXIIII ende LXXXV, sel men betaelen vvoer den current Rijnsschen gulden XIIII stuvers der nyewer munten voerseit, ende ander corrent gelt daernae.

3. Item LXXXVI ende LXXXVII [1]) sellen betaelen XIII stuvers nyewer munten.

4. Item alle sculden, staende by current gelt, gemaect ofte verscenen als boeven, van den jaere LXXXVIII en LXXXIX toten daegen der pupplicatie van desen, sullen betaelen eenen Rijnschen gulden current mit VIII stuvers der nyewer munten voerseit, of die weerde daervoer of ander paeymenten.

5. Item desen sculden, gemaeck ofte verscenen in den jaer boeven benoempt, sel men betaelen mit sullike gelde, als boeven in ellike jaer benoemt staet; ende die betaelinge sel men doen tusschen dit ende den dacht van de Roese naestcoemende; ende daerenteynde sullen die sculdenaers ghehauden wesen eenen currenten Rijnsschen gulden te betaelen mit XX stuvers der niewer munten, ende ander current gelt nae advenant mijt nywer munten, als voerseit staet.

6. Item alle sculden, tsy van coemenscap, van vvoerwaerden ofte anders, voer dese tijt gemaect, daer die daegen der betaelinghe noich (nyet) omgecoemen en sijn, sullen ten daegen als (boeven) voerscinen mit alsulke prijs ende werde van paeyment, als hierboeven in elliken jaer geruert staet, ende nae dit jaer daer die coemenscap offte voerwaerde in gesciet. Ende wie niet ende betaelden binnen twee maenden nae dien dat dien dach van betaelinge ommegecoemen waer, die saude daernae betaelen voer ellike currenten Rijnsschen gulden XX stuver der nyer munten of current gelt daernae, behaudelicken dat alle coemenscap, ghesciet by current gelt of aventuer van der ofsettinge van den paeymenten kendelijck

1) Q: „LXXXII".

Digitized by Google

wesende, daer die dagen niet of- off omcoemen en sijn, staen en sullen totter discreciën of wisinge des gerechs.

7. Item alle dieghenen, die eerfpachten of huerwere hebben, staende by ga(e)nde payment, by marken of loeden van sulver ofte by coren, betaelen sullen nae inhaut huere brieven of voerwaerden.

8. Item alle lossrenten, die voer deser tijt gecoefft sijn by current gelde, staen, als men die lossen moegen, ende oic die jaerlicxe renten betaelen mit alsulliken prijs van paeymenten, als dat gelt goudt sunte-Jansmissen in ellike jaer, als die renten vercoefft sijn.

9. Item alle lijfrenten, die vercoefft sijn op huyssinge, hofstede, erve of ander goeden, of by loefften van enckelen persoenen beloefft offte uuydtgeslegen sijn, ende by current gelt staet, sel men betaelen mit sulker prijs van paeyment, als dat gelt gout sunt-Jansmis in ellike jaer, als die renten vercoft waeren.

10. Item alle eerfpachten, die by current gelt uytgesleghen sijn ende tot geender loessinge en staen, sellen sinte Peter toecomende ende vvoert dit toecoemende jaer van XC betaelen hueren pacht mit allsulliken prijs van paymenten, als dat geldt goudt sint-Jansmisse, in ellike jaer dat die pachten uuytgheslegen sijn, in maenieren boven bescreven. Ende teynden dit jaer van XC sullen sy voertaen betaelen voer den currenten Rijnschen gulden XX stuver nyewer munten, ende alle ander gelt nae advenandt, behoudelic dat die gebruyker van den eerffpacht ende lijfpacht voerscreven ontslaegen sel moegen wesen van dien (in) maenieren hiernae verclaeret.

11. Item alle huer van lande, hussinge, hofsteden off anders, die [1]) gemaeckt sijn voer den jaer van LXXXIIII, sullen dit toecomende jaer van XC betaelen voer den Rijnschen gulden current XV stuver der nyewer munte.

12. Item van den jaer LXXXIIII ende LXXXV: XIIII stuvers.

13. Item van den jaer LXXXVI ende LXXXVII: XIII stuvers.

14. Item alle huerweerre, die gesciet anno LXXXVIII ende LXXXIX, sel men die pachten ende huyshuer aff be-

---

1) Q herhaalt dit woord.

Digitized by Google

taelen totter pubblicatie toe mit acht stuvers der niewer munten of mit ander paeyment van gelyker werden, ende die huere sel men betaelen den termin van Petri ende dit toecoemende jaer van XC mit XII stuvers der nyewer munten voer den currenten Rijnschen gulden; dat is te weten, dat die lesten termijn van desen prijs van betaelinge van alle hushuer wesen sal Victoris naestcoemende, elc [1]) nae synen jaeren boeven geruert. Ende teyndet jaer van XC sullen allen eerfpacht, lijfpacht, huyshuer offte ander huerweer, die by current gelt staet, zwaer gelt wesen, XX stuver der niewer munten voer den gulden; behaudelic dat die huerman van allen ontslaeghen moegen wesen teynden dit jaer van XC, ende dat sel hy opseggen tusschen dit ende Paesschen naestcoemende. Ende dede hy des niet binnen dieyer tijt, soe sel hy daerenteynden ghehauden wesen [2]) te betaelen voer den gulden XX stuver der niewer munten. Ende seyde die huerman binnen dyer tijt dat op, soe sel die verhuerrer sijnnen kuer hebben VIII daeghen lanck daernae, of hyt den huerman corten wil ende laeten voer alsulliken prijs van stuvers voer den gulden in elliken jaer, daer die hueren gheschiet, als voer gheruert staet, mit voerwarden dat die huerman gheenen dryes breken en sal; ende oick diegheen, die dries heeff geloefft op te leveren, sel die opleveren in dit toecoemende jaer, indien hy die huer niet en hout.

15. Item alle voerwoerden, die gemaeckt sijn van huerwerre binnen of bueten, ende die huerwer geschiet is by current gelt, hoet oeck genoempt mach wesen, daer stuvers in genoempt sijn, te geven voer gout of sijlver, sellen te nyten wesen, in soe voele, alse mitter voerwoerden beswaert moechten wesen boeven ander corrent gelt van pachten boeven geroert, mer men sel dat goet gebrueken opten hueren in maenieren boeven gescreven, gelijck ander hueren sijn gemaeckt by currenten gelde, ende betaelen sullike niewer stuvers van jaer tot jaer, als boeven geruert is.

16. Item alle eerfpachten, uuytgeslegen nae den jaer van LXXXIII lestleden int landt in den Ghestichte buten enighe vrieheyden van steden, ende by den erfpacht niet en blieven, die sel men hoer getimmert gelden tot vier goeder mannen

1) Q: „die".
2) Q voegt hier in: „ende".

Digitized by Google

seggen, daer elcx aen beyden syden twee toe nemen sullen tot redilicken besceyedt, indieyen sys eens woerden; ende woerden syed niet eens, soe sel diegheene, die dat getimmert toebehoert, synen oerbor daermede moegen doen.

17. Item men sel voertaen gheen landen, erven ofte ander goede vercoepen, verpachten noch verhueren dan by sulk paeyment als daer nu geseet is; ende gheen current gelt in enyger brieven of anders te nemen.

18. Item alle huer van hueysen of van landen, die noich niet aengetast en is, sel of ende te niet wesen, ten waer dat die huerman die huer hauden wouden ende betaelen XX stuvers der niewer munten voer den Rijnsschen gulden ende desgelijck van anderen gelde; ende dat sal hy seggen binnen VIII (daegen) nae den pupplicatiën.

19. Item dat boedeloen van thalf toecoemende jaer, dat te Passchen ofte Mey naestcoemende verscienen sel, dat bedongen is by Rijnschen gulden current, sel men betaelen voer twee Rijnsschen gulden eenen Rijnschen gulden; ende voer twee Aernemsche gulden sel men geven VII$^1/_2$ stuver der nyewer munten; ende desgelijck in ander paymente nae advenandt.

20. Item alle timmerlueyden, metselaers ende dergelyken arbeytsvolck sullen moegen nemen voer huer dachhuer alsoe veel cromsterten, als sy van oudts plegen te nemen over twintich of over vijfentwintich jaeren.

21. Die herberge van eenre maeltijt II$^1/_2$ croemstaert.

CLXXI.

1. = CLVII. [1])
2. Die Cuelen houden V mergen.

CLXXII. [2])

Anno XLIX screeff onsen joncker van Gaesbeek aen den raet van Hollant ende vercrech, dat men screeff in des raets van Hollant register en(de) slaeper, dat die poerters van Wijck vry vvaeren soude voer alle Hollantsche tollen ende Zelant-

1) Hier wordt echter het jaar '94 genoemd, in CLVII het jaar '93.
2) Vgl. A. VI.

Digitized by Google

schen tollen mit hoeren goede te water ende te lande, daer [1]) die stadt preveleghiën van Wijck verbrant waeren oep die Arckpoert.

CLXXIII.

Anno LXXXVIII den IIII dach in October by Gisbert Dirckss. ende Dirck Janss., scepen, soe heefft Heinrick die Kemp verwillekoert op verbueren van sijn lijf (ende) [2]) goet, dat hy hefft of crigen mach, dat hy nummermer (mis)doen en sal noich doen misdoen onsen genaedigen heeren of sijn dienaers mit woerden noich mit weerken, mer wordt hy yerst gewondt, dat bewyselic is, mach hy hem weeren, dit heefft hy mede geswoeren, ende hy sal offeren twee pondt waskerssen, die een tot Amersffoert, die ander tot Wijck voer dat Heylige Sacrament. Indien hy brueckachtich wort gevonden, mach onsen ghenadigen heer aen sijn lijf ende goet richten.

CLXXIV. *Van scepen hugen.*

1. Item men sel die scepen geven van huegen sonder segelen een oudt bottken.
2. Item die borgers sellen geven die richters [3]) van eenen eygendom eenen oude Vleemschen.
3. Item soe wie over ordel dinckt, die verbuert soe veele hogen bannen, als daer scepen sijn.
4. Item van pandinge, van ontwaerringe, rueminge te byeden, inleydinge te doen ende dergelyken is men sculdich den rechter ende den scepen van ellike eenen botdrager.
5. Item van uuydtdoen van desen, daer [4]) altijt eenen hoegen ban aen hanget, half geldt.
6. Item die cleerck van teykenen.
7. Item die boede van die weet te doen.
8. Item want men yemant siert renten off tijlber haeff voer den raet, II botdraeger.

---

1) Q: „vaer".
2) Dit woord ontbreekt in Q.
3) Q voegt hier in: „geven".
4) Q voegt hier in: „verbuert men".

Digitized by Google

CLXXV.

1. = LXV art. 1,
2. = LXV art. 2.
3. = LXV art. 3.
4. = LXVI art. 2.
5. Item op die plichten, bekenninge ende willecoeren [1]) mach men panden sonder gehout te doen.

CLXXVI. = A. LXXII.

CLXXVII. = A. LIX.

CLXXVIII. [2]) *Van porter tot Wijck te werden.*

1. Item daer en sel niemant poerter woirden ende borgerscap aennemen, eer hy synen eedt doet, hy en sal beleggen binnen Wijck off boerge daervoer setten te beleggen XL gouden gulden; ende dat (sal) hem costen aen die stadt poerter te worden twee gouden postulaetssche gulden ende aen [3]) den burgemeisters en quaert wijns, die cleerick een mingelen van teykenen.

2. Item aldusdanigen poerter sel een half jaer te miensten poerter geweest hebben, eer men hem enyghen tolbrieff geven sel.

3. Item onsen poerters sijn tolvrie doer al Zeelandt ende Hollandt behalven te Leyden ende doer dat gansche sticht van Utrecht ende mede aen dat tolhuys tot Lopick. [4])

4. Item die poerter sel woerden, sel een vri man wesen ende nyemants eygen.

CLXXIX.

Anno XIIII ende XCV gaff bisschop Davidt der stadt van Wijck II vri merckten, die yersten op sunte-Jorisdach, die anderde den vierden dach voer sinte Jan te Midssoemer, ende dan is gevriede III dagen voer ende III daeghen nae; en coemen sy op heylighe daeghen, soe isset merckt op den naesten werkendach.

---

1) Q voegt hier in: „sijn".
2) Vgl. XLVI—XLVIII.
3) Q herhaalt de beide laatste woorden.
4) Lees: „Lobith".

Digitized by Google

CLXXX. [1])

1. Item besloeten tyden ghemeenlick is: van der Advent ons Heren totter Octaven toe van Derthienmis.

2. Item van den Sonnendach van Septuagesima, dat is, als men [2]) in die heilich kerck dat Allehuja leyt, tot Beloeken Paesschen.

3. Item van des Maenendaechs voer ons (Heren) Hemelvaert aen te rekenen totter Octaven van Pinxteren ende dieyen dach al.

4. Item van sinte-Peter ad Vincula tot Egidius abt die Oestmaendt uuydt, soe en pleech men geern dat recht laten beruesten.

CLXXXI. *Van leenrecht.*

1. [3]) Als een leenheer sijn leenmannen ther virscaeren daghet ende sijn vierscaeren maeckt mit oerdel der leenmannen nae den keyserrecht, ende die leenheere yemant toesprect mit leenrecht, dat enich van synen mannen dat goet, dat sy van haren leenheer hauden, verbuert sullen hebben; soe sel men hem daer eysschen ende verdaegen als van dien dagen over twe ende vertich daegen ter goeder tijt voermiddage daer te wesen ende hem te verantwoerden van alsulliker claegen ende aentaelen, als die leenheer op hem te seggen heefft. Ende soe sel men dengenen, die men aenspreckt, een weet doen mit een van des leenheeren huysgesin ende mit twee eerbaer sijnre mannen van leen, als dat met recht ende mit oerdel gesloeten sel wesen. Ende als dan die naesten rechtdach coemt ende die virscaer gemaeckt is nae den keyserrecht mit den leenmannen, soe sel die leenheer eysschen dien man, die daer verdaget is, ende seggen hem sijn brueken aen, daer hy dat goet mede verbuert heefft. Ende en coemt hy dan niet en(de) eyssce niet voert by staende vierscaren ende by clijmmender sonnen, soe is hy boetsculdich, ende gheven een van den leenmannen dat oerdel onder.

Vonnis wijst: „dat hy boetsculdich is".

---

1) Hiertusschen volgen in Q lijsten van nieuw aangenomen poorters.

2) Q voegt hier in: „dat".

3) Vgl. Verslagen en Mededeelingen, Deel I blz. 251 en 252.

Digitized by Google

Soe geefft men een van den leenmannen dat oerdel, hoe groet, dat die boetten wesen sullen.

Vonnis wijst: „X scellinge, een keyserce scildt voer XX scellinge gerekent".

Aldus sijn die drie rechtdaegen ellike boet eenen halven keysersce scielt, ende den vierden utersten ende tastighen [1]) dach. Ende coemt hy dan niet voert, soe verbuert hy X pondt, eenen keysersce schielt voer een pondt gerekent.

Desgelijck waer dat saeke, dat daer twee leenmannen, die een teghen den anderen, mit recht voer hoeren leenheere spreken wouden om goet te winnen, dat men van dieen leenheer haudt, ende sy gheëyst ende verdaeget waeren, ende of die man, die aengesproeken wart, int rechte tot elliken daghe niet voert en quame, soe verbuert hy die boete cleyn ende groet, als voerseit staet, das is te weten: die cleyn boete X sceillinge, die groete X pondt.

Dese voerseyde boeten ende brueken sijn gewijst ende betaeldt int hoff van Hollandt voer mijn joncker van Gaesbeeck tot Geervliet, voer den heere van Wassenaer, voer Willem van Naeltwijck, voer heer Heinrick van Croenenborch int hoff van Loenen ende in voele andere hoeven ende vierscaeren van den keyserliken leenrecht.

2. *Die costen hoert men te verburgen.* — Ic vraeghe u eens oerdels, alsoe die costen ende boeten aen der vierscaere voer den leenheer verboercht sijn, hoe men die costen sculdich is te groeten. Ende gemachtich seydt van des leenheeren weghen: „dattet doen sullen twee des heeren leenmannen by hoeren eede, dat men wysen sal tweescat aen geelde ende vierscat aen pandt, daer men reet gelt of maeken mach by der leenmannen eede, die dat besoeke ghedaen hebben, by raede der leenmannen".

Vonnis wijst: „dat men den cost inwinnen sal tweescat aen geelde, ende vierscat aen pande".

Ic vrage u eens oerdels, nae der keyserrecht: „binnen hoe lange dat men die cost inwinnen ende uuytreyken sal".

Ende ic segge: „dattet wesen sal over dweersnacht uuyt des sacwoude ende borge gereeste goede, want sy tijts ghenoech ghehadt hebben hem te beraeden om te voldoen".

Des vraghe ic u dat oerdel.

---

1) Sic.

Digitized by Google

Vonnis wijst: „dat men die cost inwinnen sal over dwaersnachtrecht van leen".

3. „Joncker van Gaesbeec als leenheer, ist u lief, dat wy Jan Peter Claess. wat seggen over plecht, oft ons met oerdelen bedinckt ende bewijst. Waer jae [1]), soe begeere wy ende seggen, dat wy met recht dit oerdel van den besoeck ende bevvraegen, dat wy van desen leenrecht ende oerdel bevraeget hebben, nae den keyserrecht niet sculdich en sijn te wesen, ghy en sult ons onsen uuytgeleyden cost ende ander aencleving van costen, die daertoe gevallen sijn ende wy ghedaen hebben, uuytreyken ende betaelen [2]); want niemant met ons van uwer weghen noich van den partiën mede gewest en hebben om onsen cost te verleggen, als men sculdich was the doen mit recht. Ende des begeren wy ens oerdels der leenmannen, want wy selve niet sculdich en sijn te gelden".

Sy wysen: „dat men hem sculdich is te betaelen haerren behoerliken cost, daerom ghedaen".

4. Een man, die dinget in sijnre dingtaele een ruym rekeninge voer dat oerdel, die macht beroepen, ist dat hem dat oerdel tegensgaet. Ende hy sal nederleggen daerop een mijngelen wijns aen geldt, ende hy sal seggen: „dat oerdel, dat Jan of Claes daer gewesen heeft, is een onrecht oerdel, ende dat beroep ic voer een hoger hoff ende een meerre heer". Ende die scout of die leenheer is sculdich haerre beyder wedde op te nemen, ende die partiën sal hy verdragen ten naesten rechtdach voer onsen heer van Utrecht. [3])

---

1) Q: „jaet".
2) Q. herhaalt hier: „sult".
3) Hierachter volgen in Q nog eenige niet opgenomene stukken.

Digitized by Google

Digitized by Google

C. VERSCHILLENDE ORDONNANTIEN EN USANTIEN.

I.[1]) *Copia van die fundaci tot Wijck in dat gasthuys, van woert tot wort all eens spreckende mijt dat originael etc.*

In die eere ons liefs Heeren Jhesu Christi, Marie sinre gebenedider moeder, ende sunte Ewouts, die een patroen is des gasthuys tot Wijck, om begeerten wijll ons liefs heren van Apcoude ende van Duersteden, is geordineert een regiment ende ordinanci des gasthuys tot Wijck, nae maniren regiments ende ordinanciën van anderen wael geregierden ende ordineerden gasthuyssen, welck regiment ende ordinanci ons lieve heer van Apcaude ende van Duersteden voerscreven wil, dat in ewighen gehauden werde gehelicken ende ongebroken tot zalichiet sijnre zielen, sijnre vrauwen ende all hoere kijnderen ende ouders ende naecomelinghen, in allen punten ende manyren, hyernae bescreven.

1. Item in den eersten sellen daer zijn twee gasthuysmeysters, dyen men kendt van reckelicken leven ende goeder conscienciën, mijn hebbende totten armen ende orbaer des gasthuys, welck men niet versetten en sal, tenwaer by kenlicken hijnder, datter gasthuys off dye arme aff hadden, off by sterften; ende dan sal men eenen goeden anderen man kiesen in des affgaenden stadt by rade ons liefs heren van Apcoude ende sijnre gemeenre gerechtslude tot Wijck.

2. Item by rade ons liefs heren van Apcoude ende der ghemeenre gerichtslude tot Wijck sellen stedelick twe van den scepenen den tween gasthuysmeysters tot enen hulpe by-

1) Dit stuk is ontleend aan S.

Digitized by Google

geset warden, by welcker tweer scepenen rade die gasthuysmeysters doen ende laten sullen alle zaken, dye den gasthuyse toehoeren ende hem te doen bevolen sijn, ten waeren sonderlinghe lastelicke saken, welck sy trecken sellen aen den heer van Apcaude ende sijnnen gemeennen gerichtsluden. Ende dese scepen sellen twee jaer lanck in desen bewijnde (bliven), ende van den tween sal jaerlicx een affgaen ende, in der tijt als die nyewe scepen gecoren sijn, by hoere eede ende conscienci keysen enen anderen van den scepenen, ghelickerwijs als men jaerlix die borgermeisters off ende aen pleghet te setten.

3. Item soe sullen in den gasthuyse een off twee verwaertsluden woennachtich sijn, dye men kent reckelick ende conscienciose the sijn, ende mijn the hebben totten armen, welck men ontfangen ende aennemen sal by rade ons liefs heren van Apcoude ende sijns gemeens gerichts tot Wijck ende der tweer gasthuysmeysteren ende nyet om eymants bede wille, ten waer kenlick orbaer des gasthuys ende der armer luyden.

4. Item soe sel men die verwaersluyden, die in den gasthuys woenachtich sellen zijn, altoes een jaer voelcomelicken besueken ende ondervinden, off sy ten diens(t) des gasthuys, die hiernae bescreven staet, nut ende orbaerlick sijn, eer men se ontfaenckt tot stedighen dienst. Als(t) jaer omgecomen is, hebben zy begheert in den gasthuyse haren dijnst te doen, als hiernae bescreven staet, ende dunckt den gasthuysmeysters nut ende bequaem te sijn tgasthuyse ende den armen luden, soe sal men se ontfangen eendrachtelick tot stedigen dienst ende verwaersluyden des gasthuys, als voerscreven is.

5. Item soe sal men die verwaersluden, dye men aldus in den gasthuys [1]) ontfaengen heft, niet ontsetten om yemants vermaken ende aenbrengen, tenwaer dat zy openbaerlick bruclic gevonden worden van der gasthuysmeysters ende van den tween scepenen. Ende dye ontsettinge sal wesen by goetduncken ons liefs heren van Apcoude voergenoemd sijns gemeens gerichts tot Wijck, ende dat sal men hem te mijnsten een vierdel jaers te voeren laten weten, eer men se ontsetten sal, opdat hy hem te tyde voersien moeghen.

6. Item soe sellen die gasthuysmeysters by rade der tweer

---

1) S. herhaalt hier: „aldus".

Digitized by Google

scepen alsulcken dienstboden in den gasthuys hueren om een seker loen, nae dien sy kennen, dat orbaer sy ende men van noede niet on(t)beren en mach. Ende een yegelick van dien dijnstboden sal synen dienst doen nae beveel der verwaersluyden van den gasthuysen by goetduncken der gasthuysmeysters. Oeck sal een yegelick van den boden den anderen een onderstant ende beholpe sijn in den dienst, nae dien dat hem bevoelen wart van den verwaersluyden des gasthuys.

7. Item waer oeck dat zaeck, dat enich mensche den gasthuyse dienen waude puerlick om Goits will, die sal men oeek eerst the minsten een jaer te voeren bezueken, eer men se tot stedigher dienst ontfangen zal. Ende teinden den jaer, worden sy bequaem ten dienst ghevonden, soe sel men se ontfangen tot stedighen dienst by rade des gemeens gericht tot Wijck ende der twee gasthuysmeisters. Oeck en sal men sulcke ontfangen boden nyet orloff geven dan by rade ons lieffs heren van Apcouden ende goetduncken des gemeens gericht tot Wijck mijt den tween gasthuysmeysters.

8. Item soe sellen dye gasthuysmeysters mitten tween scepen by rade ons liefs heren van Apcaude setten enen rentmeister, die verwaeren ende opboeren sal alle renten, die den gasthuys toebehoeren, om een besceyden loen in der maniren hiernae bescreven.

9. Item ten eerste soe sal dese selve rentmester dye renten, die hy opbuert, rechtevoert alse hy se ontvangen heft, tot elcker tijt overleveren bescreven den priester, die dat gasthuys verwaert, off enigen andere relicke persoen, die daertoe geset waert van den gasthuysmeysters ende der tweer scepen by rade ons liefs heren van Apcoude.

10. Item soe sal dese selven rentmeyster een sedel neme van denghenen, dien hy die renten overlevert, van den gelde, dat van hem ontfangen wort.

11. Item soe sal dese selve rentmeister toe tween tyden binnen elcke jaer rekeninghe ende bewysinge doen van allen goede, dat sijnre rentmeysterscap bevolen is: ten eersten tyde bijnnen den eersten XIIII daghen nae Paessdach, ten anderen tyde XIIII daghen nae sunte-Victoersdach, onsen lieven heren van Apcoude off dengeennen, dienre van ons liefs heren wegen van Apcaude toe geset woert, in tegenwoerdicheit desghenen, die hy die renten overgelevert heft, der gasthuysmeisters ende der tweer scepen voerscreven.

Digitized by Google

12. Item soe en sal dese selve rentmeister gheen afterstal in sijnre rekeninghe overleveren, hy en weet volcomelick ende claerlick te bewisen, dat by synen schulden noch versuemen nyet gescheyt en is.

13. Item soe sal dese selve rentmeister, wanneer dat enich van des gasthuys goeden nut is verhuert off vercoft, dat laten weten den gasthuysmeysters ende den tween scepen, die dat in elcker tijt van sheren wegen van Apcoude bevolen is, dat zy daerby comen die goede the vercopen off te verhueren, ende hem rechtevoert een cedel overgeven, om hoevoel enich goet vercoft off verhuert is, by wat jaeren, by wat gelde, by welcke rasoen ende hoevoel treeckgelts daerop uutgegeven is. Ende ommer sal die rentmeyster daertoe sien, dat by synen schulden ende versuemen gheen goet ledich en blive legghen. Ende soe wat goet hy verhuert, dat zal hy verhueren goede sekeren pachteren, daer hy den pacht off crigen mach, by rade ende goetduncken der gasthuysmeysters ende tweer scepenen, als voerscreven is, off by denghenen, daer hem van sheren wegen van Apcoude bi bevolen wert te verhueren.

14. Item soe sal daer wesen een rentboeck, in welcken men scriven sal al erffnisse ende goede, die den gasthuys toehoeren ende oeck naemaels toecomen sullen, welck rentboeck ende ander briven van erve off van goede, dat den gasthuys toehoert, men sluten sal tsamen in eenre kijsten mit drien verscheyden scloten: dat een van den scloten sal wesen in bewaernisse desgheens, die die renten van den rentmeister des gasthuys ontfanckt; dat ander sclot sal wesen in bewaernissen der gasthuysmeisters; dat derde sclot sellen bewaeren die twee scepen.

15. Item soe sal oeck denghenen, die den renten van den rentmeister des gasthuys ontfanckt, jaerlix rekeninghe doen tot tween tyden voerscreven den heer van Apcoude off denghenen, diere van ons liefs heren wegen van Apcoude toe geset wert, in teghenwoerdicheit der gasthuysmeysters, der tweer scepenen ende des verwaertsman van den gasthuyse, van alle den gelde, dat hy van den rentmeister ontfangen heft ende voert uutgegeven heft ten orbaer van (den) gasthuys. Ende soe wat hy uutgheeft by somme boven enen gulden, dat sal hy scriven tot elcken tyde waerom hyt uutgheeft, ende by wien hyt uutgheeft. Mer wat hy dagelicx

Digitized by Google

uutghevet beneden enen gulden, dat sal hy aen percelen particulen elck bysonder scriven ende rekenen dat des Saterdages bijnnen elcker weken the minsten by enen van den gasthuysmeisters ende der verwaersman van den gasthuyse tot enre summe.

16. Item soe wat cleynre waer men dagelix in den gasthuse besighen ende behoeven sal, dat sallen die verwaerslude, die in den gasthuse woenen, copen ende hoeren bode doen copen, nae dien dat den armen ende den gesijn int gasthuys nuut ende orbaerlick is.

17. Item waer men by somme copen sal jaerlix tot orbaer des gasthuys, als broet, coern, wintervleysch, droghe off gesouten vissche, brant ende al desgelick, dat sellen die gasthuysmeysters, die twee scepen mit den verwaersman des gasthuys bewaren, dat the tyde gedaen waert sonder enich vertreck ende versuemen; ende dat sellen sy doen by rade ende goetduncken desghenen, die die renten van den rentmeyster des gasthuys ontfanckt.

18. Item als enich van den gasthuysmeysteren off van den tween scepenen voerseit off oeck die verwaertsman van den gasthuyse buten der poerten van Wijck reysen om oerbaer ende nutscap des gasthuys, soe sal hem dat gasthuys hoeren cost quiten, in dier tijt, sy uut sijn, off zy dat begeren.

19. *In aldusdanigher maniren naebescreven sal men die zieken in den gasthuyse tot Wijck ontfangen ende bewaeren.* — Item in den eersten soe en sal men gheen zieken ontfangen in den gasthuse tensy by consent ende wil der tweer gasthuysmeysteren of ten minsten des eens, off si neit beyde tegenwoerdich waeren.

20. Item men sal gheen lude in den gasthuys in dat ziechuys ontfangen, sy en sijn alsoe kranck off alsoe audt, dat sy van kranchieden off van ouderdom by hem selven nyet gaen en mochten.

21. Item men sal oeck gheen onvroede luyde ende bijster hoere sijnnen in den gasthuse ontfanghen, omdat al die ander sieken daer nyet mede belaen en woerden. Mer worden alsulcke onvrode menschen ontfangen overmits zuucten, daer sy mede belast sijn ende gheen onderstaen en hebben van natuerlicken magen, dye sal men buten den gasthuse ende gemeenscap der zieken bewaeren, alsoe als dat den gasthuysmeysters ende den tween scepenen dunck, dat orbaerlicste is.

Digitized by Google

22. Item wanneer men die zieken in den gasthuse ontfanckt, soe sal men se sonder middel int ziechuys leyden ende helpen se te bedde; ende haer cleyder sal men in bewaernisseu hauden in een scrine of een kijst off op een recke, ende men en sal se hem nyet wedergeven, tenwaer dat zy van den zuucten opquaemen ende moechten by hem selven gaen; ende dan sel men hem orloff gheven. Ende men zal nyet van hem eyschen enich natuerlick loen off goetdoen, al waert zaeck, dat men vernaem dat sy eyghen goet hadden. Mer wouwen sy uut hoer selven ongemaent den gasthuse off den boden in den gasthuse enich goet doen, dat moch men ontfangen, off men woude.

23. Item waer oeck dat zake, dat yemant, hem vensende zieck te wesen ende worde nyet ziecker, met sulcker gevenstheit in den gasthuys ontvanghen, off oeck dat enich van den zieken van sijnre zuucten ontquaemen ende daerenboven met gevenstheyden wauden in den bedde bliven leggen, dat zellen die verwaersluede des gasthuys ende die boden, die die zieken havenen, listelick ondervinden; want der gesonder ende der zieken wesen en staet nyet op eenre maniren, al moech een wijll tijts in ghevensticheden bliven. Ende teerst dat men aen enich van den zieken verneemt, dat sal men den gasthuysmeysters laten weten, ende die sellen se orloff geven ende niet boven enen nacht in den gasthuys laten blyven.

24. Item soe sal men die zieken, die in den gasthuyse voerscreven bedvast leggen, al haer behoeff doen van al dat zy behoeven ende begheren, nae dien dat hem van noede is nae haere zuucten: van eten, van drincken, in havenissen als in heffen ende legghen, in stoven, in baden ende in anderen gelicken zaken, die die arme nae haere zuucten behoeffelick zijn. Ende soe wat dienst men desen armen zieken doet, dat sal men hem mindelick ende goedertierlick doen sonder enich wederseggen mit alre bereytheyt, gelick of men Christum onsen lieven Heer selver hantierden, want wat men den armen doet, dat doet men Christo selver.

25. Item soe sellen die verwaertslueden van den gasthuse altoes sonderlinghe sorghe dragen op die arme ellendighe zieken, die the vanden ende besyen, wat hem noede is enen yegelicken nae sijnre crancheyt ende zuucten. Ende sellen selver ommer te minsten des morghens, als sy eerst opstaen, als sy vroemisse gehoert hebben, des moergens eer sy gaen

Digitized by Google

eten, ende als sy gheten hebben, te verspertiede, eer si haer aven(t)mael doen, eer sy slapen gaen, ganghen totten zieken om te besien wat hem noet is; ende dat sellen sy hem doen off haeren boden, die sy onder haer hebben, truwelick bevelen te doen sonder enich vertreck off belet van enighen anderen [1]) werck.

26. Item soe sal daer van den dienstboden slapen des snachts in den ziechuys om die zieke bet waer te nemen.

27. Item ist zaecke, dat enich van den zieken alsoe cranck woerde, dat men se moet waken, dye wake sellen die dienstboden onder hem bewaeren, een yegelick zynen tijt by geboerten in der waken te verwaeren.

28. Item soe sellen oeck die verwaertslude des gasthuys dergheenre, die die wacht gebuert, een onderstaent wesen ende bewaeren die wake des avonts off des smorgens twee uren ofte drie lanck. Ende in diere tijt sal dieghenen, die die wake gebuert, rusten. Ende eer die moeder off die verwaersman des gasthuys slapen gaen, sellen sy die mecht wecken ende laten se by die zieken comen, eer sy daeroff gaen, ende bevelen haer, dat zy die ziecken trouwelick bewaeren, ende dat zy haer toespreken, off zij haer te doen hadden.

29. Item off enich van den zieken hem bereyt te sterven, soe sal diegheenre, die die wake verwaert, die verwaertsluede des gasthuys opweken ende hem seggen, dat sy by hem comen ende helpen die zieken sien behoeff doen.

30. Item als daer yemant van den zieken gestorven is, die sal men baren(t) buten ziechuys voer tchoer van der cappellen ende setten een licht tenden die baer. Ende ist nacht ende oeck anders nyemant van den zieken die wakinghe behoeft, soe sellen sy gemeentlick op haer rust gaen ende laten den doden in bewaernisse ons Heren Jhesu Christi.

31. Item daernae sal die verwaertsman des gasthuys metten gasthuysmeysters ende mitten gebueren gaen ende overlueden den doden ende bestaeden dat graft te graven ende dootkijst the maken op des gasthuys cost.

32. Item daernae tot bequaemste tyden sellen dye gasthuysmeysters ende die verwaertsman des gasthuys dat lijck the kercken draghen mit haeren gebueren ende begaen dat, gelick

---

1) S: „ander anderen".

Digitized by Google

off haer naetuerlick maech had gewest, ende vier kerssen sal men overt lick bernen. Ende men sal nyet meer dan die eerste beganckenisse vant gasthuys wegen nae doen.

33. Item wanneer yemant stervet in den gasthuyse gastgewise, soe wat goet hy afterlaet bijnnen den gasthuse off binnen der heerscappen des heren van Apcoude ende van Duersteden, dat sellen die gasthuysmeysters aenvatten tot behoeff des gasthuys, off sy natuerlick erffnamen waeren. Mer waer dat sake, dat die dode mensche alsoe kenlick arm erfnamen afterlyet, dat sy broetgaenck off in kenliker armoeden stonden, soe moegen die gasthuysmeysters by rade des heren van Apcoude ende des ghemeen gerichts tot Wijck die armen erffgenamen geven dat goet, geheel off halff off soevoel als hem ghemeenlick goet dunck, nae voelheyt off luttelheyt des goits ende noet der armen erffgenamen.

34. Item soe sellen die verwaertsluden ende een yegelijck van (den) dienstboden, dye dye siecken verwaeren, niet eten noch slapen gaen die zieken sijn ten eersten volcomelick ende temelick bewaerdt.

35. Item soe sellen in den gasthuse stedelick wesen twee offte drie pelssen ende twee off drie paer geviltter schoen, welck dieghenen besinghen sellen, die die zieken waken ende havenen.

36. Item soe sal men altoes vuer hebben int ziechuys, als noet is.

37. Item soe sal men een lampe voer choer bernende hauden, als die ziecken kranck zijn.

38. Item soe sal die priester, die in den gasthuyse geprovent is, des Sonnendaghes, als hy misse doet, maken wiwater ende bewiën daermede dye siecken ende voert die ander luede, die daer mijsse sijn comen hoeren. Ende sel oeck desselve Sonnendaghes in sijnre misse bysonder bidden ende tselff vermanen te bidden voer dieghenen, dient gasthuys gesticht ende gerent hebben, als voer den heer van Apcoude, heren Willem, ende vrouwen Marien van Waeylkoert, vrauwe van Apcoude ende van Duersteden, ende al hoer kijnder ende ouders, ende oeck voer diegenen, diet gasthuys kenlick verbeteren mit rede goede, als mit bedden ende mit anderen cleynnoet.

39. Item soe sal dieselve priester den ziecken een onderstaent wesen ende dagelix tot hem gaen om te besien, off sy geregiert ende gehavent waerden nae allen voerscreven punten, ende spreken hem oeck toe mit trosteliken woerden.

Digitized by Google

40. *In der manieren naebescreven sal men die arme luden ontfangen, die gastgewyse in den gasthuyse comen.* — Item in den eersten sellen die verwaertslueden des gasthuys gheen gast harbergen boven enen nacht in elcker weeck, ten waer dat zake, dat die gast belet worden van groten kenlicken onweder; soe moecht men se enen nacht off twee te langer herbergen, alsoe veer als sy nyet worden verdreven van toecomende gasten, alsoe datter gebreck van beddinghe waer, dat men se nyet tsamen geharbergen en conde. Ende als dat geschiet, soe verdriven die toecomende gast die ander, die men enen nacht geherbercht heft.

41. Item soe en sal men gheen gast ontfangen in den gasthuese, ten sijn kenlicke arm luede ende (die) van kenlicken gebreck van ghesontheyden haers lichaems, gheen arbyet moegen doen, off ander eerbaer luede, dat gheen truants en sijn. Mer al dieghene, die openbaer wandelaer sijn ende op hoer boeverie ende truantscap der wijffve, die hem naevolgen, hem selven ledich hauden, diere en sal men gheen herbergen, weder winters off somers, tenwaer ter uterster noet, dat sy mijt zuucten worden bevaen.

42. Item soe en sellen gheen arme luede, die int gasthuys warden geherberget, tot eene stont, dats des morgens off des avonts, drincken boven een mijngelen biers; en(de) wes sy daerboven drincken, dat sal zijn scerp bier. Ende waer oec dat zaeck, dat die arme nae dien tyde, dat sy geharberget waeren, buten ghingen ende droncken worden, die sel men hoer herberghe ontseggen ende wisen se buten den gasthuese om rusten will den anderen gasten.

43. Item men sal die gast all tsamen versceyden, die mans van den vrauwen, te slapen wisen, des winters van sunte-Mertijnsmisse tot Vastelavont toe voer die achtende ure ende tsomers van Vastelavont tsunte-Martinsdaghe toe voer die IX ure.

44. Item soe en sel men gheen vrauwen herbergen, die op haer uterste mijt kijnde gaet.

45. Item soe en sellen die gast gheen licht binnent tghetralijt te bed dragen, mer men sel hem tlijcht op die vloer setten, daer sy gemeenlick off moeghen sien.

46. Item oeck sal men die gast des morghens uutlaten by sconen dage, dat men voelcomelick enen penninck kennen mach.

Digitized by Google

47. Item des winters, als die gast bestijlt [1]) comen, sal me hem water wermen, daer sy hem in dwaen moegen, end goetelick ontfanghen, is mens van staden, ende maken he een goet vuer.

48. Item soe sal men den wandelbaer gasten, die in des maniren voerscreven gheherberget werden, versien van p taeisen ende scerp biers genoich. Ende waer yemant van he allen, die gebreck broets hadde, ende sijn broet nyet verc en hadde, die sal men geven alsoe voel rogghenbroets, a hy tot enen mael eten mach.

49. Item soe en sal men gheen proveniers in den gasthu ontfangen, tensy by rade ons liefs heren van Apcoude en sijnre gemeenre gerichtsluede ende der gasthuysmeysters; e soe wat proveniere aldus ontfangen wert, die sel alsulck dienst int gasthuys doen, als hem die gasthuysmeisters en die twee scepen bevelen te doen, ghelijck off hy een gehu knape waer, te dinnen om een bescheyden loon. Ende sal oeck nyet meer wilts binnen den gasthuese hebben d een gehuert bode van den gasthuese. Ende waer dat zak dese selve provenier nyet vreesaemlick binnen den gasthu leven en waude mitten gasten ende den gesijnde van de gasthuese, daer sellen [2]) hem dye gasthuysmeisters mit twee scepen aff berispen tot twee tyden verscheyden; en wil hy hem niet daerenboven beteren, soe sellen hem d gasthuysmeysteren by rade ons liefs heren van Apcoude en sijns gemeens gerichts tot Wijck uutsetten met sulcke goed als hy int gasthuys bracht, in sulcker maten datter(t) gasth in genen scaede by en blivet nae taxeringe der tweer gas huysmeysteren ende der gemeenre gerichtsluede tot Wijck welck goet die gasthuysmeisters in sullen hauden van d goede, dat hy int gasthuys bracht; al arghelijst buten ges

50. Item soe sellen die gasthuysmeisters of te minsten e van hem beyden comen dagelix in den gasthuese om t besien, off die gast ende ander arm luede gehavent ende o fanghen werden, als voerscreven is; daer sellen zy die v waersluede des gasthuys ende die ander boden in bericht goedertierlick.

51. Item soe sellen die gasthuysmeysters oeck verwaer

1) Sic.
2) S: „sel men".

Digitized by Google

Onser-Vrauwen-cappelle, staenden opten dijck by Duersteden. Ende dat goed, dat jaerlix van offerhanden incoempt, met alsulcken renten als die cappelle heeft, dat sellen zy verwaeren ende opboeren in gewoentlicker maniren, ende die cappelle daeraff in reke houden. Ende dat daerboven jaerlix overloept, dat sellen zy leveren tot twee tyden binnen elcke jaer, als binnen die eerste weke nae Paesdach ende binnen die eerste weecken nae sunte-Bavendach, denghenen, die die renten van den rentmeister des gasthuys ontfanckt, tot behoeff des gasthuys ende der armer lueden.

52. Item soe sal men die Lasarusche menschen, die woenachtich sellen wesen by Onser-Vrauwen-cappelle voerscreven beneden dijcks, jaerlix uutten gasthuese voerscreven voersien in behoerlicker noettorften van brande, van licht ende van pottaedsen, ende oeck van anderen saken, off sy ter uterster noet van zuucten quamen, soedat sy selver niet wanderen en moechten hoer broet the bidden.

53. Item soe sal men dat huys hauden in reeck ende orbaerlicker tijmmeringhen, die men van noet niet onberen en mach. Ende als men daer enich nyewe werck tijmmeren sal, dat sal men doen by orloff ons lieffs heren van Apcoude, by rade der gasthuysmeysters ende des gemeen gerichts tot Wijck.

54. Item soe sal men tgasthuys voerscreven regieren ende in gotterlicker eerbaerheyden [1]) verwaeren in allen punten voerbescreven. Ende soe wat goede dat daer jaerlix overloept, dat sal dyeghene, die die renten van den rentmeyster des gasthuys ontfanckt, by rade ende medehuelpe der tweer gasthuysmeisters deylen onder arme scemel huyssijtten, dye onder onsen lieven heere van Apcoude gesetten sijn, een eygelicken te geven nae sijnre armoeden ende belastheyt van kijnderen, in alsulcke ondersceyt als hem aldernutste dunckt wesen, die dat the deylen bevolen is, als in cledinghe, in scoenen, in brande, in gelde ende in ander noettorfficheyt desgelijck.

55. Item soe sal men oeck een enighelicken armen mensche, die daghelix coempt in den gasthuys om broet te bidden, gheven alle dage een stucke roggenbroets, alsoe grot dat hy daer bynae een maeltijt mede doen mach.

---

1) S: „eervoerheyden".

Digitized by Google

56. Item soe sal men jaerlix binnen den gasthuys doen copen XVI off XX vetter akervercken; ende wes men van dien speck binnen den gasthuyse nyet en verteert, dat sellen [1]) die drie persoen voerseit deylen onder den armen, geseten binnen den kerspel tot Wijck, enen eygelicken nae sijnre armoeden, tot twee tyden bijnnen elcken jaer, als in dye weke voer Corsdach ende in die heylighe weke voer Paesdach.

57. Item op een eygelick van desen twee tyden voerseit sal men bysonder tot elcker tijt backen twee mud weyts off roggen, ende geven dat oec bysonder den armen scamelen huyssitten binnen den kerspel tot Wijck.

58. Item op die camer bovent choer in den gasthuyse sellen staen twee bedsteden, daer men op ontfangen sal die terminarijs off ander priesters off rechkelicke [2]) mansperzoen, die daer harberghe begeeren, omdat zy nyet geern in gemeenscappen werkerluden in tavernen en waeren.

59. Item zoe sellen dese drie voerseide perzoenen een sonderlinge toeneyghijnge hebben tot den armen, die van oust woenachtich hebben geweest binnen den kerspel tot Wijck, hem vordelick ende behuelpelick te zijn bysonder in deser gijften ende karitaten voerseit.

Ende omdat alle dese voerscreven punten stedich ende vast sonder enich verminren tot ewighe daghen gehauden waerden, soe hebben wy, Wijllem, heer van Apcoude ende Duersteden. tot enen openbaeren waerachtighen getuechge onsen zegel aen desen brieff doen hangen. Ende want wy oeck wijllen ende begheren, dat dat gemeene gericht tot Wijck ende anders goede luede daertoe raden ende helpen, dat dese voerscreven ordinanci nae allen maniren voerscreven ghehauden warden onghebroken, soe hebben (wy) onsen ghemeenen gherichtsluede onser poerten tot Wijck bevolen desen bryeff mijt ons the bezegelen. Ende want wy Aelbert Stael, als een scout, Steven van Boechout ende Gijsbert Henrickz., als borgermeisters, ende wy Peter van Wijck Henrickz., Aernt die Wijt, Jan van Riebeeck, Henrick van Lebloen, Jan Gols, Jan Willemsz. ende Dirck Henrickz., als scepen der poerten van Wijck, kennen, dat alle dese voerscreven punten gescreven sijn uut beveel ons liefs heren van Apcoude

1) S: „sel men".
2) Sic.

Digitized by Google

ende van Duersteden, soe hebben wy om begheerten ende bevele ons liefs heren van Apcoude voerscreven onse zegelen tot waerachtigher kennissen aen desen bryeff oeck ghehangen. Ghegeven int jaer ons Heeren dusent vierhondert op sunte-Valentijnsdach martelaer.

II [1]). *Gildebrieff van der smeden gilde off sinte Loy.*

In den naam ons Heeren Jesu Christi ende Maria, der moeder Godts, ende ter eeren des heyligen confessoer ende bisschops sinte Loy, soo hebben begeert ende begeeren die ghemeene ghildebroeders, die daer hooren ende wesen sullen in der smeden gilde, ende dat te onderhouden in alle dese naebeschreven puncten, die hiernae beschreven sijn, opdat Godt ende die heylighe kercke ende die stadt van Wijck daerby geëert ende ghestercket mach wesen.

1. In den eersten sullen alle, dat gildebroeders sijn, gehouden wesen te houden ende te hebben een goet rug ende tuch ende twee goede ermschenen, die sijn eyghen sijn, tot behoeff der stadt van Wijck ende sijn lijff daermede te beschudden ende te bewaeren; ende soo dick als hy bevonden wort, dat hy des niet en hadde, sal hy verbeurt hebben een oort van een current gulden.

2. Ende noch soo sullen sy gehouden wesen te houden twee toerssen ende die altijt laeten draghen voer dat heylighe sacrament, ende als haer ommeganck is off eenighe generael processie.

3. Ende soo wie dit voorschreven gilde winnen sal, sal eerst burgher wesen, ende dan sal hy geven den auderman in der tijt, voordat hy dat gilde hebben ende bruyken sal, eenen gouden gulden van ghewichte off payment dier weerden. Ende een leerjonghen sal geven eenen halven gulden als voorschreven, ende dat al tot behoeff van sunte-Loyengilde om dat daermede in eeren te houden.

4. Ende voort waer dat saecke, dat daer eenighe gildebroeder storve, soo mach sijn outste soon dat gilde winnen ende houden met twee oude Vlaems; ende off daer eenigh gildebroeders soon dat gilde hebben off winnen woude by leven sijns vaders, sal dat mogen winnen met twee pont was.

---

1) Dit stuk is ontleend aan T.

Digitized by Google

5. Ende soo wat gildebroeder daer sterft, in dit voorschreven gilde wesende, sal men die broeders een weet laeten, ende dan daer mede te groeve comen; ende die niet en quame, verbeurden een oort van een oude Vlaems. Ende die gildebroeders sullen den dooden broeder begaen binnen sijn maerstont, ende dat sal den erffgenamen costen ses oude Vlaems.

6. Ende soo wes costen dat daer vallen sullen in dit voorschreven gilde, geordineert ende overcomen met die oudermans ende die gemeene gildebroeders, ofte dat meeste deel van dien, [1]) tot eer ende tot nutticheyt ofte prouffijt des voorschreven gilden, sullen die gildebroeders ghelijck betaelen sonder daer yemant teghen te segghen; ende dat sullen die oudermans van den onwillighen moghen laeten haelen met der stadt bode ende met haeren bode als verwonnen pande.

7. Ende soo wie metten hamer werckt off arbeyt silver, gout, yser, tin off coper off eenich metael, die sal gildebroeder wesen off binnen Wijck niet wercken. Ende oock en sal niemant veyl hebben, dat men hier binnen maecken can boven latnegelen, dan op ons mercktdach, hy en sal dat gilde hebben; ende dat byt verbeuren van een pont was, alsoo menichwerff als dat gebeurden, ende dat tot behoeff van sinte Loy.

8. Ende oock en sal niemant den anderen sijn knecht onderhueren off te werck stellen off synen jonghen dan by wil sijns meesters, daer hy mede werckt, by verbeuren van eenen gouden gulden van gewichte, halff tot der stadt behoeff ende halff tot des gilden behoeff.

9. Ende off eenich meester sijn knecht ofte sijn jonghen oorloff geven woude binnen sijn tijt buyten reden off recht, soo sal die meester ghehouden wesen den knecht sijn volle loon te geven, ende van synen jonghen scheyden tot tweer goeder mannen segghen. Ende off een knecht off jonghen scheyden van sijn meester binnen sijn tijt, die en sal hierbinnen niemant te werck stellen dan by wil sijns meesters, byt verbeuren van eene halve goude gulden als voorschreven.

10. Item noch als die gildebroeders gheboden worden van den oudermans met haeren bode om prouffijt des gildes off tot eenich begraeffenisse, ende dan niet en quame, verbeurden

---

1) T voegt hier in: „doen".

Digitized by Google

tot elcke reyse een oort van eenen ouden Vlaems; ende dat rechtevoort uuyt te haelen sonder daer yemants teghen te segghen.

11. Ende alle dat gildebroeders sijn, sullen op sinte-Loyendach teeren, daer sy den oudermans bestaet geeft, byt verbeuren van die maeltijt, ten waer saecke, dat sy buyten die mijl waeren ofte nootsaecken hadden.

12. Ende die leste gildebroeder sal bode wesen off een ander gildebroeder willighen, ter tijt toe dat daer een ander comt, diet gilde wint.

13. Ende wat gildebroeder dat wat doet ofte arbeyt op sinte-Loyendach, dat is opt verbeuren van een pont was.

Alle dinck sonder arghelist. Ende ommedat alle dese voorschreven saecken stedich ende in [1]) alre puncten ende articulen overstede ende vast sy, ende alle dinck onverbreeckelijck voltoghen (ende) naegegaen worde, soo hebbe wy, ghemeen gildebroeders voorschreven nu in der tijt, ghebeden den richter Peter die Roy ende Antonis van Riebeek ende Arent Hendrickss., burghemeesters in der tijt, ende die ghemeen schepenen ende raet der stadt van Wijck nu in der tijt desen brieff over ons ende onse naecomelinghen te willen beseghe(le)n met der stadt groote zegel, twelck wy, richter ende burghemeesters voorgenoemt, met goeden rypen rade ende welbedachten sinne ende by ghevollich die ghemeen schepenen ende raet door nutticheyt ende profijt onser stadt Wijck geerne ter bede van die gemeen broeders van sinte-Loyengilde ghedaen hebben, ende onse groote zeghel aen desen brieff ghehanghen int jaer ons Heeren duysent vijffhondert ende tweeëntwintich den derthienden dach van November.

Ende was beseghelt met stadts groote uuythanghende segel, ghedruckt in groenen wassche.

Augmentatie van den gildebrief van die van sinte Loy.

Wy, schoutet van weghen Coninclijcke Majesteyt, borghemeesteren, schepenen ende raet deser stede Wijck by Duerstadt, maecken kennelijck allen dengenen, die dese teghenwoordighe brieve sullen sien off hooren lesen, alsoo dat ons onderdanelijck te kennen gegeven is by den oudermans ende ghemeene

---

1) T: „stedicheyt".

Digitized by Google

gildebroederen van sinte-Loyengilde binnen Wijck, hoedat daghelijcx diversiteyt, onverstant, donckerheyt ende abusen vallen ende comen onder den gildebroeders in de interpretatie van haeren ouden gildebrieff, daer desen tegenwoordighen deur getransfixeert is, begeerende daeromme van ons hemluyden verlenicht ende gegost te werden eenen anderen brieff, deur den ouden getransfixeert, inhoudende dese naevolghende articulen ende poincten, soo. ist, dat wy, desen aengesien ende om alle twist ende onverstant te verhinderen ende te doen cesseren, by goeden ende rypen rade den voorschreven gildebroederen in meerderinghe van haere ordonnantie ende tot eere van sinte Loy ende den gilde geaggreert, geaddeert, gegost ende noch verlenicht hebben, aggreeren, adderen, gunnen ende noch verlenen midts desen dese naevolghende articulen ende poincten, omme die by huerluyden oock alsoo achtervolcht ende onverbreeckelijck onderhouden te werden.

1. In den eersten dat alle gildebroeders gehouden sullen wesen te comen op sinte-Loyendach ende des anderen daechs daernae in der zielmisse ter kercken ende ter offer, als dat behoort, ende beyde die daghen te comen teeren, daer se die oudermans bestaeyt hebben. Ende indien eenich gildebroeder niet en quamen teeren op den voorschreven daghen, sullen al evenwel gehouden wesen te betaelen haer maeltyden ende alle andere oncosten elcx sijn aenpart, die des anderen daechs gerekent werden, beheldelijck die buyten die myle is; die sal nechtans gehouden wesen alle die oncosten mede sijn aenpart te betaelen, maer sijn maeltijd niet.

2. Item soo wat gildebroeder geboden wert te comen ter kercken, ten offer ofte tot eenighe morghenspraecke, ende niet en comt, sal verbeuren telcke reyse een halve stuyver, tenwaere dat hy merckelijke oorsaecke hadde, die in sulcken gevalle gehouden wert oorloff te bidden aen een van de oudermans.

3. Item dat die oudermans in der tijt in allen processiën generalen haer toorsen selver sullen draghen, off eenen gildebroeder, bequamen en(de) gheschickt als hy, daertoe verwilligheh voor hem te draghen; ofte by faute van dien sal [1]) den ouderman, in ghebreecke bevonden, telckens verbeuren een pont was tot behoeff van den autaer.

1) T' voegt hier in: „men".

Digitized by Google

4. Item dat geene gildebroeder yemants wercken sal moghen, die een ander gildebroeder schuldig is, voor ende eer denselven gildebroeder voldaen ende verneucht sal sijn. Ende soo wyt daerover doet, als hem dat van des gilden weghe verboden is, sal telcke reyse verbeuren eenen gouden gulden, deen helft tot gerechts behoeff, ende dander helft tot des gildes behoeff.

5. Item dat niemant alhier binnen Wijck eenich gout off silver, yser, coper off tin off messen off yet, dat men int gilde maecken can, vercoopen off geen marckt mede houden, sonder op onse vrye ende gewoonlijcke mercktdaghen. Ende soo wie daerover doet, als hem dat van des gilden weghe verboden is, sal verbeuren telcke reyse een pont was, halff tot tgerechts behoeff ende halff totten altaers voorschreven behoeve.

6. Item off eenighe meesters uutter stadt voeren metter woon, ende verjaert ende verdaecht is, ende daernae wederomme alhier quame metter woon, die sal gehouden wesen borgherschap ende het gilde voorschreven wederomme op een nieuw te winnen, ghelijck of hy noyt gildebroeder en hadde gheweest.

7. Item ofter eenighe meesters waeren, die knechts ofte jonghers te wercke setten wouden, die in geene vrye ofte bemuerde stadt gheleert hadden, die sullen gehouden wesen het voorschreven gilde opnieuws te winnen, off zy noyt aent gilde geweest en hadden.

8. Item ofter eenich ghebreck bevonden worden onder tgilde, den voorschreven gilde aengaende, soo sal den auderman ghehouden wesen den bode bevel te doen om merghenspraeck te legghen. Ende indien den auderman daerinne onwillich bevonden worde, sal verbeuren een pont was telcke reyse, insghelijcks den bode. Ende waert saecke, dat den bode die wete niet een yeghelijck in sijn huys en dede, off een teycken daer setten, soo sal hy die boete selver oplegghen ende betaelen voor diegeen, die hy de wete alsoo niet ghedaen en hadde.

9. Item offer eenighe waeren, die in desen voorschreven gilde niet en sijn, ende van desen gildebroeders mergenspraeck begeerden, die sullen gehouden wesen den gilde daervan te geven een pont was.

10. Item soo wie in synen leven uut desen gilde gaet

Digitized by Google

ende begeeft, die sal ghehouden wesen tot des gilden behoeff te betaelen een pont was.

Sonder arch ofte list. Ende want wy desen voorschreven poincten ende articulen ende elckx van dien gheconfirmeert ende gheauctoriseert hebben, confirmeren ende auctoriseren by desen, willende, dat die selve articulen voortaen sullen onderhouden ende onverbreeckelijck geobserveert werden, hebben wy des toorconden deser stadt groot ende secreet segel beneden aen desen brieff uut doen hanghen. Gegeven int jaer ons Heeren, als men schreeff duysent vijffhondert seven ende vijftich opten XXII dach van Novembri.

Was onderteykent: T. de Wit. Ende met stadts groote segel, gedruckt in groenen wassche, besegelt, ende deur den ouden brieff ghetransfixeert.

III.[1]) *Articulen, versocht ende overgegeven by der stede van Wijck den XII^ten^ in Novembri XXVIII.*

1. In den iersten dat die Keiserlicke Majesteit die stadt van Wijck mit hueren borgeren ende ondersaten wil laten blyven, onderhouden ende confirmeren alle tgene derselver stadt is gegeven, bezegelt ende geconfirmeert van hueren zaligen heren ende vorsten.

2. Ten tweden den tol, die aldair dus lange te Wijck gelegen heft, dat denselfden tol voirtaen sel moegen blyven tot onderhoudinge ten huse van Duersteden ende der stadt van Wijck.

3. Ten derden noch dat men die leenen, die voortijts opten huse van Duersteden verzocht zijn geweest, dat dieselve voirtaen aldair versocht sullen werden.

4. Ten vierden noch sommige dorpen, die omtrent Wijck sijn gelegen, dat dieselve geordineert werden onder tgebiede van Duersteden ende Wijck als dat gericht van Wijck.

5. Ten vijften noch dat die Keyserlicke Majesteyt sijn munte wil leggen tot Wijck, soe sy daer by onse voirvorsten ende -heren geweest is, ende oick dair een goede gelegen plaetse ende husinge, dairtoe behorende, is.

6. Ten sesten soe dese voirscreven suppleanten ende huere voirvaderen doir trouwen dienst, die sy mit hueren heren

---

1) Dit stuk is ontleend aan R.

Digitized by Google

zaliger gedachten den landen van Bourgoengnen gedaen hebben, tolvry zijn ende varen mit hueren gueden doir Hollant, Zelant ende Vrieslant, dat sy voirt zoude moegen vercrygen dairboven [1]) tolvry der Keyserlicke Majesteyt landen, twelcke doch die Keyserlicke Majesteyt weynich bedragen soude, want dair een cleyn gemeent van borgeren sijn.

7. Ten sevensten dat die vier vicarii, die upten huse van der Horst gefundeert waren, ende nu gedestrueert is, dat dieselve geleyt moegen werden tot sint-Janskercke binnen Wijck.

8. Ten achsten dat [2]) binnen die myle omtrent Wijck upten dorpen gheen bier gebrouwen en sall werden.

9. Ten negensten dat die stadt van Wijck mit hueren borgeren ende ondersaten, mit hueren goeden ende landen, wair die gelegen sijn, vry blyven zullen van allen schulden, die de stadt van Utricht vortijts ende oick nu lestmael gemaict hebben tegens hueren heer.

10. Ten tiensten dat men die borgeren ende ondersaten voirseyt sal toelaten, dat sy sullen moegen manen ende mit recht bespreken die van Utricht van schulden, die zy schuldich sijn ende verzegelt hebben, wairvoir wy ons goet verset ende bygeset hebben onse gnadige here zelige bisschop Frederick.

11. Ten elfsten, dat die stadt ende gerichtsluden blyven sullen in hueren ambochten te geven, te setten ende weder te ontsetten, als stadt dienres, portiers, waeckmeysters, schoilmeysters ende coster.

12. Ten twaliften dat dat landtrecht voirtaen dair binnen Wijck gehouden mach werden, soealst dair in voirleden tyden gehouden is, soe alle husinge dairtoe sijn ende geordineert.

13. Ten dertiensten oick soe is in den capittel-generail geconsenteert, dat men die willigen omhouden [3]) sal, die staen opten Rijn ende Lambroecker weteringe, omme een lantpat aldaer te hebben, dat men mitten schuyten tusschen Utrecht ende Wijck varen soude moegen in corter tijt, twelck verbleven is overmits de oirloge, dat geen executie daerop gedaen is.

14. Ten veertiensten dat de Keyserlicke Majesteit soude

---

1) R: „dairbolven".
2) R voegt hier in: „men",
3) R: „ophouden".

Digitized by Google

willen gunnen ende geven der stadt van Wijck dat secretarius-ampt, dat doch cleyn ende weynich is.

15. Ten vijftiensten dat die rentmeyster van den goeden in den Nedersticht binnen Wijck ofte upten huse van Duersteden woenachtich wesen zall.

Ende dat die voirscreven grave van Hoichstraten by advyse van sommige van onse [1]) raede van de [2]) rekeninge in Hollant van onsen wegen ende onder onse beliefte upten voirseyden articulen geappointeert ende hemluden geaccordeert heft, te weten:

1. Upt eerste artikel, ruerende de confirmacie van huere privilegiën, dat wy dat privilegie der stede van Wijck, gegeven bi den here van Apcoude in den jare dertienhondert, ende naederhant geconfirmeert by bijsschop Roelof in den jare veertienhondert negen ende veertich ende dairnae bi den anderen bisschopen, hem confirmeren sullen, soevere zy dairoff duechdelick geüseert ende gebruyct hebben.

2. Upten tweesten ende vijften artikel, beruerende den [3]) tol ende munte etc., dat onse meninge nyet en es den tol ofte munte te verleggen, niettemin dat die voirseyde grave van Hoochstraten ons of onse zeer lieve ende zeer beminde vrou ende moey die eerstzhertochinne van Oistenrijck, hertochinne ende gravinne van Bourgoengnen etc., voir ons regente in onsen landen van Herwertsover, dairof zulck raepoirt doen souden, dat dieselve van Wijck reden souden hebben des tevreden te sijn.

3. Upten derden ende twalifste artikel, beruerende van den lenen ende lantrechte, dat wy dairinne ordineren sullen tot meeste commoditeyt van ons vasallen, steden ende ondersaten.

4. Up het achste van nyet te moegen brouwen upten dorpen die myle ontrent Wijck, dat men die van den dorpen, dair men brout, dairup eerst souden moeten hoeren.

5. Upt negenste, ruerende die ontlastinge van die van Wijck ende hueren goeden in den schulden, by die van Utricht gemaict, dat wy dairinne nyet ordineren en zullen tot achterdeel van den borgers van Wijck ofte hueren goeden, sonder henluden eerst ende alvoren dairup te horen.

---

1) D. w. z. van den keizer.
2) R: „ende".
3) R: „del".

Digitized by Google

6. Upten thienste van die van Utrecht te moghen manen ende mit recht aenspreken van schulden, die sy den borgeren ende undersaten van Wijck schuldich sijn ende versegelt hebben, dat wy dien van Utrecht, aenziende hoere grote schulden ende afterwesen ter causen van voirleden oirloge. geaccordeert hadden surceanci van der betalinge van den afterstellen voir den tijt van drie jaren.

7. Upt elfte, roerende het setten ende ontsetten van der stadt dieners, poirtiers, waichmeysters, schoilmeisters ende coster, dat wy den voirseyden van Wijck desen aengaende sullen laten volgen, des sy van outs gebruyct hebben, welverstaende, dat sy dairinne voirsien sullen van goeden luden, dairtoe nut ende ons bequaem sijnde.

8. Upt dertienste artikel, roerende den lantpat om mitter scuten tusschen Utrecht ende Wijck te mogen varen, dat wy tselve ter eerster vergaderinge van den Staten, stadt, steden ende landen van Utrecht, indien ons vermaent wert, geerne sullen doen proponeren, ende sulcke conclusie, als dan genomen sal werden, ter executie doen stellen.

9. Ende aengaende den anderen articulen, te weten den vierden, den sesten, den sevensten, den veertienste ende den vijftienste, upten welcken alhier niet geantwoirt en wert, dat die voirnoemde grave van Hoichstrate hemlüden ten selven wedergeleyt heft.

IV.[1])

Wy, burgermeesteren, scepenen ende raedt der stadt Wijck by Duersteden, maken kondt allen luden, dat op hudent datum des brieffs voor ons gekomen is Symon Yseren Hoefft, ende heefft aen ons versocht ende bevraecht dese naebescreven articulen, wadt dairaf geüseert werdt hier tot Wijck voerseit in den rechten.

1. Ten eersten: man ende wijff, in den echten staet tzamen levende, hebben kijnderen mit malkanderen, ende die moeder van den kijnderen sterfft, ende die vader blijfft int leven, of die vader momber blijfft van den kijnderen of anders? Is hem van ons, burgermeesters ende sceppenen, ten antwoert gegeven: dat de vader momber is van die kijnderen ende momber blijfft, ter tijt toe dat die vader geen ander wijff

1) Dit stuk is ontleend aan S.

Digitized by Google

ofte maget getrowt ende gekerckganckt en heefft, ende hem verandersaet en heefft.

2. Ten anderen: of dair eenich scholt gemaeckt were, gemaeckt staende huwelick, of die mombers die schult nijt en solde moete betalen van dat eygen goet, den mombers toebehorende, ende zijn echte wijff after gelaten hadde? Is hem ter antwoert gegeven: dat hy van den goede die schult als voergescreven betalen sal, mits dat hy dairaf responderen moet rekeninge et reliqua.

3. Ten derden: of dair gheen eygen goet achtergebleven en were, dair men die scult mede betalen mochte, of men alsdan die scult, die in staenden huwelick gemaeckt was, nyet betalen en solde van des vaders ofte moeders haer heerlick goet? Is hem ter antwoert gegeven: eerst sal men die schult betalen van den fruchten, die van dat heerlicken goet gecomen; mach dat nyet genoch dairvoor doen, soe mach men dat heerlicken goet verkopen, want die schult moet betalt wesen.

4. Ten vierden: of dair iemants wair, hetwair vader, moeder, kijndt of broeder, die eenen boedel antasten, ende hy genoeyt den boedel luttel of vele, al waert die weerde van eenen halven stuyver, dat men bewysen koste? Is hem ter antwoert gegeven: die in eenen boedel coempt ende genyet den boedel, hetsy luttel of veel, dat men bewysen koste, alst recht is, soe solde dietzelfde — die dat overkent worde, alst behoert — alle die sculden moeten betalen, die den boedel sculdich wair.

Allet dit voergescrevene is alhier by ons, burgermeesters ende sceppenen, recht ende usantie van doen binnen der stadt Wijck voerscreven. Ende want dan dit voerseide recht ende usantie is in der stadt Wijck by Duersteden, soe certificeren wy voer die gherechte waerheyt dat eenen iegelicken, ende hebben des toirconde der stadt secreet zegel, dat wy dagelicx ad causas gebruken, beneden op deser certificatie doen drucken. Gegeven int jair ons Heren dusent vijffhondert ende vijfftich opten twintichsten dach in Februario stilo communi.

V. [1]) *Accord tuschen de regierders deser stede ende deygenaers van de molens ende tgemael tot Wijck.*

Wy, schout, burgemeesters, schepenen ende raedt, out ende

1) Dit stuk is ontleend aan T.

Digitized by Google

nieuwe, der stede van Wijck by Duerstadt ter eenre, Anthonis van Suylen van Nievelt ende Fredrijck van Suylen van Nievelt midtsgaders Adriaen Hendricks. van Maseyck als proprietarissen van de molens ende tgemael tot Wijck ter andere syde, doen cont ende maecken kenlijcken allen dengenen, die dese onse teghenwoordighe brieven sullen sien ofte hooren lesen, hoedat wy omme te schouwen ende teviteren alle processen, questiën ende geschillen, die deser saecken beroerende tusschen ons parthyen hangende waeren ongedecideert voor den hove van Utrecht en mijn heeren van de reeckencamer in Hollant, ende die noch breeder hiervan rysen ende spruyten souden moghen, by vriendelijcke ende amicabile compositie, hierop gehoort ende gecommuniceert metten borghers ende inwooneers deser stede, die gecommitteerders van den capittele binnen Wijck ende den gedeputeerden van allen den huysluyden ende ondersaten, woonende in der vryheyt van Wijck, hebben geaccordeert ende geconsenteert, accorderen ende consenteren midts desen voor ons ende onse nacomers tot geryve van parthiën int malen tgraen ende cooren, dat op den voorschreven molens te maelen gebracht sal worden van den borgeren ende ondersaten, binnen Wijck ende in de vryheyt van dien woonende, dese naevolghende artyculen, hiernaer geïnsereert, luydende van woorde te woorde aldus:

1. Ten eersten dat die voorschrevene proprietarissen van de molens gehouden sullen wesen te doen maecken, stellen ende onderhouden sulcke getalle van molens, als sy behoeven sullen tottet gemael geheel van de stede ende vryheyt van Wijck.

2. Item sullen oock gehouden wesen tonderhouden een ofte twee karren ofte meer, alsoo dat sy dan borgheren ende inwoonders van Wijck daermede huer coorn tweemaels daechs ende wel ende geveuchlijck doen halen moghen ende wederom thuys brenghen.

3. Item sullen oock tot dese voorschrevene molens ende karren onderhouden alsulcke getal van peerden, dat den borgheren int malen huer cooren haestelijck ende wel gherijft moghen worden, alsoo dat sy hen dies niet en hebben te beclaghen.

4. Item sullen syluyden oock gehouden wesen in desen molens jaerlijcx ende eeuwelijck te houden goede ende rechtveerdighe schalen ende balancen met oprecht gheijckte wichte,

Digitized by Google

daerby sy van eenen ygelijcken, niemant uuytgesondert, die daer ter molen comen ofte heur coorn doen brenghen, ontfanghen sullen haer cooren, ende daerby wederom uuytleveren een yder haer meel ter behoorlijcker wichte, naerdat sy het sesthiende vath ofte deel daervan genomen sullen hebben.

5. Dan dat off yemant sijn coorn op den molens niet en wilde gheweghen hebben, dat hemluyden gheen gelooff gegeven en sal worden, indien sy haer coorn tot haeren huyse ofte elders wilde laten weghen, ende hemluyden beclaghen wilde haer wichte niet te hebben, behoudelijck haer mulfter altijt voor het stuyven opt schepel een vierendeel ponts ende niet leegher.

6. Item sullen daghelijcx, alst van noode wesen sal, houden staende op den voorscreven molens twee tonnen deen met weyten ende dander met rogghenmeel ende oock insgelijcx van boeckeweyt ende andere coorn, indien noot sy, by alsoo verre oft gebeurde, dat yemant, naerdat sijn coorn ghemalen waere, yet te cort quame, dat sulcx hem daermede ghesuppleert ende vergoet worde.

7. Ende indien yemant bevonden wert te veel te hebben, dat hem hetselve wederom by iuste wichte offgeteghen werde ende in tonnen ghedaen, opdat een yegelijck tsyne ghegeven werde, ende dat by den meulenaers niet meer behoeft geseyt te worden: „men cant altijt soo naude niet scheyden".

8. Ende wat coorn tot een halff mudde ende daeronder gebracht ofte gehaelt wort des morghens, sullen sy leveren wederom ten huyse van de borghers ende inwoonders voor die middach; ende dat van gelijcke coorn smiddaechs gehaelt ofte ghebrocht wort, des avonts; behoudelijck dat sy int haelen ende brenghen van desen coorn des winters hebben sullen thuer [1]) interval ofte respijt ses ofte acht uren ten hoochsten; welverstaende dat sy altijts den ondersaten, woonende in de vryheyt van Wijck, sullen voorthelpen metten aldereersten ende soo haestelijck als sy sullen moghen.

9. Item sullen die voorschreven proprietarissen, als sy de molens selffs doen malen, ofte haere pachters, als sy die verpacht sullen hebben, altijt staen ende responderen ofte verantwoorden voor tvermiste coorn ende voor tgunt, dat be-

---

1) T: „huer".

Digitized by Google

vonden sal worden, tsy by den knechts ofte anderen, boven trecht vant sesthiende vath voorschreven ontfanghen ende ghenomen te hebben.

10. Insghelijcx sullen sy responderen ende verantwoorden voor het vermiste ofte verdorven coorn, by haeren schult toegecomen, ende gehouden wesen te restitueren die weerde ende rechte pryse daervoor.

11. Item als yemant maut is doen malen, ofte dat die meulensteenen versch ghebilt sijn, ende dat van noode wesen sal eenich graen daernaer te malen, soo sullen die voorschreven molenaers aldaer bereyt hebben haer selffs coorn, ende dat al eerst malen, eer sy yemants anders malen.

12. Item alst ghebeurt, dat yemant comt omme te malen een braut mauts ofte een halff hoet ofte heel hoet weyts ofte diergelijcke menichte van coorn, dat wesen sal boven een mudde, sullen datselve in allen gevalle ghehouden wesen gemalen te leveren binnen twee edtmael ende niet langher. Dan soo veel als luyden met eeren behoeven sullen tot uuytvaerden ende begravenisse, te weten thien, elff ofte twaelff schepelen weyts ofte meer, sullen sy gehouden wesen te leveren gemalen binnen een edtmael.

13. Item sullen haer molensteenen alsoo bequamelijck ghebilt houden, dattet coorn, datter te meulen comt, ghemalen worde also cleyn, alst behoort, sonder dat sy dat leveren sullen seer groff ende halff, oft gehackt ware; ende ingevalle dattet groff ende qualijck gemaelen waere, sullen gehouden wesen dat andermael te malen sonder daeraff wederom mulfter te mogen eysschen ofte nemen.

14. Item sullen voortaen die voorschreven proprietarissen van een mudde mauts te malen niet meer moghen ontfanghen dan eenen stuyver ende een halve.

15. Oock sullen sy gehouden wesen, als sy op eenighe van de molens mout malen, een van de andere molens ofte meer ganckachtich te houden omme alle andere personen, die gelieven sullen andere greynen ofte coorn gemalen te hebben, alsdan op een van dandere molens te gheryven ende te maelen, sonder dat die molenaers sullen moghen nemen haer excuse ende vertreck, segghende: „beyt, tot dat mout ghemalen is".

16. Noch oock worden die voorschreven proprietarissen gehouden expresselijcken, dat sy die voorschreven molens

Digitized by Google

ende tgemael van dien altijts sullen verpachten ende doen malen aen twee onpartygelijcke parthyen, opdat den borgher, inwoonder ende ondersaten oock te beter ghereeven werden.

17. Ende oft gebeurden, dat die voorschreven proprietarissen, als sy de molens selffs doen malen, ofte [1]) de molenaers ende die pachters in eenighe van dese puncten, conditiën ende voorwaerden ende artyculen breuckich gevonden worden, alsoo dat sy eenighe van dien jeghens yemant geïnfringeert, gebroocken ende niet onderhouden en hadden, soo sullen sy telcke reyse verbeurt hebben drye Carolus-keysersguldens van 20 stuyvers tstuck, behoudelijck ende wel verstaende dat openbaere dieverye hierinne ghestraft sal worden by den schout ende gerechte nae behooren rechts.

18. Ende sullen die voorschreven boeten geappliceert werden teen derdendeel tot behoeff van den schout, tander derdendeel tot behoeff van den gerechte, ende tderde derdendeel tot behoeff van den aenbrenger, wel verstaende dat die voorschreven proprietarissen gehouden sullen wesen haere meulens altijts te verpachten op de voorschreven conditiën, penen, boeten ende lasten, ende by faute van alsulcke verpachtinge, dat sy altijts daervoor selffs sullen innestaen ende responderen.

19. Item alle die proceduren ende rechtvoorderinge, die in deser saecke vallen, sullen voltoghen werden met cort, o(n)vertoghen ende overdwersnacht-recht; ende die executie van die penen ende breucken, hierbovens ende hiernae verhaelt, sal by den schout ende gerechte gedaen werden metter daet ende realijcken sonder vertoeven ende simulatie.

20. Des soe hebben wy schout, burgemeesters, schepenen ende raet, oudt ende nieuwe, voorschreven voor ons ende onse naecomers verboden [2]), dat nyemant van de borghers, inwoonders ende ondersaten van Wijck ende vryheyt van dien hem en vervoordere van nu voortaen te gaen ende doen malen heur cooren ende graen buyten die vryheyt van Wijck op andere molens, op pene ende van telcke reyse verbeurt te hebben drye Carolusguldens ende daerenboven het coorn; insgelijcx hebben verboden ende verbieden mits desen, dat niemant hem en vervoordere uuyt der stadt van Wijck ende

---

1) T voegt hier in: „by".

2) Dit woord is later bijgeschreven door A. Booth.

Digitized by Google

ryheyt van dien yemants coorn te halen ofte doen halen met schuyten, waghens, karren ofte peerden op pene van erbeurt te hebben drye Carolusguldens ende daerenboven vaghens, karren, peerden ende schuyten als boven, tapplieren die voorschreven penen ende boeten deen dardendeel ot behoeff van den schout van weghen Coninckliicke Majesteit, tander dardendeel tot behoeff van den gerechte, ende lerde dardendeel tot behoeff van de proprietarissen ende den .enbrenger.

Ende dese puncten, voorwaerden ende articulen sullen gehouden werden eenen yegelijck dese aengaende tonderhouden ende observeren van stonden aen naer publicatie van desen. Ende hiervan sijn ghemaeckt twee besegelde brieven, luydende van woorde te woorde all eens, daer die van den gerechte deen ende die voorschreven proprietarissen dander aff hebben. Alle dinck sonder arch ofte list. Des toorconde ende vesticheden van tgunt voorschreven es, soo hebben wy schout, burgemeesters, schepenen ende raedt deser stadt secreet segel in forme van placate, ende wy Anthonis van Suylen van Nievelt ende Fredrick van Suylen van Nievelt midtsgaders Adriaen Hendrickss. van Maseyck elcx onse segelen beneden aen desen brieff uuytgehangen.

Gegeven int jaer ons Heeren, als men schreeff duysent vijffhondert ses ende tsestich, opten XXVII dach van Novembri.

Ende was tprincipael onderteyckent aldus: T. de Witt; ende besegelt mit drye uuythangende segelen, die twee in groenen wasse ende die darde in root wasch met dubbelde starten ende die vierde start noch onbesegelt.

VI. [1]) *Gildebrieff van het schippergilde.*

Wij, schout, burgemeesters ende schepenen der stede Wijck by Duerstadt, doen cont midts desen eenen yegelijck, dat, gemerckt tot onsen kennisse gecomen is die groote mesusen, die daghelijcx meer ende meer vallende sijn onder den schipluyden ende schuytevoerders, vaerende op onser stadt vryheyt van tollen, onder denwelcken eenighe sich wel temere ende opsettelijck onderstaen hebben, als sy alsnoch doen, soo op deselve onse vryheyt te vaeren sonder haerluyder eedt

1) Dit stuk is ontleend aan T.

Digitized by Google

behoorlijck gequycteert te hebben, twelck tenderende is tot argher consequentie, jae dat meer is, geschapen waere van deselve onse vryheyt over sulcx gepriveert te werden, twelck ons langher niet te admitteren ende te lyden en staet, hebben midts dien ende omme alle fraude, bedroch ende tgene daeruuyt soude moghen volghen, intijts te voorcomen ende prevenieren, naer voorgaende communicatie ende erypen deliberatie van den ouden affgegaan rade, te dier oorsaecke colligialiter vergadert wesende, gestatueert, geordonneert ende ingestelt, statueren, ordonneren ende instellen midts desen seeckere gilde, ende dat op alsulcken forme ende manieren, als hiernae volghende is:

1. Als namentlijck in den eersten, dat van nu voortaen niemant in het veer van Wijck op de Vaert ofte eenighe andere veeren sal moghen vaeren, tensy dat hy een gildebroeder is van desen gilde ende alvoorens bewesen sal hebben, dat hy een jaer lanck met der schip ofte schuyte gevaeren heeft, ende mede verstandich is om den schip ofte schuyte te connen regeren.

2. Item soo wie van nu voorts schippers ofte schuytevoerders gilde sal willen winnen, tolbrieven ende vrydomme genieten, sal gehouden sijn tvoorschreven gilde voor sijn inganck te geven eens dartich stuyvers tot behoeff ende onderhoudenisse van den voorschreven gilde; ende alle knechts ende leerjongers sullen geven voor heuren inganck halff giltgelt.

3. Item soo sullen alle schippers ende schuytevoerders, vaerende ende te sullen vaeren op onse stadt vryheyt van tolle, gehouden wesen van nu voortaen binnen dese stede in hueren te nemen seecker camer, op dewelcke sy haere meubelen goederen verseeckeren ende stellen sullen, op de pene van haerluyder borgherschap.

4. Item soo en sal niemant eenighe vracht aennemen om by een ander, dat sijn dienaer niet en is, dselve te laten vueren, opt verbeuren van sesthien stuyvers tot behoeff als boven.

5. Item soo en sal niemant sijn schip ofte schuyt swaerder moghen laden met eenighe waer, dan hy in denselven bequamelijck laden ende vueren mach. Ende oock desghelijcx niet meer volcx aennemen ende laden, dan hy mede bequamelijck ende gherijffelijck vueren mach, op de verbeurten als boven. Ende die schade, die syluyden yemants daerby doen toecomen by haeren schulde, sullen sy gehouden sijn deselve

Digitized by Google

lie goede luyden te verstoren, op te legghen ende te betaelen ot discretie ende kennisse van den gerechte, deken ende ;ildebroeders, mitsgaders op de verbeurte van drye Carolus-;uldens, welcke schade men sal moghen verhalen aen sijn ;ereetste goederen ofte aen sijn schip ofte schuyt, daer die uyden ofte tgoet mede ghevuert is.

6. Item soo wanneer een, twee, drye ofte meer tot sessen oe int ghetal, ende niet meer, gevende tsamen twaelff stuy-;ers, des Vrydaechs ofte merckdaechs daervoor den schuyt)egeerden voor henluyden alleen met haer pack ofte mael, ;ulcx als een man draghen can, om te vaeren nae de Vaert, ;ullen die schippers ofte schuytvoerders gehouden wesen die-;elve terstont te gerieven ende te vaeren opt verbeurte als)oven, tenwaere datter yemant meer quame, die in sulcken gevalle gehouden sullen wesen haeren vracht te betaelen. Desgelijcks off daer des Dijnsdaechs eenighe vracht wesen mochte tot sessen toe int ghetal als voorens, die op de Cuylenburchsche merckt begeerden te vaeren, sullen die voor-schreven schippers ofte schuytvoerders yder mensch gehouden wesen te voeren voer eenen stuyver, ende terstont te gerieven op pene als boven; welverstaende dat off daer boven tvoor-schreven getal yemants meer quame, sal tselve wesen tot voordeel van den voorschreven schipper ofte schuytvoerder.

7. Item soo en sal niemant van de gildebroeders vennot-schap, part ofte deel met malcanderen maecken aen eenighe vracht, maer sal elcx met sijn aengenomen vracht vaeren moeten.

8. Item waert, dat eenighe gildebroeders vennotschap ofte paert hadde aen een schip ofte schuyt ende vracht van dien, op pene ende tappliceren als boven.

9. Item soo en sullen die schippers ofte schuytvoerders deen den anderen geen foy ofte ander prouffijt ende genot aff moghen eysschen ende nemen opt verbeuren als boven.

10. Item soo en sal niemant van de schippers ofte schuy-tenvoerders eenighe personen aennemen, dwelcke eerst een ander schuyt gehuert ofte hem verlooft hebben.

11. Item gene schippers ofte schuytevoerders, woonende binnen ofte buyten Wijck ofte die vryheyt van dien, comende van andere plaetsen, geleghen buyten desen gerechte, sullen moghen eenighe vracht aennemen, voor ende alleer sy en hebben eerst haer eerste vracht uuyt haer schepen ofte schuy-

Digitized by Google

ten ghelost ofte gelicht gehadt, opt verbeuren, die in gebreecke bevonden worden, van eenen Carolusgulden tot behoeff als boven.

12. Item dat alle vremde schippers, alhier comende ongheladen ofte beneden halve vracht, alhier geen vracht en sullen aennemen dan by consent van die dekens ende gildebroeders van desen gilde; ende soo wie contrarie van desen doet, sal verbeuren drye Carolusgulden tot behoeff van den armen; ende daerenboven sal men hem afflegghen ende sijn vracht doen overschepen in een van dese gildebroeders schepen ofte schuyten. Ende indien die deeckens ofte gildebroeders consenteren vracht aen te nemen, soo sal denselven vremden schipper gehouden sijn terstont te betaelen tot behoeff van den armen ses stuyvers; ende dese voorschreven ses stuyvers sal men vergaederen in een besloten busse, die men hanghen sal op eenen bequame plaetse, waerinne de voorschreven penningen by kennisse van de gildebroeders sullen vergadert werden; ende sal deselve busse alle jaere eens by de deekens ende gildebroeders gheopent werden, ende die penningen, daerinne wesende, gedistribueert onder de arme gildebroeders, mits daervan reeckening doende naer behooren.

13. Item alle ende een yegelijck van den voorschreven gildebroeders en sullen met geene vracht moghen affvaeren, tensy hy alvoorens met sijn andere gildebroeders daeromme gheworpen heeft.

14. Item dat niemant voortaen, borgherschap alhier gewonnen hebbende, met eenighe schepen ofte schuyten sullen moghen vaeren, voor ende aleer sy schippers- ofte schuytevoerdersgilt insgelijcx mede gewonnen ende voldaen sullen hebben naer vermoghens dese ordonnantie.

15. Item indien eenige giltbroeders, vracht aengenomen hebbende, in gebreecke bleven dselve te vueren, ende die luyden daerdoor vercort ende verhindert werde, soo sal den schout van desen edelen gerechte ofte een ander, van synent wegen daertoe gecommitteert ende versocht sijn(de), een ander schipper moghen hueren, ende wes sy dien schipper meer geven, dan die luyden belooft hebben, sal hy met die boete ende breucke, daertoe staende, ende daertoe den derden penning meer metter daet executeren aen den onwillighen schippers ofte schuytevoerders gereetste goederen ofte aen sijn schip ofte schuyt, daer hy mede plach te vaeren.

Digitized by Google

16. Item soo en sal niemant eenighe vracht moghen aennemen, die eenighe boete verbeurt heeft ofte gildegelt schuldich is, tensy hy eerst sijn verbeurde boete ofte gildegelt betaele ofte ten minsten namptisere, op pene van haer gilt te verbeuren ende ten eeuwighen daghe daer niet wederom in te moghen comen; ende sullen nochtans al evenwel gehouden wesen haer gildegelt ende boete te betaelen.

17. Item als een gildebroeder sterft, sal die weduwe van dien met dieselve schuyt ofte een ander schip ofte schuyt, haer selver toecomende, moghen laeten vaeren by een gildebroeder, daer die deekens in der tijt mede tevreden sullen sijn, die goede kennisse draghen sullen, dat hy met dieselve schuyt wel vaeren ende dieselve wel regeren can, ende indien die aengenomen gildebroeder ende knecht die weduwe niet en voldede, soo sal hy verbeuren tot behoeff van die weduwe drye Carolusgulden, twelck staen sal tot discretie van den deeken ende gildebroeders van tselffde gilt. Ende indien hy verviele in eenighe boeten van dese ordonnantie ofte andere puncten, sal hy gehouden wesen dieselve te betaelen van sijn gereetste goederen nae uuyteysschens derselven ordonnantie Ende by soo verre hy geen goet en heeft, sal die weduwe ghehouden wesen voor denselven op te legghen ende te betaelen.

18. Item dat alle gildebroeders op Wijcksche-kermissedach gehouden sullen wesen in die stadt te sijn des voormiddaechs om te helpen verstercken die bloonschuyt [1]) volghende doude constuyme ende gewoonte, opt verbeuren van ses stuyvers tot behoeff van denselven gilde. Van gelijcke sullen deselve present moeten sijn op sinte-Stevensdach op den teerdach, opt verbeuren van dubbelde maeltijt, welcke ses stuyvers tsampt de dobbelde maeltyden betaelt ende gedebouseert sullen worden by dengenen, alwaer deselve gildebroeders hun residentie ende woonplaetse sijn houdende.

19. Item oft daer eenighe gildebroeders uuyt desen gilde gaen ofte scheyden wilden off quamen toverlyden, sullen deselve insgelijcx gehouden wesen voor haerluyder uuytganck ofte affsterven te geven ende te betalen eens twintich stuyvers.

20. Item dengenen, dewelcke van desen gildebroeders

---

1) Sic. Misschien moet men lezen: „bloemschuyt".

Digitized by Google

ongemack tsy op den teerdach ofte in andere haerluyder vergaderinghen maeckende is, sal denselven vervallen in een boete van twaelff Carolusguldens.

21. Item sullen alle die gildebroeders gehouden sijn, tot wat tyden die wettelijck ingemaent worden, voor hooft te comen binnen des stadt alhier om haerluyder medeburghers hulp ende bystant te doen, op de verbeurte vant veer ende haerluyder vrydommen.

22. Item dat alle de deekens ende gildebroeders, in der tijt wesende binnen die myle vier ofte vijff, gehouden sullen sijn op den teerdach persoonelijck te erschynen, op te [1]) verbeuren telcke reyse tot behoeve ende prouffyte van haerluyder mededeekens ende gildemeesters van desen gilde achtentwintich stuyvers.

23. Item indien yemants van den gildebroeders ofte vremde schippers, in keuren ofte breucke gevallen sijnde ofte gildegelt schuldich wesende, onwillich waeren aen handen van de deekens tselve gelt op te leggen ende te betaelen, soo sullen dieselve deeken den voorschreven onwillighen moghen overleveren den schout deser stede Wijck voorschreven, ende aen hem versoecken executie, die tselffde opleggen sal moghen op sijn gewin van den derden penninck meer binnen acht daghen nae die overleveringe, ende deselve metter daet weder moghen executeren aen des onwilligen gereetste goederen. Ende niemant en sal in oppositie ontfanghen moghen werden, tensy hy eerst ende alvoorens by provisie die penningen, by den schout verschoten, met dat gewin van den derden penninck meer, genamptiseert, opgeleyt ende betaelt sal hebben.

24. Item als de deeckens van de schippers ende schuytvoerders ontboden ende die wete ghedaen wert van weghen den schout ende gerechten, dat sy eenige schepen ofte schuyten, groot ofte cleyn, rede maecken sullen om eenighe soldaten, knechten ofte Coninckliycke Majesteit munitie te vueren tot eenighe plaetse, soo sullen die gemeene schippers ofte schuytevoerders gehouden sijn onder malcanderen daerom te werpen, ende die bevelen te obedieren, mits daervan genietende nae gelegentheyt der plaetsen ende taxatie van den voorschreven gerechten, op te verbeuren van dengeenen, die hierinne onwil-

---

1) T: „de".

Digitized by Google

lich ofte in weygeringe bevonden sullen werden, van tveer ende daertoe noch drye Carolusgulden tot behoeff als boven.

Willende ende ordonnerende wel expresselijck by desen, (dat dese) onse ordonnantie van nu voortaen in alle syne ende een yder bysonders puncten naegegaen ende achtervolcht sal werden. Welverstaende, dat wy ofte onse naecomers dselve soowel int geheel als int deel veranderen, verminderen ende vermeerderen sullen mogen, soo dickwils ende menichwerff als ons ende onse successeurs in gelijcke regimente goet duncken ende believen sal. Des toirconde hebben wy onse stede groote segel in conformiteyt van desen hier beneden uuythangende aen gedaen. Gegeven ende geërigeert in den jaere ons Heeren 1579 den 28 Junio.

Was onderteyckent: J. Mierlo.

VII. [1]) *Ordonnantie op de draperye van den wollen laeckenen deser stede.*

1. In den eersten [2]) die laeckenen, die men rossen noemen sal, sal men cammen op sesentsestich gange hooch, ende sullen rau breet blyven op tauw veerthien vierdedeel ende rau lanck vierentwintich ellen, ende ingevolt werden tot twintich ellen off een vierdeel minder ende breet blyvende neghen vierendeel, ende sullen hebben vijfthien lijstdraeyen sonder dubbelde.

2. Item ten anderde die laeckenen, die men puycken noemen sal, sal men cammen op sesenvijftich gange hooch, ende sullen rauw breet blyven opt tauw veerthien vierdeel ende rauw lanck vierentwintich ellen, ende ingevult werden tot twintich ellen off een vierendeel minder ende breet blyvende neghen vierendeel, ende sullen hebben vijfthien lijstdraeyen.

3. Item ten derden die laeckenen, die men middelen noemen sal, sal men cammen op achtenveertich gange, ende sullen rauw breet blyven op tauw veerthien vierdeel ende lanck wesende rauw vierentwintich ellen, ende ingevult werden tot twintich ellen off een vierendeel minder, ende breet blyvende neghen vierendeel, ende sullen hebben twaelff lijstdrayen.

---

1) Dit stuk is ontleend aan T.

2) T voegt hier in: „sullen".

Digitized by Google

4. Item ten vierden die laeckenen, die men groeffges noemen sal, sal men cammen op vierenveertich gange, ende sullen rauw breet blyven op tauw veerthien vierendeel, ende lanck wesende rauw vierentwintich ellen, ende ingevult werden tot twintich ellen off een vierendeel minder, ende breet blyvende neghen vierendeel, ende sullen hebben acht lijstdrayen.

5. Item wat verwer, vulder, kempster, nopster ofte schroeyster yemant lovende te wercken, ende daer niet te werck en ginge synen tijt uuyt, dien soude die weerdeyns sijn werck verbieden, ende sy sullent voorts beteren totte weerdeyns segghen.

6. Item soo en sal elck drapenierder gehouden wesen sijn rechte merck te setten in dese stadt boeck ende register, daertoe geordineert, ende sal sijn laeckenen gehouden wesen te mercken met sijn selffs merck, int voorschreven register gestelt, opt verbeuren van sesthien stuyvers tot behoeff van den weerdeyns.

7. Item waert, dat yemant eenighe coopman vercoft eenighe laeckenen, ende die binnen dese stadt gemaect waeren, daer men valsheyt ofte bedroch in vonde, dat sal staen totte weerdeyns rechte bescheydenisse.

8. Item waert saecke, datter eenich laecken onbesegelt bleve, overmidts tselve qualijcken, te licht ofte dun geweven waeren, ende die drapeniere stoffe genoech geleverd hadde, soo sal die wever verbeuren sijn loon; tenwaere die drapeniere hem niet garens genoech gebrocht en hadde, soude die drapeniere selffs die schade hebben; ende dit loon sal wesen tot profyte van de Coninckljcke Majesteyts, deser stadt ende die weerdeyns elcx een derdendeel.

9. Item soo sullen alle drapenierders hebben gerechte ghespijnponden by deser stadt gewichte van acht vierendeel tpont opt verbeuren van . . . . . [1]) stuyvers tot behoeff van den weerdeyns.

10. Item soo en sal niemant eenighe witte laeckenen, die hier gereyt ende gemaeckt sijn, vercoopen by halve laecken ende noch by der ellen, off sy sullen eerst gheloyt, gesegelt ende geoerdeelt sijn, op tverbeuren van de laeckenen tot be-

---

1) Oningevuld in het HS.

Digitized by Google

hoeff van de Coninckliycke Majesteyts, deser stadt, die weerdeyns ende den aenbrenger elcx een vierendeel.

11. Item wanneer die waerdeyns die drapenierders ontbieden by hem te comen om met hem te spreken van hetgeene der draperyen aengaen mochte in eenige puncten, ende die dan by haer niet comen en woude, verbeurden vijfthien stuyvers, ende die en soude men geen laeckenen besegelen, eer die breuck betaelt waere; ende dese breuck sal men appliceren tot behoeff als vooren.

12. Item waert saecke, dat die weerdeyns bevonden wort [1]), dat die puycken ofte middelen laeckenen niet gemaeckt en waere opte rechten prijs ende van haer behoorlijcke wolle, soo sal men het haeckgaren offscheeren ende een stip aen het eynt van het segel uuytsnyden; ende waert, dat eenich van de laeckenen voorschreven seer licht ende van onbehoorlijcke wolle gemaeckt te sijn bevonden worde, sullen die weerdeyns alsdan tselve laecken die lijst affscheuren ende daertoe een ofte twee stippen in den buyck van tselve laecken snyden, soo sy eedtshalven bevinden sullen te behooren. Ende sal alsdan tselve laecken mettet een cleyne zegel bezegelt worden.

13. Item waert saecke, dat die weerdeyns bevonden wort, dat die groeve laeckenen niet gemaeckt en waeren op de rechte prijs ende van haer behoorlijcke wolle, sal men thaeckgarn metten heelen ondersten lijst affscheuren ende een stijp aen teynden by tsegel uuytsnyden.

14. Item soo wie eenige laeckenen vercoft ende onbesegelt bleven, die sal die cooper daervoor corten thien stuyvers, ende den cooper dat gelt weergeven, dat hy ontfangen sal mogen hebben op sijn vercofte laecken.

15. Item soo en sal men geen laecken drapenieren binnen deser stadt om weder te vercoopen anders dan opt segelen, opt verbeuren vant selve laecken tot behoeff van de Coninckliycke Majesteyts, deser stadt, die weerdeyns ende den aenbrengher elcx een vierendeel.

16. Item alle laeckenen, die gedrapeniert worden binnen deser stadt opt segelen, sullen eerst wit opter stadt huyse daertoe geordonneert besegelt worden.

---

1) T: „voort".

Digitized by Google

17. Item soo en sal niemant moghen drapenieren op deser stadt zegelen, off hy sal binnen deser stadt woonachtich sijn.

18. Item men sal geen laeckenen nopslaen, off sy sullen eerst over drye rollen gehaelt, besien ende genopt wesen.

19. Item soo sullen die drapenierders geven tot behoeff van desen stadt van den puyck laeckenen te besegelen eenen stuyver, van den middel laeckenen eenen halven stuyver, ende van die groeve laeckenen te besegelen een oortstuyver, ende desghelijcks van eenen inloot een oortstuyver.

20. Item soo wie eenighe noploot ofte eenighe andere van de segelen, cleyn ofte groot, hoe die waeren, dede doen ofte vercreghen in eeniger manieren aen eenighe laeckenen anders dan by de weerdeyns, hoe ende in wat manieren dat toequamen, die soude verbeuren datselve laecken, ende daerenboven staen tot correctie van den gerechte; ende tverbeurde laecken sal geappliceert worden tot behoeff van de Coninckliycke Majesteyts, deser stadt, die weerdeyns ende (den) aenbrengher elcx een vierendeel. Ende waert, dat van eenich besegelt laecken tsegel viele ofte ontginghe, dat in sulcken geval dieselve, die het laecken toebehoorde, comen sal binnen vierentwintich uren by die weerdeyns met hetselve laecken ende affgevallen scgel, ende laten alsdan weder een ghelijcke segel daeraen slaen, opt verbeuren, die in gebreecke bevonden worde, van drye Carolusgulden tot behoeff als vooren, ende daerenboven staen tot correctie van den gerechte.

21. Item soo en sal niemant sijn merck setten ofte slaen op eenich van deser stadt segelen, opt verbeuren van elcke reyse acht stuyvers totte weerdeyns behoeff.

22. Item waert saecke, dat eenich wantsnyders eenich besegelt laken, twelck aen het een eynde besegelt is ende aen het ander eynt geen weersegelteycken en hadde, soude willen deelen, sal die deelinge doen op deser stadt segelhuys by die weerdeyns; ende die weerdeyns sullen aen dit ongheteeckent eynt laeckens segelen met een gelijck segel, alst vooreynde besegelt is, indient een Uuytrechts laecken waer, op verbeuren van vijfthien stuyvers tot behoeff van de weerdeyns ende den aenbrengher, elcx halff ende halff.

23. Item soo wie eenighe rauwe laeckenen te huyse brocht ofte dede brengen, niet hebbende haer nopteecken, verbeurde van elcke laecken vier stuyvers tot behoeff van de weerdeyns.

24. Item soo sullen die drapenierders geen laeckenen ten

Digitized by Google

huyse brenghen noch doen brenghen, daer die ruerechten van geschoren sijn, opt verbeuren van vier stuyvers tot behoeff van de weerdeyns.

25. Item soo en sullen geen drapenierders ofte yemant anders met geenen vulders, wevers, kempsters, nopsters ofte schroeysters eenich alianciën ofte accort maecken noch beloften doen, dat sy haerluyden sullen vryen van eenighe boeten ofte breucken, die by haerluyden verbeurt sullen werden, dan een yegelijck sal sijn eyghen breucke betaelen; ende waert, dat yemant ter contrarie dede, sal verbeuren drye Carolusgulden tot behoeff van de Coninckliicke Majesteyts, deser stadt, die weerdeyns ende [1]) den aenbrengher elcx een vierendeel.

Van de Wollewevers.

26. Item soo sullen die wollewevers alle laetkenen, die by de drapenierders, deser stadt burgheren ende ondersaten, gemaeckt sullen worden opte keuren vant segel, weven ende opleveren nae inhouden van dese ordonnantie van de draperye.

27. Item so sullen die wollewevers ofte drapenierders van elcke draet, die sy te luttel scheeren, die geen gange ofte halve ganghe maken en mach [2]), verbeuren een halve stuyver tot behoeff van de weerdeyns.

28. Item soo sullen die wollewevers ofte drapenierders van elcke gange, die sy leechge ofte luttel scheeren in elck halff laecken, [3]) verbeuren sesthien stuyvers tot behoeff van de weerdeyns.

29. Item soo wie te smal opsette, sal daeraff verbeuren eenen Carolusgulden tot behoeff als boven.

30. Item. soo sullen die wollewevers van elcke falye, die sy maecken, verbeuren vier stuyvers tot behoeff van de weerdeyns.

31. Item waert, dat eenighe drapenierder ofte wollewever bevonden worden aen puyck ofte middel opgeset te hebben ofte dede opsetten in een onbehoorlijcke minder camme, contrarie dese ordonnantie, sal verbeuren tselve laecken tot

---

1) T: „aen".
2) T voegt hier in: „die sal".
3) T voegt hier in: „sal".

Digitized by Google

behoeff van de Coninckliycke Majesteyts, deser stadt ende die weerdeyns elcx een derdendeel, ende daerenboven en sal die drapenierder ofte wollewever in seven jaer geen neeringhe meughen doen aengaende der draperyen, ende noch arbitralijcken gecorrigeert te moghen worden tot discretie van den gerechte; ende die camme, daer sulcx door geweven is, sal openbaerlijck verbrant worden.

32. Item soo sullen die wollewevers alle lantwerck maecken ende weven, soo goet als se uuyten wol van dien vallen mach, sonder dat men dieselve onder die kam van veertich wercken sal mogen blyven, altijt sonder lijsten ende haeckgaeren.

33. Item soo sullen die wollewevers in alle segellaeckenen, die sy weven, wercken het nopteycken, gemaeckt van vullen gaeren; ende wie datselve niet en dede, verbeurt drye Carolusgulden tot behoeff van de Coninckliycke Majesteyts, deser stadt, die weerdeyns ende (den) aenbrenger elcx een vierendeel.

34. Item soo en sal niemant eenich buytenwerck weven off doen weven op deser stadt segel, opt verbeuren van vijfthien stuyvers tot behoeff van den weerdeyns ende die aenbrenger, elcx halff ende halff.

35. Item alle draeyen, die int weven breecken, die sal men weder aenknopen en te vollen uuyt weven; ende waert, dat die drayen meer dan een halff elle uuytginck, verbeuren van elcken draet een deyt tot behoeff van de weerdeyns.

36. Item soo en sullen die wollewevers geen dubbelde schooten moghen schieten int weven langer dan een vierendeel van een elle, opt verbeuren van elcke dubbelde schoot eenen penninck tot behoeff van den weerdeyns.

37. Item waert, dat eenich drapenierder ofte wollewever bevonden worde eenich laecken te cort geschooren te hebben, sal daeraff verbeuren telcker reyse drye Carolusguldens tot behoeff van de Conincijklcke Majesteyts, deser stadt, die weerdeyns ende (den) aenbrenger elcx een vierendeel.

38. Item ende waert, dat sy in de laeckenen eenich paddevoeten maeckten, sullen daeraff verbeuren van elcke paddevoet een oortstuyver tot behoeff als vooren.

39. Item ende waert, dat in eenich laecken kneepslaghen bevonden worden gevrocht te wesen, sal die wever daeraff verbeuren ven elcke kneepslach een stuyver tot behoeff als boven.

40. Item soo en sullen die wollewevers ende vullers hem

Digitized by Google

affkeeren van den huysse, als die weerdeyns die laeckenen weerderen off meten, opt verbeuren van twaelff stuyvers tot behoeff van de weerdeyns; ende die meester sal voor sijn knecht staen. Ende waert, dat die weerdeyns evenwel weerdeerden in de wevers ofte vulders presentie, soo verbeurde sy elcx insonderheyt de twaelff stuyvers tot behoeff van den aenbrengher.

41. Item soo en sullen die drapenieders ende wollewevers geen puycken noch grofges opt touwe moghen doen setten off selffs setten, tensy dat sy sulcx eerst die weerdeyns ofte eenich van hem te kennen gegeven hadden, opdat die weerdeyns tselve moghen gaen besien op tauwe nae behooren; ende indien syluyden in gebreecken waeren, sullen daeraff verbeuren ses Carolusgulden tot behoeff als vooren.

42. Item soo en sal voortaen (nyemant) [1]) tsy drapenierder ofte wollewever, eenighe cammen in haer huysen ende bewint hebben, anders dan die hemluyden by den rade ende vermoghens dordonnantie van de draperye voorgenoemt geset ende toegelaten sijn; ende waert saecke, datter andere cammen by hemluyden bevonden worden, sullen dieselve die weerdeyns nae hun nemen als verbeurt, ende die voorts leveren in des gerechts handen omme aldaer gebroken te worden; en(de) sal daerenboven die drapeniere ofte wever, die de cammen toebehoorden, verbeuren drye Carolusgulden tot behoeff als vooren.

43. Item als die drapenierders den wollewevers eenich quaet wollengaren, om segelwerck off te maecken, gelevert hebben, sullen alsdan die wollewevers daerop moghen haelen eenen van den weerdeyns, die tselve comen sien ende oordeelen sal, opdat daernae den drapenierder den wollewever sijn loon verbeteren mach, tot segghen van de weerdeyns, ende boven desen noch twee stuyvers van vacatie ende versuym van den weerdeyn, die de wollewevers eerst verschieten sal.

Op heden den XI November 1580 es dese obgemelte ordonnantie op de draperye geconcipiëert by de collegiale vergaderinge van de wethouders, soo wel oude als nieuwe raet, geapprobeert, geadvoyeert ende voor goet gevonden, beheltelijck dat deselve tallen tyden by hun sal moghen worden vermeerdert ende vermindert, soo ende in allre veughen

1) Dit woord, dat de zin vereischt, ontbreekt in T.

Digitized by Google

syluyden sulcx ten gemeene besten ende proffyte bevinden sullen te behooren.

Was onderteeckent: My present J. Mierlo.

VIII. [1]) *Ordonnantie van den impost op de wynen. bestiael ende uuytgaende coorn, in date den* 16 *Augustus* 1584.

I.

Mijn heeren den schout, burghemeesters ende regierders deser stede, aengemerckt ende overgeleyt hebbende die groote ende excessive swaericheyden ende contribuytiën, daer dese voorschreven stede daghelijcx mede belast wort tot conservatie van de ghemeene saecke, midtsgaeders het groote verloop, daer dese voorschreven stede mede deur dese troublen verloopen is ende noch gheschapen is wyder te sullen verloopen, tenwaere daerinne met behoorlijcke middelen worde versien omme voorder schade in tijts voor te comen, soo hebben mijn heeren voorschreven met rype rade ende deliberatie geordonneert ende ordonneren midts desen, (desen) [2]) naevolghende impost ende middelen op dese beschreven parceelen ende speciën:

1. In den eersten op elck mud mouts 2 stuyvers.
2. Op elcke aem Rijnsche wijn Overlants wijnnen 2 gulden.
3. Item op een oxhooft Fransche wijn 30 stuyvers.
4. Ende op alle wynen, die by groote ofte cleyne vaten uuytghesleghen sullen worden, buyten dese vryheyt halff gelt.
5. Item op elcke slachbeest, tsy osse, koey, calver, runder, den vijftichsten penninck.
6. Op elcke schaep ofte lammer 8 penninck.
7. Ende op elcke mudde weyts ende raepzaet deser mate, dat uuyt deser stede ofte vryheyt gebrocht ende gevuert sal worden, sal men betaelen behalve het saeytcooren 1 stuyver.
8. Item oock op elcke mud rogghen, garst, boeckweyt ende erweten ende boonen, gemelt ende ongemelt, 8 penninck.
9. Ende op elck mud haveren 4 penninck.

II.

Ende omme te verhoeden alle frauden ende bedroch, sullen

---

1) Dit stuk is ontleend aan T.

2) Dit woord wordt in T niet herhaald.

Digitized by Google

die voorschreven middelen gecollecteert worden in vueghen ende manieren hiernaer volghende:

1. In den eersten wort verboden allen ingesetenen deser jurisdictie, van wat qualiteyt hy sy, eenich mout te doen brenghen ter molen, tensy hy eerst een cedulleken van den collecteur gehaelt van de quantiteyt van hetselffde mout ende den impost promptelijck daervan betaelt sal hebben, op verbeurten hetselffde mout ende bovendien op elcke mudde een Carolusgulden voor de eerste reyse, ende dander reyse ses Carolusguldens, ende die derde reyse op peyne haer neeringhe te laten een geheel jaer lanck ofte anders arbitralijcken gecorrigeert te worden tot discretie van die van den gerechte.

2. Ende sullen voorts mede allen meulenaers ende haere knechten eedt doen aen handen van den officier ende die van den gerechte egeen mout op haer carren, waghens ofte molens tontfanghen sonder alvoorens een ceelgen ghesien ende ontfanghen te hebben, daarby blijckt, dat den impost, daertoe staende, voldaen is; ende in gevalle van contraventie ende weygeringhe van den voorschreven eedt te doen, sullen niet moghen maelen, op die verbeurte van thien Carolusguldens, ende dat soo dick ende menichmael sy bevonden sullen worden sonder den voorschreven eedt ghedaen ofte egeen teycken ontfanghen te hebben, op pene gelde [1]) ende bovendien arbitralijck gecorrigeert te worden.

3. Welcke voorschreven cedullekens, ten minsten dien sy sdaechs ontfanghen sullen hebben, sullen dvoorschreven meulenaers gehouden sijn by sonneschijn te brenghen in handen van een van de burghemeesters, om soo voorts jeghens het register van den collecteur bequamelijck geconfereert te moghen worden, op peene als boven ende daerenboven als ongehoorighe, anderen ten exempel, ghestraft te worden.

4. Sal oock niemant eenich gemaelen mout, buyten dese gherechte ende vryheyt van dien gemaelen sijnde, opdoen ofte ontfanghen ofte van waghenen nochte schuyten ofte schepen opslaen, tensy van de quantiteyt van hetselffde eerst een cedulleken van den collecteur gehaelt, ende den impost daertoe staende betaelt sal hebben, opt verbeuren van hetselffde

---

1) Lees: „op gelijcke pene".

Digitized by Google

maut, midtsgaders die waghenen, peerden, karren, schuyten ofte schepen, daer dat selffde mede in die stadt ofte die vryheyt gebracht ende geveurt sal wesen.

III. *Van wynen.*

1. Item soo en sal niemant, van wat qualiteyt hy sy, eenighe wynen binnen synen huyse moghen inslaen dan by de gesworen draghers, voor ende aleer hem een bileth by den collecteur ofte syne gecommitteerde gelevert sal sijn, op de boete ende verbeuren van de voorschrevene wynen ende daerenboven ses Carolusguldens op elcke aem Overlantsche wijn, minder ende meerder vaten naer advenant, voor de eerste reyse, voor de tweede reyse vijftich gulden ende die derde reyse arbitralijcken gecorrigeert te worden, te gaen het een derdendeel tot behoeff van den aenbrengher, het andere tot behoeff van den officier ende het derde dardendeel deen helfte daervan tot des stadts behoeve ende de wederhelfte totten armen behoeve.

2. Welcke billeten inhouden sullen die qualiteyt ende quantiteyt van de wynen, die denghenen, die tbillet haelen, gehouden sullen sijn te verclaeren ende, des versocht sijnde, tselffde by synen eede te stercken, ende dat die geswoorens overleveren op denselven dach by sonneschijn, omme by hemlieden den collecteur ofte syne gecommitteerde gerestitueert te worden, nae verclaeringhe ofte hetselffde stuck ofte stucken wijns conform gheweest is den billette, om [1]) tselffde op sijn registre te moghen aenteyckenen.

3. Item soo en sal men geen wynen, die ingeslaghen sijn, by den tappers ofte burghers moghen afsteecken om uuyt te slaen sonder eerst den collecteur daervan tadverteren, hem segghende, wie den wijn hebben sal, ende van hem een schijnsel nemen; ende indien yemant anders doet, en sal den collecteur tselffde niet moghen corten ende als uuytslach toereeckenen, ende daerenboven verbeuren die pene hierboven ghestelt.

4. Item die wijncoopers, die de wynen int gros vercoopen ende in de kelder ofte anders inslaen (ende) by de cannen niet uuyttappen, sullen die wynen by den geswooren doen in-

---

1) T: „op".

Digitized by Google

vercken ende dieselffde niet wederom moghen doen uuyt-vercken dan by een ghesworen, die hem een billet van den collecteur sal verthoonen, op de boete van 25 Carolusgulden, soo dickmael sy bevonden sullen worden contrarie dier ghedaen te hebben, tappliceren die boete [1]) als boven.

IV. *Vant uuytgaende coorn.*

1. Sal insgelijcx niemant eenich coorn, tsy van wat specie het sy, uuyt deser stadts poorten ende de vryheyt van dien brenghen ofte doen brenghen, veuren ofte doen veuren met eenighe waghens, peerden, karren, schuyten, schepen ofte andersins, tensy hy eerst van den collecteur ofte synen gecommitteerden een bileth ghehaelt ende denselven collecteur van den impost, daertoe staende, gecontenteert sal hebben, op de verbeurte van hetselffde uuytgaende greyn ende coorn, dwagens, karren, schuyten, schepen, daer tvoorschreven coorn mede gheveurt sal sijn, ende daerenboven op elcke mudde coorens drye Carolusgulden voor de eerste reyse, die tweede reyse ses Carolusgulden ende die derde reyse arbitralijck gecorrigeert te worden, tappliceren dvoorschreven breucken in veughen als boven.

2. Item voorts mede soo en sullen die poortiers niet ghedooghen, datter eenighe greynen, hetsy van wat specie die sijn, soo met waghens, karren, peerden, met den lyve als andersins, uuytgeveurt ende ghedraghen sullen worden, tensy hem een billeth onder die hant van den collecteur van de quantiteyt ende qualiteyt derselver gethoont ende alvoorens behandicht sal sijn; ende in gevalle contrarie geschiet, sal gehouden sijn sulcx den collecteur terstont te denunchieren, die oock gehouden sal sijn de cedullekens, die hem des daechs verhantreyckt sullen wesen, geschreven onder de hant van den collecteur ofte syne gecommitteerde, tsavonts by tsluyten van de poorte te brenghen ten huyse van een van de burgemeesters, die hy gewoonlijck is de sleutelen van de poorte in verseeckeringhe te brenghen, ende dat op pene van arbitrale correctie ende privatie van sijn officie.

V. *Van slachtbeesten.*

Oock en sal niemant eenighe beesten, ossen, koeyen, run-

1) T: „bote".

Digitized by Google

den, calveren, vercken, schapen ofte lammeren slachten ofte doen slachten, op verbeurte van elcke stuck ses Carolusgulden, tensy hy een billeth van den collecteur gehaelt ende het recht daervan alvoorens betaelt sal hebben, ten welcken eynde den proprietaris by eede verclaeren sal, hoeveel hy voor tselve beest ofte beesten gelooft ofte betaelt heeft; ende die dselve gheweyt ofte gemest mochten hebben, sullen die naer behooren tsy by hemluyden ofte anderen geëstimeert worden; welcke boeten geappliceert sullen worden te weten: het een derdendeel ten behoeve van den officier, ende het ander dardendeel ten behoeve van den aenbrengher, ende het derde derdendeel naementlijck deen helfte daervan ten behoeve van den armen ende dander helffte tot des stadts behoeve.

VI.

1. Alle welcke generale ende particuliere boeten ende breucken den breuckighen gehouden sijn by sommatie onder die van den gerechte promptelijck te namptiseren, niet jeghenstaende eenighe oppositie ofte appellatie ter contrarie, in welcken gevalle men sommarie procederen ofte doen procederen sal.

2. Tot welcke collecte sal den collecteur sitten binnen den stadthuyse op morghen voor den noen van acht uren tot thien uren, ende nae de noen van een uren tot drye uren ende andere naevolghende daghen ende uren.

Aldus by gemeene convocatie als voorens beraempt, gesloten ende bestempt binnen den stadthuyse tot Wijck te Duyrsteden desen XVI Augusti 1584 stilo antiquo.

Digitized by Google

D. ORDONNANTIE VAN 1598.

MANIEREN ENDE ORDONNANTIE DER STADT WIJCK BY DUERSTADT, WAERNAER EEN YGELIJCK BORGER HEM SAL HEBBEN TE REGULEREN.

Alsoo die van den gerechte van Wijck bevinden veele ende verscheyde ongeregeltheden ende sinistre practijcque, die dagelijcx int procederen gepleeght werden, contrarie die goede ordonnantie, ter oorsaecke geen perffecte ordonnantie alhier bij geschrifte en is, alsoo dat duer [1]) veranderinge van verscheyde secretarisen ende procureurs tzedert twintich jaren herwaerts ende tverloop van desen beroerden tijt elcx vast [2]) die ordonnantie ende statuten deser stede geïnterpreteert heeft naer sijn eygen seggen ende goetduncken, somtijds het eene tegen het andere, tot groot ongerieff soo van partye als van de policie, ende noch dagelijcx meer ende meer vallen souden, tenware hierinne rypelijck voorsien worde, soo ist, dat die van den gerechte ten ernstelijcke [3]) versoecke van den ouden raet ende andere goede luyden deser stede tot vorderinge van de justitie ende beter gerieff van weduwen ende [4]) weesen ende andere simpele partyen, die genootsaeckt worden met recht te procederen, met rype deliberatie van den voornoemden ouden raet ende andere goede luyden, hun dies verstaende, daerop gehoort, naer verscheyde communicatiën met den anderen daerop gehadt, by geschrifte hebben doen stellen [5]) deser naerbeschreven ordonnantie ende statuten,

1) U: „dit over".
2) U: „valt".
3) V: „ernstigen".
4) Dit woord ontbreekt in V.
5) V: „doen stellen hebben".

Digitized by Google

conform, sooveel het [1]) doenlijck is geweest, die oude ordonnantiën, policiën, manieren van procederen, successie ende andersints, die men alhier gewoonlijck is geweest te houden, ordonnerende daeromme mits desen, dat men van nu voortaen beginnnen sal hem daernaer te reguleren [2]), alvorens [3]) abolerende [4]) alle ordonnantiën ende statuten, die contrarie dese ordonnantie ingebracht sijn ende geallegeert soude mogen werden, onvermindert alle de ordonnantiën ende statuten, die in het stadts poortboek geschreven staan, dese niet contrariërende.

I. *Conform het poortboeck* [5]): *van policie.*

1. In den eersten alle jaer op sinte-Victorisavont, wesende den IX October, sullen die borgemeesteren ende schepenen in der tijt ter presentie ende vermaninge van den schout nomineren twee personen tot borgemeesters, ende het eene jaer acht persoonen ende andere jaer ses persoonen [6]) tot schepenen, twee tot cameraers, twee tot kerckmeesters, twee tot potmeesters, twee tot heemraden, twee tot molenmeesters, welcke namen [7]) gelevert sullen worden in handen van den stadthouder van den lande van Utrecht in der tijt, om daeruyt te kiesen ende nomineren die helfte van elcke parthye om dat aenstaende jaer mette aenblyvende magistraet elcx haer [8]) respective ampt ende officium te bedienen ende dit naar ouder gewoonte ende privelegie deser stede.

2. [9]) Item niemant en sal mogen tot borgemeester genomineert worden, hy en sy eerst twee jaren schepen alhier geweest.

3. Item niemant en sal het schoutampt alhier mogen hebben ofte bedienen, hy en sy een geboren borger ofte ten minsten thien jaren borger geweest; als oeck [10]) niemant en sal mogen schepen worden tensy een gebooren borger deser stede.

4. Item beyde de borgermeesters sullen jaerlijcx hebben voor haer wedden naer ouder gewoonte elcx seven guldens

---

1) U: „wel iet".
2) V: „voortaen beginnende den . . . . . hem daernae zal hebben te reguleren".
3) Dit woord ontbreekt in V.
4) U: „abelerende".
5) Deze woorden ontbreken in V. Vgl. A. XXXII, B. XVII.
6) Dit woord ontbreekt in V.
7) U: „mannen".
8) V: „het".
9) Vgl. A. LIII, B. XXXIX.
10) Dit woord ontbreekt in U.

Digitized by Google

dardalve stuyver, die hem by den cameraer uyt des stadts excysen betaelt sal worden, ende daerenboven op sinte-Martens-avont, Kermis, Paesschen ende Pinxteren, elcke reyse twee kannen Rijnsche wijn ofte Franschen dobbel [1]), ende den schout, secretaris ende cameraer twee op de dagen voorschreven, ende elcke schepen telcke reyse een kan, die coninck van de oude [2]) schutten [3]) twee kannen, die [4]) oudermans elck een kan [5]) ende dit alles naer ouder gewoonte ende hercomen.

5. Item die borgemeesters sullen tegens den voorschreven dage van Victorisavont doen vergaderen die van den ouden raedt ende in presentie van den schout een omvraegh doen, off iemant iet weet voor te dragen, der policie aengaende, daer eenige fauten ofte abusen in sijn, ende sal daerop geresolveert worden. Ende wat daerby [6]) gesloten wort, sal van sulcken waerde ende macht sijn, of het by den heere van den lande geapprobeert waere, ende dit all [7]) naer ouder gewoonte.

6. Item sullen alle diegeene, die oyt in de magestraet geweest sijn als borgemeesters ofte schepenen, gebruyckt worden voor raden van de stadt ende [8]) haer advijs versocht in extraordinaris saecken [9]) ende [10]) andere saecke van [11]) gewichte en importatie.

7. Item sullen die van den magestraet gehouden wesen alle Maendagh, te weten des winters ten negen uren ende des somers ten acht uren, te compareren in den stadthuyse om policiedagh te houden, volgens ordonnantie daervan sijnde in geschrifte, ende op de boete van drie stuyvers.

8. Item tot wat tyden den schout ofte eenige van de borgemeesters yet den magestraet alleen ofte den ouden raet tsamentlijck aen te dienen hebben, tsy den heeren van den lande ofte policie aeegaende, sullen die van de magestraet

---

1) De drie laatste woorden ontbreken in V.
2) Dit woord ontbreekt in V.
3) V: „schutterie".
4) V: „twee".
5) V voegt hier in: „ende die boden elcx een kanne".
6) V: „daerin".
7) U: „alleen".
8) V voegt hier in: „worden gebruyct ende".
9) V: „in saecken van policie".
10) U voegt hier in: „in saecken van ende".
11) V voegt hier in: „enige".

Digitized by Google

ende den ouden raet des daeghs te vooren doen bieden te compareren op den stadthuyse tegens de geprefigeerde ure, op haeren eedt.

9. Item sullen die van den magestraet mogen ordonneren twee keurmeesters, die den ontfangh hebben sullen van alle keuren ende breucken, die vallen ten profyte van de stadt ende die van den gerechte, die borgemeesters ende schepenen tot vermaninge reeckeninge ende reliqua doen sullen.

10. Item den schout ofte in sijn absentie synen substituyt sal wesen maender van alle vonnissen, tsy crimineel ofte civiel, welverstaende dat die borgemeesters ende keurmeesters in saecken, daerinne sy pretenderen willen de stadt geïnteresseert te sijn, sullen mogen ageren ende concluderen [1]) tot interest.

11.[2]) Item den schout ofte borgemeesters sullen mogen door den deurwaerder den inwoonderen [3]) van Wijck ofte de buyteluyden, in de stadt ofte vryheyt sijnde, mogen doen verbieden [4]) deen den anderen met quade woorden niet te misseggen ofte [5]) misdoen, op seeckere pecuniële boeten, tegens de heeren te verbeuren, ende sullen die [6]) boeten realijcken geëxecuteert worden.

12. Item den schout en sal geen borgers ofte ingesetenen mogen vangen in gemeen delicten, tensy hy informationem [7]) precedente heeft, ende gedecerneert is apprehentie corporeel, tenwaere hy eenige delinquanten opten verscher daet op eenige crimenele delicten bevont, ende sal die gevangens datelijck te recht stellen sonder vertreck of dissimulatie.

13. Item alle diegeene, die binnen deser stede ende de vryheyt van dien sijn woonachtich [8]), sullen gehouden sijn alle lasten mede te dragen als andere borgers, soo lange sy hier woonen, ende mede tot sulcken recht staen als andere borgers, ende dit onvermindert de heeren sijn gerechticheyt.

14. Item soo wie sijn borgerrecht in onwaerden opseyt, sal nimmermeer wederom aengenomen mogen worden.

---

1) U: „contenteren".
2) Vgl. A. XII.
3) U: „inwoonder".
4) U: „bieden".
5) V: „nochte".
6) V: „dzelve".
7) V: „informatie".
8) V: „woonachtig zijn".

Digitized by Google

15. Item soo wie een geheel jaer ende ses weecken uytter stadt ende vryheyt van dien [1]) metterwoon treckt, sonder ses weecken vier ende licht te houden, die verliest sijn borgerrecht, uytgesondert eenlopende [2]) luyden, die niet geheylickt en sijn.

16. Item en [3]) sal niemant eenige neeringe doen binnen dese stede ofte vryheyt van dien langer dan een maent, tensy hy borger is ende woonachtich binnen deser stede ofte vryheyt van dien; ende indien hy bij den deurwaerder geïnsinueert wort, ende die neeringe niet en laet, sal verbeuren, elcke reyse hy bekeurt wort, drie Carolusguldens, deen helfte tot des schouts behoeff ende dander tot des stadts behoeff.

17. Item dat voortaan de tonnen niet hooger gemaeckt en sullen worden als op XLIIII ofte XLV vaenen ende niet minder als XLII, welverstaende indien eenige tappers groter vathen hddden als XLV vaenen, dat sy dieselve moeten doen [4]) vermaecken ofte de overhensicheyt van dien aen de pachters betaelen; ende dat de overhensheyt by den yker op de tonnen sal worden gestelt ofte geteyckent, sonder dat de borgers, selven brauwende [5]) ende niet uytslaende, daeronder begrepen sullen sijn, maer dat syluyden voortaen opt maecken van de nieuwe tonnen haer sullen reguleren naar de ordonnantie van de eyck, te weten dat voortaen geen nieuwe tonnen en [6]) sullen worden geëyckt onder de XLIIII ende boven de XLV vaenen, op de verbeurte van een out schilt op elcke tonne, die met bier uytgesonden ofte gevaedt wort sonder geteyckent [7]) te sijn met stadts brant, tot behoeff van den officier, de stadt ende den eycker elcx een dardendeel.

18. [8]) Item sal men oock alle jaer eens alle bier-, wijn- ende andere maten, ellen ende wichten laten eycken, op de verbeurte op elck stuck een out schilt ende tstuck mede verbeurt [9]), tappliceren als vooren.

19. [10]) Sullen mede de borgemeesters ofte keurmeesters alle

---

1) De twee laatste woorden ontbreken in V.
2) U: „de lopende".
3) Dit woord ontbreekt in U.
4) Dit woord ontbreekt in U.
5) U: „brauwen".
6) Dit woord ontbreekt in U.
7) V: „geyct".
8) Vgl. A. XXVIII, B. XCVI.
9) U: „out schiltstuck mede dverbeurte",
10) Vgl. A. XXIX, B. XCVII art. 1.

Digitized by Google

weeck tbroot, mogen gaen doen wegen ofte soo dickwils als thun goetduncken sal, waertoe [1]), deselve mette schepenen rydinge sullen maecken naer de marcktganckt des coorns, ende dit op de boete als vooren.

II. [2]) *Van recht te houden.*

1. Item sal men alle Dijnsdagh recht houden, tenwaere trecht by den schout ofte borgemeesters opgeseth worde.

2. Item men sal tot allen tyden recht mogen houden in saecken, daer dheeren ofte stadt partye is, gelijck men oock doen sal alle uytheemsche persoonen, die recht begeeren tegen onse borgeren, als men oock recht sal geven tegens alle gearresteerde persoonen, onvermindert elcx sijn exceptie. Men sal oock den eenen borger tegens den anderen recht geven in cas van injurie, ende dat alles op costen van ongelijcken, soo verre het op een extraordinaris rechtdagh aengeleydt wort, daertoe den aenlegger verschieten sal elcke rechtdagh voort salaris vant gerechte [3]) eene gulden eene stuyver ende eene blanck, die den aenlegger behandigen sal den boode, eer den boode die van den gerechte laden sal, ende sal by de presenten gedeylt worden.

3. Item den schout sal alle Dijnsdagh op den voorschreven rechtdagh recht houden met drie schepenen, die by gebeurte daertoe vaceren ende compareren sullen metten secretaris. Ende sullen mogen wysen ende geven alle appoinctementen, op de rolle versocht. Ende off ymant sigh by hetselve [4]) beswaert vonde, salt [5]) mogen beroepen opt volle collegium, twelck hem by den schout gegost sal worden.

4. [6]) Ende sal den schout die van den gerechte daertoe doen laden ende [7]) vergaderen tegens Vrydagh [8]) daeraenvolgende, ende sal den beroeper sijn gravamen, ten dage dienende, datelijck die van den gerechte moeten voordragen met sijn verificatiën ende munimenten, daertoe dienende, daer-

---

1) U: „waer".
2) Vgl. A. LV en LVI, B. XIX.
3) U: „van den rechtdagh".
4) V: „by tzelffde sich".
5) U: „sal".
6) Hier begint V geen nieuw artikel.
7) De twee laatste woorden ontbreken in V.
8) V: „Donredach".

Digitized by Google

tegens den triumphant sal mogen sustineren wat hem goetduncken sal, tenselven dage met sijn verificatiën ende munimenten, daertoe dienende, overleverende ofte binnen acht dagen ende niet langer, tenwaere die van den gerechte anders dochte nae gelegentheyt van der [1]) saecken. Ende sal den versoecker telcke reyse inleggen ende den bode behandigen XXI stuyvers ende een blanck tot salaris ende voor de comparitie van den gerechte; ende sooverre den eersten triumphant succumbeert, sal in de costen mede gewesen worden, sooverre het die van den gerechte [2]) goetdunckt. Ende wat alsdan gewesen wort, ten minsten by het meerendeel van de schepenen, sal van waerde blyven onvermindert den succumbant sijn appel aan den hove van Utrecht in saecken [3]), die appellabel sijn.

5. Item sullen die van den gerechte den eersten Vrydach in elke maent vergaderen om sententiën en appoinctementen te uytten van swaerder importantiën, daer die schepenen op de rolle swaericheyt aff maecken om op de rolle te uytten [4]), ofte die by geschrifte gedient sijn ende gefurneert, ende dat nae die outste dato van het furnissement, daervan die van den gerechte geen salaris nemen en sullen.

III. *Van* [5]) *voorspraecke ende hoe hem een ygelijck voor recht dragen sal.*

1. Als den schout ter vierschare sith mette borgemeesters ofte schepenen ofte eenige van dien, tsy op de rolle ofte [6]) rechtdagen, en sal niemant van de omstanderen spreecken dan by oorloff van den schout ofte met [7]) behoorlijcke reverentie, op poene van vijff stuyvers ten behoeve van den schout.

2. Item soo wie te rechte compt, tsy hy daer te doen heeft, ofte dat hy daer compt om te hooren ofte sien, die sal daer stil staen sonder clappen om goede audientie te geven, tenwaere yemant van den gerechte yet vraeghde, trecht aengaende, op poene als vooren.

---

1) Dit woord ontbreekt in U.
2) V: „soeverre tgerechte alsoe".
3) De twee laatste woorden ontbreken in U.
4) V: „wyderen".
5) V voegt hier in: „de".
6) V voegt hier in: „op".
7) Dit woord ontbreekt in V.

Digitized by Google

3. Item en sal den eenen den anderen in sijn woort niet vallen, op poene als vooren.

4. Item niemant sal voor den gerechte recht mogen spreken [1]) dan blootshoofts, tenwaere hem sulcx by den gerechte ofte den schout toegelaten worde, ende dat met reverentelijcke woorden, opdat het gerechte daerinne niet geperturbeert en wort, op poene als vooren.

5. Item indien ymant den anderen injurieerde ofte andersins [2]) excessive irreverentelijck [3]) thoonde, sal verbeuren tien stuyvers tot behoeff als vooren, eude daerenboven arbitralijck gecorrigeert worden by den gerechte naer exigentie van de saecken.

6. Welcke voorschreven boeten, hiervooren verhaelt, den gecondemneerde datelijck sal betaelen [4]), off men sal se hem datelijck doen afhaelen by den gerechtsboode.

7. Item niemant en sal voorspraecke mogen wesen, tensy hy by den schout ende borgemeesters geadmitteert sy ende synen behoorlijcken eedt sal gedaen hebben [5]).

8. Item een ygelijck sal voor den gerechte sijn eygen woort ende sijn selffs saecke mogen belyden ofte by een geswooren voorspraeck doen belyden, alvoorens daertoe hebbende [6]) procuratie, ten minste voor de litiscontestatie.

9. Item [7]) den eenen borger en sal den anderen syne saecke niet mogen belyden voor recht, tenwaere sy malcanderen bestonden in den [8]) bloede ofte maechtschap, als vader, moeder, suster, broeder, broeders- ende susterskinderen, ende niet veerder bestaende.

10. Item in saecke van groote importantie sal by consent van den gerechte een uytheemsche procureur oock alhier voor de banck mogen dienen, mits contenterende den procureur van dese bancke telcke reyse [9]) van sijn termijn, ende dat tot costen van dengeene, die hem versoeckt.

11. Item die voor een ander in rechten wil interveniëren,

---

1) Dit woord ontbreekt in U.
2) U: „andere".
3) U: „vexentiën".
4) V: „betalen zal".
5) V: „hebben gedaen".
6) V: „hebbende daertoe".
7) Dit woord ontbreekt in U.
8) Dit woord ontbreekt in U.
9) Dit woord ontbreekt in U.

Digitized by Google

sal gehouden wesen ten versoecken van partyen te stellen cautie suffisant om tgewijsde te voldoen.

12. Item en sal geen procuratie [1]) van weerden gehouden wesen, tensy dselve gepasseert sy voor schepenen deser stede ende by den secretaris geregistreert; ende procuratiën, buyten deser stede gepasseert ondert segel van steden, officieren [2]) van de dorpen, collegiën ende [3]) edelluyden sullen mede geaccepteert worden.

13. Item niemant van de procureurs sullen mogen part ofte deel hebben in de saecke, daerinne sy parthye dienen, ofte eenige actie mogen copen int geheel ofte deel, op poene dat sulcke contracten null ende van onwaerden sullen wesen, ende op [4]) arbitrale correctie; dan sullen van haren dienst geloont worden by parthyen tot taxatie van de gerechte.

14. Item geen voorspraeck en sal mogen maecken ofte helpen maecken [5]) beyde partyen schrifturen op arbitrale correctie naer exigentie van der saecke.

15. Item en sullen de procureurs niet spreecken, dan als haer saecken op de rolle opgelesen wort, ende sullen alle haere mondelinge dingtalen soo cort doen, als thaer doenlijck sal wesen.

16. Item sullen de procureurs haer presentatiën daeghs voor den rechtdagh by den secretaris doen aenteyckenen ofte ten minsten soo vroegh, dat die van den gerechte ende secretaris op den rechtdagh daernae niet en wachten, op poene van drie stuyvers.

17. Item als die rolle af is, sullen de procureurs contrarolle houden, op poene als boven [6]).

18. Item off eenige procureur [7]) parthyen saecken versuymde, dieselve sal gehouden wesen sijn partyen tot schade ende intrest, ende noch daerenboven verbeuren ten behoeve [8]) van den schout twee Carolusguldens, die hy gehouden wert [9])

---

1) V: „procureur".
2) U: „van der stede officieren".
3) Dit woord ontbreekt in U.
4) Dit woord ontbreekt in V.
5) Dit woord ontbreekt in U.
6) De vier laatste woorden ontbreken in V.
7) U: „procureurs".
8) V: „tot behoeff".
9) V: „zal wezen".

Digitized by Google

terstont te betaelen, aleer hy wederom toegelaten sal worden te dienen. Ende indient dickwils geschiet, sal by den schout ende gerechte gesuspendeert worden van synen dienst tot goetduncken van den gerechte.

19. Item off eenige partyen soo arm waeren, dat sy begeerden om Godtswille gedient te wesen, sal sulcke persoon om Godtswille gedient worden by een procureur, die hem by den schout geordonneert sal worden [1]); ende sooverre hy winner is, sal den procureur van sijn verdient loon gecontenteert worden.

20. Item sullen de procureurs gehouden wesen te compareren op de voorschreven rechtdagen, op de [2]) verbeurte van X stuyvers, tenwaere sy om nootelijcke saecke mosten absenteren, waervan sy sullen oorloff versoecken aen den schout ofte borgemeesters.

IV. *Salaris van de procureurs.*

1. Item sullen de procureurs hebben voor haer advijs- ofte consultatiegelt vier stuyvers in saecken tot vijftich guldens, ende in saecken boven de vijftich guldens sullen hebben ses stuyvers.

2. Item den procureur sal hebben voor eens anders saecke by monde off schriftuere te belyden, tot elcke rechtdaege als hy sulcx doet, twee stuyvers, te weten van yder substantiael termijn, soo meenich alss er op de reehtdagen gehouden wort, elcke termijn twee stuyvers, die [3]) defaulten mede voor substantiale termynen gereeckent.

3. Voor een sententie te hooren pronuntieren sal hy hebben een geheel termijn.

4. Item sullen de procureurs hebben, als sy eenige getuygen voor schepenen sullen produceren, off als sy voor schepenen compareren om dgetuygen te sien sweeren, ofte brieven te sien collationeren by den secretaris, ofte certificatiën te sien recoleren ende diergelijcke, elcke reyse twee stuyvers van elck stuck; uytgesondert den procureur van de parthye adverse, die geïnthimeert is om de getuygen te sien sweeren, ofte brieven te sien collationeren, ende sal hebben half gelt.

---

1) V: „zijn".
2) Dit woord ontbreekt in U.
3) U: „drie".

Digitized by Google

5. Item sullen de procureurs hebben, als se ter plaetse conentieux gaen ende aldaer voor schepenen parthyen haer recht verhaelen, elcke reyse vier stuyvers voor haer comparitiën, ende voorts voor haer termynen ende dinghtaelen alsvoorens.

6. Item in der stadts vryheyt buyten die stadts poorten dobbelt gelt.

7. Item voor elck bladt van de schrifturen te maecken ende grosseren, continerende elcke syde ten minsten twintich regulen, vier stuyvers elck bladt compres geschreven; ende elck bladt, by articulen geschreven, twee stuyvers.

8. Ende indien de schriftueren by een [1]) advocaat gemaeckt sijn, sullen sy hebben van het grosseren een stuyver.

9. Item [2]) van een inventaris, declaratie vas costen ofte diminutie te maecken, sullen sy hebben twee stuyvers vant bladt.

10. Item van een calendrier te maecken sullen die procureurs hebben vier stuyvers, tenwaere die schriftueren groot ende meenichvuldigh waeren, in welcken gevalle sy geloont sullen worden tot taxatie van den gerechte.

11. Item van een inventaris te onderteyckenen sullen sy hebben een stuyver.

12. Item van een schriftuer te quoteren sullen hebben twee stuyvers, tenwaere die merkelijck groot waere.

13. Item van extraordinaris rechtdagen, die op costen van ongelijcke gehouden worden, sullen alle termynen ende ander salaris dubbelt wesen.

14. Item als by sententie interlocutoir partyen geordonneert wort voor commissarissen te compareren om te accorderen ofte metten anderen te reeckenen, sullen die procureurs voor haerluyder comparitie ende moeyten hebben een daghgelt. [3])

15. Item [4]) als de procureurs tUtrecht of elders in partyen saeeken reysen, om met rechtsgeleerde te consuleren, sullen hebben voor haer [5]) vacatie ende besoigne van elcke partye des daeghs eene gulden tien stuyvers.

16. Van een proces te furneren sullen sy hebben twee stuyvers.

---

1) Dit woord ontbreekt in V.
2) Dit woord ontbreekt in U.
3) V voegt hier achter: „van vier stuvers".
4) Dit woord ontbreekt in U.
5) V: „haerluyder".

Digitized by Google

17. Van een sack te lichten sullen sy [1]) hebben als voorens twee stuyvers.

18. Item van alle andere saecken, daeraff hier niet gespecificeert en staet, sullen die procureurs geloont worden tot taxatie van den gerechte.

V [2]). *Van de gerechtsboden ende haer salaris.*

1. Item soo wie [3]) ymant binnen deser stede voor recht begeert te dagen [4]), sal den rechtsbode vant bieden geven eene stuyver, ende van buyten de stadt in de vryheyt dobbelt gelt.

2. Item de gerechtsbode sal gehouden wesen alle rechtdagen tegenwoordigh te sijn van den beginne tot den eynde van den rechtdagh, ten eynde hy [5]), versocht sijnde, verclaringe mach doen van citatiën ende inthimatiën, op poene van drie stuyvers.

3. Item die voorschreven boden sullen gehouden wesen oock te houden [6]) rechtvaerdige register van alsulcke citatiën, inthimatiën ofte insinuatiën, sy gedaen sullen hebben, inhoudende de namen van parthyen, jaer, maent ende dagh, wanneer die saecke dienen sal, daer mede in stellende, waerom parthye geroepen ende geciteert wort, indien het den aenlegger begeert, op poene als vooren.

4. Item den bode sal hebben van een citatie ofte inthimatiën te doen ten versoecke van partye eene stuyver, ende [7]) buyten die stadt dobbelt, mits leverende relatie, sooverre het partyen begeert.

5. Item van een arrest te doen, tsy ten versoecke van een borger ofte uytheemsche, eene stuyver.

6. Item van een insinuatie van gearresteerde goederen sal hy hebben eene stuyver.

7. Item indien de gedaechde ofte geïnthimeerde begeerde van den bode copye van de citatie ofte inthimatie, by hem gedaen, sal die bode gehouden wesen tselve te doen, ende sal hem daeraff [8]) betaelt worden eene stuyver, tenwaere din

---

1) Dit woord ontbreekt in V.
2) Vgl. A. CXXXII.
3) Dit woord ontbreekt in U.
4) V: „gedaecht te hebben".
5) U: „by".
6) V: „sullen oeck houden".
7) Dit woord ontbreekt in V.
8) V: „daervoor".

Digitized by Google

sinuatie excessivelijck groot waere, daer sal hy aff geloont worden tot taxatie van den gerechte.

8. Item de bode sal hebben van elcke afroepinge ofte publicatie, die hy ten versoecke van ymant doen sal van den stadthuyse, eene stuyver van borgers ende ingesetenen, ende van buytenluyden dobbelt gelt.

9. Item die citatiën ofte inthimatiën, tsy by monde ofte weetbrieven, die men doen sal buyten die jurisdictie deser stede, sullen gedaen worden by een van de steden bode(n) ofte in haer absentie ende nootelijcke affairen by des stadts lopende bode. Ende sullen daervan hebben, indien de geciteerde binnen der myle is woonende, voor haer salaris ses stuyvers; ende sooverre die geciteerde een mijl verre ende daerbuyten van de stede woonachtich is, sal die bode hebben twaelff stuyvers; ende sooverre hy twee mylen verre is woonachtich [1]), sal hy hebben eene gulden vier stuyvers [2]); ende sooverre hy vorder dan twee mylen is woonende, sal hy geloont worden tot discretie ende taxatie van den gerechte.

10. Item die bode sal hebben om te gaen metten gerechte om eenige schade te besien ofte lijnde te trecken ofte andere saecken, daerop hy die van den gerechte geladen heeft, van eenige partyen wegen voor het haelen van den gerechte ende sijn presentie in loco mede te gaen, drie stuyvers, buyten de stadt ses stuyvers.

11. Item van ymant in gyselinge te brengen ofte in apprehentie te setten, sullen elcx van de boden, die daertoe by den schout geschickt [3]) worden, ses stuyvers hebben [4]).

VI [5]). *Vant salaris van den schout, borgemeesters, schepenen van partyen saecken.*

1. Item als ymant een eygendom van een huys, van [6]) landt ofte van een rentebrieff wil overgeven, ofte maeckinge [7]) lofte, testamente, lijftochte, waterbrieff of diergelijcke wil passeren, sal tselve geschieden in den stadthuyse voor den

---

1) V: „wonende".
2) V: „XXIV stuyvers".
3) V voegt hier in: „zullen".
4) V: „hebben sess stuyvers".
5) Vgl. A. CXXX; B. CLX, CLXIII, CLXXIV.
6) Dit woord ontbreekt in U.
7) V voegt hier in: „gifte".

Digitized by Google

schout ende ten minsten [1]) twee schepenen, ende sullen den schout ende schepenen hebben voor haer comparitiën ende salaris vant overstaen drie stuyvers, deen helfte voor den schout ende de ander helfte die schepenen, tsy daer veel persoonen sijn ofte een, die den eygendom [2]) overgeeft, twelck betaelt sal worden by dengeenen, die den eygendom [3]) transporteert, sooverre hy een borger is; is hy een buytenman, dubbelt gelt.

2. Item een eygendomsbrieff sal besegelt worden by den schout ende drie schepenen, ende sal de schout voor sijn segel hebben daeraen te steecken van soo meenich overgever ende ontfanger drie stuyvers, sooverre eenen borger eenen ander overgeeft.

3. Ende sooverre den overgever een borger is ende den ontfanger een vreemdelinck ofte geen borger, soo sal den schout hebben van sijn segelen [4]) van elck der voorschreven persoonen twee guldens [5]) twee stuyvers.

4. Item sooverre een vreemdelingh aen een borger overgeeft, soo compt den schout voor sijn segel ses stuyvers.

5. Item van een lijfftochtbrieff sal den schout hebben van sijn segel ses stuyvers, als het borgers sijn, ende van de [6]) vremdelingen twaelf stuyvers.

6. Item van een segel, daer geen eygendom [7]) van lant ofte rente overgaet, daeraf sal den schout voor sijn segel hebben van een borger drie stuyvers, een vremdelinck ses stuyvers.

7. Item van een weetbrieff ofte besegelde insinuatie sal den schout hebben acht stuyvers van een borger, buytenluyden dubbelt gelt [8]).

8. Item een schepen sal hebben van sijn segel drie stuyvers, ende van buytenluyden dobbelt gelt.

9. Item de borgemeesters sullen hebben van een certificatie ofte procuratie te besegelen drie stuyvers, buytenluyden dobbelt gelt.

---

1) V voegt hier in: „voor".
2) U: „een eygen recht".
3) V: „eygen".
4) V: „zegel".
5) V voegt hier in: „ende".
6) Dit woord ontbreekt in V.
7) V: „eygen".
8) V: „dobbel".

Digitized by Google

10. Item alle acten, daert gerecht over staet, daervan sal len schout hebben twee blancken ende tgerecht twee blancken, ooverre [1]) den eenen borger den anderen passeert; indien een vreemdelinck passeert, dobbelt gelt.

11. Item van [2]) een waterbrieff te besegelen sal die schout hebben ses stuyvers, ende die [3]) schepenen elcx drie stuyvers, buyteluyden dobbelt gelt.

12. Item als den schout ende schepenen in een erfhuys [4]) vaceren over die vercopinge van goederen, soo sal den schout hebben XXI stuyvers ende die schepenen mede XXI stuyvers, tenwaere sy meer als eenen dagh vaceerden; sullen in sulcken gevalle betaelt worden tot discretie van den gerechte.

13. Item alst gerecht versocht wort tot schiftinge ende scheydinge van eenen boedel, sullen den schout ende geschickte schepenen betaelt worden tot taxatie vant gerecht, naerdat de besoigne groot ofte cleyn geweest sal sijn, welverstaende dat tsalaris niet minder en sal sijn dan een outschilt, half voor den schout ende halff voor de schepenen.

14. Item als die van den gerechte gecondemneert worden om partyen te accorderen, ist doenlijck, ofte om voor commissarissen te reeckenen, sullen voor haer vacatie hebben den schout acht stuyvers ende elcke schepen vier stuyvers, tenwaere daerinne [5]) langer moeyten vielen dan eenen voor- ofte naermiddagh, twelk alsdan tot discretie van den gerechte staen sal; ende den secretaris sal hebben vier stuyvers.

15. Item als die schout ende schepenen sitten over die vercopinge by executie van een huys ofte erff, sal den schout daervan hebben een halff outschilt, die schepenen een halff outschilt, ende den secretaris elfftalve stuyvers; ende op die insettinge van hetselffde half gelt.

16. Item op de vercopinge bij executie van mobilen goederen sal den schout hebben ses stuyvers, die schepenen ses stuyvers [6]) ende den secretaris drie stuyvers.

17. Item om getuygen te hooren sal den schout hebben van elcke getuyge twee blancken ende die schepenen twee

---

1) V voegt hier in: „het".
2) Dit woord ontbreekt in U.
3) V: „de drie".
4) U: „sterf huys".
5) U: „daer".
6) De vier laatste woorden ontbreken in U.

Digitized by Google

blancken te samen, sooverre den producent een borger is; ende indien hy geen borger en is, dubbelt gelt; welverstaende op enquesten [1]) op partyen schrifturen daervan sullen des daeghs den schout ende schepen hebben als te weten de schout ses stuyvers ende die gecommitteerde schepenen elcx drie stuyvers, twee uren voor een [2]) dagh gereeckent; ende indien sy langer vaceren, naer advenant; buyteluyden dobbelt gelt.

18. Item alst gerecht versocht wort by partyen om eenige schade te besien ofte lijnde te trecken ofte tot eenige andere plaetsen contentieux te gaen, sal den schout hebben daervan [3]) XXI stuyvers ende die gecommitteerde schepenen XXI stuyvers, den secretaris elftalve stuyver, ende de bode drie stuyvers; ende buyten de stadt sal dit al wesen dobbelt gelt. Ende byaldien partyen het volle gerecht daerop begeeren, sullen gehouden wesen die andere van den gefechte haer salaris te geven naer advenant.

19. Item van declaratiën van costen te taxeren sullen die van den gerechte hebben twaelff stuyvers, het eene dardendeel den schout, het andere die schepenen, en het darde dardendeel den secretaris, buyteluyden dobbelt gelt.

20. Item van een executoriael te teyckenen sal den schout hebben twee stuyvers, soowel van de [4]) buyten- als van de [4]) binnenluyden.

21. Item [4]) als een aengenomen borger synen eedt doet, sal den schout hebben elfftalve stuyver ende die borgemeesters een outschilt van twee guldens twee stuyvers.

22 [5]). Item als den schout imant in gyselingh brenght, sal den schout hebben van sijn apprehentie twee guldens twee stuyvers.

VII. *Van citatie.*

1 [6]). Dat den eenen borger ofte ingeseten den anderen niet en [7]) sal mogen doen dagen dan voor den gerechte alhier, op de verbeurte van tien Carolusguldens ten behoeve van de

---

1) U: „eenige questiën".
2) V: „den".
3) V: daervan hebben".
4) Dit woord ontbreekt in V.
5) Dit artikel ontbreekt in V.
6) Vgl. A. LVII, LIX; B. XCIV, CV, CLII.
7) Dit woord ontbreekt in U.

Digitized by Google

stadt, ende daerenboven van gehouden te sijn sulcke proceduren costeloos ende schadeloos aff te doen.

2. Item dat men niemant en sal recht doen van schult, loor speelen en dobbelen aengecomen.

3. Item als ymant van onse borgers, inwoonders ofte uytheemschen eenige van onse ingesetenen voor recht wil dagen, sal gehouden sijn ten minsten des daeghs te vooren by sonneschijn denselven doen bieden metten gerechtsbode tegens den geprefigeerden rechtdagh te rechte te comen ende te compareren voor den gerechte deser stede. Ende sal den aenlegger den bode verclaringe doen van de saeeke, waervoor hy sijn partye doet citeren, twelck den bode in sijn boeck sal registreren.

4 [1]). Item alle citatiën sullen gedaen worden aen den persoon van den gedaeghde ofte in sijn absentie aen een van sijn huysgesin.

5. Item of den gedaeghde niet by huys en waer, als die citatie gedaen wort ende voor den geprefigeerden rechtdagh noch niet gecomen en waer, soo sal sijn wijf, soon ofte dochter, ofte ymant van sijn huysgesin mogen compareren ten voorschreven rechtdagh; ende als hy opgelesen wort, sal dieselve verclaeren sijn absentie, ende sal dat by den secretaris opgeteyckent worden, ende die saecke in state gestelt tot discretie van den gerechte. Ende of daer niemant en compareerde, als voorschreven staet [2]), sal tegens hem geprocedeert worden, off die citatie aen sijn persoon gedaen waer.

6. Item die uyt eens anders naem ageren wil ofte ymant in rechten betrecken, die hem niet als principaele maer van andere wegen schuldigh is, als momboirs, curateurs ende diergelijcke, sullen die citatiën gedaen worden in sulcken qualiteyt, soo sy procederen sullen [3]), op poene van nullité; ende sal den aenlegger gecondemneert worden in de costen van dien dage, welverstaende dat den eyscher sonder nieuwe verdaghvaerdinge sal mogen jegens hem [4]) gedaeghde nieuwe [5])

---

1) Vgl. B. XX.
2) V: „als voorseyt staet, en compareerde".
3) V: „willen".
4) V: „den".
5) Dit woord ontbreekt in V.

Digitized by Google

eysch maecken tenselven dage, ende sal den gedaeghde mogen dagh nemen op alsulcken nieuwen eysch te antwoirden.

VIII. *Van deffaulten in criminele saecken volgens de ordonnantie der stadt Utrecht, als te weten* [1]):

1. Item in criminele saecken soo wanneer den schout sijn imformatiën precidente nemen wil, ende die getuygen, voor hem gerechtelijck geroepen, niet en comen, sal die schout dieselve getuygen andermael voor hem doen roepen op poene van een Carolusgulden voor de eerste reyse, die andere reyse van twee Carolusguldens; ende indien sy alsdan niet en comen, ende den schout doceert behoorlijck den gerechte van contumacie van de getuygen, sal die schout die voorschreven getuygen mogen apprehenderen ende houden, ter tijt toe sy getuycht sullen hebben, tenwaere [2]) dgetuygen sulcke nootlijcke saecken te doen hadden, dat sy niet comen en mochten, twelck sy den gerechtsbode te kennen geven sullen ende daeraff doen blijcken, sooverre het noot zy.

2. Item als den schout sijn informatie precedente genomen heeft, indien alsdan den schout den delinquant niet becomen en conde, sal hy tgoet van denselven delinquant besetten ende doen inventariseren by den gerechte, tenwaere borge suffisant gestelt werde tgewijs van de schepenen te voldoen, sooveel als aengaet de pecuniële boeten, ofte voor sooveel goets als daer geïnventariseert sal wesen.

3. Item dit gedaen sijnde, sal den schout den delinquant ofte misdadigen metter clocke doen roepen, om hem in persoon te comen verantwoorden op tgeene hem dschout [3]) opleggen ende aenseggen wil, die gehoort sal worden, indien hy compareert, ende sal die questie van sijn apprehentie, of die schout sijnre [4]) verseeckert sal wesen ofte niet, terstonts by die van den gerechte getermineert sal worden, ende sullen voorts procederen van rechtdagh tot rechtdagh ter diffinitive toe.

4. Item indien den delinquant niet en compt, noch hem en verschijnt, alsoo geroepen sijnde, sal noch tweemael [5])

---

1) De drie laatste woorden ontbreken in V. — Vergelijk voor deze artikelen: Muller, Rechtsbronnen der stad Utrecht II, blz. 356 en 357.

2) V voegt hier in: „dat".

3) V: „datte schout hem".

4) U: „sijnde".

5) V: „twee reysen".

Digitized by Google

metter clocken alsvooren [1]) geroepen worden van veertien dagen tot veertien dagen toe [2]); ende indien hy alsdan noch niet en compt, sal den schout toegelaten worden sijn intendit over te leggen met de verificatiën, daertoe dienende, ende sal den delinquant vierdemael geroepen worden, om tselve te sien doen [3]) ende sententie te hooren.

5. Item indien die van den gerechte ontfangen hebben het intendit van den schout ende de verificatiën van dien, sullen naer gelegentheyt van de saecke ende misdaet den misdadigen condemneren off quijt ende los wysen, hem niettemin condemneren(de) in de costen, als sy hem quijt wysen; welverstaende, dat sy den delinquant ende defailjant niet verder bannen en sullen dan uytte stadt Wijck ende vryheyt van dien seeckere jaren ofte ten eeuwigen dagen naer gelegentheyt van der saecke.

IX. *Van deffaulten in civile saecken.*

1. Item die citatie aldus gedaen sijnde, ende partyen in ordine op de rolle gestelt sijnde [4]), sal den secretaris dselve oplesen in sulcken ordine, als die geschreven ende gestelt staen, sonder deen voor dandere te lesen; welverstaende dat die schoutenrolle ende maerschalckenroll voor dandere opgelesen sullen worden.

2. Item als partye opgelesen wort ende den aenlegger niet en compareert, sal de presentatie ende citatie nul ende van onwaerden sijn [5]), ende die gedaeghde geabsolveert van der instantie, ende den aenlegger gecondemneert in de costen ende in een boete van thien stuyvers ten behoeve van den schout ende het gerecht halff en halff, die men den gecondemneerde [6]) datelijck met des stadts dienaer sal doen afhalen, ende sal den bode boven de X stuyvers voor sijn salaris hebben twee blancken.

3. Item indien den eyscher ten dage dienende compareert ofte sijn gemachtichde [7]), ende sijn tegenpartye, by den secretaris opgelesen sijnde, niet en compareert noch ymant van

1) V: „als boven".
2) Dit woord ontbreekt in V.
3) Dit woord ontbreekt in U.
4) V: „wesende".
5) V: „wesen".
6) V: „gedaechde".
7) V: „volmachtichde".

Digitized by Google

synent wegen gemachticht, sal die gedaeghde int eerste deffault gecondemneert worden ende verbeuren [1]) een stuyver ten behoeve van den schout ende door sijn noncomparitie versteecken sijn van sijn exceptie declinatoir, ende den eyscher gegost worden een [2]) tweede citatie jegens den naesten rechtdagh. Ende indien hy dan niet en compareert, sal hy gecondemneert worden int tweede deffault, ende verbeuren twee stuyvers ten behoeve als vooren, ende vermits sijn contumatie [3]) gesecludeert van alle exceptiën dilatoir [4]), ende den eyscher toegelaten worden den defaillant te citeeren op sijn derden default ten naesten rechtdagh, ende sal ten versoecke van den eyscher derdemael geciteert worden. Ende indien hy niet en compareert [5]), gecondemneert worden int derde deffault, ende noch een boete van drie stuyvers, ende overmits sijn noncomparitie sal versteecken worden van alle exceptiën ende defentie, die hy hadde mogen proponeren, ende daenlegger toegelaten worden ten naesten rechtdagh te mogen dienen van intendit mette verificatiën daertoe dienende, ofte in saecken van cleyne importantiën sijn achterwesen mogen begroten ende by eede bevestigen, indien die van den gerechte tselve goet vinden, ende den defaillant tegens denselven dage vierdemael doen citeren omme van intendit te sien dienen ende sententie te sien ende [6]) hooren pronuntiëren, tsy hy compareert off niet. Ende sal alsdan noch mogen purgeren ende datelijck antwoorden, mits betaelende een boete van ses stuyvers ten behoeve van den schout behalven sijn drie deffaulten. Welverstaende [7]) indien den gedacchde [8]) opt IIe off IIIe deffault compareert, sal, mits betaelende die defaulten aen den schout, in rechten ontfangen worden ende alsulcke exceptiën noch mogen proponeren, als hy heeft, ende daer hy met recht niet af versteecken en [9]) is.

4. Item op gearresteerde persoonen sal maer [10]) een deffault

---

1) V voegt hier in: „een boete van".
2) Dit woord ontbreekt in V.
3) U: continuatie".
4) „ende vermits — dilatoir" ontbreekt in V.
5) V voegt hier in: „zal".
6) De twee laatste woorden ontbreken in V.
7) V. „item dat".
8) U: „eyscher".
9) Dit woord ontbreekt in U.
10) U: „naer".

Digitized by Google

gaen als vooren, ende voorts [1]) versocht worden brieven van insinuatie met inthimatie om te sien dienen van intendit.

5. Item als imant geciteert [2]) is in persoon om te kennen ofte ontkennen syne brieven van obligatie, hantteyckeninge ofte segelen, by hem selffs geteyckent ofte gesegelt, mach sijn beraet nemen ten naesten rechtdagh, ende moet alsdan dieselve kennen ofte ontkennen. Ende indien den verweerder ten naesten [3]) ofte ten tweeden rechtdagh niet en compareert, hout men die voorschreven segel, hantteycken ofte [4]) obligatie voor bekent, sooverre dieselve claer, ongecancelleert ende suyver sijn; ende sal die gedaeghde in een deffault [5]) gecondemneert worden die penningen ende somme, daerinne begrepen, te namptiseren, ende een ander citatie om die te sien lichten onder cautie. Ende indien hy ter eerster of ter [6]) tweeder rechtdage compareert, bekennende die voorschreven hantteyckeningh [7]), maer proponeert betaelinge, sal daervan gehouden wesen datelijck te bewysen ofte ten langhsten ten naesten rechtdagh, ofte anders sal gecondemneert worden tinhouden van de obligatie te betaelen, ofte de somme te namptiseren ende gelicht te worden onder cautie, indient schepenen bevinden sullen naer gelegentheyt van de saecke te behooren. Ende sooverre de eerste citatie niet gedaen en is aen des gedaeghdens persoon, maer aen sijn huysgesin, sal verleent worden die tweede citatie.

6.[8]) Item als ymant sijn brieven van obligatie ontkent, ende daernaer by prove bevonden wort contrarie, sal betaelen het dubbelt van de obligatie, deen helfte tappliceren tot proffijt van partye, ende dander helfte voor den schout.

7 [9]). Item een man mach neen seggen voor een gebeden segel, dat hy selffs niet gesegelt en heeft, gelijck hy oock niet en behoeft te bekennen die hant [10]), die hy niet selffs geteyckent en heeft.

---

1) Dit woord ontbreekt in V.
2) V: „gedaecht".
3) V: „eersten".
4) Dit woord ontbreekt in U.
5) V: „deffaillant".
6) Dit woord ontbreekt in V.
7) V: „hanteycken".
8) Vgl. Muller. h. a. w. blz. 359 art. 7.
9) Vgl. A. CXVI.
10) V: „handen".

Digitized by Google

8 [1]). Item in materie van ruyminge ofte ontwaeringe sal den aenlegger voor schout ende schepenen tegens sijn partye een rechtdagh moeten versoecken om ontwaeringe te hebben van alsulcke erve ofte huysinge, als sijn partye van hem bruyckende is, ende deselve gerechtelijck partye doen insinueren. Ende sal den bruycker hem jegens sulcke ontwaringe mogen opposeren ende sijn oppositie gerechtelijck [2]) doen aenteyckenen binnen veertien dagen na de voorschreven insinuatie ende sijn partye doen insinueren [3]). Ende sooverre hy sulcx niet en doet, sal den aenlegger, als die [4]) veertien dagen verstreecken sijn, tegens sijn partye op den eersten rechtdagh mogen versoecken deffault; ende sal dengeenen, die ontwaeringe gedaen is, gecondemneert worden sijn handen te trecken van de erve ende huysinge ende dselve te ontruymen.

9. Ende sooverre diegeene, die ontwaeringe gedaen wort, hem opposeert, ende dinsinuatie laet[5]) doen als voorschreven is, sal den eyscher op den eersten rechtdagh nae de voorschreven insinuatie [6]) veertien dagen tegens sijn partye doen presenteren, ten welcken dage hy sal moeten [7]) proponeren sulcke gerechticheyt, als heeft aen de huere van alsulcke goederen, als hem sijn ontwaert, ende sijn verificatiën dadelijck mede overleveren; ende sal voorts sommierlijck daerinne geprocedeert worden van acht dagen tot acht dagen peremptoir [8]) voor alle dilay.

10. Item sooverre by den gerechte wort verclaert by den aenlegger wel ontwaert ende qualijck geopposeert te sijn, sal den verweerder mede gecondemneert worden in een [9]) boete van tien stuyvers ten behoeve van den schout, onverminderd het intrest van partye. Ende sooverre den aenlegger verclaert wort qualijck ontwaert te hebben ende by den verweerder wel geopposeert te sijn, soo sal den aenlegger neffens de

---

1) Vgl. A. CXXII; B. LXI.
2) V voegt hier in: „moeten".
3) De vijf laatste woorden ontbreken in V.
4) V: „de".
5) U: „laten".
6) Dit woord ontbreekt in V.
7) V: „mogen".
8) V: „peremtorlijck".
9) U: „de".

Digitized by Google

costen gecondemneert worden in de [1]) boete van X stuyvers ten behoeve van de schout [2]).

11 [3]). Item voor twee binnenjaerse pachten van gerechtelijcke gehypoteecqueerde renten, huyshuer, lantpachten van erven ofte gronden ende grassgelden [4]), binnen Wijck ende de vryheyt van dien gevallen, sal den grontheer sijn voorschreven achterwesen mogen doen panden, ende die pandinge sijn partye doen insinueren, ende sal voorts daerinne geprocedeert worden als op die ontwaeringe voorschreven, ende mede op alsulcke boeten.

12. Item in materie van inleydinge van een huys ofte erve sal men wederom mogen doen uytleyden in voegen als van de ontwaeringe ende pandinge voorseyt is.

13. Item alle overwonnen acten ende sententiën, verjaert sijnde, te weten dattet [5]) een jaer ende ses weecken geleden is, en [6]) sullen niet ter executie gestelt mogen worden, dan sal den aenlegger den gecondemneerde [7]) moeten doen citeren tegens een rechtdagh ende versoecken nieuwe letteren van executie. Ende indien den gedaeghde ofte synen volmachtige ter eerster rechdagh niet en compareert, sal by die van den gerechte nieuwe letteren van executie gedecerneert worden; ende in gevalle de gedaeghde compareert, sal tegens den aenlegger gehoort worden, ende sullen schepenen in der saecke disponeren naer behooren; maer tegens [8]) erffgenaemen sal men [9]) moeten hebben twee deffaulten.

14. Item in materie van darrementen van proces aen te nemen — twelck gebruyckt wort int overlyden van eenige van partyen — indien de gedaeghde achterblijft, tweemael gedaecht sijnde, sal tproces gehouden wesen voor aengenomen, ende den defailliant sal dardemael geciteert worden om te procederen naer de leste retroacten. Ende indien hy alsdan noch niet en compareert, sal versteecken worden van hetgeene,

---

1) V voegt hier in: „voorseyde".
2) V: „als voren".
3) Vgl. B. XXIV, CXXIX, CXXXI.
4) U: „graffgelden".
5) U: „dat".
6) Dit woord ontbreekt in U.
7) V: „gedaechde".
8) V voegt hier in: „de".
9) U: „sullen".

Digitized by Google

daer den overleden aff hadde mogen dienen, ende partye toegelaten worden voorts te procederen naar behooren.

15. Item in materie van guarandt, als dat imant in rechten betrocken wort [1]), die sijn verhael op een derde mach hebben, is geordonneert, dat tegens sulcke in cas van guarant genoegh sullen sijn [2]) twee deffaulten. Ende deselve verkregen hebbende, sal den originele gedaeghde sijn guarandt mogen begrooten in sijn absentie, dat hy hem vrye, ofte die saecke aenneme, ende protesteren om aen den gedaeghde deffaillant sijn schade ende intresse te verhaelen, daervan men hem acte geven sal; ende sal de principaele saecke soo lange stille staen, ter tijt toe die twee deffaulten voorschreven vercregen sijn ende niet langer.

16. Item off diegeene, die in guarand geroepen waer ten eersten off ten [3]) tweeden citatie compareert [4]) ende tguarand aennaeme, ende in rechten trade, ende begeerden den eysch vernieuwt te hebben, sal den aenlegger den eysch vernieuwen, ende sal daernae [5]) die aenlegger concluderen ende procederen tegens syne principaele schuldenaer, ende sal den guarandeur sijn defentie mogen doen uyt den naem van degeene, daervoor hy tguarant aengeveert heeft. Ende in gevalle den aenlegger by sententie triumpheert, sal hy den originelen gedaeghde diensvolgende mogen executeren, beheltelijk dat [6]) de principaele gecóndemneerde sijn garandeur uyt cracht [7]) van deselve sententie sal mogen doen executeren, in allen schijn of die jegens den guarand [8]) gegeven waere, ende sal den guarandeur hetselffde proces costeloos ende schadeloos gehouden wesen aff te doen.

17. Item in gevalle, die in guarandt geroepen is, ter eerster off tweeder citatie compareert, ende onwillich waere tguarand aen te nemen, sulcx dat tusschen hem beyden questie bleeff, sal die gedaeghde, die twee rechtdagen oversteecken sijnde, als voorseid is, gehouden wesen tantwoorden

---

1) Dit woord ontbreekt in U.
2) V: „wesen".
3) Dit woord ontbreekt in V.
4) U: „compareert".
5) U: „daer".
6) Dit woord ontbreekt in V,
7) De vier laatste woorden ontbreken in U.
8) V: „garandeur".

Digitized by Google

p des eyschers eysch, ende voorts naer rechten met hem rocederen. Ende in gevalle dat uytte deductie van de saecke evonden wort, dat diegeene, die in guarand geroepen waer, guarand moste aenveerden, sal in sulcken geval schuldigh ijn, dengeenen, die hem in guarandt geroepen heeft, costeloos nde schadeloos het proces ten principaël aff te doen, ende eensints mogen objiciëren trecht by den originelen gelaeghde versuymt te sijn.

18. Item als ymant aen sijn persoon ofte woonstede ofte en sijn gemachtichde geciteert is om te sien brieven collaioneren ofte getuygen te sien sweeren, ende niet en compareert ter eerster citatie, soo sullen al evenwel sulcke collatiën ofte getuygen sulcken gelooff hebben, alsof [1]) de geïnthimeerde present hadde geweest.

19 [2]). Item indien ymant vermeent eenige actie tegen een ander te hebben ende tselve met recht niet en vervolgde, sal denselven, tegens wien de actie wort gepretendeert, sijn partye mogen doen citeren ende versoecken, dat hem seeckeren tijt geordonneert worde om sijn actie te institueren, binnen twelck hy sulcx sal moeten doen, off by gebreecke van dien sal van sijn actie versteecken sijn.

20. Item nadien partye dinghplectich sijn geworden, ende eysch ende antwoort hebben overgegeven, ende daernae ymant defailjeerde, ende sijn termijn peremptoir niet wair en nam, sal den defailliant verliesen het effect van dien termijn, daer den dagh aff diende.

21. Item indien de gedaeghde dagh genomen heeft om peremptoirlijck te dienen van antwoort, tsy by monde ofte geschrifte, ende blijft in gebreecke van sijn antwoort te dienen [3]) ten geprefigeerden dage, sal daerdoor versteecken sijn van sijn exceptie declinatoir, dilatoir, peremptoir, weeren ende defentiën, die hy hadde mogen doen, ende den eyscher toegelaten worde(n) om van sijn intendit te mogen dienen, ofte sijn achterwesen te begrooten, in allen schijn off die gedaeghde met drie defaulten gecontumaceert waere, als vooren geseyt is. Ende sal die gedaeghde defailliant geciteert wor-

---

1) U: „of".
2) Vgl. B. XXXII.
3) V: „leveren".

Digitized by Google

den om het [1]) intendit ofte begrootinge te sien overleggen, ende voorts sententie te hooren pronuntiëren. Ende indien hy alsdan noch compareert, sal met refuys van costen van retardemente noch toegelaeten worden datelijck te antwoorden, tsy by monde ofte geschrifte, ende daerenboven betaelen een boete van ses stuyvers ten behoeve van den schout.

X [2]). *Van buytenluyden recht te doen.*

1. Item buytenluyden [3]) geseten in den stichte van Utrecht binnen een mylen deser stede, sullen ons ondersaeten roepen op een ordinaris rechtdagh, als den eenen borger tegens den anderen, ende sullen staen tot gelijck recht als dondersaten, uytgesondert saecken, die geprevilegeert sijn om op dwarsnachtrecht te mogen procederen.

2. Item die beseth wort in [4]) dese stede of de vryheyt van dien, tsy by dese borgers ofte ingesetenen ofte oock vreemdelingen, sal men een onvertogen recht doen, sooverre het de besette persoon begeert. Ende waert, dat hij tniet en [5]) begeerde, sal men ordinaris procederen als borgers recht, mits dat den besetten sal stellen borge om het gewijs te voldoen.

3. Item twee buytenluyden, malcanderen beset hebbende, sullen dwarsnachtrecht [6]) mogen genieten tallen tyden, als teen van beyde begeert.

XI. *Van executie.*

1. [7]) Item alle executiën sullen geschieden by eene van der stadts deurwaerders, ende dat door bevel ende executoriaal van den schout, by sijne handt onderteyckent, aan de sententie gehecht.

2. Item als ymant in actie personeel gecondemneert is, sal men naer behoorlijcke sommatie executie daervan doen aen de havelijcke goederen van den gecondemneerde, indien

---

1) U: „sijn".
2) Vgl. A. LVI, LXVII; B. XLIV.
3) V: „luyden van buyten".
4) U: „om".
5) Dit woord ontbreekt in U.
6) U: „dwarsnacht".
7) V voegt hier in het artikel, dat in U als artikel XIV—2 voorkomt.

Digitized by Google

lie den deurwaerder genoegh by den gecondemneerden gevesen worden.

3 [1]). Ende indien men niet genoegh roerende goederen [2]) en vindt, sal men aen de eygen onroerende [3]) goederen executeren, ende by gebreecke van dien aen de schulden, daernae aen de vrucht van de leenen, daernae aen de vercopinge van de leengoederen, ende by gebreecke van alle hetgeene voorschreven is, indient den winre begeert, aen de persoon van den gecondemneerde, die in gyselinge gestelt sal worden tot sijns selffs costen; welverstaende dat den triumphant voorschieten sal, als men van slechte gegyselde voorschiet: die eerste ses dagen des daeghs XII stuyvers [4]) ende die navolgende ses dagen ses [5]) stuyvers des daeghs. Ende naer de voorseyde twaelff dagen sal den cipier hem niet meer mogen geven dan water en broot, in welcken schijn hy sal blyven sitten tot discretie van den gerechte, ende sal alsdan van de geëyste schult quijt ende ontslagen sijn.

4. Item tegens alle sententiën, niet verjaert sijnde, mach dgecondemneerde hem tegens den exploicteur opposeren, mits leggende alvoorens, eer hem den exploicteur in oppositie ontfangen sal [6]), een boete van twee guldens en tien stuyvers ten behoeve van den schout. Ende sal alsdan binnen vier en twintich uren sijn redenen van oppositie die van den gerechte overleveren, sijn partye daertoe citeren [7]), ende die van den gerechte doen laden op costen van den ongelijcken; ende sal die saecke sommierlijck ende soo cort affgepleyt worden, als die van den gerechte bevinden sullen te behooren. Ende by faulte van dien ende de XXIIII uren overstreecken sijnde, sal den exploicteur al evenwel met sijn executie voortvaeren, ende sal den opposant sijn twee guldens tien stuyvers quijt sijn. Ende indien den opposant verclaert wort wel geopposeert te hebben ende qualijck geëxecuteert te sijn, sal die geopposeerde gecondemneert worden in de twee guldens tien stuyvers, die alsdan den opposant sullen gerestitueert wor-

---

1) Vgl. A. LXXVII; B. LXVIII.
2) V: „goets".
3) V: „onroerende eygen".
4) De vier laatste woorden ontbreken in V.
5) V: „twee".
6) V: „zal ontfangen".
V: „citerende".

Digitized by Google

den, tenwaere by den gerechte anders bevonde(n) worde te behooren.

5 [1]). Item waert saecke, dat ymant executeren soude aen tilbaer goet, ende dat huys gesloten waer, daer men dexecutie doen soude, soo sullen die schout ende schepenen van der heerlijckheyts wegen dat huys openen op des goets costen ende dexecutie doen naer behooren.

6. Hierby te stellen de pantweeringe volgens het XV rubrijck van de ordonnantie der stadt Utrecht [2]).

XII. *Van reehtvorderinge en hoe men voor recht sal procederen.*

1. Ten dage dienende van de [3]) eysch ende den aenlegger ende de gedaeghde beyde comparerende ende die presentatie opgelesen sijnde, sal den aenlegger selver ofte door synen procureur synen eysch ende conclusie pentinentelijck ende met goede specificatie verhaelen; ende die gedaeghde, gehoor hebbende den eysch [4]), sal sijn beraet mogen nemen ten naesten rechtdage, tenware hem de schult aenquame van de doode hant [5]), in welcke gevalle hy sijn beraet sal mogen nemen tot ses weecken, ten welcken dage wederom by den eyscher sal mogen gepresenteert worden, ende geroepen sijnde, sal gehouden wesen tantwoorden sonder vorder dilay, tenwaere hy den eysch by geschrifte begeerde, ende dat tselffde hem by sijn partije geconsenteert worde ofte by schepenen toegewesen, in welcken gevalle hy alsdan ten naesten rechtdagh gehouden sal wesen te antwoorden, tsy by monde ofte geschrifte. Ende sooverre die gedaeghde geantwoort sal hebben by monde, sal den eyscher tenselven dage wederom gehouden wesen te repliceren ende den gedaeghde te dupliceren; ingevalle de eyscher tenselven daeghe ofte die gedaeghde niet genochsaem gereet en waeren om te repliceren of te dupliceren, soo voorseid is, sal tot discretie vant gerecht op

---

1) In V ontbreken de artikelen 5 en 6 en worden vervangen door de volgende aanteekening in margine: „Goederen texecuteren by decreet ende salaris van dien. Item van pantweringe: vide dordonnantie van Utrecht".

2) Zie Muller. h. a. w. blz. 371—373.

3) Dit woord ontbreekt in V.

4) U: „die gehoort hebbende den gedaeghde".

5) U voegt hier in: „ende".

Digitized by Google

elck termijn noch [1]) dilay gegeven worden naer gelegentheyt der saecken. Ende sooverre die gedaeghde geantwoort heeft by geschrifte, sal den eyscher wederom by geschrifte mogen repliceren ende voorts dupliceren, mits dat op [2]) elcke schriftturelijcke termijn maer een dilay genomen en sal mogen worden, tenware die van den gerechte ten versoecke van eenige van partye in swaere saecken eenich dilay quamen te geven, ende sullen dan dienen van wisselinge van stucken.

2. Item aldus by monde ofte geschrifte die saecke verhaelt ende bepleyt sijnde, parthyen allegeren(de) eenich bewijs, dienende tot verificatie van haere intentie, sullen die van den gerechte parthyen tijt ordonneren om te produceren [3]) voor den schout ende twee schepenen mette secretaris adjunct die getuygen, daermede sy haer in rechten willen behelpen.

3. Item die saecke voldongen sijnde, daer geen feyten geallegeert en worden ende niet van noode en is productie te doen, ende dat parthyen concluderen in rechten ende versoecken sententie, sullen [4]) die schepenen, sittende ter audientie, die saecke termineren, ist doenlijck, ofte in advijs houden tot naeder vergaderinge tot haerder discretie. Ende indien de voorschreven schepenen tselve op de rolle wysen ende termineren, ende eenich van de partye sigh daerinne beswaert vonde, mach daervan beroepen op volle collegium als folio IIII [5]) articulo III geseyt is.

4 [6]). Item als deyschers ofte gedaeghdens dagh nemen om tantwoorden, repliceren ofte dupliceren, sullen tenselven dage mede copye mogen begeeren van brieven ofte munimenten, daerop die wederpartye hem fundeert ende mentie maeckt, ende sal hem de copye gelevert worden tot synen costen. Ende sooverre hy de copye tenselven dage niet en begeert, en sal daerom de saecke daernae niet gesurcheert worden,

5. Item als dgedaeghde eenige exceptie wil proponeren, sal gehouden wesen [7]) die teenemael ende by ordine te proponeren ende desniettemin ten principaele concluderen, ten-

1) V voegt hier in: „een".
2) U: „daerop".
3) U: „procederen".
4) Dit woord ontbreekt in U.
5) Hier blz. 234.
6) Vgl. Muller. h. a. w. blz. 363 art. 9.
7) V: „sijn".

Digitized by Google

waere hy proponeerde exceptiën declinatoir, litispendentie ofte litisffinitie, daer sal hy in mogen persisteren.

6. Item in gevalle den eyscher ofte gedaeghde sijn intentie met een oprechten getuygen weet te bewysen, ende die wederpartye ter contrarie niet en dede blijcken, sal toegelaten werde(n) op sijn getuyge met synen eedt te stercken in saecken van cleynder importantie ende naer [1]) gelegentheit der saecke ende persoonen.

7 [2]). Item indien den aenlegger by sijn partye ofte by gerecht den eedt gedefereert wort in saecken, by hem selven gehandelt, ende in weygeringe is synen eysch by [3]) eede te stercken, sal vervallen wesen van sijn recht ende die gedaeghde geabsolveert van den eysch, ende den eyscher gecondemneert worden in de costen, ende in advijs nopende de boeten van een Carolusgulden ten behoeve van den schout.

8. Item als ymant den eedt wordt gepresenteert te mogen doen, ofte dat hy se selver sal doen, soo sal hy [5]) — degeenen, die se gepresenteert wort — sijn beraet [6]) daerop mogen nemen ter naester rechtdagh, ten welcken dage hy den eedt sal moeten accepteren ofte den anderen defereren in saecken, by hem gehandelt, welverstaende dat die schepenen regardt sullen nemen op de qualiteyt van de persoone.

9 [8]). Item een lantheer ofte rentenier sal in den eedt geprefereert sijn voor dengeenen, die de pachten ofte renten schuldigh sijn, indien sy geen betaelinge en connen bewysen.

10. Item luyden van goede naem en faem, houdende pertinent schriftboeck in saecke van cleynder importantie, ende oock houdende [9]) pertinent register van haere neeringe, die sy dagelijcx doen binnen haere huyse, sullen int eysschen gelooff hebben, mits by eede het inhoude van deselve registre sterckende, behoudens dat die van den gerechte acht nemen sullen op de quantiteyt [10]) van de somme ende qualiteyt van de persoon.

---

1) Dit woord ontbreekt in V.
2) Vgl. Muller. h. a. w. blz. 363 art. 11.
3) V voegt hier in: „zynen".
4) De beide laatste woorden ontbreken in V.
5) Dit woord ontbreekt in V.
6) U: „beraep".
7) U: „defenderen".
8) Vgl. B. IX art. 3.
9) U: „gehouden".
10) V: „grootheyt".

Digitized by Google

11. Item als ymant eedt doen sal ter oorsaecke voorchreven, sal denselven eedt by den secretaris by geschrifte gestelt ende partye opgelesen worden, ende daernae hem ulcx by den schout affgenomen worden ter presentie van den gerechte ofte commissarissen op de rolle als voorschreven.

12. Item die gedaeghde en mach den eyscher by reconventie niet aenspreecken, tenwaer die reconventie oorspronck hadde ofte dependeerde van deselve saecke, ende sal in sulcken saecke die conventie ende reconventie tsamen getermineert worden.

13 [1]). Item niemant sal over oordeel [2]) dingen, byt gerechte gewesen, op de verbeurte van eene gulden, soo dickwils als hy daerinne gecondemneert wort.

14 [3]). Item die voor een ander simpel borge is, en sal men voor den principaelen niet mogen aenspreecken, tensy den principaelen eerst overwonnen is, ende sooverre geprocedeert, datter geen goet aen hem meer is te crygen. In sulcken gevalle sal men deselve schult ofte de reste van dien mette onbetaelde costen op de borge mogen verhalen, tenwaere die borge te buyten gegaen hadde tbeneficium [4]) excussionis, in welcken gevalle men tegens den borge sal mogen procederen als tegens den principael.

15. Item een weduwe ofte andere ongeheylickte vrouwe, die haer [5]) selve borge stelt voor een ander, sal moeten gerenuntieert hebben het [6]) beneficium Velliani.

16. Item gedupliceert sijnde, en sal voorts niet meer by monde ofte geschrifte gepleyt worden, tensy by consent vant gerechte, ende toegelaten te dienen van triplijck ende quadriplijck.

17 [7]). Item indien de saecke alsoo gelegen is [8]), datter geen feyten en sijn te bewysen, sullen parthyen alle haer bescheyt by haer schrifturen voegen. Ende indien een [9]) partyen wil sustineren tproces getermineert te cunnen worden sonder feyten,

---

1) Vgl. B. CXV.
2) U: „een deel".
3) Vgl. B. XXV.
4) U: „beneficium".
5) Dit woord ontbreekt in U.
6) V: „vant".
7) Voor de artt. 17—27 vergelijke men Muller. h. a. w. blz. 365 artt. 18, 19, 21—29.
8) V: „sijn".
9) Dit woord ontbreekt in U.

Digitized by Google

de andere ter contrarie, salt byt gerecht gevisiteert worden, ende die partye, die int debat bevonden wort ongelijck te hebben, sal betaelen tot een boete tien stuyvers, half tot proffijt vant gerecht ende de ander helfte tot profijt van den schout.

18. Item partye, die productie sal willen doen, sal sijn getuyge doen bieden tegens eenen tamelijcken [1]) dagh, ende overleverende den commissarissen sijn schriftuere ende een billiet, inhoudende de namen van de getuygen met darticulen, daerop [2]) sy geproduceert werden, die wederpartye eerst daertoe XXIIII uren van te vooren verdaghvaert sijnde om sijn interrogatoria over te leveren ende die getuyge sien sweeren, indient hem goetdunckt.

19. Item off ymant, binnen deser stadt woonachtich, geboden waere om voor commissarissen getuygenis te geven ende ten geprefigeerde dage niet en compareerde, sal men wederom doen citeren tegens des anderen daeghs daernae, op poene van tien stuyvers voor die reyse tot behoeff van den schout, dander reyse tot behoef als boven een Carolusgulden [3], derde reyse by gyselinge ofte anders tot discretie van den gerechte; tenwaere die getuyge sulcke noodelijcke saecken te doen hadden, dat sy niet comen en mochten, twelck sy den deurwaerder te kennen geven sullen, die tselve partye ende commissarissen sal relateren [4]). Ende sullen die getuygen mogen eysschen ende mogen [5]) ontfangen van dengeenen, die hun voor commissarissen doen ontbieden heeft, drie grooten.

20. Item die commissarissen, voor dewelcke die enqueste gedaen sullen worden op darticulen off interrogatoria, by partyen schriftelijck overgelevert, sullen hebben elcx van hunluyden voor haer vacatie daeghs IIII stuyvers, te weten vier uren voor een dagh gereeckent; ende den secretaris sal hebben van deselve enqueste te schryven ende mette commissarissen te besoingneren daeghs ses stuyvers, des wert hy schuldich voor tselve gelt dvoorschreven enqueste te grosseren ende ondertekenen, sonder te cause van dien eenige andere daghgelden te reeckenen ofte te eysschen.

---

1) V: „betamelyken".
2) U: „daer".
3) V: „van eenen Karolusgulden tot behoeff als boven".
4) V: „relateren zal".
5) Dit woord ontbreekt in V.

Digitized by Google

21. Item als partye haer getuygen beleyt sullen hebben, ende den tijt, hun by de gerechte geprefigeert, overstreecken s, sullen alsdan renuntiëren van vorder productie ende publicatie der getuygenisse begeeren mogen [1]), twelck hem tgerechte gunnen sal. Ende sullen [2]) dselve partye gehouden vesen binnen acht dagen daernae haere sacken met alle haere schriftueren, acten, brieven ende munimenten, daermede sy hun behelpen willen, met inventaris onder den secretaris te brengen. Ende daernae sullen partyen tegens de getuygen ende haere getuygenisse mogen seggen, dat hunluyden [3]) goetduncken sal, ende dat [4]) binnen acht dagen, ende binnen acht dagen daernae hunne getuygen ende dispositiën beschermen [5]) ende salveren, ende soo [6]) voorts in de saecke concluderen, recht ende justitie begeeren.

22. Item die secretaris, ontfangen hebbende die sacken van partye, ende sal heurluyden daernae die niet mogen restitueren ofte daervan restitutie doen, dan in presentie van partyen, ende sullen in haere sacken mogen brengen haerer reprochen, salvatiën ende [7]) acten, daervan gedient off versteecken te sijn.

23. Item dat in den inventaris gestelt sal worden, tot probatie van welcke articulen elck stuck overgeleyt wort. Ende en [8]) sullen partyen by heurluyder inventaris hemluyden niet mogen behelpen by [9]) employ met eenige stucken, die in tselve proces by hemluyden niet overgeleyt en [10]) worden. Ende indien [11]) ter contrarie van desen gedaen werde, en sal by den gerechte daerop [12]) geen regard genomen sijn.

24. Item die voorspraecken sullen in den inventaris stellen dacte van hunluyder procuratie, ende indien van [13]) respon-

---

1) V: „mogen begeren".
2) Dit woord ontbreekt in U.
3) V: „hen".
4) U: „endat".
5) U: „beschreven".
6) Dit woord ontbreekt in V.
7) V voegt hier in: „de".
8) Dit woord ontbreekt in U.
9) V voegt hier in: „maniere van".
10) Dit woord ontbreekt in V.
11) U: „endien".
12) U: „daer".
13) U: „geen".

Digitized by Google

sive gedient is, dacte van commissie, dacte van renuntiatie van productie ende van conclusie in rechten, ende dieselve. mitsgaders alle andere stucken, ter materie dienende, teyckenen met A. B. C. [1]) etc., ende denselven inventaris onderteyckenen op [2]) poene van vier stuyvers tot behoeff van den gerechte.

25. Item schepenen en sullen niet wysen dan op originaele brieven ende [3]) copyen geautentiseert, partye daerop behoorlijck met inthimatie geroepen.

26. Item geen schepenen sullen eenige [4]) vonnissen sluyten [5]), dan met het meesten deel van de schepenen.

27. Item alst gerecht vernieuwt wort, ende eenige van de schepenen verlaten sullen sijn, sullen dieselve, eerst by den deurwaerder vermaent sijnde, gehouden wesen [6]) alle alsulcke stucken, als sy ontfangen hebben sullen [7]), onder den secretaris te leveren, die sulcx terstont den schout te kennen geven sal om een ander in sijn plaetse gestelt te worden.

28. Item dat geen certificatiën van waerden gehouden sullen wesen, tensy dselven by den gerechte gerecoleert sijn, partye advers daertoe geïnthimeert, tenwaere anders by den gerechte door de excessive costen vant recolement geordonneert worde, ofte dat partye dselve hielde in forma probanti.

29. Item indien partyen, by monde procederende [8]), geappointeert worden te compareren voor commissarissen [9]), ofte indient doenlijck waere, geaccordeert te worden, sal tselve op de roll geteeckent ende acte gelicht worden by den aenlegger. Ende off ymant van partyen defailjeerde te compareren ten dage ende ure geprefigeert off ten langhsten [10]) een halff uer daernae, sal verbeuren tien stuyvers, tot behoeff van den schout deen helft ende die schepenen dander helft. Ende sal den comparant tselve ten naesten rechtdagh te

---

1) Deze letter ontbreekt in V.
2) V voegt hier in: „de".
3) V: „ofte".
4) V: „schepenen en sullen geen".
5) V: „slyten".
6) Dit woord ontbreekt in U.
7) V: „sullen hebben".
8) U: „procederen".
9) V: „commissaris".
10) V voegt hier in: „binnen".

Digitized by Google

kennen geven by [1]) presentatie om by den gerechte daerinne gedaen te worden naer behooren. Ende beyde partyen comparerende [2]) ten geprefigeerden tijt, sullen schepenen partyen hinc inde hooren ende accorderen, ist doenlijck; indient niet, rapport doen.

XIII [3]). *Van partyen te condemneren ofte absolveren.*

1. Die schepenen sullen haere sententiën diffinitief pronuntiëren by condemnatie ofte absolutie, ende dat in tegenwoordicheyt van partyen ofte haere volmachtige ofte deselve daertoe geroepen; ende sal den secretaris daerachter aen stellen die date van dien.

2. Item die schepenen sullen by der sententie pronuntiëren condemnatie ofte cempensatie van costen, soo sy te raden vinden sullen, tot taxatie van den gerechte, sulcx als zy [4]) uyt redenen geoorsaeckt sullen wesen.

3. Item als eenich oirdeel tusschen partye by geschrifte gewesen wort, sal die secretaris toirdeel teyckenen ende verhaelen daerinne int corte die substantie van de eysch ende antwoort, daer die wysinge op geschiet is; ende sal daervan betaelt worden tot taxatie van den gerechte.

4. Item sal den [5]) schout ofte synen substituut eenen iegelijck van de burgemeesters ende schepenen, present sijnde nae [6]) administratie van de justitie sijn opinie hooft voor hooft vragen ende na de meeste stemmen die opcomende saecke concluderen ende termineren.

5. Item dat in saecken van seer groote importantiën ende twijffelachtich, daervan die schepenen in gelijcken getal contrarie opinie sustineren, sal die sententie gewesen worden nae de opinie van dengeenen, daer de schout mede concludeert, daer hy selver geen partye en is, ofte niet en tendeert tot sijn proffijt.

6. Item dat in swaerder saecken van [7]) importantie sullen die van den gerechte partyen mogen in der redelijckheyt

---

1) V voegt hier in: „de".
2) U: „compareren".
3) Vgl. Muller. h. a. w. blz. 367 rubr. XI.
4) Dit woord ontbreekt in U.
5) V: „datten".
6) U: „ende".
7) V: „in saeken van zwaerder".

Digitized by Google

doen inleggen omme die saecke met allen [1]) partyen schrifturen ende munimenten aen seekere geleerde by twee van den gerechte, die daertoe gecommitteert [2]) ende present wesen sullen, te schicken ende consultatie te haelen, om daernae sententie gewesen te worden; welverstaende, dat sooverre consultatie binnen deser stadt genomen werde, dat die geschickte voor haer salaris ende vacatie niet meer en sullen hebben dan elcx thien stuyvers, ende rysende tot [3]) tot Utrecht [4]) elcx des daeghs twee guldens, sonder yet in reeckeninge meer te mogen eysschen tsy van vracht ofte andersints.

XIV. *Van appellatiën* [5]).

1. Alle sententiën, by den gerechte gewesen in personele actiën, niet excederende dsomme van tweehondert gulden, sullen geëxecuteert worden niettegenstaende eenige appellatiën, die partye mochte hebben; welverstaende indien geappelleert is, sal den triumphant gehouden wesen, eer hy sijn sententie ter executie stelt [6]), cautie suffisant te stellen [7]) voor dselve penningen, die hy uyt crachte van dier sententie innen ende executeren wil, den appellant te [8]) restitueren int geheel ofte deel, indien de sententie, by schepenen gewesen, geretracteert werde.

2 [9]). Item alle sententiën, excederende dsomme van XXV gulden, by desen gerechte gewesen, sullen ter executie gestelt werden veertien dagen nae de pronuntiatie met behoorlijcke voorgaende sommatie van XXIIII uren, tenwaer die van den gerechte daerby verleent hadden terminum juris, in welcke gevalle dselve na de expiratie van de verleende terminum juris ter executie gestelt sal worden. Ende beneden de XXV guldens nae [10]) drie daegen nae [11]) de pronunchiatie.

---

1) V voegt hier in: „den".
2) U: „gecondemneert".
3) V: „naer".
4) De rest van dit artikel ontbreekt in V.
5) V: „appellatie". Vgl. Muller. h. a. w. blz. 369 rubr. XIII.
6) V: „doet stellen".
7) V: „setten".
8) Dit woord ontbreekt in U.
9) Dit artikel komt in V voor aan het hoofd van rubriek XI.
10) U voegt hier in: „de".
11) U: „van".

Digitized by Google

XV [1]). *Van arresten.*

1 [2]). De borgers ende [3]) ingesetenen van Wijck ofte vryheyt van dien [4]) en sullen malcanderen voor geen vremde rechten buyten der stadt, exempt den hove van Utrecht, die haer aldaer gesubmitteert hebben, ende niemant anders [5]) in personele actiën in rechten mogen betrecken, aenspreecken noch arresteren haer ofte haere goederen, tenwaer dat sy vluchtich ofte bancqueroet waeren. Ende wie sulcx dede, verbeurt [6]) thien Carolusguldens tot behoeff van den schout, ende gehouden wesen sulcke proceduren costeloos ende schadeloos af te doen.

2. Item dat die borgers noch ondersaeten haer [7]) goederen binnen deser stadt ofte vryheyt van dien niet sullen mogen beseth worden tenware [8]) van huyshuere alleen, tenwaer off men die goederen geladen vont op wagens ofte in schepen, off dryvende off dragende.

3. Item dat men uytheemsche voor persoonele schulden ende actiën sal mogen besetten binnen de stadt ofte stadts vryheyt; ende insgelijcx sullen die inwoonders ende andere voor gelijcke schulden ende actiën binnen deser [9]) stede ende vryheyt mogen doen arresteren eenen lantman, ende oock den eenen lantman den anderen, in den gestichte van Utrecht woonende.

4. Item men sal niemant, noch [10]) uytheemsche persoonen noch sijn goederen, mogen besetten op onse weeckmerckdagh, peerde-, beeste- ofte jaermerckt, om eenigerhande civile saecken, uytgesondert die tegens den heere misdaen hebben [11]) off tegens die schout ofte om getuygenisse der waerheyt te geven.

---

1) Vgl. Muller. h. a. w. blz. 375 rubr. XIX; A. LXVII; B. XLV.
2) Vgl. VII art. 1.
3) V: „ofte".
4) V: „oft dingesetenen derzelver stats vryheyt".
5) De woorden: „buyten der stadt" zijn in V doorgeschrapt. De daarop volgende woorden: „exempt — anders" ontbreken in V.
6) V: „sal verbueren".
7) V: „dat men der borgeren noch ondersaten".
8) V: „nijt besetten en zal mogen dan".
9) V: „de".
10) V: „geen".
11) V: „heeft".

Digitized by Google

5 [1]). Item sal die weeckmarckt [2]) ingaen des Dingsdaghs ten twee uren naer noen ende geduren [3]) tot Donderdaeghs daenaenvolgende smorgens ten negen uren. Ende der stadts peerdemerckt gaet in op St.-Jorisdagh, ende duert de vryheyt drie dagen voor ende drie dagen naer denselven dagh, maeckende seven dagen. Die tweede merckt drie dagen voor St.-Jan [4]) Midsomer, ende duert gelijcke tijt; die jaermerkt is den tweeden dagh [5]) nae St.-Jansmisse ende begint van Donderdagh daervoer, ende duert [6]) tot den tweeden Vrydagh daeraenvolgende. Die vhee- ofte beestemerckt begint sMaendaeghs nae St.-Dionisiusdagh te middernacht ende duert seven dagen [7]) aeneenvolgende. Welverstaende, dat men op die voorschreven dagen wel mach arresteren die luyden [8]) om betaeling te hebben van goeden, die op sulcke dagen [9]) gecoft sijn.

6. Item [10]) men sal niemant mogen arresteren, die hier geërft ofte gegoet sijn, tsy in huys ofte landen, tenwaer tselve goet [11]) niet suffisant en waer; dan sal men [12]) op haer goet bij arrest procederen.

7 [13]). Item soo wie boven arrest ofte besettinge doorgaet

---

1) Vgl. A. LXXXIII; B. LXXV, LXXVI.
2) U voegt hier achter: „dagh".
3) U: „gedurende".
4) V voegt hier in: „te".
5) V: „Sondagh".
6) De twee laatste woorden ontbreken in V.
7) De twee laatste woorden ontbreken in V.
8) V: „die luyden wel mach arresteren".
9) V: „merctdaegen".
10) Dit woord ontbreekt in U.
11) V voegt hier in: „voer de schult".
12) V: „men zal".
13) De artikelen 7 en 8 ontbreken in V. en worden daar vervangen door de volgende rubriek:

Van arresten op goederen van degeenèn, die buyten dese jurisdictie wonen.

1. Item als yemant arresteert enige goederen, toebehorende personen, buyten de jurisdictie van Wijck wonende, tzy lant, huysen oft renten oft enige roerende goederen, zal tzelfde arreste mogen doen doen by een gerechtbode deser stede ende den bewaerder oft houder des goets daervan gerechtelick doen insinueren, welck arrest stadt grypen zal den tijt van XIIII dacgen, eer den arrestant daer wyder in behoeft te procederen. Ende soeverre het arrest gedaen wert gerechtelick ende in het registre angetekent, sullen sulcke arresten stede houden een jaer ende zes weken. Ende zal den arrestant binnen de voerseyde tyden respectivelick op de rolle op een ordinaris rechtdagh versoecken decretement op de voorseyde arresten ende daertoe brieven van insinuatie, daermede den

Digitized by Google

sonder behoorlijcke cautie gestelt te hebben, sal verbeuren tien Carolusguldens ten behoeve van den schout.

8. Item als ymant beseth is sal terstont te rechte gestelt worden, te weten denselfden dagh ofte ten langhsten des daeghs daeraen; off by gebreecke van dien sal de gearresteerde van (den) arreste ontslagen wesen, ende die besetter gecondemneert in de costen ende schade tot taxatie van den gerechte, tenwaere dat des daeghs daeraen heylich dagh waere, ende in dien gevalle daeghs daeraen.

XVI. *Van preferentie ende concurrentie.*

1. Item een ygenaer van een huys sal prefereren in executione [1]) voor alle andere crediteuren van dien huyshuere, die hy ten achteren is, van alle die goederen, die hy in sijn huys bevint.

2. Item [2]) een grontheer sal prefereren voor alle andere schulden van het gewasch, dat op sijn gront gewasschen is ende van sijn gront noch niet gevoert en is, voor sijn verschene ende toecomende pachten [3]).

---

eygener van de gearresteerde goederen verdaecht wort, om te compareren voer desen gerechte teenen zekeren dage, by den gerechte te prefigeren, om te vernatwoirden de gearresteerde goederen, ende voirts te anhoren alsulken eysch, finen ende conclusiën, als den arrestant tegens hem zal willen doen ende nemen.

2. Ende zoeverre den gearresteerde ten dage dienende nijt en compareert, sal deffault tegens hem gegeven worden, ende voirts tegens hem geprocedeert als tegens de deffaillanten, alhier binnen de jurisdictie wonende, soe hier vorens geseyt is.

3. Item indien de gearresteerde compareert, zal ter eerster instantie sijn beraet mogen nemen XIIII dagen om tandwoirden oft VIII daegen, soeverre hy gearresteerde dat begeert, ende sullen voirts procederen van XIIII dagen tot XIIII dagen, oft van acht dagen tot acht dagen als voorseyt.

4. Item zoeverre den arrestant een binnenman is, zal betalen den schout voer het zegel van den weetbrief 8 stuvers, ende den secretaris 8 stuvers; ende buytenluyden dobbelt gelt.

5. Item off den eygenaer van de besette goederen begeerde, datten arrestant procederen zal op dwarsnachtrecht, zal denzelven gehouden wesen op dwarsnachtrecht te procederen op costen van ongelijcken, waertoe den eygener, die dwarsnachtrecht versoect, het salaris van den gerechte verschieten zal.

6. Item waert saeck, datter enich goet gearresteert werden, dat verderffelick waer, sal datzelffde by die van den gerechte ten versoecke van den arrestant by omroepinge vercoft worden, ende de penningen geconsigneert worden in handen van den schout. Ende soeverre den gearresteerde geabsolveert wert, zal den arrestant gecondemneert worden in de schade ende interesse, die den gearresteerde by sijn gearresteerde goederen geleden sal mogen hebben, tot taxatie van den gerechte.

1) V: „executie".

2) Dit woord ontbreekt in U.

3) V: „verschenen pachten ende den toecomenden pacht".

Digitized by Google

3. Item alle gehypotequeerde renten uyt huys, erve ofte andere goederen, gerechtelijck specialijck gehypotequeert, sullen die outste voor de jonghste date [1]) gaen, mette verschenen renten tot X jaer toe [2]), ende sullen die resterende [3]) renten met andere crediteuren moeten concurreren.

4. Item als ymant eenige roerende goederen in sijn bewaringe heeft tot verseeckeringe van tgeene hy aen den eygenaer desselfs goets ten achteren is, sal daeraen prefereren met sijn achterwesen voorschreven; ende en sal niemant dieselve goederen by executie mogen doen vercopen, off hy sal hem eerst behandigen sijn geleende penningen ofte betaelen sijn [4]) schult, die hy daeraen ten achteren is, tenwaer dat tselve goet in executione geweest hadde, voordat het den bewaerder gelevert waer, of datter met recht op geprocedeert waere.

5. Item off ymant den anderen eenige tilbaer haven in handen stellen [5]) wilde, sal dieselve binnen XXIIII uren naer hem moeten nemen van den gront ende eygen van dengeenen, die se hem overseth. Ende waert [6]) dat tselffde goet weder op des mans eygen ofte tsynen woonstede quaeme, sal men daerover rechten, off het nymant [7]) in handen gestelt waere geweest.

6. Item twee-binnenjaersche weygelt ofte grasgelt sal prefereren voor alle andere crediteuren van de beesten, die in de wey gegaen hebben, niettegenstaende die in een ander weyde off op de stalle soude mogen staen; ende mach die weyheer dselve vervolgen, waer hy die soude [8]) connen vinden [9]).

XVII. *Van consignatie.*

Item alle penningen, die men wil consigneren, sullen geleyt worden in handen van den schout, ende sal daervan hebben

---

1) V: „date voer de jonxte".
2) De zeven laatste woorden ontbreken in U.
3) De vier laatste woorden worden in U herhaald.
4) V: „de".
5) U: „stelden".
6) U: „waer".
7) U: „ymant".
8) V: „sal".
9) V voegt hier achter: „al waert dzelve vercoft waren, ende daerop mit recht procederen, gelijck oft die nyet vercoft en waeren".

Digitized by Google

voor sijn bewaren den tsestichsten penning; ende indient geen gelt maer ander goet waer, sal daervan hebben tot taxatie van het gerecht na de [1]) gelegentheyt.

XVIII. *Van overgifte ende maecken.*

1 [2]). Item waert, dat ymant, binnen onse stadt van Wijck ofte de vryheyt van dien geseten, eenich goet, roerende ofte onroerende, soude willen overgeven ofte maecken, loften ofte plechten doen, die sal tot allen tyden mogen comen ofte sijn gemachtichde met volcomen ende speciale macht seynden voor den schout ende schepenen, voor der schepenen banck ofte in der schepenen huys ofte daervooren. Ende wes anders geschiet sal van onwaerden wesen, tenwaer dat ymant alsoo cranck waer, dat hy voor den gerechte niet comen en mochte, in welcken gevalle sullen den schout ende vier schepenen tot aller tijt mogen gaen binnen syne huyse; ende soo wes giften ende maecken by denselven alsoo gedaen sullen werden, sullen van waerden wesen. Welverstaende dat die voornoemde schout ende vier schepenen over sulcx niet staen en sullen, tenwaere diegeene, die maecken, gifte ofte lofte doen wilde, sijnder redenen ende verstant machtich waer.

2. Item man ende wijff mogen tsaemder hant haer ongeheylickte kinderen wel goet maecken ofte geven, welverstaende dat sulcx niet sal geschieden in fraudem creditorum.

3. Item soo wie een rentebrieff, obligatie ofte actie van ymant coopt, sal gehouden wesen [3]) denselven eerst te presenteren den principaelen verobligeerde die voorcoop, met insinuatie dat hy tselve gecocht heeft, ende verclaringe onder synen eedt, indien hy daertoe versocht wort, van de somme, daarvoor hy deselve actie ofte brieven gecocht heeft. Ende sal dselve principalen schuldenaer dselve brieff off actie aen hem mogen lossen, mits betaelende binnen veertien daegen nae de insinuatie den cooper van de actie die somme, daervoor by hem betaelt; ende sooverre die coop geschiet is te betaelen op termynen, sal voor dselve termynen cautie moeten stellen tot kennisse des gerechts.

---

1) Dit woord ontbreekt in V.
2) Dit artikel ontbreekt in V. Vgl. Muller. h. a. w. blz. 391 art. 1.
3) V: „sijn".

Digitized by Google

4. Item ofte int coopen derselver actie alle dese presentatie, als voorseid is [1]), niet gedaen en [2]) waere, sal den principaelen schuldenaer dselve actie aen den cooper mogen lossen, tot allen tyden als them believen sal, mits betaelende sooveel hy daervoor gegeven heeft, mette intresse van de penningen, daervoor die cooper die gecocht hadde, tegen den penning sestien van den coopdagh aff tot dlossinge toe.

XIX [3]). *Van houwelijckse voorwaerden.*

1. Item [4]) houwelijckse voorwaerden sullen gemaeckt worden tusschen man ende vrouw voor het volbrengen van het houwelijck, anders sijn se van onwaerden.

2. Item als man ende wijff malcanderen behoorlijck getrouwt hebben ende daernae te samen op een bedde geslapen, soo wort het houwelijck verstaen geconsomeert, ende worden alsdan alle haer goederen gemeen, tenwaere anders by de houwelijckse voorwaerden gecontraheerd waer [5]).

3. Item man ende wijff en sullen staende houwelijck malcanderen geen goet mogen maecken dan alleenlijck lijftochten, ende dat voor den gerechte, ofte hebbende behoorlijck octroy.

4. Item man ende wijf, die geen geboorte by malcanderen hebben, en mogen geen erve ofte gront, huysinge ofte rent overgeven ofte weerloos worden dan gesamender hant [6]); dan als sy kinderen hebben, soo mach die man van haere goederen overgift doen sonder bywesen van de vrouw.

5 [7]). Item [8]) een wijff mach staende houwelijck, tsy sy kinderen by haeren man heeft ofte niet, geen notable schulden maecken, noch in rechten spreecken noch aengesproocken worden, tenwaere sy een coopwijf waere, ende daervoor geacht werde, in welcken gevalle sy schulden sal mogen maecken, haer coopmanschap aengaende; ende sal aen de gemeen

---

1) Dit woord ontbreekt in V.
2) Dit woord ontbreekt in U.
3) Vgl. A. CXXVII; B. XXII, LVII.
4) Dit woord ontbreekt in U.
5) Dit woord ontbreekt in V.
6) De drie laatste woorden ontbreken in U.
7) Vgl. Muller. h. a. w. blz. 379 art. 4.
8) Dit woord ontbreekt in U.

Digitized by Google

goederen [1]) verhaelt worden, tenwaere sy [2]) speciale procuratie hadde omme tgeene voorschreven is [3]), te mogen doen.

6 [4]). Item off een wijff eenige schulden maeckten buyten consent van haeren man, haer coopmanschap niet aengaende, ofte dat de schult niet gekeert en waer tot haer beyden profyte, daervan en sal men geen recht doen, soo lange die man ende het wijff leeft; maer na de doot van een van hun beyden mach men die schult verhaelen op het wijff ofte op haer erfgenaemen respectivelijck.

XX [5]). *Van lijftochten.*

1. Item [6]) die erfgenaemen [7]), die tocht wil bruycken [8]), soo moet die man ofte [9]) vrou binnen veertien daegen den erfgenaemen bewysinge doen van de goederen, die haer in lijftochte gemaeckt sijn; maer byden die erfgenamen jaer ende dagh, soo en is sy niet schuldigh die boedelcedulle te besweeren.

2. Item is haer gout of silver gemaeckt in lijftochte, sal men dat waerderen, daer sal sy dan borge voor stellen den erfgenaemen te doen betaelen naer haer doot; ende alle slijtbaer haven van lijnwaet ende wullen wort [10]) geëstimeert op den darden penning minder voor de slete, off sy mogen het mette stucken betaelen.

3. Item die eenich goet in lijftocht besith, sal geen opgaende geboomte mogen ophouwen buyten consent van den eygenaer op poene van sijn lijftocht.

4. Item sal die lijftochter ofte lijftochterse die huysinge, die sij in lijfftochte besitten, in goeden raecke ende daecke houden.

5. Item als een lijftochter overleden is, sullen in den sterfhuyse behooren alle verschene pachten ende renten, tsy

---

1) V voegt hier in: „mogen".
2) U: „tensy"; V: „ten waere by".
3) Dit woord ontbreekt in U.
4) Vgl. Muller. h. a. w. blz. 380 art. 5.
5) Vgl. A. LXXV, CXXIII; B. LI.
6) Dit woord ontbreekt in U.
7) De twee laatste woorden ontbreken in V.
8) V voegt hier in: „waer die erfgenaem".
9) De twee laatste woorden ontbreken in V.
10) U voegt hier in: „het".

Digitized by Google

die ontfangen sijn ofte niet, gelijck oock int gemeen comen die vruchten van de landen, die men in lijftochte besith, sooverre die vruchten in de schuren [1]) ofte in de bergen sijn, off dat die zicht doort coorn is, twelck te verstaen is op Jacobidagh [2]).

6. Item alle maecken [3]), lijftochten van eygen goederen sullen geschieden voor den schout ende drie schepenen, welverstaende dat die schepenen den darden mogen overdragen. Ende sal die lijfftochte by den secretaris geregistreert worden, ende daervan gemaeckt worden schepenebrieven, by schout en schepenen besegelt; welverstaende dat die lijfftochte, die met behoorlijck octroy voor notaris ende getuygen gemaeckt worden, van waerden sijn.

7. Item [4]) als man of wijff getocht [5]) is in alle die naegelaten goederen, die sal gehouden wesen des overledens schult te betaelen ende te verschieten. Ende nae sijn doot mogen sijn erfgenamen des overledens erfgenaemen haer gedeelte corten. Ende ofte sy [6]) ofte hy [7]) die niet en betaelde, soo mach die crediteur eerst [8]) dat verhaelen aen de tilbaer haven ende by gebreecke van dien aen de renten ende gronden.

XXI [9]). *Van onmundige ofte weeskinderen. Item van boedelschydinge.*

1. Item [10]) een knechtgen [11]) sal gereeckent worden voor onmundigh, totdat hy achtien jaren out is, ende een meysken tot haer twintich jaeren; ende voorts alle stommen ende dwasen worden mede gereeckent voor onmundige, ende sullen geen goet weerloos worden.

2. Item sullen geen onmundige yet mogen versuymen ofte eenige coopmanschap, beloften ofte overgiften mogen doen,

---

1) De drie laatste woorden ontbreken in U.
2) V: „Sint-Jacobsdaege".
3) Dit woord ontbreekt in V.
4) Dit woord ontbreekt in U.
5) V: „gelijftocht".
6) U: „sijn".
7) V: „hy ofte sy".
8) Dit woord ontbreekt in V.
9) Vgl. A. CXXIV, CXXV, CXXVI; B. LII, LIII, LIV, LXXII.
10) Dit woord ontbreekt in U.
11) U: „knecht".

Digitized by Google

hun eenichsints hinderlijck, buyten consent van haere voochden ende momboirs, soo lange sy totten voorschreven ouderdom niet gecomen en sijn, welverstaende dat een yegelijck voor mundigh gehouden wort, die tot den houwelijcken staet gecomen is.

3. Item en sal niemant boedelharder ofte boedelharster gehouden worden dan man ofte wijff.

4. Item man ofte wijff langhstlevende, sittende gemeens boedels mette naergelaten kinderen, blijft boedelharder ofte -harster [1]), ter tijt sy gescheyden sijn, welverstaende sooverre een van beyden [2]) comt te herheylicken, soo is de momberscap uut.

5. Item nae het overlyden van de vader ende [3]) moeder ofte [4]) dat die moeder wederom herheylickt [5]), sullen die naeste van de [6]) vrinden van den weeskinderen voochden ende momboirs wesen, sooverre sy daertoe bequaem sijn ende gequalificeert [7]); indien niet, sullen daertoe uytten gerechte [8]) gecommitteert worden ofte andere persoonen, die daervan geloont sullen worden tot taxatie van den gerechte.

6 [9]). Item niemant en sal momberschap aennemen hy en [10]) sal alvoorens inventaris van des wesen goet maecken ende suffisante borgen setten voor des wesen goet.

7. Item momboirs ofte voochden, die eenige onmundige kinderen in de cost hebben, sullen daervan betaelt worden tot taxatie van den borgemeesters ofte tgerecht.

8. Item die momboirs ofte voochden en sullen de onmundige kinderen haere rentebrieven ofte inmobile goederen niet mogen vercopen dan by consent ende believen van de borgemeesters, dan sullen wel mogen vercopen tot haere goetduncken haere havelijcke goederen, ende die penningen, daervan comende, employeren [11]) tot der kinderen profyte. Ende in-

---

1) De twee laatste woorden ontbreken in V.
2) V: „het wijff weder".
3) U: „ofte".
4) Dit woord ontbreekt in U.
5) V: „hylickte".
6) De twee laatste woorden ontbreken in V.
7) V: „ende gequalificeert sijn".
8) V voegt hier in: „daertoe".
9) Dit artikel ontbreekt in V, maar de aanhef er van: „Ende nyemant en zal mo ..." is aan het einde van het vorige artikel bijgeschreven.
10) Deze twee woorden, die de zin vereischt, ontbreken in U.
11) U: „employerende".

Digitized by Google

gevalle de kinderen eenige rentebrieven gelost worden, sullen deselve datelijck by kennisse van de borgemeesters weder beleggen ten profyte van de kinderen voorschreven [1]).

9. Item alle curateurs, momboirs ende voochden van eenige weeskinderen sullen derselver kinderen alle haere goeden deughdelijck ende wel regeeren tot nutte [2]) ende profyte van de kinderen, die schulden ende renten inmaenen ende met recht aenleggen binnen sjaers, naedat die verschenen sijn, ende dat recht voorts met alle diligentie vervolgen ten eyende toe; welverstaende dat geen curateur eenich proces sal aenveerden in cas dappel voor den Edelen [3]) Hove van Utrecht, dan by expres consent ende voorweten van de borgemeesters. Ende off den curateur sulcx niet en deede ende het kint daerby te schade quam, sal den curateur daselve weder [4]) oprechten, ende sullen oock den kinderen schade betaelen, dat de kinderen daerdoor geen schade en lyden indien daer goets genoegh is, op poene als vooren [5]).

10. Item dmomboirs en [6]) sullen der kinderen goet ende gelt [7]) niemant laten gebruycken dan op behoorlijcke intresten op goede verseeckerheyt, op poene van het intrest op hare te verhaelen.

11. Item een maent nae den overleden, soo mach een ygelijck, die hem recht vermeet in den boedel, den boedelharder ofte boedelhouster doen citeren — indien hy met vrientschap daertoe niet en can geraecken — om met hare te procederen tot schiftinge ende scheydinge van alle de goederen, den sterffhuyse competerende. Ende indien hy andermael ende dardemael geciteerd sijnde, niet en compareert, sal versteecken wesen van alle defentiën, die hy hadde mogen doen, ende vierdemael met inthimatie gedaeght worden om te compareren ende hem te sien condemneren in sulcken versoeck van reeckeninge, schiftinge [9]), schydinge ende der-

---

1) Dit woord ontbreekt in V.
2) V: „nutschap".
3) Dit woord ontbreekt in V.
4) V: „wederom".
5) V: „boven".
6) Dit woord ontbreekt in U.
7) V: „gelt off goederen".
8) V: „alle alsulcke".
9) U: „schriftinge".

Digitized by Google

inge [1]), als derfgenaemen doen sullen, ten welcken dage ıy [2]) by den gerechte gecondemneert sal worden reeckeninge ınde bewijs te doen naer behooren, welcke sententie ter ıxecutie by gyselinge ofte apprehentie geleyt ofte anders by ıchepenen geordonneert [3]) sal worden naer behooren.

12. Ende indien derfgenaemen beducht waeren, dat die ıoederen by den boedelharder ofte boedelharster vervremt nochten worden, ende niet suffisant genoech en waer tot ntresse, sullen derffgenaemen den boedelhouder off -hou- ter [4]) mogen doen citeren om te stellen cautie. Ende sooverre ıy ten eersten rechtdaege niet en compareert, sullen die ıoederen by den gerechte in verseeckeringe gestelt worden; naar indien hy compareert, sal tegens die versochte cautie nogen sustineren, ende sullen schepenen daerinne ordonneren ıaer behooren.

13. Item indien den boedelhouder off -harster [4]) nae de(n) ıverlyden van de gestorvene begeerde te procederen tot ıcheydinge van de goederen, ende daertoe met vrientschap ıiet cunnen geraecken, sal voor recht doen citeren dengeenen, laertegens hy schiftinge ende scheydinge begeert [5]) te doen. Ende indien hy, andermael ende dardemael geciteert sijnde, ıiet en compareert, sal versteecken wesen [6]) van sijn defentie, lie hy daertegen hadde mogen doen, ende sal vierdemael ıeciteert worden met inthimatie [7]) om te comen hooren sen- ıentiëren, daer die schout ende schepenen uut synen naeme ıullen procederen metten boedelharder tot schiftinge ende leylinge [8]). Ende daernae sullen die schepenen metten boedel- ıouder [9]) procederen tot schiftinge ende scheydinge, sulcx ıy bevinden sullen te behooren.

14. Item waert, dat partyen off [10]) erfgenaemen ten beteyc- ıenden dage compareerde ende consenteerde in de scheydinge,

---

1) V: „ende scheydinge".
2) Dit woord ontbreekt in U.
3) V: „gecondemneert".
4) V: „boedelharster".
5) V: „begeert schiftinge ende scheydinge".
6) V: „werden".
7) U: „insinuatie".
8) V: „scheydinge".
9) V voegt hier in: „ofte -harster".
10) De twee laatste woorden ontbreken in V.

Digitized by Google

sal den boedelhouder by den gerechte geordonneert worden een seeckeren dagh om sijn boedelcedulle te maecken ende sijn tegenpartye over te leveren om die te debatteren in geheel ofte deel ofte daerinne te consenteren ende voorts te procederen naer behooren.

15. Item den boedelharder sal in den inventaris stellen alle die goederen, die den doode int leste van sijn leven besath en hadde, tsy dat die goederen in den sterffhuyse sijn off daerbuyten [1]), en denselven inventaris by eede confirmeren, welcken eedt pertinentelijck by den secretaris achter aen den boedelcedulle sal worden geteeckent. Ende off naemaels enige goederen bevonde(n) worden, den sterffhuyse dier tijt behoort hebbende, sullen derffgenaemen voor haer alleen [2]) mogen behouden, tenwaere den boedelhouder off boedelhouster verclaeren daervan geen kennisse gehadt te hebben, ende hemselve wederom by eede affirmeren, in welcken gevalle de schepenen daerinne geordonneert sal worden naer behooren.

16. Item als die boedelcedulle geclaert is, tsy by wysinge vant gerecht off toelaetinge van partyen, sullen die boedelharder of [4]) erfgenamen met malcanderen voorts procederen teenen bequaemen dage tot schiftinge ende scheydinge van de voorschreven goederen, welcken dagh die van den gerechte hem prefigeren sullen [5]).

17. Item wat een weduwnaer, weduwe, boedelhouder off -houster, sittende gemeens boedels ongescheyden met haer kinderen ofte erfgenaemen, midlertijt wint [6]) ofte verliest ofte aenbesterft ofte gemaeckt wort, dat compt tot proffyte ende schade van den gemeenen boedel.

18. Item als twee off meer in een goet bestorven sijn, soo sal die outste van de erfgenaemen, een man altoos voor een vrouw, geprefereert worden bewaerder te wesen van de brieven, ende sullen alle die andere erfgenaemen daervan copye mogen nemen tot gemeene costen; dan die het meerder [7]

---

1) V voegt hier in: „binnen der stadt oft daerbuyten".
2) V: „die alleen voer haer".
3) V: „-harster".
4) V: „ende de".
5) U: „sal".
6) U: „winst".
7) Dit woord ontbreekt in V.

Digitized by Google

e goederen heeft, sal bewaerder wesen [1]), mits leverende opye als boven [2]).

19. [3]) Item als veel persoonen gerechticht sijn in een huys, lcx even veel ofte deen meer als dander, ende niet en onde [4]) tsamen accorderen, soo en sal den meesten den minten off [5]) den minsten den meesten niet connen dwingen tot ercopinge van hetselve huys, maer een ygelijck sal sijn geeelte mogen vercopen tot sijn goetduncken, welverstaende at diegeene, die het meestendeel daerinne heeft, hetselve uys sal mogen in huere gebruycken voor diegeene, die ninder deel heeft, mits betaelende die huere tot taxatie van len gerechte, ende stellende cautie voor deselve huere. Insgelijcx sal in die huere geprefereert worden, die eenich part laerinne [6]) heeft, voor eenige andere, die geen part daerin n hebben, ende dit tot taxatie ende cautie als vooren.

20. [7]) Item als twee ofte meer in een huys al evenwel gerechticht sijn, ende sy int verhueren niet en conde accorderen, ullen sy by schepenen daeromme looten, wie het eerst bewoonen sal voor een seeckeren tijt ende huere tot taxatie van deselve schepenen.

21. [8]) Item off eenigen boedel verstorve, die niemant aenreerden en wilde als erffgenaem, ende die goederen van den sterffhuyse ten versoecke van de schuldenaers by den schout n arreste gestelt wierden, sal men ten versoecke van de besetters deselve vercopen ten proffyte van de crediteuren, behoudelijck eenen iegelijck sijn recht van prefferentie ende concurrentie.

22. Item een weduwe, die voor de baer uyt gaen wil, sal gehouden wesen voor die baer uyt te gaen met haer dagelijcxe huyck ende clederen tot op het graff toe, leggende op het lijck van den doode de sleutelen van den sterffhuyse, sonder eenich ander goet uutten sterffhuyse te hebben nochte eenichsints des boedels goet daernae te onderwinden. Ende

---

1) V: „der brieven sijn".
2) V: „voren".
3) Vgl. Muller. h. a. w. blz. 384 artt. 3 en 4.
4) V: „cunnen".
5) V: „noch".
6) U: „inne".
7) Vgl. Muller h. a. w. blz. 384 art. 5.
8) Vgl. Muller. h. a. w. blz. 382 art. 23.

Digitized by Google

sooverre naemaels bevonden wort, dat sy eenich ander goet uytten sterffhuyse genoten hadde, ofte den boedel daernae onderwonden, soo soude sy schuldigh wesen den boedel te verantwoorden.

23. Item dat roucledereu worden verstaen dootschulden te sijn, ende sullen worden betaelt by de erfgenamen van de overleden; welverstaende dat die dispositie, wie roucledere behoort [2]) te genieten, sal staen tot discretie van den gerechte nae de qualité van de persoon ende gelegentheyt des boedels.

24. Ende als ymant storve, daer den boedel gerepudieert wort, off veel en diverse crediteuren sijn, sullen die dootschulden voor andere prefereren.

25. Als een bedde gescheurt is, ende geëchte kinderen gebleven sijn, sullen allen die eygen goederen deylbaer sijn halff ende halff, beheltelijck man ende [3]) wijff ende oudt soon elcx sijn voordeel, als geseyt sal worden.

26. Item [4]) off daer geen kinderen en waeren, sullen evenwel die eygentlijcke goederen deylbaer sijn tusschen de langhstlevende ende de erfgenaemen van den overledene, beheltelijck het voordeel als vooren [5]).

27. Item storve ymant sonder eenige blijckende geboorte achter te laeten, vader ende [6]) moeder off eenige van beyden in levende lyve sijnde, sullen erven op vader ende [6]) moeder ofte die van hem int leven sal wesen.

28. Item off [7]) ymant storve, geen echte kint ofte kintskinderen, vader, noch moeder, noch ascendenten achterlatende, sal erven op sijn broeders ende susters, soowel op die van den halven bedde, als heelen bedde. Ende by foute van dien sal sijn goederen erven ab intestato op sijn naeste vrienden van sijn vaders off moeders syde, beheltelijck dat susters ende broederskinderen achtervolgende tplaccaet op den ..... gepubliceert alhier staet grypen sal, ende met eene hant intasten sullen.

---

1) V: „nae den boedel".
2) V: „behoren".
3) Dit woord ontbreekt in V.
4) Dit woord ontbreekt in U.
5) V: „ut supra".
6) U: „off".
7) V: „indien".
8) Oningevuld in U en V.

Digitized by Google

29. Item [1]) off imant storve, verscheyde broeders- ende susterskinderen tot sijn erfgenaemen achterlaetende, sullen succederen in stirpe, ende niet hooft voor hooft, ofte in capite [2]).

30. Item [3]) simpele bastaerden sullen mede erven in haer moeders goet.

31. [4]) Item simpele bastaerden sullen haer goederen erven op de vrienden van smoeders syde.

XXII. [5]) *Van huyshuer en(de)* [6]) *huysen te ruymen.*

1. Item [7]) een huysheer ofte eygenaer van een huys mach alle hetgeene hy in tselve huys vint, int voorschreven huys besetten voor sijn achterwesen van sijn huyshuer, ende sal voor andere crediteuren prefereren.

2. Item als ymant een huys ofte erve in huere heeft, ende den eygenaer beducht waer voor de betaelinge van de huere, sal des huermans goet, dat hy in het huys ende erve heeft, mogen doen besetten gerechtelijck, ende den secretaris int register doen aenteyckenen, van welcke besettinge den besetter den huerman een weete sal doen laten [8]) by den gerechtsbode, ende sal daernae den huerlinck moeten [9]) borge stellen ofte pandt leveren, daer den eygenaer mede tevreden behoort te wesen, eer hy sijn goet vant eygen sal mogen vervremden ofte verbrengen, ende dit op [10]) poene van tien guldens, halff tot des schouts behoeff ende halff tot des gerechts behoeff.

3. Item off [11]) den eygenaer beducht waer, dat by den huerman — niettegenstaende die besatinge — het goet verbrocht soude worden, sal in sulcken geval sijn huerman met

---

1) Dit woord ontbreekt in U.
2) V: „stirpes" en „capita".
3) Dit woord ontbreekt in U.
4) Vgl. Muller. h. a. w. blz. 383 art. 28.
5) Vgl. B. IX art. 3.
6) V voegt hier in: „de".
7) Dit woord ontbreekt in U.
8) V: „laeten doen".
9) U: „mogen".
10) V voegt hier in: „een".
11) U: „dat".

Digitized by Google

inthimatie [1]) doen citeren tegens eenen seeckeren rechtdagh, ende tenselven dage dienende, mogen concluderen tselve goet gestelt te worden in bewaerder handt tot sijn achterwesen toe, off dat die gedaeghde sal cautie suffisant stellen [2]). Ende sooverre die gedaeghde ter eerster instantie niet en compareert, sal den eyscher by schepenen sulcke conclusie toegewesen worden; ende indien hy compareert, sullen partyen gehoort worden, ende daernae by schepenen geordonneert worden [3]) nae rechts [3]) behooren.

4. Item [4]) wie een huys verhuert heeft, sal gehouden wesen hetselve in raecke ende daecke te houden ende alle noodelijcke reparatie tot synen costen te doen doen [4]). Ende indien hy in gebreecke bleve, sal den huerman den eygenaer daertoe doen citeren met inthimatie, ende sal ten dage dienende by schepenen daerinne geordonneert worden naer behooren, tensy datter huerceduel waer ter contrarie.

5. [5]) Item een huerlinck en sal sijn gehuerde huys niemant voorts mogen verhueren dan aen dengeenen, die het niet meer en sal cunnen bederven dan hy selffs, behoudende mede dat den huerlinck gehouden sal wesen den eygenaer die voorhuer te presenteren tenminsten twee maenden voor de vervaertijt.

6. Item [6]) niemant en mach eenige huer pretenderen dan met onderteyckende huercedulle off met gelooffwaerdige [7]) getuygen, die met recht niet te reprocheren en sijn.

7. Item [8]) als een huys vercoft is, soo wort de huer gebroocken, mits dat die coop ende ontwaeringe twee maenden voor de vervaertijt den huerder geïnsinueert moet worden, onvermindert den huerlinck sijn intresse tegens den verhuerder tot taxatie van den gerechte.

8. Item een tienjerige huer en wort door den coop niet gebroocken, dan mach den huerlinck sijn [9]) huerjaren uuthouden.

9. Item in cas van oppositie tegens de ontwaringe van

---

1) U: „insinuatie".
2) V voegt hier in: „voer sijn achterwesen".
3) Dit woord ontbreekt in V.
4) Dit woord ontbreekt in U.
5) Vgl. Muller. h. a. w. blz. 385 art. 10.
6) Dit woord ontbreekt in U.
7) V: „loffweerdige".
8) Dit woord ontbreekt in U.
9) V: „dselve".

Digitized by Google

huyshuer, sal sommierlijck ten versoecke van den verhuerder mogen geprocedeert worden van drie dagen tot drie daegen op costen van [1]) ongelijcken.

XXIII. [2]) *Van meubile goederen, die te pand geset sijn, ende daer gelt op gehaelt is.*

Item [3]) wie op eenige meubelen, silverwerck, cleynodiën, clederen off ander gereetschap gelt [3]) gedaen heeft, ende twistende worden tegens diegeene, diet verseth heeft, van de opgeleende penningen, ende datter geen getuyge off hantschrift en waer ten byde zyden, mach diegeene, diet geleent heeft ende gelt daerop gedaen, sijn penningen ende voorwaerden bevestigen by eede, ende niet die dat pandt verseth heeft.

XXIV. [4]) *Van timmeringe.*

1. Item [5]) niemant en sal eenige huysen mogen timmeren binnen deser stede dan van steene mueren ende harde daecke, op poene van tien Carolusguldens, halff tot des schouts ende halff tot des stats [6]) behoeff, ende dat hetselve getimmer wederom tot costen desgeenen, diet getimmert heeft, affgebroocken sal worden.

2. Item die een huys timmert, daer geen gestaen en heeft, ofte affbreeckt, dat weeck dack heeft, ende met hart dack deckt, sal die stadt hem daertoe betaelen die darde roede dacks, te weten van yder roede tien stuyvers.

3. Item niemant sal sijn huys, dat met hart dack gedeckt is, mogen stoppen met stroy off rietdack, op poene van ses guldens [7]) ten behoeve als vooren, ende datselffde wederom tot synen costen aff te doen.

4. Item [8]) niemant sal eenich huys in de stadt mogen affbreecken dan met consent van de borgemeesters ende onder belofte van een beter wederom te setten.

---

1) U voegt hier in: „de".
2) Vgl. A. CXVII.
3) Dit woord ontbreekt in U.
4) Vgl. A. CXX; B. LX.
5) Dit woord ontbreekt in U.
6) De vijf laatste woorden ontbreken in U.
7) V: „Karolusguldens".
8) Dit woord ontbreekt in U.

Digitized by Google

5. [1]) Item [2]) indient gebeurde, dat ymant van nu voortaen wil nieuwe fondamenten leggen om te timmeren, sal gehouden wesen tselve synen naeste gebuer gerechtelijck te laten weten acht dagen te vooren, eer hy dat fondament sal willen leggen, hoe, waer ende (in) wat manieren, ende die geswoorens daerby nemen. Ende als hy begonnen heeft soodanich [3]) fondament te leggen, sal voorts mogen timmeren, tenwaere sijn naeste gebuer hem dat verbode, eer twerck vier voeten hoog boven die aerde waer. Ende indient hem niet verboden en wort voorts te timmeren, eer twerck vier voeten hoogh waer boven die aerde, sal mogen voortvaren sonder verbeuren ende sijn begonnen werck volmaecken, tenwaer dat syn naebuer absent waer, dewelcke in sulcken gevalle in veertien dagen naer sijn wedercomst die timmeringe sal mogen verbieden, ofte hy verliest sijn recht van de timmeringe te mogen affbreecken, behoudelijck nochtans denselven, indien hy beswaert is, sijn actie van schade ende intresse.

6. Item waert oock soo, dat ymant eenich werck off huysinge timmerde, sonder die weete te laten doen aen dengeenen, die sulcx hinderlijck soude mogen sijn, ende datselve getimmer jaer en dagh in calck gelegen ende gestaen heeft, soo sal dat getimmer mogen blyven staen, maer men sal dengeenen, die sulcken [4]) getimmer te nae gebout off getimmert is, verstoringe daervan doen tot kennisse van den gerechte.

7. Item als ymant lijntreckinge begeert, sal den schout mette schepenen gaen ter plaetse contentieux, ende dat rechten.

8. Item [5]) als den eenen den anderen sijn gebouw off [6]) getimmer verbiet, wie in onrecht bevonden wort, sal sijn wederpartye sijn costen ende schade opleggen tot taxatie van den schout ende schepenen; ende sal diegeene, die twerck verboden heeft, tot behoef van den gerechte een Carolusgulden verbeuren [7]).

---

1) Vgl. voor de artt. 5—32: Muller. h. a. w. blz. 387—390 artt. 1—28.
2) Dit woord ontbreekt in U.
3) V: „sulck".
4) V: „alsulcken".
5) Dit woord ontbreekt in U.
6) De twee laatste woorden ontbreken in V.
7) V: „verbueren een Karolusgulden".

Digitized by Google

9. Item niemant en sal des anderes lucht op sijn erve betimmeren mogen dan met een viercant steenen huys, geleyt in calck, tenminsten een roede weyt, sooverre die erve daer is, met gespannen daecke, gedeckt met harden daecke, ende met een uytgaende schorsteen ende niet met een [1]) loose. Ende soo wat getimmer [2]) in cley gemetselt is en(de) gemetselt sal worden, en is geen timmeren [3]) van waerden, daer ymant sijn getimmer mede beschudden off ymant sijn lucht mede benemen mach.

10. Item niemant en sal vensteren maecken, sy en sijn beneden acht voeten hoge van sijnder deelen, daer hy licht mede schept op een [4]) anders erve, ende die vensteren sullen met yseren traliën gemaeckt wesen, daer men niet door en mach.

11. Item [5]) indien ymant twist om de timmeringe ofte erffscheydinge ofte anders, dat des huys ofte erffs noot waer, sal den schout tot versoecke van partyen daertoe schicken twee schepenen metten geswooren, nae de [6]) ordonnantie van welcken partyen hem reguleren sullen. Ende sullen die geschickte schepenen ende geswooren voor haer salaris hebben elcx vier stuyvers, ende die secretaris sal oock hebben vier stuyvers, tenwaer dat sijn arbeyt, dien hy ter cause van dien deede, waer seer groot; in sulcken [7]) geval sal hy geloont [8]) worden tot taxatie van den gerechte.

12. Item die een huys ofte muer, staende aen sijn buren [9]) erve, doet affbreecken, is schuldich in [10]) plaetse van dien tot synen costen een heynmuer te setten. Ende indien hy dselve doet setten op de gerechte palen tusschen hem ende sijn gebuer, soo is die heynmuer gemeen, ende moet voortaen tot gemeene costen onderhouden worden; maer soo [11]) hy die heynmuer doet setten op sijn erve, soo behoort hem die alleen toe, ende moet die tot synen costen onderhouden.

---

1) V: „enige".
2) V voegt hier in: „dat".
3) V: „timmerage".
4) V: „an des".
5) Dit woord ontbreekt in U.
6) Dit woord ontbreekt in V.
7) V: „welcken".
8) V: „hy geloont sal".
9) V: „gebueren".
10) V voegt hier in: „de",
11) V: „indyen".

Digitized by Google

13. Item niemant en mach den drop ofte anckershooffden [1]) hebben ofte setten buyten sijn erve sonder consent van sijn gebuer.

14. Item die in [2]) plaetse van een gemeen gelint, tuyn ofte heyndinge wil doen maecken een muer, mach die doen maecken op syne costen; ende naedat die muer volmaeckt is, soo is deselve muer gemeen, ende behoort tot gelijcke costen onderhouden te worden.

15. Item niemant en mach vensteren maecken ofte lucht ofte gesicht nemen door [3]) een gemeen muer.

16. Item [4]) niemandt en [4]) mach aen een gemeen muer iet doen maecken, daer hy die gemeene muer mede soude mogen verargeren, als ovens, privaten ende diergelijcken; maer indien hy tselve by die gemeen muer wil doen maecken, moet een muer tusschen beyden maecken [5]) tenminsten anderhalve steen dick, ende die soo bewaeren, dat die gemeen muer daeraff geen letsel ende syne gebueren geen ongerieff daerdoor en hebben [6]).

17. Item die een huys wil setten [7]) op [8]) gemeen muer, daer te vooren geen gestaen en heeft, is schuldigh twater van deselve huysinge [9]) op sijn erve te lyden of te vooren ter straten uyt sonder letsel van sijn gebuer.

18. Item indien die gebueren, recht hebben(de) in denselven gemeenen muer, naemaels tsyne oock oprysen ende hoogen wil, soo mach hy met syne huyse ende metserye in den gemeenen muer vaeren, sonder yet te geven ofte te betaelen voort hoogen van den voorseiden muer. Ende sooverre die gebuer soo hooge timmert met syne huyse als dander, soo behoort men die goote weder te leggen op de gemeen muer, ende van dan voortaen te onderhouden tot gemeene costen.

19. Item als men op een gemeen muur een goote wil leggen, daervan te vooren geen gelegen heeft, ende die vooren

---

1) V: „anders hoofden".
2) V voegt hier in: „de".
3) V voegt hier in: „oft in".
4) Dit woord ontbreekt in U.
5) De zes laatste woorden ontbreken in U.
6) De drie laatste woorden ontbreken in V.
7) V; „setten wil".
8) V voegt hier in: „een".
9) V: „huyse".

Digitized by Google

ter straete niet uut en [1]) compt, soo behooren die gebueren recht te hebben in de gemeen muer twater van de goote te lyden halff ende halff.

20. Item die met een slaper compt op sijn gebueren huys, is gehouden [2]) sijn [3]) slaper soo te onderhouden dat sijn gebuer daerby geen schade off letsel en hebbe.

21. Item twee gebueren, een [4]) toeganck hebbende tot een heymelijckheyt, onder die aerde wesende, sijn schuldigh die tot gelijcke costen te onderhouden ende te doen ruymen ofte reynigen. Ende als die gemeene privaet ofte heymelijckheyt in goeden state is, soo mach de een van henlieden, indient hem belieft, daervan scheyden sonder deselve meer te gebruycken; ende van dan voortaen is hy ongehouden [5]) van eenige costen daeraen te doen ofte [6]) moeten hangen; ofte deselve privaat te doen scheyden met een muer tot syne costen; ende van dan voortaen sal yder [7]) sijn helfte onderhouden tot syne costen.

22. Item als deenen gebuer den anderen consenteert in sijn muer te mogen varen, soo wort ende blijft alsulcken muer van dan voortaen een gemeen muer, tensy datter conventie ter contrarie sy.

23. Item niemant en mach op sijn selffs erve eenige vuylnissen ofte onreynicheyt leggen, noch eenige last ofte swaerte setten, cuylen ofte putten graven, daerby sijn gebueren eenige [8]) stanck ofte letsel crygen [9]) mogen.

24. Item een muer, uyt sijn loot wesende ende hangende over die erve van sijn gebuer, moet ingetogen sijn ende int loot geseth worden [10]) tot costen van dengeenen, die de muer toebehoort, ofte tot gemeene costen, soo [11]) die muer gemeen is.

25. Item als ymants boomen over sijn gebueren erve han-

---

1) Dit woord ontbreekt in U.
2) V: „schuldich".
3) V: „den".
4) Dit woord ontbreekt in V.
5) U: „gehouden".
6) De twee laatste woorden ontbreken in V.
7) V: „elck".
8) V: „erven".
9) V: „gecrygen".
10) Dit woord ontbreekt in V.
11) V: „indien".

Digitized by Google

gen [1]), soo moet hy die doen corten ofte die helfte van die vruchten, die overhangen, sijn gebuer laten volgen, daeraff die gebuer, over wiens erve die boomen hanghen, die keure sal hebben.

26. Item een ygelijck is schuldigh sijn schoorsteen soo hoogh te maecken, dat sijn gebuere van den roock ofte andersints geen ongerieff en hebbe.

27. Item een ygelijck is schuldigh het waeter, vallende van sijn huys, te lyden opt syne sonder letsel van sijn gebuer.

28. Item [2]) die sijn waterloop heeft over ofte door eens anders erve, is schuldigh int gat van den waterloop te doen stellen een steen met een ysere tralie om te verhoeden, dat daerdoor [3]) geen vissoppe ofte andere vuylnissen mach lyden, maer alleenlijck schoon water ofte hemels water.

29. Item niemant en mach sijn erve boven den ouden gront soo hoogen ofte soo nederen, dat sijn gebuer eenige hinder ofte schade daerby compt te lyden [4]).

30. Item [5]) indien dat ymant den anderen te nae timmerde, sal diegeene, die thinderlijck is of te naer gaet [6]), sulcx met recht mogen verbieden, ende dat ter plaetse daert werck gemaeckt wort. Ende indien naderhant op off aen het begonnen werck getimmert wort, sal by provisie ende sonder andere kennisse van saecken gedevolveert ende affgebrocken worden tot costen van dengeenen, die tegens sulck verbodt gedaen heeft; welverstaende nochtans dat dieselve, die alsulcken werck begonnen heeft, mits stellende suffisante cautie om twerck af te breecken, indien dat bevonden wert alsoo te behooren, voorts sal [7]) mogen timmeren.

31. Item [8]) wat getimmer dat boven een dardendeel van hondert jaeren getimmert gestaen heeft [9]), sal alsoo getimmert blyven, ende daer en sal men geen ruyminge aff mogen bieden noch verstoringe aff doen.

---

1) U: „hangende".
2) Dit woord ontbreekt in U.
3) U: „daer".
4) V: „hebbe".
5) Dit woord ontbreekt in U.
6) De vier laatste woorden ontbreken in V.
7) U: „te".
8) Dit woord ontbreekt in U.
9) V. voegt hier in: „dat".

Digitized by Google

32. Item indien eenige differenten verresen voor schepenen usschen partyen ter cause van timmeringe, ende van node waert op het erve te gaen, sal die schout committeren twee schepenen, die tot allen tyden sullen mogen gaen ter plaetse contentieux ende nemen oculaire inspectie [1]), ende partyen voor hemlieden geroepen ende [2]) gehoort sullen worden ende [3]) sullen tproces verbael by den secretaris doen aenteeckenèn ende de gerechte haer rapport doen, om daerop by den gerechte geordonneert te worden.

XXV. [4]) *Van voordeel.*

1. Eerstelijck [5]) daer is driederley voordeel: die man van sijn wijff, dat wijff van haeren man, ende den outsten soon van sijn vader; ende die moeder neempt haer voordeel voer [6]) haeren soon.

2. Item het mans voordeel is: drie ryepeerden, tsy ruyn off henghst, ende elck moet out sijn XXXIIII [7]) maenden, sooverre die daer sijn, off sooveel min als daer sijn, met alle haer gerede; voorts alle sijn harnas ende alle sijn geweer ende wapenen tot den oorlochs behoeff; item alle syne clederen, tot synen lyve behoerende; item een bedde, een deecken, een oorkussen, een tafellaecken, een paer slaeplaeckenen, een dwael ende een disch off taffel, soo men dat bedde ende taffel op [8]) sijn stadelickste deckt; een silvere nap off schael ofte cruysen, die beste sonder een, sooverre daer drie sijn; isser maer twee die beste; isser maer een dieselve; item een silveren lepel; desgelijcx een koperen poth, een ketel, twee vlessen ende een bijll.

3. Item [9]) een man, die geen ryepeerden en heeft, neemt dat beste bedde mette beste deecken, een paar slaeplaeckens, een taffellaecken, een dwael, een silveren beecker, een

---

1) V: „inspectie oculair".
2) Dit woord ontbreekt in U.
3) De drie laatste woorden ontbreken in V.
4) Vgl. A. CXIV; B. LXXXIX.
5) V: „Item".
6) U: „van".
7) V: „XXXIII".
8) V: „tot".
9) Dit woord ontbreekt in U.

Digitized by Google

watervath [1]), een hael, een poth, een kist, alle sijn harnas ende wapenen, ende een [2]) harnaskasse, ende alle dat tot synen lyve behoort, ende voorts van ketelen, schottelen ende taeljoren, ende andere ingedoemte [3]) het beste.

4. Item die outste soon neempt insgelijcx voordeel als die vader.

5. Item der vrouwen voordeel: sy neempt haer beste bedde, alst ten hooghtijt staet, haer stoel, haer kussen, haer taffel, haer schragen, haer beste taffellaecken, haer beste dwael, een kandelaer, een silveren schael ofte cruysen, die beste sonder een, soo [4]) daer drie sijn [5]); isser twee, die beste; isser een, dieselve; een silvere lepel, een coperen poth, een ketel, een mortiersteen, een watervath, een tange, een treeft, een crauwel, een soutvath, haer beste kist [6]), een koffer; item haer clederen, daer sy ten hooghtyde mede gaet, haer beste huyck ende haer clederen, daer sy dagelijcx mede gaet, ende haer doecken ende haer lijnwaet, tot haeren lyve behoorende.

6. Item wat voordeel daer niet en is, en mach men uutcopen [7]).

7. Item dat voordeel en draeght geen schulden, sooverre daer eygen goets genoegh is [8]).

8. Item al bleeff ymant veel jaren ongescheyden in den boedel [9]), die voordeel aenbestorven is, als hy daeruyt scheyt, mach sijn voordeel medenemen, dat hem nae de doot aenbestorven was [10]).

XXVI. [11]) *Van erfpachtrecht.*

1 [12]). Indien ymant erffpacht ofte leengoederen staende

---

1) V: „waterpot".
2) Dit woord ontbreekt in V.
3) U: „in gedaente".
4) V: „indien".
5) V: „is".
6) V voegt hier in: „ende".
7) U: „niet copen".
8) V voegt hier achter: „om de schulden te betaelen".
9) V. voegt hier in: „sitten".
10) V: „is".
11) Vgl. A. CXXI.
12) De artikelen 1 en 2 komen in V. in omgekeerde volgorde voor.

Digitized by Google

nouwelijck aencoopt [1]), soo is die rechte leenvolger van dien gehouden daervan verstooringe te doen van de penningen, daerom het leen ofte erfpacht gecoft [2]) is, mits daeraen houdende sijn portie haereditaire.

2. Item soo wie hoffsteden ende land in erfpacht besith, en mach die niet beswaeren, belasten, splitten noch deylen sonder den erffpachtheer; al gaen se voor de dagelijcxe banck over, sy sijn nochtans voordelijck ende erven op den outsten.

3. Item die langhstlevende man off wijf, met voorseide leengoederen beleent sijnde, is gehouden des overledens erffgenaemen verstoringe te doen voor deen helfte.

XXVII. *Van vechtkeuren.*

1 [3]). Eerst soo wie ymant binnen deser stede ofte vryheyt van dien in toornigen moede steeckt, hout, slaet, stoot, onwaerdelijck aengrijpt, sijn mes bloot uyttreckt, sijn pieck, stock, boge, busse off andere wapenen op ymant soeckt ende daermede drijcht, ofte met kannen, potten, tinne ofte aerde, slaet off werpt, sal deerste aenvechter verbeuren tien Carolusguldens [4]); insgelijcx sullen oock verbeuren gelijcke keuren deen [5]) borger ofte ondersaet tegens danderen, die ergens buyten die voorschreven stadt ofte stadtsvryheyt in toornigen moede staecke etc.

2. Item [6]) alst niet bewijslijck en is, wie deerste aenvechter geweest is, sullen partyen de voorschreven boeten halff ende halff betaelen.

3. Item waert, dat die gewonde konde bewysen met eene getuyge dandere hem eerst [7]) geaggresseert te hebben, tselve oock by eede affirmerende [8]), wert van de boeten geabsolveert.

4. Soo wie yemant ofte nae ymant in toornigen moede met steenen werpt, tsy dat hy ymant raeckt ofte niet, verbeurt boven de voorschreven breucke twee guldens.

---

1) V: „angecoft heeft".
2) Dit woord ontbreekt in U.
3) Vgl. voor de artt. 1—7: Muller. h. a. w. blz. 395 artt. 1—7.
4) V. voegt hier in: „en XIV stuvers".
5) V: „een".
6) V: „Ende".
7) V: „eerst hem".
8) V: „affirmerende by eede".

Digitized by Google

5. Soo wie ymant int aengesicht onweerdelijck spuyt met quaden moede, verbeurt ses Carolusguldens.

6. Item by nachte ofte naer sonneschijn, in de kercke off opt gewyde, item [1]) in de vryheyt van de plaetse ofte presentie van den gerechte sijn alle keuren dubbelt.

7. Item alle waerden ende waerdinnen werden gehouden tgevecht, binnen haeren huyse gevallen, binnen XXIIII uren onsen schout aen te brengen, byt verbeuren van dubbelde keuren. Ende op deselve poene sijn [2]) barbiers schuldigh binnen de voorschreven tijt denselven schout te denunciëren off int keurboeck te doen teyckenen die gequeste ende gewonde persoonen, die sy verbinden ofte meesteren.

8 [3]). Indien een vrouwe vecht, verbeurt een out schilt, sooverre sy staet ter goeder naem ende faem; indien sy een persoon is van quade geruchte, soo sal sy die stadts steenen dragen ofte tot arbitragie van den gerechte gestraft worden.

9 [4]). Item dat een geswooren uytten gerechte tuyght, dat wort van waerden gehouden.

10 [5]). Item die sijn keuren voor recht ontkent [6]), staet op dubbelde keuren.

11 [7]). Item off eenige twist geviel tusschen twee borgers ofte ingesetenen, daer mach den schout, borgemeesters [8]) schepenen ofte ymant uutten raedt de vrede eysschen; ende indien die [9]) partye geen vrede geven en [10]) wil, sal deerste reyse verbeuren drie [11]) pont, tpont gereeckent tot XX stuyvers [12]), die tweede reyse ses [13]) pont, die darde reyse twaelff [14]) pont. Ende sooverre partye alsdan noch geen vrede geven en [15]) wil, sal den vredeëysscher die vrede tusschen partyen

---

1) V: „insgelijcx".
2) V. voegt hier in: „de".
3) Vgl. A. X art. 10; B. XC art. 17.
4) Vgl. A. X art. 11.
5) Vgl. A. X art. 16; B. XC art. 26.
6) U: „bekent". V. voegt hier achter: „die".
7) Vgl. A. XII.
8) V. voegt hier in: „off".
9) Dit woord ontbreekt in V.
10) Dit woord ontbreekt in U.
11) V: „een".
12) De vijf laatste woorden ontbreken in V.
13) V: „twee".
14) V: „noch drie".
15) Dit woord ontbreekt in U.

Digitized by Google

eggen ende deselve gebieden malcanderen met woorden ofte vercken niet te misseggen ofte misdoen. Ende sooverre sy laerover dede, ofte ymant van beyden, sullen gestraft worden als vredebreeckers tot arbitragie van den gerechte; ende sal die voorschreven vrede staen ses weecken.

12. Item [1]) soo wie de boode het pant uutte hant neempt, en(de) geen pandt genomen en wil hebben, hetselve datelijck gelettende, die sal criminelijck gestraft worden tot arbitragie van den gerechte.

13 [2]). Item een wijff ofte yemants bode, die pantweeringe doet, soo mach die man binnen XXIIII uren, naedat hetselve [3]) tot synen kennisse gecomen is, comen ende brengen pandt. Dede hy des niet, soo sal dat wijff ofte bode gestraft worden tot discretie van den gerechte.

14 [4]). Item als tot ymants huysinge brant opgaet, ende yemant eerder brant riep dan diegeene, daer den brant is, sal verbeuren twee guldens [5]) twee stuyvers.

15 [6]). Item [7]) indien eenige copers, die tgoet op- off voorcopen [8]), ofte buyteluyden eenich goet op den merckdagh, dat totter merckt gedraegen is, opcoopt [9]) voor die gewoonelijcke ure [10]), die verbeurt datselffde gecofte goet ende daerenboven twee guldens twee stuyvers.

16 [11]). Item [12]) indien [13]) ymant, wesende een coorncoper ofte soutcoper, sijn goet minder laet omroepen dan hy tgegeven hadde, ende dat overmits [14]) eenich vreemt man met sulcken goet aengecomen waer, ende denselven man wederom wegh sijnde, soo en [15]) mach hy dat goet niet wederom op-

---

1) Dit woord ontbreekt in U.
2) Vgl. B. XXIX art. 3.
3) V: „nadattet".
4) Vgl. A. XX, LXX; B. XCI.
5) V. voegt hier in: „ende".
6) Vgl. A. LXVI.
7) Dit woord ontbreekt in U.
8) V: „voorcoper".
9) V: „coopt".
10) V voegt hier in: „te weeten voer X uren".
11) Vgl. A. LXIX; B. LXXVII art. 2.
12) Dit woord ontbreekt in U.
13) V: „of".
14) V. voegt hier in: „datter".
15) Dit woord ontbreekt in U.

Digitized by Google

steecken, op de verbeurte van vijff guldens, soo dickwils hy van sulcken goet vercofte.

17 [1]). Item off eenich vreemt man eenich goet brachte te coop, ende datselve liet omroepen, daer en mach geen vercoper [2]) off copen, tensy het eerst een atmael [3]) aen lant gelegen hadde, op de verbeurte van tien guldens [4]).

18. Item [5]) indien eenich schip alhier aen lant aencomt om te lossen off te laden, sullen die borgemeesters ofte eenige van dèn gerechte mogen gebieden aen de schippers, die aen lant leggen, niet ladende off lossende, den aencomende voorseiden schip [6]) plaetse te maecken, op poene die in weygeringe blijft, van een boete van een out schilt, te appliceren de helfte tot behoeve van de heeren ende dander helfte tot [7]) de stadt.

19. Item niemant en [8]) sal [9]) mogen eenige palen afhouwen, die geslagen sijn door bevel van die van den gerechte om die schepen aen te meeren, op poene van een out schilt. tappliceren als boven.

20. Item niemant en sal met eenige schepen aen stads trappen meeren, op poene als voorens. [10])

---

1) Vgl. A. LXXX; B, LXXVII art. 1.
2) U: „voorcoper".
3) U: „ende altemael".
4) V: „pont".
5) Dit woord ontbreekt in U.
6) V: „schepen".
7) V: „van".
8) Dit woord ontbreekt in U.
9) V: „en zall nyemant"
10) Hierachter komt in V nog het volgende voor:

„Pro memoria.

„Deze ordonnantie is op Maendach den 13 February 98 die van den ouden raet voergelesen, present borgemeester Zijl ende alle de schepenen dempto Ommeren ende van den ouden raidt present den ouden Cleve, Schulenborch ende Dirck van Holland outborgemeesteren, C. de Wit, Vastricx, Baden, jonge Cleve ende Jurriën van Holland outschepenen. Ende sijn uuten ouden raidt gecommitteert den ouden Cleve, Schulenborch ende C. de Wit voernoemt, omme met andere drie van den gerechte nochmaels te resumeren, waertoe uuten gerechte sijn gecommitteert beyde burgemeesteren ende Dutrieux, schepen. Ende hebben dvoernoemde gecommitteerden neffens den heer secretaris metten secretaris tzelfde begonst op Maendach XX ende voltogen den 25 February daeraenvolgende anno 98 voorseyt."

In U volgt op de ordonnantie met latere hand deze onjuiste opgave: „Aldus gemaeckt by den ouden ende niuwen raedt in den jaere 1595".

Digitized by Google

E. VONNISSEN, GEWEZEN DOOR HET GERECHT.

I. 1546 *Januari* 19.

Oerdel gewesen van Ghijsbert Robbens. by gevolch van scepenen tussen mr. Wouter eysscher ter eenre ende Jerefaes van Hollant als scolt ter andere zyden.

Den eysscher, eyssende, dat die scolt voirgenoemd richten noch gichten noch mit gheen recht procederen en zoude mogen, tenwair dat den scolt mitten gherechte den eysscher eerst eyntlick sceyding dede van der boedel zalige Jacob die Wit, des eysschers huysfrauwen man geweest is. Die verweerder, sustinerende ter contrarie, seggende dat hy richten ende gichten ende mit zynen richtdach voirtvaren zouden moegen, mitsgaders dat den eysscher mit zynen parthyen dingplichtich was, welke party den scolt uuytstelling gegeven had om syne scriffture perfecktelick te doen maken. Die scepenen te Wijck, die altercatie beyder partye gehoert ende wel verstaen, hebben gewesen ende wysen mits desen voor recht, dat den verweerder mit zynen echtdach procedeeren ende voirtgaen sal nae behoren, ende dat den eysscher gehouden sal wesen die scriffturen zijnder parthye tontfangen, also den partyen by den scolt uuytstelling geconsenteert was, ende nyemant by der rechten behoert verkort twesen, ende alsdan voert te procederen mit recht, alsoe sy begonnen hebben.

II. *Eodem die.*

Oerdel gewesen van Ghijsbert Robbens. by gevolch van scepenen tusschen partyen: Anthonis van Zulen van Nyevelt

Digitized by Google

maerschalck ter eenre ende Gherit Hermans. mit zijn adherenten ter andere.

Die maerschalck sal gehauden wesen den verweerder den eyssch in scrijfft te geven ende veerder nyet, ende die verweerder dairop antwoert te geven op dwarsnacht nae vermoegen dat voergewesen oerdel.

III. 1546 *Februari* 16.

Oerdel gewesen van Henrick Aerts. by gevolch van scepenen tussen partyen: die maerschalck eysscher ter eenre ende Mary Gerit Jans. huysfraw verweerster, ter andere.

Die maerschalck heefft op dese tijt een onrechte aenspraeck gedaen op Mary Gerit Jans. huysfraw, ter cause want nyemant hem selven belasten en derff.

IV. *Eodem die.*

Oerdel gewesen van Andries Cleven by gevolch van scepenen tussen partyen: Antonis die Rijdder eysscher ter eenre ende Jan Rutgers., wonende in die Melckwech, ter andere.

Als: dat Jan Rutgers. gehauden sal wesen Anthonis die Ridder die scouut te betalen van alke overgeve sess stuyver, soe hy buten slandts vryheyt dairom gereyst is, ende van zijn zegel twe Carolusgulden twe stuyver nae ordinantie dat lantrecht.

V. *Echtdach in Martio in anno* 1546. *Opten sestienden dach in Meert.*

Overgesien, gelesen ende geviseteert eysch, antwoerdt, replijck ende duplijck tussen parthyen: Johanna zalige Jacob die Witten wedue eysscher ter eenre ende Otto die Wit ende Adryaen die Wit, als voichde ende mombers van zalige Jacob die Wit onmundighe kijnderen, verweerders ter andere zyde, beruerende zekere schiffting ende sceidinghe van zalige Jacob die Witten boedel et cetera, hebben scepens tot Wijck gewesen ende wysen mits desen voir recht, dat die verweerders gehouden sullen wesen te scifften, te sceyden ende te deylen metter eysscherse alle Jacob die Witte zalige naegelatene goederen, reede ende onrede, scult ende ontscult, nae recht ende usantie der stadt van Wijck, altijt voeruuyt nemende tot behoeff van zalige Jacob die Witten outsten soen alle vordel-, leen- ende heerlicken goederen; welverstaen-

Digitized by Google

den, dat die verweerders nochtans gehouden sullen wesen uuyt den naem van den outsten soen den boedel te restituëren of te verstueren alle alsulcke penningen, als die X hont lants heerlick goets, gelegen in Wykerbroeck, geheten Schoenreschee — diewelke staende huwelick uuyt den gemenen boedel geprocureert zijn — gekost hebben, absolverende den verweerders van breder conclusie tegens hen genomen, geconpenseert die coste om redenen, die scepens dairtoe moverende.

VI. 1546 *Juli* 3.

Oerdel gewesen van Henrick van Biler by gevolch van scepenen tussen parthyen: die audermans van die timmerluy van sunt-Josephghilde ter eenre ende Jan van Noen, kistemaker, wonende tUtrecht, ter andere zyden.

Soe als Jan van Noen zijn dijnres weet gehadt hebben, dat zy hier tot Wijck nyet werken en solden, ende zy geen burgers noch ghildebruеders en zijn, soe sullen sy gehauden wesen dat ghild te voldoen. Actum den darden dach July.

VII. 1546 *Augustus* 30.

Oerdel gewesen van Anthonis die Roen by gevolch van scepenen tussen partyen: Uulrick Antoniss. ter eenre ende Ariaen Witten ter andere zyden.

Alle datgeen, dat Uulrick Anthoniss. bewysen kan, dat zijsber goet is, dair mach hy Uulrick Antoniss.[1]) voor panden, ende van ander sculden sal hy voor aenspreken, alst een open rechtdacht is. Actum den XXX Augusti.

VIII. 1546 *September.*

Oerdel gewesen van Uulrick Antoniss. by gevolch van scepenen tussen partyen: Ot van Noerdt eysscher ter eenre ende Dirck Ghijsberts. mit zijn adherenten als verweerders ter andere.

Alsoe Ot van Noerdt den excijss verhuert is nae auwen heerkomen, soe sal Dirck Ghijsberts. mit zijn adherenten gehauden wesen Ot van Noerdt te contenteren nae auden heerkomen by goede luden sonder eedt te doen op dit pas.

IX. 1546 *September.*

Oerdel gewesen van Aert Henricks van Oemeren by ge-

1) Lees: „Ariaen Witten".

Digitized by Google

volch van scepenen tussen parthyen: Peter van Os ter eenre ende Block Jacobs. ende zijn burghere ter andere.

Alsoe Block Jacobs. die kaerden Peter van Os nyet gelevert en heeft nae vermoegen zijn hantscrijffte of coepcedullen op die dach, als benotelt staet in zijn hantscrijfft of coepcedulle, ende Peter van Os zijn gelt gerechtelicken gepresenteert heefft voir sijn dagen van hueringe, soe sal Block Jacobs. ofte zijn burgere gehauden wesen Peter van Oss verstueringe te doen by den gherechte of by goede manne van alsoe veele als die kaerden meer gawwen, dan die koep was op die dage van leeveringhe.

X. 1547 *Februari* 1.

Oerdel gewesen van Dirck van Broickhusen by gevolch van scepenen tussen parthyen: die audermans van Josephghilde ter eenre ende Anthonis Gerits. ter andere.

Wil Anthonis Gerits. dairtoe doen, alst recht is, dat mr. Jan sijn gehuyrde knecht was, soe sal hy vry wesen van der aenspraeck; indien hy dat nyet en doet, soe sal hy die audermans contenteren, alst behoert.

XI. *Eodem die.*

Oerdel gewesen van Dirck van Broickhusen by gevolch van scepenen tussen partyen: die audermans van sunte-Loey eysscher ter eenre ende Gerit Pons. ter andere.

Dat Gherit Pons. den jongen sal van hem laten ende in zijn huys nyet werken en sal, of hy sal dairvoor opleggen ende betalen die audermans, alst recht is.

XII. 1547 *April* 26.

Oerdel gewesen van Dirck van Broeckhusen by gevolch van scepenen tussen partyen: dat capittel tot Wijck eysscher ter eenre ende Aryaen Aerts. verwerder ter andere.

Alsoe Aryaen Aerts. huyrcedulle nyet en vermelt, of hy dat capittels landt solde bicken ofte nyet bicken, soe sal Aryaen Aerts. gehauden wesen nae usantie van der stadt van Wijck dat capittel wederom te leveren dryejarigen dryess, ende dairmede sal hy vry wesen van der aenspraeck.

XIII. *Eodem die.*

Oerdel gewesen van Dirck van Broeckhusen by gevolch

Digitized by Google

van scepenen tussen partyen: Cornelis Stevens. ende Frans Corneliss., als audermans van sunt-Josephghilde, eysschers ter eenre ende Anthonis Gherits. verweerder ter andere.

Indien dat Anthonis Gerits. dairtoe doen wil, alst recht is, dat mr. Jan van Vianen zijn gehuerden knecht geweest is, doe hy tot Uulrick Antoniss. gewrocht heefft, ende mr. Jan hem om zijn gelt gedient heefft, ende anders nyemant, soe sal hy vry wesen van der aenspraeck; indien hy sulcx nyet en doet, soe sal Anthonis gehauden wesen die audermans voerseyt te voldoen nae vermogen haer zegelen ende brieff.

XIV. 1547 *Juni* 14.

Oerdel gewesen van Henrick Aerts. by gevolch van scepenen tusschen parthyen: heer Aert Mathijss. onmundighe dochter ende die Pot binnen Wijck ter eenre zyde ende Pether Philips. ende Anna Mathys dochter, echteluden, ter andere zijde.

Kan Geerloff Aelberts. als gemachticht van parthy voergenoemd bewysen, den rechte genoch wesende, dat Peter Philips ende Anna Mathys dochter, echteluden, den boedel van zalige Elsgen mr. Mathys weduwe genoeten hebben, soe sullen sy gehauden wesen die schult ende makinge te voldoen ende te betalen. Actum den XIIII Juny.

XV. 1547 *Juni* 21.

Oerdel gewesen van Claes Matheuss. by gevolch van scepenen tussen partyen: die weduwe van Jacob Alerts. eysser ter eenre ende Alert die Leydecker verweerder ter andere.

Indien dat die weduwe voergenoemd kan bewysen, dat huer man stoelen ende tafel, dat sy eyst, tot zijn vordel gehadt heefft, soe sal Alert sculdich wesen dat weder in den boedel te brengen.

XVI. *Den XI February* 1552 *op Donderdach.*

Ordel gewesen by den schepenen tot Wijck tusschen parthyen: Dirck Dirckz. eysscher ter eenre ende Merry Willem Jansz. weduwe verweerster ter andere zyde, hoe dat die verweerster, zoo zy procedeert, hoer [1]) doode hant zell hebben

---

1) Dit woord is doorgeschrapt en vervangen door: „*useren zall trecht van die*".

Digitized by Google

ende behouden, zoo den brieff spreeckende is mede op Willem Jansz., hueren man.

XVII. *Eodem die.*

Ordel gewesen by den schepenen, daertoe vermaent zijnde, tusschen parthyen: die kerckmeesters ende potmeesters ende audermans bijnnen Wijck eysschers ter eenere ende Marygen Willem Jansz. weduwe verweerster ter andere zyde, hoedat die verweerster trecht van huer doode handt in deser zaecke nyet useren en zall, soo die kerckmeesters ende potmeesters gepreveligeert zijn huer schulden realick texecuteren. Ende aengaende die audermans van theylich-Sacramentsbroederschap daer zall die verweerster trecht van huer doode handt aff genieten.

XVIII. *Den XXVIII April* 1552 *up Donderdach.*

Ordel gewesen by den schepenen tot Wij[ck] by Duersta[dt] tot vermaninge van den schout tusschen par[thyen]: Steven Versteech, requirant ende versouckende [van] weirde gehauden te werden ende te blyven den transporte ende ov[er]ghifte van zekere huysinge alhier, by Aert Aerts van Steen tot [behoeff] van hem ge[daen], ter eenre ende Marie Witten, Aert voornoemde echte huys[vrouw], gerequireerde ter andere zyde, dat die transporte ende overgifte, by Aert Aerts van Steen onlanx voor den gerechte alhier gedaen van zeker[e] huysinge, staende bijnnen Wijck, tot behoeff den requirante voor[noemd], van weerde is ende zell blyven nae dusant[ie], politie ende rechte der stadt Wijck, zoe d[e] gerequireerde blijckende wettelicke geboort[e] geprocre[eert] heeft by Aert Aertz, hoeren man voornoemd, end[e] die gerequireerde gehauden zell wesen die huysinge van stonden aen te ruymen ende den requirant rust[e]lick laten possideren ende besitten naer rechts beho[ren], mitssgaeders huer i[n]terest versouckende ende actie instituerende aen den penningen, voor den coop van derzelffde huysinge by den rech[ter] gelooft, in wat beste middele haeren goede[n] te raidt dragen zall.

Digitized by Google

BIJLAGE.

HET STICHTSCHE LANDRECHT.

In de voorafgaande bladzijden is er reeds meermalen op gewezen, dat verscheidene artikelen, die in de Wijksche rechten opgenomen zijn, ook voorkomen in het Stichtsche landrecht (uitgegeven door Mr. S. MULLER Fz. in Rechtsbronnen der stad Utrecht II blz. 409 vlg.), wat trouwens niet bevreemden kan, daar het landrecht van den bisschop te Wijk gehouden werd. Ter vergemakkelijking van het overzicht geef ik hier eene lijst der artiken van het Stichtsche landrecht met aanwijzing der plaatsen, waar zij in de Wijksche rechtsbronnen al of niet gewijzigd overgenomen zijn.

Reeds de heer MULLER (h. a. w. Inleiding blz. 414) heeft opgemerkt, dat de in A. (bij hem W.) voorkomende codificatie van het landrecht, zonder twijfel de oudste is. Vermoedelijk dateert zij van 1486 (hiervoor blz. 3 [1]). De hier volgende lijst doet duidelijk zien, dat het handschrift, dat door den samensteller van B. gebezigd werd, nauw verwant is aan de handschriften J. en H. Naar het schijnt, is de gemeenschappelijke bron van het door den redactor van B. gebruikte handschrift, van J. en H. (in welke gemeenschappelijke bron de artt. 1—42 van B. CLXIX gestaan zullen hebben) vervaardigd tusschen 1492 en 1495 (zie B. CLXIX artt. 39, 40 en 47 [2]), en is het

1) Het oudste bijvoegsel in de rubriek Van alrehanden saeken (B. CLXIX art. 5) is ook van 1486 gedateerd.

2) Men houde hierbij in het oog, dat de artt., die in B. in dezelfde rubrieken voorkomen als die, welke aan het landrecht zijn ontleend, waarschijnlijk allen — van de meesten blijkt het duidelijk — betrekking hebben op de landsheerlijke rechtspraak van den bisschop. De in B. gedateerde artikelen ontbreken wel meerendeels in H. en J., men zie echter art. 30, dat (zonder datum) ook in H. en J. voorkomt.

Digitized by Google

eerstgenoemde der afgeleide handschriften in of na 1517 (aldaar art. 56) samengesteld. H. is met andere artikelen vermeerderd, waarvan er een uit 1516 is gedateerd (landrecht XXIV—1), terwijl J. geene bijvoegselen van beteekenis heeft opgenomen [1]).

Stichtsch landrecht.	A.	B.
I — 1	— — — —	CXXV — 1
I — 2	— — — —	CXXV — 2
I — 3	— — — —	CXXV — 3
I — 4, 5	— — — —	CXXV — 4
I — 6	— — — —	CXXV — 5
I — 7	— — — —	CXXV — 6
II — 1	CXXIX — 1	LXXIV — 1, 2; CXXV — 7
II — 2	CXXIX — 2	— — — —
II — 3	CXXIX — 3	— — — —
II — 4	CXXIX — 4	— — — —
II — 5	CXXIX — 5	— — — —
II — 6	CXXIX — 6	— — — —
II — 7	CXXIX — 7	— — — —
II — 8	CXXIX — 8	— — — —
II — 9	CXXIX — 9	— — — —
II — 10	CXXIX — 10	LXXIV — 3
II — 11	CXXIX — 11	— — — —
II — 12	CXXIX — 12	— — — —
III — 1	CXXVI — 1	LV
III — 2	CXXVI — 2	— — — —
III — 3	CXXVI — 3	— — — —
IV — 1	CXVI — 1	— — — —
IV — 2	CXVI — 2	— — — —
V	CXVII	LXII
VI — 1	CXVIII — 1	LXIII — 1
VI — 2	CXVIII — 2	LXIII — 2; CLXIX — 40, 59
VI — 3	CXVIII — 3	LXIII — 3
VII	CXIX	LX — 1
VIII — 1	CXX — 1	LX — 2
VIII — 2	CXX — 2	— — — —
VIII — 3	CXX — 3	— — — —

1) Dat art. XXIII — 27* (= B. CXLIX) in H. ontbreekt, bewijst niet, dat het niet in de gemeenschappelijke bron stond; ook in B. worden verscheidene artt. weggelaten, die toch in H. en J. beiden voorkomen.

Digitized by Google

tichtsch landrecht.	A.	B.
VIII — 4	CXX — 4	— — — —
IX — 1	CXXI — 1	L — 1
IX — 2	CXXI — 2	L — 2
X — 1	— — — —	LXI — 1; CII — 1
X — 2	— — — —	LXI — 2; CII — 2
X — 3, 4, 5	— — — —	— — — —
X — 6	CXXII — 1	— — — —
X — 7	CXXII — 2	— — — —
XI — 1	— — — —	XXV — 1
XI — 2, 3	— — — —	— — — —
XII — 1	— — — —	CLXVIII — 1
XII — 2	— — — —	CLXVIII — 2, 3
XII — 3	— — — —	CLXVIII — 4
XII — 4	— — — —	CLXVIII — 5
XII — 5	— — — —	CLXVIII — 6
XIII — 1	CXXVIII — 1	LVIII — 1
XIII — 2	CXXVIII — 2	LVIII — 3
XIII — 3	CXXVIII — 3	— — — —
XIV — 1	CXIV — 1	LXXXIX — 1
XIV — 2	CXIV — 2	LXXXIX — 2
XIV — 3	CXIV — 3	LXXXIX — 3
XIV — 4	CXIV — 4	LXXXIX — 4
XV	CXIV — 5	LXXXIX — 5
XVI	CXIV — 6	LXXXIX — 6
XVII	CXIV — 7	LXXXIX — 7
XVIII — 1	CXIV — 8	LXXXIX — 8
XVIII — 2	CXIV — 9	LXXXIX — 13
XIX — 1	CXXIV — 1	LII — 1; CXXV — 14
XIX — 2	CXXIV — 2	LII — 3
XIX — 3	CXXIV — 3	LII — 4, 5
XIX — 4	CXXIV — 4	LII — 6
XIX — 5	CXXIV — 5	LII — 8
XIX — 6	CXXIII — 2	— — — —
XX — 1	CXXIII — 1	LI — 1
XX — 2	CXXIII — 3	— — — —
XX — 3	CXXIII — 4	— — — —
XX — 4	CXXIII — 5	LI — 5, 6; CXXV — 8
XX — 5	CXXIII — 6	LI — 7
XXI — 1, 2	CXXV — 1	LIII
XXI — 3	CXXV — 2	LIV — 2

Digitized by Google

Stichtsch landrecht.	A.	B.
XXI — 4	CXXV — 3	LIV — 1
XXI — 5	CXXV — 4	— — — —
XXI — 6	— — — —	CLXIX — 18
XXII — 1	CXXVII — 1	LVII — 1
XXII — 2	CXXVII — 2	LVII — 3
XXII — 3	CXXVII — 3	— — — —
XXII — 4	CXXVII — 4	LVII — 5
XXIII — 1	— — — —	CLXIX — 1
XXIII — 2	— — — —	CLXIX — 2
XXIII — 3	— — — —	CLXIX — 3
XXIII — 4	— — — —	CLXIX — 4
XXIII — 5	— — — —	CLXIX — 5
XXIII — 6	— — — —	CLXIX — 6
XXIII — 7	— — — —	CLXIX — 7
XXIII — 8	— — — —	CLXIX — 8
XXIII — 9	— — — —	CLXIX — 9
XXIII — 10	— — — —	CLXIX — 10
XXIII — 11	— — — —	CLXIX — 12
XXIII — 12	— — — —	CLXIX — 13
XXIII — 13	— — — —	CLXIX — 14
XXIII — 14	— — — —	CLXIX — 16
XXIII — 15	— — — —	CLXIX — 17
XXIII — 16	— — — —	CLXIX — 21
XXIII — 17	— — — —	CLXIX — 25
XXIII — 18	— — — —	CLXIX — 30
XXIII — 19	— — — —	CLXIX — 31
XXIII — 20	— — — —	CLXIX — 32
XXIII — 21	— — — —	CLXIX — 33
XXIII — 22	— — — —	CLXIX — 34
XXIII — 23	— — — —	CLXIX — 36
XXIII — 24	— — — —	CLXIX — 41
XXIII — 25	— — — —	CLXIX — 42
XXIII — 26, 27	— — — —	— — — —
XXIII — 27* [1])	— — — —	CXLIX
XXIII — 28 vlg.	— — — —	— — — —
XXIV	— — — —	— — — —

1) Zie Muller. Rechtsbronnen der stad Utrecht II blz. 447.

Digitized by Google

MONTFOORT.

Digitized by Google

Digitized by Google

De rechtsbronnen der stad Montfoort zijn in hoofdzaak ontleend aan een register, dat in het archief dier gemeente berust en in den inventaris onder nr. 2 voorkomt, waarom het hier als M 2 is aangehaald. Dit register telt thans 144 bladen in folio, waarvan alleen de vier laatsten wit gebleven zijn. De overige folio's zijn door twee verschillende handen, die beiden uit de 17e eeuw dateeren, beschreven; de eerste neemt fol. 1—48, de tweede de verdere bladen in. De inhoud van beide gedeelten van het handschrift is in hoofdzaak dezelfde; elk stuk begint met de costumen en usantiën van Montfoort (G) en laat daarop volgen de verschillende ordonnantiën, onder den naam van „Landcedul" bijeengebracht (A). Het eerste gedeelte (aangehaald als M 2 a) begint midden in art. 17 van G om met art. XXVI—8—b van A [1]) te eindigen. Dat artikel staat onderaan fol. 48 verso geschreven. Folio 49 begint de tweede hand (M 2 b) midden in art 8 van G. Daarop volgen dan A (volledig), verschillende bepalingen betreffende het in Montfoort geldende leenrecht, hier niet afgedrukt [2]), conditiën voor de verpachting van den wijn- en bieraccijns, ook niet opgenomen in deze uitgave, F, B, C. II, III en VII, eene aanteekening omtrent de rechten, den burggraaf na het verlies der hooge heerlijkheid nog toekomende [3]), C. I, V, VIII en VI en E. Hierop volgen dan nog verschillende stukken betreffende het in de provincie Utrecht geldende recht, meerendeels ordonnantiën van Karel V, eene uitspraak van het gerecht van Montfoort in een civiel proces, beiden ongeschikt voor deze

1) Zoowel hier als later duid ik de verschillende stukken aan met de letters en cijfers, waaronder zij in deze uitgave voorkomen.

2) Zie Verslagen en Mededeelingen III blz. 271.

3) Zie Verslagen en Mededeelingen III blz. 270.

Digitized by Google

uitgave, benevens nogmaals C. III, welk laatste stuk echter niet in zijn geheel is afgeschreven. Uit het bovenstaande volgt, dat de eerste bladen van het handschrift, waarop M 2 a het begin van G geschreven had, verloren zijn, terwijl het ook waarschijnlijk is, dat eenige bladen tusschen fol. 48 en 49 uitgevallen zijn, die misschien nog eenige artikelen van A van de hand van M 2 a en het begin van G van M 2 b bevatten. Intusschen zijn deze laatste bladen al spoedig verdwenen, want toen M 2 b B schreef, volgden folio 48 en 49 onmiddellijk op elkander, gelijk uit het innaaien van het handschrift blijkt. M 2 a en M 2 b zijn vermoedelijk althans voor G en A afgeschreven naar hetzelfde origineel, daar in beiden vaak dezelfde fouten voorkomen. Beide afschriften zijn inderdaad even slecht, zoodat ik mij dan ook verplicht zie bij dat gedeelte dezer uitgave meer nog dan voor het overige verschooning te vragen voor het vele gebrekkige, dat er in voorkomt; maar het was mij inderdaad niet mogelijk altijd de bedoeling der oorspronkelijke stukken door de zin bedervende afschriften heen te ontdekken. Deze onbetrouwbaarheid van den tekst, dien M 2 a en M 2 b ons hebben geleverd, is dan ook de oorzaak, dat ik overal, waar ik kon, een ander handschrift ten grondslag heb gelegd, zelfs dan, wanneer daarvoor de gelijkmatigheid der uitgave verwaarloosd moest worden, gelijk b.v. waar ik sommige gedeelten van A naar een ander handschrift heb gepubliceerd. In het algemeen is het zeker gewenscht om, waar het, gelijk in dit geval, de uitgave van één rechtsboek geldt, alle onderdeelen naar hetzelfde handschrift uit te geven, hier heb ik echter om de boven opgegevene redenen aan eene andere wijze van handelen de voorkeur gegeven. Waar beide handschriften, zooals M 2 a en M 2 b, even slecht zijn, heb ik echter ter wille der gelijkmatigheid aan de uitgave van het geheel M 2 b ten grondslag gelegd, daar A in het handschrift van M 2 a niet geheel volledig voorkomt.

Maken de onder A vereenigde stukken echter wel één rechtsboek uit? Er voor pleit in de eerste plaats, dat alle stukken, die er toe gebracht zijn, in chronologische volgorde in M 2 b voorkomen, terwijl daarentegen bij de andere stukken, die verder in M 2 b afgeschreven zijn, deze volgorde geenszins is in acht genomen, en bovendien zich daartusschen verscheidene stukken bevinden, die men in een rechtsboek

Digitized by Google

niet verwachten zou, en die dan ook in A niet voorkomen. Afdoende schijnt mij bovendien de verklaring van heer Jan van Montfoort, dat hij: „geenen ander kuere, als in de Lantcedul staet gespecificeert, gehouden ende onderhouden (wil) hebben" [1]). Wel is waar zou men kunnen meenen, dat deze verklaring uitsluitend betrekking had op A. XXVIII, en de uitdrukking „Landcedul" geeft daartoe ook wel eenigszins aanleiding, daar die term meer eigenaardig gebruikt wordt van één vel perkament en zijn inhoud, bezwaarlijk van een rechtsboek, welks inhoud onmogelijk op één blad plaats vinden kon; maar daartegenover staat, dat men moeilijk kan aannemen, dat heer Jan, eene ordonnantie van vier artikelen gevende, daarbij tevens het geheele oudere recht zou hebben afgeschaft. De Landcedul, die na 1463 uitsluitend rechtskracht in het land van Montfoort behield, moet dus de oudere privilegiën en ordonnantiën bevat hebben en zoo een volledig rechtsboek hebben gevormd. Inderdaad bevat deze Landcedul eene geheele ceel stukken, die ik hier niet allen afzonderlijk behoef na te gaan. Alleen heb ik hier die gedeelten te vermelden, die ik niet aan M 2 b heb ontleend. [2]) Dat is in de eerste plaats het geval met A. I, den privilegiebrief van 1329. Dit stuk is hier uitgegeven naar een vidimus van den pastoor van Montfoort d.d. 26 Februari 1330, waarmede het mij overbodig scheen afschriften uit veel later tijd zooals M 2 a en M 2 b of het fragment-afschrift van dit privilegie (voorkomende in den inventaris der gemeente Montfoort onder nr. 1) te vergelijken. Hetzelfde beginsel heb ik in acht genomen bij de uitgave der ordonnantie voor Rateles en IJselvere d d. 1438 (A. XXVI), welke hier wordt afgedrukt naar een cartularium der heeren van Montfoort, dat onlangs door de schenking der erven prof. Royaards in het Utrechtsche rijksarchiefdepôt is geplaatst. De ordonnantie bevindt zich daar op de beide laatste folio's, die behouden gebleven zijn, want het achterste gedeelte van het cartularium is thans verloren. Met dit in het cartularium voorkomende afschrift is eene op perkament geschrevene „cedul" vergeleken, welke vroeger tot de collectie Van Sypesteyn

---

1) Hoewel de tekst hier ter plaatse bedorven is, schijnt over den zin toch geen twijfel te kunnen bestaan.

2) Ook in den tekst zelf heb ik er opmerkzaam op gemaakt, wanneer ik voor een gedeelte van A niet M 2 b gevolgd heb.

Digitized by Google

behoorde, maar zich thans eveneens in het archiefdepôt te Utrecht bevindt. Deze cedul (aangehaald als U) bevat echter niet A. XXVI maar eene nagenoeg gelijkluidende ordonnantie, door den heer van Montfoort aan „allen den lande van Montforde" gegeven, waaronder men het kerspel Montfoort heeft te verstaan, waartoe Rateles en IJselvere niet behoorden. Naar het schijnt, werd de in 1438 voor de laatstgenoemde gerechten vastgestelde ordonnantie later afgekondigd voor het kerspel van Montfoort, want zoo de ordonnantie voor Montfoort eerst, daarna die van Rateles was vastgesteld, dan zou de eerstgenoemde niet in het cartularium ontbreken. In deze cedul komen ook de artt. 1—3 van A. XXVIII voor, de varianten zijn in deze uitgave aangeteekend.

De onder B vermelde ordonnantie op het hof van appèl is mij alleen uit M 2 b bekend. Hare uitvaardiging was een gevolg van de beslissing van Karel V, die in 1530 het toen geldende recht van appèl van de dorpsgerechten in het land van Montfoort op de stedelijke schepenbank ophief. De ordonnantie had slechts kort rechtskracht; de lossing der hooge heerlijkheid in 1545 deed haar met het hof van appèl zelf te niet gaan. (Zie: Catalogus der rechterlijke archieven in de provincie Utrecht blz. 56 noot).

Ook de onder C bijeengebrachte ordonnantiën uit de jaren 1537—1562 zijn allen op één na aan M 2 b ontleend, zij zijn evenwel in deze uitgave chronologisch gerangschikt. Naar aanleiding van deze verzameling moet ik echter eene opmerking maken. Montfoort heeft gedurende het middeleeuwsche tijdvak niet onmiddellijk onder den landsheer gestaan maar stond tot 1649 min of meer op zich zelf onder eigene heeren. [1]) Deze onmiddellijke heeren [2]) resideerden oorspronkelijk in hunne hoofdstad en oefenden dien ten gevolge op den gang van zaken aldaar een veel grooter en voelbaarder invloed uit, dan de bisschop of Karel V in Amersfoort of Wijk bij Duurstede. Het stadsbestuur van Montfoort vaardigde geene enkele ordonnantie uit, zonder dat de heer er in werd gekend, terwijl omgekeerd de heer, als hij een privilegie

---

1) Hetzelfde geldt voor Wijk, zoo lang het onder de heeren van Abkoude en Gaasbeek stond.

2) Voor de geschiedenis der heeren van Montfoort zie men: Verslagen omtrent 's rijks oude archieven 1893 blz. 241 vlg.

Digitized by Google

uitvaardigde, daarin bijna altijd van de medewerking van den magistraat melding maakte. Het onderscheid tusschen privilegiën, geschonken door den heer, en ordonnantiën, uitgaande van het stadsbestuur, vervalt dien ten gevolge; alle beschikkingen gaan van beide autoriteiten gezamenlijk uit. In de latere middeleeuwen komt hierin eene verandering. De heeren van Montfoort verwierven zich andere bezittingen en volgden het hof naar Brussel. De stedelijke magistraten verkregen daardoor echter geene meerdere zelfstandigheid, de drossaard nam als stadhouder van den heer diens plaats aan het hoofd van het stadsbestuur in, en alleen in gewichtige zaken wendde zich de magistraat nog bovendien per request tot den heer met verzoek de ontworpene bepalingen te willen goedkeuren. In den vorm schijnt er dus verschil te bestaan tusschen ordonnantiën, uitgaande van den heer en den magistraat, verordeningen, vastgesteld door den magistraat onder voorzitterschap van den drost, en beschikkingen van den heer op requesten van den magistraat, in het wezen der zaak bestaat geen onderscheid. Ik heb het dan ook in deze uitgave niet gemaakt en alle beschikkingen van heer of magistraat onder den naam van ordonnantiën bijeengevoegd.

C. IV is ontleend aan de oorspronkelijke minute, die in het archief der heeren van Montfoort (rijksarchief Utrecht) berust. Het stuk is afkomstig uit de collectie Van Sypesteyn. Ook D komt niet in het Montfoortsche rechtsboek voor. Het is ontleend aan een ander handschrift (Inventaris van het archief der gemeente nr. 4), dat 40 folio's bevat, waarvan echter de 14 laatste onbeschreven zijn. Behalve D bevat dit handschrift ook G en wel in een afschrift van 1577, zoodat het zeker is, dat D, al is het stuk niet gedateerd, vóór 1577 is vastgesteld en dus binnen het kader dezer uitgave valt. De kleine hier E en F genoemde stukken zijn daarentegen aan M 2 b ontleend.

Van G, de costumen en usantiën van 1570, worden te Montfoort een aantal afschriften bewaard. Aan de uitgave had natuurlijk de oorspronkelijke minute (M 3) ten grondslag moeten gelegd worden, zoo de toestand van dat stuk, waaraan verscheidene bladen, inhoudende de artt. 139—177, ontbreken, terwijl bovendien de overgeblevene bladen door de vocht grootendeels ten eenen male onleesbaar geworden zijn, zulks had toegelaten. Nu heb ik het stuk uitgegeven naar

Digitized by Google

het bovengenoemde afschrift van 1577 (M 4), waarmede behalve M 3, waar het leesbaar was, nog vergeleken is M 5, een nauw met M 4 samenhangend afschrift uit de eerste helft der 17e eeuw, dat in zijn tegenwoordige toestand — of het verder is voortgezet, is onzeker — alleen de artt. 1—95 bevat. Daarentegen zijn M 2 a en M 2 b, wier slechte tekst mij bekend was, niet vergeleken. Al deze afschriften wijken hierin van M 3 af, dat zij er enkele zinsneden aan toevoegen. Waarschijnlijk zijn zij dus niet rechtstreeks aan M 3 ontleend, maar aan eene tweede uitvoeriger minute.

Andere stukken [1]) dan de bovengenoemde, die voor deze uitgave in aanmerking zouden kunnen komen, zijn mij noch uit het archief der gemeente Montfoort, noch van elders bekend. Ook is, voor zoover ik weet, niets van hetgeen hier wordt medegedeeld, reeds vroeger gedrukt.

---

1) Voor de in afdeeling H opgenomene stukken betreffende Snelrewaard en Hekendorp meen ik te mogen verwijzen naar de aanteekening, aan het hoofd dier afdeeling voorkomende.

Digitized by Google

A. LANDCEDUL.

I. *Die sijn die politiën, ordonnantiën ende vryheyden der stede van Montfoort.* [1])

Allen denghenen, die dezen brief sullen zien of horen lesen: ic, Zueder borchgrave van Montphoerde knape, doe kont, dat ic bi rade miinre vriende ghegheven hebbe ende gheordeniert, gheve ende ordniere miinre poerten tot Montphoerde aldusghedanighe vriheyt ende koren, als hierna bescreven staet. ende wise die vriheyt aldus gheleghen: alz van uter Yzel die sloet rechtuut tuschen die Loe ende Jhans lande van Ecke totter ouder Zelander graft toe, ende die graft uute doer den Orscamp voer der Zellander hofstede over tot Aernouds Bliscaps oude damstede totter hofstede Optfelt, voert uutten slote boven Aerntz Bliscaps boenghaerde alrenaest weder in die Ysel, welker vriheit, dus ghetekent, als is voerscreven, poerte ende poerteren van mijnr poerte van Montphoerde gheve ic:

1. Dat men hem noch hoer goet niet besetten en mach, alzo verre alz miin heerscappye van Montphoerde gaet.

2. Ende enich man in minen lande, die minen porteren enich goet ofborghet, dat hyt hem ghelde, of dat hi hem te rechte stae, als hi in der poerte [2]) coemt.

3. Voert enich man, die den andren besette binnen miinre poerte, die anclagher soude siins rechts wachten des andren

---

1) Dit opschrift is ontleend aan M 2 b en M 2 a. De akte van burggraaf Zweder zelf wordt hier medegedeeld naar een vidimus van heer Jan van den Boenghaerde, pape tot Montphoerde, d. d. 1330 des irsten Manendaghes in der vasten.

2) Er staat: „poerter".

Digitized by Google

daghes te primetijt; ende en quame dieghene niet voer, die beset ware, zo hadde die anclagher zijn ghelt of ziin goet ghewonnen. Ende die niet tot den rechte comen en ware, die hadde verboert jeghen den heer twentich groter tornoeysche; ende die voerquame ende hem beliede, dat soude hi betalen op den achtenden dach of daerbinnen.

4. Voert wat men voer mine scpenene loeft of beliet, die ic ghezat hebbe ende ghecoren bi rade diere scepene, die ic ghevonden hebbe in den scependoem tot Montphoerde, dat ic of minne erfname, alz miins ghebrake, doen zullen ende scepen setten elcs iaers op onser-Vrouwendach te Lichtmisse, niet weder en segghen mach.

5. Ende enich man, die an miinre scepen eet sprake, daer ment betoghen mochte met twen scepen, die verboerde tieghen elken scepen viertich groter tornoeysche ende tieghen mie alzo vele alz tieghen al den scepen.

6. Voert wie an scepenkenninghe dinghede ende die verlore, die verboerde driëntwintich groter tornoeysche van den twintich groten, mi twe deel ende der poerten dat derendeel, den scout drie groet.

7 [1]). Waert oec zake, dat enich man quame in miinre poerten, daer men waende tweyst of comen mochte, ende eyscht hem die scoute enen vrede of twe scepen of twe poerter, alzo dicke alz hies hem wegherde tot drie werven toe, alzo dicke waer hi telken op viif pont goets ghelts; ende men zal hem tasten metter meenre poerte ende houden voer zine boeten tot des heren behoef ende des rechts. Ende zoe is die ghemene poerte sculdich te bevreden denghenen, die den vrede ghegheven heeft; ende die vrede der poerten zel duren zes weken ende drie daghe.

8 [2]). Voert enich poerter, die daerbi ware ende dat gherecht niet en hulpe sterken, die waers op twentich groter tornoeysche. Ende wat mi hierof verscinen mach, als van vrede te weygheren ende trecht niet hulpen te sterken, dat boer ic die twedeel ende gheve der poerten dat derendeel, ende gheve der poerten half den tsiins van der poerten, ende gheve der poerte van alre verboernisse ende van wilkoren,

---

1) Vgl. art. XXVI—8.
2) Vgl. art. XXVI—8.

Digitized by Google

die miin zoeven scepen legghen bie mi ende bi minen ghewaerden rechter, dat derendeel ende boer zelve dat twedeel.

9 [1]). Voert waert, dat enich man huusstotinghe dade binnen der vriheyt, daer ment betoghen mochte met tween scepenen of met tween poerteren, hi waers op daghe op vijf pont goetz gheltz, bi nacht op tien pont goetz gheltz.

10 [2]). Voert enich man, die den andren lochende in erren moede, (daer ment) betoghen mochte met tween porteren, die waers op vijf groten tornoeysche.

11 [3]). Die enen vustenslach gave in erren moede, die waers op tien groten tornoeysche. Die den andren bloetreysde, hie waers op twentich groten tornoeysche.

12 [4]). Voert die enen kniif trecke of een sveert in eerren moede bi daghe, hie waers op twentich groten tornoeysche. Staec hi of sloeghe hi ene coerwonde, naghels diep ende leeds lanc, hi waer op viertich groten tornoeysche; bie nachte alle boeten twivoyt.

13. Voert enich man, die vechter worde binnen mijnre vryheyt, ende men dat op hem betoghen mochte met tween scepen of met tween porteren, die en mach tot gheenre onscout comen.

14. Voert enich porteren, die den andren laghede buten der poerten of sloeghe of siin goet besette buten scepen gheheet, die waers op vijf pont goets ghelts ende daermede ziins poertrechts quyt.

15. Ende enich ticht, die yemant minen poerteren tieghen, die zal ic setten te rechte ende te vonnisse voer miin scout ende scepene binnen miinre poerte.

16. Voert enich man, die den andren doet slaet, liifh tegen liifh tot des heren ghenade.

17. Voert enich man, die vechte in mijnre vrieheyt of bi enighen dinghen boeten verboerde ende zine boeten niet ghelden en mochte, die zel in den stoc sitten vor enen groten tornoeysche een atmael, tot dien daghe toe dat hi sine boeten betaelt heeft.

18. Voert enich porter, die enen man wonde in vrese van

---

1) Vgl. art. XXVI—6 en de noot op art. XXVI—8.
2) Vgl. art. XXVI—1.
3) Vgl. art. XXVI—2.
4) Vgl. art. XXVI—3.

Digitized by Google

der doet, kan hie van den vianden binnen der vrieheyt in een huus comen, zo zel hem dat ghemene recht bie den heer vrede winnen, alzo langhe alz den ghewonden knape den adoem uut- ende inghaet, ende zo zel hi op siin portrecht ghaen; ende bliift hi doet, liifh tieghen liifh tot des heeren ghenaden.

19. Voert enich man, die quame binnen miinre porte ende sprake enen man aen ziin liifh, daer zoude men zie bie houden te rechte liifh tieghen liifh ten scoeinsten betoghen ende tot des heren behoef.

20. Voert enich vrouwe, die scoude teyghen der ander in erren moede, dat men met porteren betoghen mochte, ende alzulke worde gheghaen waer, des hoer billic scamen mochte, zie waers op viif groter tornoeische, of zi zoude den steen draghen. Voch zie, sie waers op tien groten tornoeische, of zie zoude den steen draghen.

21. Voert enich goet knape, die porter verden woude ende miin scepen ontfaen wouden, die zoude wesen in allen rechte der porte voerscreven ende siin portrecht ontfaen met vijf groter tornoeische ende binnen der vrieheyt belegghen te minsten viif pont goetz gheltz, ziin daghelixz recht mede te verwaren.

22. Vort enich wilkoer, die miin ghewaerde scout met minen zoeven scepenen van miinre porte bi minen gheheyt legheden binnen der vrieheyt, daer miin orbare aen laghe ende der meenre poerten bate, des doe ic hem ghewaert ende houdes hem ghestadicheyt.

Ende om dat ic begheer ende wille, dat al deze wilkoer ende vorwaerden voerscreven miinre poerte van Montfoerde ghemeenlike, vaste ende ghestade erflike blive van mi ende van minen naecoemlinghen, zoe hebbic hem overghegheven desen brief, beseghelt mit minen zeghelen. Ende om der meere zekerheyt heb ic ghebeden minen lieven neve heren Zueder van Vianen ridder ende minen lieven broeder Roelof den Rover van Montphoerde knape, dat zie desen brief bezeghelt hebben met mi met horen zeghelen. Ende wi Zueder van Vianen ridder ende Roelof den Rover voerghenoemt knape om bede wille ons lieven neven ende broeders Zueders borgraven van Montphoerde hebben desen brijf met hem beseghelt met onsen seghelen. Ghegheven int jaer ons Heren dusent ende drihondert ende negh ende twintich des Zonendaghes nae zinte-Urbaensdach.

Digitized by Google

II. *Dit sijn die willecoeren, die geleyt sijn by de heere ende by de gerechte van Montfoort.*

1. In den eersten eenich kijnt, dat onmundich waer ende poorter waer, dat kijnt soude de heer ende de gerechte vermonden [1]) ofte diegeene, dyet sy bevelen, ende hem dunckt, dat de(n) kijnde nut is.

2. Item enich gast, die buyten der mylen [2]) woendt, die sal recht nemen ende geve(n) over alle dwaersnacht, indyen hy des begeert.

3. Item voort eenich goet, dat hier compt aen die merckt, alsy merck versoecken, ende nyet....[3]) noch gesolret [4]) en is, diegeene, die het coopt, die salt betaelen met gerede(n) gelde, off men salt hem vlusch offpanden, heeft hy geen dach bedongen; ende die panden te schatten ende te eygenen rechtevoort ende by schynender zonnen verlooren, behoudelijck den heer sijn dwarsnacht.

4. Item eenich man, die geen poorter en waer, ende binnen onser poorten quaem, ende vechtende [5]) worden op onse poorteren [6]), ende eerst sloege op onse poorter ende staecke; ende enich poorter, die dat saege ende syne poorter nyet en holpe offte beschutte, die verbuerde eene kuere van twijntich groote, alsoe [7]) verre als men dat betuygen mochte mit twee poorteren ofte meer [8]). Ende die syne poorter dan helpe, daer men [9]) op sloech ofte staecke, die en verbuerde ban noch boete, noch die poorter, die eerst geslagen wordt. Voorts die man, die geen poorter en waer ende op onse poorter vechtende worden, die verbuerde dubbelt boeten.

5. Item eenich man, die vechtelijck [10]) liep ofte ginge binnen der vryheyt van Montfoort mit eenigerhande wapenen anders dan mit ..... [11]) off mit messen, die verbuerde

---

1) M 2 b: „vermondich".
2) M 2 a: „muylen".
3) Hier is in M 2 b ruimte open gelaten.
4) M 2 b: „gesol" en daarachter eene opene ruimte.
5) M 2 a: „rechtende".
6) M 2 b en M 2 a: „poorten".
7) M 2 a heeft tweemaal: „alsoe".
8) Dit woord ontbreekt in M 2 a.
9) M 2 b: „inne".
10) Lees: „vechtende"?
11) Hier is in M 2 b ruimte open gelaten.

Digitized by Google

twijntich groot, sonder des heeren knape off sijn schoudt ende schepenen, die aen den gerecht sijn geswooren.

6. Item yemant, die by andere maete tapte [1]) sijn bier dan by der poorten gebrande mate, die verbuerde een kuer van twijntich grooten.

7. Item yemant, die gekoren worde burgemeester ofte schepenen off anders eenich geswoeren ambacht van mijns heeren ende van der stede wegen te voren, ende des weygerde, alsoe mennichwerff als hyt weygerde tot driewerve toe, soe verbuerde hy vijff pont goet gelts.

8. Item voort eenich poorter, die onse kercke renthe off eenich goet schuldich waer, dat sel men [2]) hem uuytpanden; ende die panden sellen staen veertien dagen sonder verboth; ende dan sal men se schatte(n) ende eygenen nae der stede recht; ende dit selve recht sullen allen den gesellen hebben, die in der kercke dienen.

9. Item een man, die binnen onser stede vryheyt in onser stede vrede compt [3]), ende daer de heer ende tgerecht nijt off . . . . . [4]) en moegen, die vrede sal duere(n) tot vier tyden van den jaere, dats te verstaen: die een tijt op Corsdach ende dyen dach all, die ander tijt op Palmdach ende dye dach all, ende dye derde tijt op Sinte-Jan-Baptistendach ende dyen dach al te Middelsomer, ende die vierde tijt op Sunte-Lambertsdach ende dyen dach all. Ende soe wanneer eenich vrede gemaeckt wordt, die sal dueren totten naesten voorgaende dach toe; ende elcke partye sal desen vrede eenen dach te vooren vermaenen, eer sy uuytgaet, den schout ofte twee schepenen; ende soe wie des nyet en dede, verbuerde vijff pont goet gelts. Ende waert, een man tot eenige tyden buyten der stede waer, als hy die vrede schuldich waer te vermanen, soe mocht se een goet knaep van sijnre wegen vermanen, gelijck off hy tselve waer ende sonder verbuernisse.

10. Item enich man, die bier tapt binnen onser vryheyt, sel geven ten excijs van een dragelvat, dat van buyten compt, acht groot — nae sommige boecken vijff groot —, ende

---

1) M 2 a: „tapen".
2) M 2 b: „selve"; M 2 a: „selven".
3) Dit woord ontbreekt in M 2 a.
4) Hier is in M 2 b ruimte open gelaten.

Digitized by Google

dat van binnen compt, vier groot, ende daernae te vercysen elck vat nae sijnre groot. Ende soe wanneer die heer der stede sijn deel van den excijs wederseyt, soe sal elcke vat weder staen op twee groot ende in allen zelve recht, alst stondt op die tijt, dattet op vijff groot geset worden.

11. Item voorts eenich man, die een ander lochende voor tgeding, dair die schout te recht saet, die verbuerde dubbelde boete, dat is te verstaen tien groot tournois.

12. Item eenich schult, die borgemeester overleverde(n), als sy reeckenden, die de heer ende [1]) tgemeen gerecht looffden, daer sellen die nieue borgemeester voor verantwoorden ende die oude nyet off te recht staen.

13. Item eenich man off wijff, die binnen onser stede vryheyt woent ende onse poorteren nyet en sijn, soe wes scoudt dat hem dseven [2]) schepenen oversetten, dat sellen sy gelden, ende daer en moegen sy mit geenen rechten wederseggen, soe wanneer men se daervoor aenspreeckt.

14. Item eenich man off wijff, die onse poorteren zijn ende achter uuytvaeren [3]), die verbuerde [4]) hondert [5]) groot tournois (ende) [6]) hoor poortrecht.

15, Item yemant, die een ander aenspreeckt mit recht ende daeroff den ander goet liet, spraecke hy den ander weder aen van dyen voorseiden goede om [7]) custinge, daer en soude men hem geen recht off doen, ende hy verbuerde daeraen [8]) een hooch boete.

16. Item eenich man, die woent binnen der vryheyt van Montfoort, ende van buyten den landen van Montfoort wort gebeden ter eerster misse ofte ten grave, die mach tot hem bidden mit hem te gaen [9]) negen mannen ende nyet meer. Ende waert saecke, datter meer mede gingen, ofte dat hy daer meer baden mit hem te gaen, soe verbuerde elck een hooch boete, ende diegeene, die daer meer bade, oock een

---

1) M 2 b: „het".
2) M 2 b: „deselve".
3) M 2 a: „uuytwaeren".
4) M 2 a: „verbueren".
5) Het cijfer is oningevuld in M 2 b.
6) „ende" ontbreekt in M 2 b en M 2 a.
7) M 2 b voegt hier in: „over".
8) M 2 a: „daer en"; misschien moet men lezen: „daerenteynden".
9) De vier laatste woorden ontbreken in M 2 b.

Digitized by Google

hoech boete. Ende waert [1]), datter meer luyden gebeden worden voort te bidden tot dese twee saecken te gaen, die soude nochtans onder hem allen nyet meer mannen bidden mit hem te gaen dan mit hem tienden, by der boete voorseyt.

17. Item yemant, die binnen der vryheyt van Montfoort vvecht by nacht off by daech in yemants huys, die waert van den huyse sal dat brengen aen de schout, ende, waer [2]) hy nyet by huys, aen de borgemeesteren stee [3]), waeren oeck die nyet thuys, aen [4]) twee schepenen, binnen teerste adtmael, datter geschiet is. Dede hy des nyet off yemant van zynent wegen, ende by ander yemants uuytquaem [5]), soe verbuerde die weert twijntich groot tournois.

18. Item eenich wijven, die schelden [6]), daer se [7]) die schoudt off verwinnet [8]), die sellen den steen dragen off geven vijftich groot tornois.

19. Item zoe wie sijn gelt opleyt, ende wil [9]) yemandt dien [10]) scatten, die sel opleggen drie groot tournois.

20. Item soe waer den [11]) schoudt [12]) mit den schepenen over eygendom off over quytscheldinge staet, daer sal men off geven twee groot tournois.

21. Item soe waer den [13]) schoudt mit den schepenen over vertichten staet, daer sal elcke handt off geven een groot tournois.

22. Item van een schepenbrieff te bezegelen sal men hebben een groot tournois.

23. Item soe wat in vrede compt ende haer volle tijt inleggen ende [14]) gerecht [15]), daer selt gerecht off hebben een oude schilt [16]).

---

1) M 2 a: „waer".
2) M 2 a: „waert".
3) Dit woord ontbreekt in M 2 b.
4) M 2 b voegt hier in: „de".
5) M 2 a: „uuyt naem".
6) M 2 a: „schulden".
7) M 2 a: „soe".
8) M 2 b en M 2 a: „verwinnent".
9) M 2 a: „die".
10) M 2 a: „doen".
11) M 2 a: „een".
12) Dit woordt ontbreekt in M 2 a.
13) M 2 a· „een".
14) Lees: „in den"?
15) De beide laatste woorden, waarvoor in M 2 b in den tekst ruimte was open gelaten, zijn met dezelfde hand in margine bijgeschreven.
16) M 2 b: „onderschilt".

Digitized by Google

24. Item soe wie dat poorter wordt, daer salt gerecht off hebben XV groot tournois.

25. Item soe waer de schoudt ende tgerecht in rede[1]) trecken, daer sall tgerecht off hebben van elcke wall drie groot tournois.

26. Item yemant binnen der vryheyt van Montfoort, die geen poorter en is, die en mach mijns heeren ondersaeten nyet besetten binnen der vryheyt van Montfoort.

27. Item yemant, die boden hout, ende die brant stichten, dat sel men aen de boden rechten, alsoe verre als zy goet hebben; ende[2]) yemant, die brant stichten ende selffs nyet eerst uuyt en brengt ofte yemandt van sijn huysgesin, die verbuert tien pondt, acht Dortsche placken voor een pont.

28. Item voort eenich man, die poorter is binnen Montfoort ende gebreck heeft aen onsen poortere buyten der vryheyt van Montfoort, roerende van pacht, die mach hy panden ende besetten op die synen sonder eenigé verbuernisse daeroff te hebben. Ende[3]) wederwerck van sloten daer mach die een poorter den[4]) ander om aenspreecken aen de gerechte, daer haere goederen[5]) gelegen sijn, sonder eenige verbuernisse daeroff te hebben.

III. *In dusdanige voorwaerden, als hierna bescreven staet, soe is de heer van Montfoort overdragen met synen gemenen gerechte; ende hebbe(n) geleyt voor koeren ende voor willecoeren, dat men die strate, wegen, watergange ende tuynen binnen der vryheyt van Montfoort houden zal, als hiernae bescreven staet.*

1. In den eersten soe sel die stede houden ende bewaeren hoor bruggenhooffde van der Heeswijcker ende van de[6]) Willeschupper poort ende binnen die poorten, alsoe vere als haer muyrwerck gaet.

2. Item voorts soe sel Jan Bot off syne naecomelinge verware(n) ende houden die straten binnen der Yselpoorttoorn,

---

1) Lees: „een roye"?
2) M 2 b voegt hier in: „in".
3) M 2 a: „is".
4) M 2 b: „ende".
5) M 2 b: „goedt".
6) Dit woord ontbreekt in M 2 b.

Digitized by Google

ende daervoor sel sijn trappe staen op der stede erve tot des wederseggen mijns heere(n) ende sijns [1]) gerechts.

3. Item voorts soe sellen [2]) die hoffstede, daer Henrick de Clover nu op woent, ende Evert van Stautenberch nu woent, houden ende verwaere(n) die strate over de Yselbrugge binnen der hooffden.

4. Item voort de straten al langes [3]) selle(n) houden aen beyde syden dyer naest geërft zijn, ende die straete ende die stede erve is aldaer [4]) al langes breet twee roede.

5. Item voort [5]) alle straeten ende alle wegen binnen der vryheyt van Montfoort selle(n) houden ende verwaeren diegeene, die daer op beyden syde naest geëeft zijn [6]).

6. Voorts een wisselstraet ende een wisselwege, daer de stede naest gelandt is aen de eene syde, die sell verwaeren ende houden der luyden erve, datter tegen naest gelandt is.

7. Item alle watergangen die sellen elck sijn syde houden met tuynen off mit muyre, alsoe als hem de heer ende schepenen doen bieden; ende wat tuynen ofte wat muyre, daer eene straete aen leyt, die sell alsoe sterck gemaeckt wesen, datter die syde van der straete daermede behouden blyve. Ende waert saecke, dat by gebreck [7]) des tuyns ofte des muyrs die syde van de straete mede wechsoncke off wech viele, ende het den schepenen dochte, soe soude diegeene, die de tuyn ofte [8]) muyr sijn waer, die scade hebben.

8. Item voorts die Haven [9]) sel wijt wesen twee roeden dryvens water, ende die Loeysloot negen voet dryvens, en die sloot in Jan Heyen [10]) hofstede tusschen die twee zyle seven voet dryvens water [11]).

9. Item en sal men die graften om den ouden boomgaert ende van mijnre-Vrouwenpoorte tot Willeschupper poort toe

---

1) M 2 b: „soons".
2) M 2 b: „sel".
3) M 2 a: „alinge". Dit woord ontbreekt in M 2 b; er is ruimte voor open gelaten.
4) M 2 a: „daer".
5) M 2 b: „wordt".
6) M 2 a: „sy".
7) M 2 a: „gebreeckt".
8) M 2 a voegt hier in: „die".
9) Dit woord ontbreekt in M 2 b. Er is ruimte voor open gelaten.
10) Dit woord ontbreekt in M 2 b. Er is ruimte voor open gelaten.
11) M 2 a: „twater".

Digitized by Google

nyet nauwer [1]) maecken, dan sy nu sijn [2]), tensy by oorlove des heeren ende des gerechts. Ende die bruggenhooffden selle(n) wijt wesen dryvens tien voeten.

10. Item voorts die Hogestrate van der joffrou [3]) huys van Haestrecht tot aen die Havenbrugge en [4]) sal men nyet nouwer betimmeren mit houdt [5]) noch mit steen, dan sy nu betimmert [6]) is.

11. Item voorts van der Havenbrugge tot Henrick van Soetgraft aen die muyr es die stede erve breet twee roeden.

12. Item voorts die straten [7]) besyden Egbert Petersen tot den Loeysloot toe is der stede erve breet twee roeden.

13. Item voorts die Loeysloet alinge tot aen die mure is der stede erve breet anderhalff roede.

14. Item voort van der Loeyestraet omme by Henrick Spijckers [8]) die straet alinge voort totter dwersstraet toe voor Willem Gerrit Weynckensen is der stede erve anderhalff roede breet.

15. Item voorts allanges de Haven [9]) aen die oostzijde ter Steenebrugge toe is der stede erve breet een roede ende drie [10]) vierendeel roeyes.

16. Item voort aen [11]) die andere zyde van de Haven westwaerts van de Steenebrugge alinge voort tot Jacob Douwers toe, is der stede erve breet anderhalff roede.

17. Item van de Heeswijcker poort totter Plaetse toe is der stede erve breet twee roeyen.

18. Item voorts de Peperstraet alinges daer is de stede erve breet eene roeyde.

19. Item voort die Hoochstraet en sal men nyet naeder betimmeren mit houdt noch mit steen, dan sy nu betimmert en is.

20. Item van der kerck rooster by Jacob Claessen tot mijnre-Vrouwenpoort toe daer is de stede erve een roede breet.

---

1) M 2 a: „vuyt nauwe".
2) M 2 b: „sijt".
3) Dit woord ontbreekt in M 2 b. Er is ruimte voor open gelaten.
4) M 2 b en M 2 a: „ende".
5) M 2 a: „haer".
6) M. 2 a voegt hier in: „en".
7) M 2 a: „straete".
8) M 2 a: „Suyskers".
9) Dit woord ontbreekt in M 2 b. Er is ruimte voor open gelaten.
10) M 2 a: „die".
11) M 2 a: „allen".

Digitized by Google

21. Item voorts die straet allanges tot Willeschupper poort toe is der stede erve breet twee roeyde, uuytgeset neffens Willem Jacopssen camer.

22. Item voorts voor Willem Jacobsen die straet [1]) allanges tot aen de muyr van heer Henrick(s) toorn, daer is de stede erve breet twee roeyden.

23. Item voorts besyden Harman Evertssen dat achterwaerts omme door die Berchstraet daer is de stede erve doorgaende twee roeden breet [2]).

24. Item van der Berchstraet besyden Jacop Claessen tot voorby Melis Janssen Damstede daer is die stede erve breet twijntich voeten.

25. Item voort van Melis Janssen Danstede besyden Jacop Claessen tot der kercke rooster toe is der stede erve breedt aen den dam een roede ende aen de rooster vierdalff vierendeel roeys, ende dat daerentusschen sijn beloop.

26. Item van Willeschupper poort achter Willem Jacobsen dat voort duer tot den [3]) Horn toe achter Gerrit Berthendssen is der stede erve breet twee roede.

27. Item voort van den Horn besyden Gerrit Berthendtssen tot aen die slooet [4]) voor sijn duer [5]) is der stede erff breet anderhalff roede.

28. Item voort van der Willeschupper poort tot den Roschmoelen toe, alsoe verre als die straet is, is der stede erve breet twee roeyden.

29. Item die straet voort allanges tot mijnre Vrouwen bouhuys toe is der stede erve breet een roede ende een vierendeel roeys.

30. Item voorts van mijnre Vrouwen bouhuys allanges besyden aen die muer tot den [6]) Rosmolen toe ende van de muer besyden die Rosmolen totter Stenestraete toe is der stede erve breet seven voeten.

31. Item van die Stenebrugge voor Gerrit Boschmans tot aen de muer daer is de stede erve breet anderhalve roede.

32. Item voorts van Jan Vere eenen wech tot aen die

1) M. 2 a: „scoudt".
2) Het laatste woord ontbreekt in M. 2 b.
3) M 2 a: „een".
4) M 2 a: „straet".
5) Dit woord ontbreekt in M 2 a.
6) Dit woord ontbreekt in M 2 b.

Digitized by Google

muer oostwaerts streckende by die mure, also verre als zijn hoffstede gaet, eene wech seven voete breet.

33. Item achter Gerrit Bosman [1]) tusschen sijnre hofstede ende Harman Gerretsen hofstede van der Steenenstraete tot aen die muyre is der stede erve breet een roede.

34. Item van dyen wech voort westwaerts by der muere voort streckende tot den moelenwerff toe ist der stede erve breet anderhalve roede.

35. Item van der muelenwerff by der muyre dat voorts omme streckende tot Henrick Obijnssen toe ende voorts dat omme voor sijn duer tot aen de Loostraet toe is der stede erve breet anderhalve roede.

36. Item besyden Vrancke Jelissen [2]) aen die muer allanges ende van die muer after Vrancken voorts streckende allanges by der graften tot aen der strate voor Jacob Douwers dair ist der stede erve breet seven voeten.

37. Item dese voorseide straten, wegen, watergangen ende tuynen sel men [3]) schouwen tot twee tyden van de(n) jaere, dats te verstaen die eerste schouwe op sinte [4])-Pijncxteravont ende dander schouwe op sinte [4])-Martijnsavondt in de Wijnter daernaestvolgende. Ende soe wie sijn straeten dan nyet gemaeckt en hadde, alsoe als sy geboden waere(n), ende die schepenen die kuerden, die verbuerde vijff groot tournois; ende soe quame dan de straten aen de burgemeesters, ende die sellen sie doen maecken om den minsten cost, ende als sy waenen [5]), dat der ste(de) [6]) oerbaer is. Ende dat sel diegeen gelde(n), die de strate sijn is; ende als die strate gemaeckt is, soe sullen die borgemeesters tgelt offmanen die knape, dyet is, voor sijn door. Es dat hys hem nyet en [7]) betaelt met gerede gelde, soe mach men hem dat gelt rechtevoort off doen panden; ende die panden sellen staen eenen dwarsnacht, ende dan sal men se schatten ende eygenen den derden penning beter, behouden den heere sijn rechts. Ende waer eenich man, die op den burgemeesters hierom

---

1) M 2 a: „Bosmanff".
2) M 2 a: „Gelissen".
3) M 2 b: „selve".
4) „sinte" ontbreekt in M 2 b; er is ruimte voor open gelaten.
5) Dit woord ontbreekt in M 2 b; er is ruimte voor open gelaten.
6) Dit woord ontbreekt in M 2 a; er is ruimte voor open gelaten.
7) „en" ontbreekt in M 2 b.

Digitized by Google

spraecke, off dat aen haer eere ginge, ende men het betuygen mochte mit twee poortere ofte mit meer, die verbuerde twijntich groot tournois halff den heere, halff den burgemeesters.

IV.

Item voort eenich poorter, die van sijn magen (wert) buyten gebeden by hem te comen tot eenre gaderinge, soe mach onse poorter mit syne maege, die hy mit recht bevreden mach, dair gaen ende doen, hy hem schuldich is te doen. Ende bade onsen poorter vreemde luyden, die hy nyet bevreden en mochte, soe verbuerde hy XL grooten [1]) tournois, ende waere dat zaecken, dat onse poorters van beyde zyden gebeden worden, ende souden sy [2]) nyet tegens malcandere bidden nochte gaen aen geenre syde; ende soe wie dan dair ginge, die verbuerde vijff pont goets gelts ende hoor poortrecht.

V.

1. Item voorts die wegen, watergangen ende tuyne, waer die schepenen kueren, die verbueren [3]) drie groot tournois; ende soe soude se die schoudt bestaey(en) van sheeren wegen; ende dat sal gemaeckt wesen int naeste gedinge, ende daermede voort te vaeren, alst recht is. Ende dese voorseide kuere van strate, wegen, watergangen ende van tuynen sellen hebben die schepenen het tweedeel ende die schoudt het darde deel.

2. Item tot alre tijt soe mach die schoudt mit [4]) twee schepenen off mit meer dese voorseide watergangen schouwen alle onreynicheyt daeruuyt (te doen); ende wyen dat men daeroff [5]) bekuert, die verbuert twee groot tournois; ende dat sellen hebben halff de schoudt ende halff de schepenen, die daer mede ommegaen. Ende soe mach die schoudt dat bestaden uuyt te doen van sheeren wegen ende dairmede voort te vaeren, alst recht is.

3. Item die Kerckgraft van heer Berent tot Jacob Claessen toe sal wijt wesen vijff vierendeel roeis dryvens water, ende van der Kerckgraft tot heer Hubrechts poort toe sal die graft

---

1) „bevreden — grooten" ontbreekt in M 2 a.
2) Lees: „sy en souden".
3) M 2 b: „verbuerde".
4) Dit woord ontbreekt in M 2 a.
5) M 2 a voegt hier in: „oft".

Digitized by Google

wijt weesen anderhalff roeide dryvens water, ende neffens heer Hubrechts hoffstede tot Willeschuper poort toe sal die graft wijt wesen vijff vierendeel roeys dryvens (water) [1]).

VI.

Item yemant, die tuych doet voor den schoudt ende voor den schepenen by zynen eet, waer daer yemant, die daerop spraecke, dat tegens dien eedt ginge, ende men betuygen mochte, dattet schepenen geloofden, alsoe dick ende [2]) alsoe mennichwerff als sy dat deden, soe verbuerde sy tegens elcke man, die daer getuycht hadde, twijntich groot tournois ende tegens die heer alsoe veele, als tegens alle die andere.

VII.

1. Item voort yemant, die binnen de vryheyt van Montfoort den andere overlasten ende schade doet mijt [3]) wille off in dronckenschap, tsy by dage ofte by nachte, ende men dat beteugen mach, soe dats schepenen gelove(n), die sel verbueren elcx een hoge boete, ende by nachte die tweevoudich, ende dairenteynde beteringe te doen by den heer ende by den gerechte dengeenen, die men overlast ende schade doet, naedyen dat men die bruecken vijndt, dair de overlast ende schade geschiet is.

2. Item yemant, die den anderen overlast dede binnen synen huyse ofte uuytdaechde op der straete, die verbuerde by dage vijff pondt goet gelt ende by nachte tien pont goet gelt [4]), alsoe verre als men dat [5]) betuygen mochte [6]), dattet schepenen geloofde(n) [7]), ende voort nochdan te beteren by den heer ende by den gerechte nae den overlast, die daer geschiet is.

VIII.

1. Item dit sijn onsse jaermerck(t)en binnen Montfoort,

---

1) Het laatste woord ontbreekt in M 2 b en M 2 a.
2) M 2 a: „nenen".
3) M 2 b: „nyet".
4) De laatste zeven woorden ontbreken in M 2 b.
5) M 2 a: „het".
6) M 2 a: „mach".
7) M 2 a: „geloven".

Digitized by Google

soe die gelegen sijn [1]): Sijnte-Geertruyden dach, Sinte-Peters dach ad vincula ende Sinte-Lucasdach ende syne avont; ende onsen weeckmarcten op Dijnsdach. Ende op dese voorseide drie jaermercktendagen soe recht men het cruys ende staet acht dagen; ende dit jaermercktrecht gaet in drie [2]) dagen voordat men tcruys recht, ende het duert drie dagen, naedat men vellet.

2. Item [3]) ende onse weeckmarck gaet in des Maenedaechs, als men vvesper luyt, ende duert tot des Woensdaechs toe, als men metten luyt. Ende soe wie van buyten compt binnen onsse merckte off op onsse weeckmarctdach, die heeft een geleyde, dat men hem nyet besetten en mach van schade nochte van schaude, tenwaer van schaede, die in de merckten gemaeckt waeren. Ende soe wie dat yemant besetten binnen onse merckten ofte op onse mercktdaege, diegeene, die beseth waere, seyde hy, dat die zaecken op geenen merckten geschiet en waere, ende dede daertoe synen eedt, daermede mach hy van den recht gaen, ende diegeene, die hem beseth hadde, verbuerde eenen hooch boete.

Nota dat op den IIII[en] [4]) Aprilis 1563 den weeckmercktdach by heeren Johan, burchgraeff van Montfoort, ende sijn gerechte verlanget is, sulcx dat die vryheyt van dyen sal ingaen sManendaechs, als men in den kerck clept, ende duyre(n) als voorscreven staet in den text [5]).

IX.

Item waer die schoudt mitten schepenen binnen der vryheyt van Montfoort gaet ende doet recht, soe wie daer vochte ruerende van dye zaeck [6]), daer men [7]) recht off doet, die verbuert tegens elcke schepenen twijntich groot tournois ende tegens de heer alsoe veele, als tegens alle die schepenen; ende die boeten en sal men [8]) nyemant quyt laten tenzy by de heer ende [8]) gemene gerechten.

---

1) M 2 a voegt hier in: „in den eersten".
2) M 2 a: „die".
3) Dit woord ontbreekt in M 2 a.
4) M 2 b: „nieue".
5) M 2 b: „echt".
6) M 2 a: „dyen saecken".
7) M 2 b: „daerinne".
8) Dit woord ontbreekt in M 2 a.

Digitized by Google

X.

1. Item yemandt, die binnen der vryheyt van Montfoort woent [1]), die mach spele(n) alle spele, die men spele(n) mach, deytgens boet. Ende wie duerder speelden, die verbueren [2]) elck twijntich groot tournois; ende soe in wies huys dattet geschiede, verbuerde oock die waert XX groot tournois.

2. Item kaetse(n), schieten met boege [3]) mach elcke man spele(n), alsoe duyr als hij wilde; ende dit sal staen van onsen poorten allet landt van Montfoort, Lintschoten ende Cattenbroeck duer [4]) ten selven recht by de boeten voorseit; ende dese kuere sal [5]) geduyren tot des heeren wederzeggen van Montfoort. Ende voortmeer soe en moet geen spell, dat men speelt ende uuytgange, meer [6]) doen dan is voorscreven [7]), uuytgeseyt schieten ende kaetse(n), dat blijft staen, alsoe voorscreven is.

3. Item voort soe wie meer [8]) speelt [9]) als sijn gereden gelden ofte pande, die men byleyt, daer en sal men nyemant die een dander voor aentasten off houden; ende soe wie, die een daervoor hielt, die verbuerde hondert groot tournois, ende nochdan voort den heer ende die stede dat te verbeteren, soe wes sy hem overseggen nae die bruecken, die sy daeraen misdaen moegen hebben.

XI.

Item voort die heer van Montfoort ende sijn gerechte sijn overdragen, dat binnen Montfoort nyemant [10]) geen dooden binnen huys houden sal, die men voor die versper ter kercken brengen [11]) mach. Ende waert, dat men se voor die vesper nyet ter kercken brengen en mochte, ende sy binnen huys

---

1) Dit woord ontbreekt in M 2 a.
2) M 2 a: „verbuerte".
3) M 2 a: „metten boegen".
4) M 2 a: „over".
5) M 2 a: „kueren sullen".
6) M 2 b en M 2 a: „maer".
7) M 2 b: „een voorscreven" en daarachter ruimte open gelaten; M 2 a: „een voorscreven".
8) M 2 a: „ander".
9) M 2 b: „spreect".
10) M 2 b: „nyet".
11) M 2 b en M 2 a voegen hier in: „zal".

Digitized by Google

vernachten mosten, dat men dair geen ydel speel speelen en sal binnen den huys, daer de doode is. Ende soe wie dit verbraecke, die verbuerde een hoege boete, een yegelijck, diet speelden [1]), ende dyet in sijn huys laet geschieden, desgelijcx mede een hooch boete.

XII.

Item voorts soe en sel binnen Montfoort nyemant geen gelt uuytsetten te woecker, op pande off op lofte anders dan van tiene [2]) een te geven sjaers; ende soe wie dit verbraecke, die verbuerde een hooch boete, als ment bevonden, ende men betuygen mochte mit twee poorteren off mit meer [3]).

XIII. *Dit sijn kueren ende willecoeren, die den joncheer van Montfoort geleyt heeft by sijn gemeen gerechte by rade, wille ende goetduncken der* [4]) *vrouwen van Montfoort, sijnre moeder, heer Harman van Locharst, domdeecke(n) tUtrecht, heer Dirck van der Leck, heer Johan van Heemstede, heer Johan van Suylen ende Dirck Beusiens* [5]).

1. Item in den eersten: soe wie vechtende worde binnen der vryheyt van Montfoort, ende in vreden gecomen es, is daer yemant gewont, soe sel se die schoudt mit twee schepenen rechtevoort bieden in te leggen; ende sy sellen inleggen XIIII daegen. Soenen se [6]) die gemeen vrunden, soe sel se die schoudt ende die schepenen uuyt doen gaen; ende en soenen [7]) sy binnen XIIII dagen nyet, soe sel se die heer ende tgerecht [8]) zoene(n). Ende tgerecht [9]) sel daeroff hebben eenen ouden schilt; ende dit sellen sy aen beyde syde(n) verborgen ofte verwillecoeren by eene peyne tot der schepenen bescheydenheyt tonderhouden ende te voldoen.

2. Item voort eenich poorter, die aen (de) heerlicheyde

---

1) M 2 a: „dit speelen".
2) M 2 a: „tiemen".
3) M 2 b: „ander".
4) M 2 a: „goetdunckdeer".
5) M 2 a: „Beukens".
6) M 2 b: „soeme"; M 2 a: „soemen".
7) Dit woord ontbreekt in M 2 b; er is ruimte voor open gelaten.
8) M 2 b: „gerech".
9) M 2 b: „gerecht".

Digitized by Google

van Montfoort brueckich wort, ende die heer nyet gelieven [1]) en will [2]) sijns gerechts te verbeyden, die sal borge setten ofte eene seeckere willecoer doen op een peyn tot der schepenen bescheydenheyt sijns rechts te verbeyden, off hy sel daervoor in de stock sitten, ter tijt toe [3]) hy voldaen heeft, als voorscreven staet. Maer men sal hem een uuyre lanck uuyt die stock houden int Voorborch, nadyen dat hy aengetast is, om sijn borge te verwerve(n) off zijn willecoer te doen.

3. Item voert soe selle(n) alle de boete dubbelt wesen by nachte nae inhoudt onser hantveste; ende sy sullen dubbelt wesen by dage onser drie jaermercten ende alle onse weeckmercten, ende onse kermisse gereeckent gelijck een weeckmercktsrecht, dat is tweten: (wat) [4]) by dage een is, dat sal by nachte weesen twee; ende altoos by nacht die helft meer als (by) dage. Ende waert, dat yemandt den anderen mit woorden ofte mit wercken aenbrochte, dat hy van node vechten moste, dat soude men aensien by goetduncken des heeren ende des gerechts.

4. Item eenich poorter, die buyten den lande van Montfoort vaert mitter woen, die sel sijn poortrecht voor opgeven, alsoe recht es; doet hy [5]) des nyet, hy verbuert vijff pont goet gelts ende sijn poortrecht.

5. Item voort eenich poorter, die buyten den lande van Montfoort eenige wittaftige huwelick doen, die sullen binnen het eerste jaer daernae [6]) incomen metter woen; dede sy des nyet, soe verbuerde sy 5 pont goet gelts ende hoor poortrecht.

Item [7]) voort waer eenich man, die rente coft op huysen ende hoffstede binnen der stede van Montfoort, die mach men aflossen van thiene een. Dit gesciede by mijn joncheer ende sijn gerecht anno LXIII op sinte-Thomasavondt.

Item voort dese kueren ende willekoere vorscreven worden gemaect ende geleyt, doe men screeff duysent vier hondert ende drie, des anderen daechs [8]) nae Sinte-Willeboortsdach;

---

1) M 2 b: „geloven".
2) M 2 b: „willen"; M 2 a: „well".
3) M 2 a voegt hier in: „dat".
4) Dit woord ontbreekt in M 2 b; M 2 a: „twe".
5) Dit woord ontbreekt in M 2 b.
6) M 2 b: „daer".
7) Dit bijvoegsel komt in M 2 a niet voor. Het komt overeen met art. XXVIII—4.
8) M 2 a: „sdaechs".

Digitized by Google

ende geschiede int Voorborcht tot Montfoort in de camer in tegenwoordicheyt van (den) goeden luyden, die voor int begin genoempt staen; ende doe in die tijt was schoudt: Franck Jelissen ende borgemeesters: Hendrick Splinters. ende Ghijsbert de Bloot, schepenen: Melis Janssen, Claes Buytendijck, Pellegrom van der Soetgraft, Wybrant Ghijsbertsen, Wouter Janssen, Wouter Gerritssen van der Polle, ende Jan van der Polle Evertsen

XIV.

Item voorts eenich man ofte wijff, die binnen der vryheyt van Montfoort woent, ende de heer ende sijn gerecht dunckt nut te sijn poorter te wesen, wanneer men hoor een weete doet in hoor tegenwoordicheyt, soe sullen sy ten naesten rechdage comen voor tgerecht ende worden poorter. Ende doen sy des nyet, soe sel men hoor all hair neringe verbieden binnen der vryheyt, ende alsoe dicke als sy neringe doen, verbuerden [1]) sy elcken reyse twijntich groot tournois. Ende comen sy dan nyet ten naesten rechdaege ende worden poorter, soe sel men toespijckeren huerluyder voorduer ende veynster ende verbieden haer haere uuytganck ende inganck [2]) op der stede straten; ende waert zaecke, dat sy hoore voorduer ofte veynster [3]) opdede, eer sy poorter waeren, soe verbuerde sy tot elcke reyse vijff pondt goet gelts.

XV.

Item voort yemandt, die messen uuytvoerde, ende laet se leggen op den wech oft op der straten, alsoe verre als die schoudt ofte schepenen [4]) schoude [5]), die sel se [6]) offdoen binnen die drie eerste adtmalen; doen sy des nyet, soe mach se die schoudt mit twee schepenen off mit meer koeren [7]), op een boeten van vier groot tournois, dair de schoudt off

1) M 2 a: „verbueren".
2 M 2 b en M 2 a voegen hier in: „ende".
3) M 2 a: „voordueren ofte veynsteren".
4) M 2 a: „mit den schepenen".
5) M 2 a: „schouwet".
6) M 2 b en M 2 a: „selffde".
7) Dit woord ontbreekt in M 2 b; er is ruimte voor open gelaten. Hierachter voegen M 2 b en M 2 a in: „die messen".

Digitized by Google

sal hebben de een helfte ende die schepenen dander helfte. Ende die schoudt sal die messen bestaeyen off te doen om den minsten cost rechtevoort van sheeren wegen, ende daermede voort te varen, alst recht is.

XVI.

1. Item dit [1]) is die lancte van der [2]) grafte van heer Heyndricx [3]) toorn tot mijns heeren [4]) huys toe, daer wy plegen te byten: hondert acht ende veertich roede(n); daer pleech elck man te hebben, die daer plach te byten, anderhalff roede een voet min.

2. Item dat ander deel van Jans Veren [5]) huys tot mijnres heeren huys toe, daer wy plegen te byten, dat eynde is lanck hondert seven ende vijftich roeyde, elck man byet [6]) anderhalff roeyde een voet min.

XVII.

1. Item eenich geboth, dat de heer met sijn gerecht gebiet off doet verbieden, dat sal men houden op alsulcke boeten, als dit geboth gedaen wordt.

2. Item eenich poorter, die brueckich [7]) wordt tegens die heer off tegens der stede, daer de heer beteringe off hebben will, ende die heer ende dat gerecht dunckt, dat me(n) billick corrigere(n) soude, ende dattet tot geene boete en staet nae stede recht, dat sal me(n) betere(n) by den heere ende by den gerecht, hoedat hem dunckt, dat redelick is. Ende waer daer yemandt, die dese voorscreven puncten niet houden [8]) en woude, die mach die heer ende dat gerecht bieden tot vijff [9]) pondt goet gelts tot drie werve toe voor die bruecken te voldoen; ende en woude hy des [10]) nyet doen, soe soude

---

1) M 2 a: „die".
2) M 2 a: „winther".
3) M 2 a: „Heerich".
4) M 2 a: „sheeren".
5) Deze laatste drie woorden ontbreken in M 2 b; er is ruimte voor open gelaten.
6) M 2 b: „buert"; M 2 a: „biede".
7) M 2 a: „bruker".
8) M 2 b: „behouden".
9) Dit woord ontbreekt in M 2 a.
10) M 2 b: „hes"; het woord ontbreekt in M 2 a.

Digitized by Google

hem de heer beraeden met zijn gerechten, hoe syt voort corrigeeren woude(n). Ende dese voorscreven kueren sellen staen tot des heeren wederseggen.

XVIII.

1. Item aldus [1]) sel men rechte(n) schepenbrieven in maniere, forme ende voorwaerden, als hier naebescreven staet:

Wy schoudt ende schepenen binnen Montfoort doen condt, dat voor ons quaemen [2]) A ende B [3]) ende beleden schuldich te wesen C. XX Engelsche nobelen, te betaelen op Sint-Martinusdach in den Wijnter nu naestcomende ofte binnen veertien dagen daernae onbegrepen. Ende waer, dat sy des nyet en dede(n), soe mach C. voorgenoemd [4]) dit voorseide gelt hem doen offpanden; ende die panden sullen staen XIIII daegen nae der pandinge. Ende die panden te scatten ende te eygenen, gelijck off sy mit allen recht vervolcht ende verwonnen waeren. Ende ick A [5]) voorgenoemd gelove B [6]) voorscreven schadeloes te houden.

2. Ende alle telbaer [7]) goet sal gaen voor huysinge ofte erve; ende soe wes huys ofte erve, dat de sackwoude heeft, dat sal daermede behaft wesen, ende daer sel men aen rechten, al waert all vercocht, (tot) den brief betaelt waer; ende die saekwoudts goet sal gaen voor de borgen goet.

3. Ende allen schepenenbrieven sel men rechten in Heswijck, in [8]) Willeschup, in Blocklandt, in Cattenbroeck, op de Haer, in heer Gerrits buert ende int kerspell van Lintschoten, alsoe lange alst onsse heer van Montfoort in pachten heeft.

4. Ende allen schepenenbrieven die en sullen [9]) nyet langer staen ende dueren als een jaer nae den lesten dage der betalinge, die nyet doorgestoecken en sijn; ende soe wes

---

1) M 2 b herhaalt „aldus".
2) M 2 b: „quaem".
3) Deze drie woorden ontbreken in M 2 b; er is ruimte voor open gelaten.
4) M 2 b: „den voornomde".
5) „A" ontbreekt in M 2 b.
6) „B" ontbreekt in M 2 b.
7) M 2 a: „telaer".
8) De woorden: „schepenenbrieven — in" zijn in M 2 a met dezelfde hand in de marge bijgeschreven.
9) M 2 a: „sulcken".

Digitized by Google

brieven, die doorgestoecken, die sellen alsoe lang dueren, als sy geheel sijn.

5. Ende soe wes schepenenbrieve, daer den dach van betalinge langers dan een jaer, die en sal men nyet segelen dan int gerechte, daer de schoudt te recht sit.

6. Ende des heer(en) panden sellen staen acht dagen nae der pandinge; ende des heere(n) schoudt sal gaen voor alle brieven.

7. Ende hiermede van dese daege voort soe sel die leystinge van alre lofte off wesen; ende soe wat loften, dat die gesworen clerck [1]) geteyckent heeft, die sel men rechten, gelijck ofte die brieven besegelt waeren.

8. Ende die schoudt met die schepenen sullen hebben van elcken brieff een Dordrechtse placken, ende die clerck eene Dordrechse placke voor sijn arbeyt.

9. Ende soe wes goet, dat men vercoopt om gereets gelt, ende die dat gerede gelt nyet en betaelt, dat sal men uuytrechten by schynender sonnen.

10. Ende dese koer en [2]) sal nyet langer duyren dan tot des heeren wederseggen.

Ende geschiede in tjaer ons Heeren XIIII[c] [3]) ende XX op sinte-Gallenavondt.

XIX.

Item nyemandt en sal bruyckweeren overgeven off ontfangen buyten mijn heer van Montfoort; ende soe wie se ontfinge ofte overgave dan by mijn heer voorscreven ofte sijn dienaers, die hyt [4]) bevalle, die verbuerde, alsoe dicke als syt [5]) deden, tien outschilt. Ende dit [6]) geboth heeft mijn heer van Montfoort doen vernyen [7]) des Sonnendaechs in de kercke tot Montfoort ende tot Lintschoten kercke int jaer van XIIII[c] ende XXXII nae Sinte-Pontianusdach; ende dit geboth sel gaen all tlant van Montfoort duer ende in de [8]) kerspel van

---

1) M 2 a: „elck".
2) M 2 b: „ende".
3) „C" ontbreekt in M 2 b.
4) M 2 b: „hy".
5) M 2 b: „sy".
6) M 2 a: „die".
7) M 2 b: „vernyet".
8) M 2 b: „een ider".

Digitized by Google

Lintschoten, alsoe lange als onse geminde [1]) heer van Montfoort in pacht heeft, ende op den Haer ende [2]) in heer Gerrits buert [3]).

XX.

Item mijn heer van Montfoort heeft doen verbieden, dat nyemant maelen en [4]) sal anders dan [5]) tot sijnre molen al dat landt van Montfoort duer [6]) ende in de(n) kerspell van Lintschoten, alsoe lange [7]) alst onse geminde heer van Montfoort in pacht heeft, ende op de Haer ende in [8]) heer Gerrits buert; ende dit geboth dede heer Jan, heer tot Montfoort, vernieuwen in der kercken van Montfoort ende tot Lintschoten. Ende alsoe dicke als men hierin yemant bruec-kich vonde, dat waer op thien outschilt. Dit geschiede int jaer ons Heeren XIIIIc ende XXXII op Sint-Thomasdach Apostell.

XXI.

Item mijn heer van Montfoort heeft overdragen met sijn gerecht: yemant, die heymelick wech vare(n) woude [9]), die daertoe holp huysen offt [10]) . . . . . [11]) off wechstecken, die men daerin bevijnden mochte, die zoude ment soe offnemen, dat hem een ander eeuwelick hoeden soude. Ende dit is verboden tot Montfoort in der kercke des Sonnendaechs nae Sinte-Pontiaensdach int jaer van XIIIIc ende XXXIII.

XXII.

Item waert [12]) dat yemant sijn vier voeren woude [13]), daert nyet en behoorde, die zoude ment offnemen by den heer ende

---

1) M 2 b: „genade"; M 2 a: „gen.".
2) „ende" ontbreekt in M 2 b.
3) M 2 a: „ende op de heeren Gerrits buert".
4) „en" ontbreekt in M 2 b.
5) M 2 a: „dat".
6) M 2 a: „daer".
7) M 2 b voegt hier in: „aff".
8) M 2 a in plaats der beide laatste woorden: „en".
9) M 2 b: „verbonde".
10) M 2 b: „hoff".
11) Oningevuld in M 2 b en in M 2 a.
12) M 2 a: „waer".
13) M 2 b: „voorwonde"; M 2 a: „voorvonde".

Digitized by Google

by sijn gerechte, dat hem een ander eewelick hoeden zoude; dat is te verstaen: hopen mit asschen [1]) op achterdeelen, in camere(n) off [2]) in hoecken, daer sy nyet en behooren [3]). Dit geboth wordt gedaen in der kercken tot Montfoort int jaer van XIIIIc ende XXXIII op [4]) Sinte-Lucasdach Evangelist.

XXIII.

Item onsen geminden heer van Montfoort is overdragen met synen gerechten: soe wie dat nieu werck timmert aen huysen off aen nieuwe huysen, dat hy dat lemen [5]) zal, soe wes hy daeraen deckt, dat sal wesen op spreyriet [6]). Ende teynden sjaers soe sel ment [7]) binnen leemen, ende die deeckenen sullen rechtevoorts binnen ende buyten beleemt [8]) wesen. Ende voorts die bouhuysen, daer men aen timmert ofte verdeckt een roede [9]) off meer, dat sal men buyten [10]) opt spreyriet lemen. Ende alsoe dicke als men yemandt hierinne brueckich vonde ofte gevonden worden, dat is op een hooch boete. Voorts soe wat huysen die geleemt [11]) sijn binnen, die moegen dat gerecht schouwen tot wat tyden, dat sy willen; soe wie dat sy daeroff bekueren, dat is een halff oudtschilt.

XXIV.

Item mijn heeren van Montfoort [12]) heeft overdragen ende voor willecoer geleyt met die gebuyren van Tollestege ende in den Hooge Weert ende in der Ysel neffens den Hogen Weert voorseit: dat [13]) alle boeten ende verbuernisse wesen sulle(n) all eens, gelijck sy in de stede van Montfoort gelegen

---

1) M 2 b voegt hier in: „mit".
2) Dit woord ontbreekt in M 2 a.
3) M 2 a: „behoerde".
4) M 2 a: „o".
5) M 2 b: „leenen".
6) M 2 b: „speyriet".
7) M 2 a: „men",
8) M 2 b en M 2 a: „beleent".
9) M 2 b: „voede".
10) M 2 a: „buyt".
11) M 2 a: „geleent".
12) M 2 b voegt hier in: „sijt".
13) Dit woord ontbreekt in M 2 b en M 2 a.

Digitized by Google

sijn. Ende die sel men [1]) uuytrechten ende winnen midt den schoudt, bueren ende lan(t)genoten van der Tollestege ende van der Hooge Weerdt voorseit. Ende altoes des heeren wittachtige getuych sal gaen voor alle mans ondtschoudt [2]), soe dat die buyren gelove(n). Hier was by mijn heer selffs, heer Loduwijck van Montfoort, Guiliame [3]) van der . . . . . [4]), Alpher Verhorst, Tyman van Zuylen, Jacob van Oosterwijck, Wouter Evertsen, schoudt tot Montfoort [5]), ende die gemeen buyren van der Tollestege. Dit [6]) geschieden int jaer ons Heeren XIIIIc ende XXXVI op Meydach.

XXV.

Item onse geminde heer van Montfoort ende sijn gerecht hebben overdragen: yemandt, die den anderen aenspreeckt voor den schoudt ende den schepenen, ende die daer aengesprocken wordt, ontschout biet, voordat men hem eyscht, ende den aenspraecker den eedt [7]) nyet hebben en will, ende hy seyt hy [8]) wilt hem overtuygen, dat schepenen gelove(n), dair en sal men geen ontschoudt [9]) over doen, ende onse heer ende die gerecht sullen die saeck besien. Ende waert saecke, dat die aenspracker nyet toebrengen mochte, als hy hem vermetelt hadde, soe verbuerde hy, soe wes hy hem eyschte beneden tien oudtschilt; ende eyste hy hem boven tien oudtschilt, soe verbuerde hy tien oudtschilt. Ende mach den aenspreecker den ander overtuygen, alsoe als hy hem vermeten heeft, soe verbuert die daer aengesproocken wordt, desgelijcx als dair voorscreven staet, ende voorts dat te beteren dengene, die de smaetheyt geschiet is, by de heer ende by sijn gerecht. Ende dese verbuernisse zal hebben die heer het tweedeel ende dat gerecht het darde deel tot haeren clacht [10]) te helpen.

---

1) M 2 b: „selve".
2) M 2 a: „outschilt".
3) Dit woord ontbreekt in M 2 b; er is ruimte voor open gelaten.
4) Oningevuld in M 2 b en M 2 a.
5) M 2 b: „Montmoort".
6) M 2 b en M 2 a: „Int".
7) M 2 b: „aenspraeck dedt".
8) M 2 a: „by".
9) Dit woord ontbreekt in M 2 b; er is ruimte voor open gelaten.
10) Sic; M 2 a: „heeren clederen".

Digitized by Google

XXVI. [1]) *Dit siin zulke ordinancie, kueren ende wilcoren, als die heere van Montfoirde* [2]) *mit guetduncken* [3]), *consent ende wille siinre bueren van der Veer ende Ratelisse* [4]) *gemaect ende geset heeft voirdaen te houden um nutscap, rust ende vrede te houden ende onrust te scutten int jair ons Heren XIIII*^{c} *ende XXXVIII.*

1. [5]) In den eersten so wie den anderen lochent [6]), also dicke ende also menichwerff als hy dat doet, so verbuert hy een pont.

2. [7]) Item so wie den anderen mit den vuust slaet off steeckt [8]) mitten voet, die verbuert I pont.

3. [9]) Ende [10]) so wie een zweert off messe toge off pieck, kuus off staff off boech speen off enigerhande wapen, dair yement mede geanxt worde, die verbuerde II pont.

4. Ende [10]) so wie enen kuerwonde staeck, sloech off scoet, die verbuerde IIII pont.

5. Ende die [11]) den anderen verleemde, die verbuerde X pont.

6. [12]) Item so wie huysstotingen dede, elc die dair mede wair, die verbuerde siin lijff ende siin goet. Ende worder yement voirvluchtich, die verbuerde L pont.

7. Item wair, dat een quaet wijff enen guede manne te hoeff sprake mit quade woirden, of dat [13]) twe wiven [14]) deen tegen den anderen scouden, die sel den steen dragen van den Drien pypen tot den Witboem toe ende weder van den Wit-

---

1) Dit stuk is ontleend aan een cartularium der heeren van Montfoort.
2) U: „Johan heer van Montfoirde".
3) U: „by rade, guetduncken".
4) U: „sijnre mage, vrunde ende alingen de gebueren van Achthoeven, van Heeswijk, van Bloclant ende van Willemscoop ende voirt in alle den lande van Montforde".
5) Vgl. art. I—10.
6) U. voegt hier in: „in toirne moede".
7) Vgl. art. I—11.
8) U: „stoet".
9) Vgl. art. I—12.
10) U: „Item".
11) U: „Item so wie".
12) Vgl. art. I—9 en noot 13. Dit art. ontbreekt in U.
13) Dit woord ontbreekt in U.
14) U. voegt hier in: „die".

Digitized by Google

boem tot Onser Vrouwen huysken [1]), off sy mach mit I pont quyt wesen.

8. [2]) Item wair, dat yement vechtende worde, off dair men vechtelic up vermoyde, ende yement, die hem van sheren wegen enen vrede eysgede, ende die den vrede weygerde, die verbuerde tot elker weygerinchen V pont tot drien reysen toe, ende vierdwerff sel men aentasten ende houden tot sheren behoeff. Ende wair yement van den bueren, die dairby wair, off diet wist ende dairby comen mocht, ende hys niet en holp houden, dat soud men houden an siin lijff ende an siin goet [3]).

9. Item quaem yement van buten, die mit voirsette wille enich van den bueren off yement anders slaen, misdoen off bescadigen woude, die verbuerde XXV pont, ende desgelijx alle diegene, die mit hem waeren. Ende die men aldus slaen off bescadigen woude, souden die gemeyne bueren bescudden ende an een vrede helpen ende den anderen houden tot sheren behoeff te recht. Ende wair yement van den bueren, die [4]) dairby comen mocht ende hys niet en dede, die verbuerde XXV pont. Ende wair oic yement, die enigen man den bueren ontdringen woude off ontdronge, die sy te recht houden wouden, die verbuerde C pont, ende voirt den heere te beteren na dat die brueck gelegen wair.

10. Item enich man, die in vechtelic quame ende voirvluchtich worde, eert gevreet wair, die sel binnen een atmael dairna enen vrede geren off doen geren an den scout off an

---

1) U: „in elke derpe, als dair gelegen wair".

2) Vgl. artt. I—7 en 8. Tusschen dit en het voorgaande art. voegt M 2 b nog de volgende artt. in:

a. „Item yemandt, die den anderen uuytdaechde uuyt syne huyse off overlast dede binnen zijn huys, die verbuerde vijff pondt".

b. „Item eenich man, die vechtende worden ende den anderen staecke off sloech, die soude des ander boete mede gelden, ten waer saecke, dat dengeenen, die gesteecken oft geslagen waer, dat mit woorden off mit wercken op hem gehaelt hadde; ende waert, dat hyt alsoe gehaelt hadde (HS.: soude), soe soude hy sijn boete selver gelden, all waert, dat hy hem dan nyet en weerde".

c. „Item yemant van den bueren, die huystotinge dede ende uuyt des heeren landt van Montfoort voorvluchtig worde, eer hy des heeren recht dairoff verwacht hadde, die verbuerde vijff (U: vijftich) pondt".

Het laatste art. komt ook in U voor, waar echter art. 6 ontbreekt; de beide eerste ook in M 2 a, welk handschrift hiermede afbreekt.

3) U: „dat soude hem die heere also ofnemen, dats hem een ander eweliken soude hueden".

4) U voegt hier in: „dat wist ende".

Digitized by Google

den gebueren [1]) um enen vrede te werven an dengenen, dair hyt iegens hoeft. Ende wairt, dat hys niet en dede, so verbuerde hy XV pont.

11. Item alle vrede sellen geduren tot drien tyden van den jare, dats te weten den heyligen Dertiendach, beloken Paisschen ende sinte-Lambertsdage.

12. [2]) Item so [3]) wie in vrede coemt, die sal den vrede vermanen ende vernyen up elken vredach an den scout, totter tijt toe dattet gesoent is. Ende wair yement, die dat niet en dede, die verbuerde XV pont.

13. Mer wat bueren die deen iegens den anderen in vrede comen, die vrede sel gedueren ende niet uutgaen, totter tijt toe dattet gesoent is. Ende elke, die so in vrede comen, die sellen den vrede vermanen ende vernyen up elken vredach; ende die dat niet en dede, die verbuerde I pont. Ende die aldus in vrede gecomen waeren, die sel die scout imbiën, alst hem genuecht, off alst enich van den pertiën vermaende, ende die sellen in bliven leggen XIIII dage lanck; ende wairt, dat sy binnen dien XIIII dagen niet en zoenden, so sel se die scout uutleyen, ende so sellen sy verborgen off zekeren wilcoren doen, te zoenen by den heere. Ende wair yement, die aldus ingeboden werde ende niet in en bleeff leggen, die verbuerde X pont, ende desgelijx also dicke als hy uutginc.

14. Item enich buere, die by den anderen quame um vrede te maken off um dengenen te recht helpen houden, die geen vrede geven en woude, off die gebruect hadde, die en sel up die tijt geen boeten verbueren.

15. Item een pont sel wesen enen ouden Vrancrijxsche scild, ende alle boeten sellen des nachts dubbelt wesen.

16. Item so wes men betugen mach, dats die bueren geloven, dair en sell niement [4]) geen onscout voir mogen doen.

Dese [5]) voirscreven ordinanci ende wilcoren sellen staen ende gedueren tot des heren wederseggen, ende die mach die heere by guetduncken van sinen bueren altijt vermeeren ende verminren tot nutscap ende profijt des lants.

---

1) U: „bueren".
2) Dit en de volgende artt. van XXVI ontbreken in M 2 b.
3) Dit woord ontbreekt in U.
4) Aldus U; het cartularium heeft: „niet".
5) De hier volgende zin ontbreekt in U.

Digitized by Google

XXVII.

Item waer dair eenich man, die den anderen lochende, off boeff scoude, off hoer schaude, off dieff scouden, ende die daerom gesteecken off geslagen worde tot eniger tijt [1]), die sal alsoe veel verbueren als diegeene, die heem gesteecken offte geslagen heeft. Dit geschiede by unse [2]) joncheer van Montfoort ende sijn gerecht int jaer ons heeren duysent vierhondert drie ende vijftich op sinte-Tomasavondt.

XXVIII. *Dit* [3]) *sijn koeren* [4]) *ende willecoeren, die Johan heer van Montfoort geleyt heeft by raede, wille ende goetduncken sijnre maegen ende vrunden ende alinge des gerechts.*

1. Item in den eersten: soe wes onsen poorter [5]) ende ondersaeten verbueren moegen in eenige heeren steden, landen, dorpen ende gerechten, dat anders ende meer is dan yemant hier mit recht verbueren mach, dat sullen des heeren poortere ende ondersaeten in alre maten alhier binnen deser stede ende lande van Montfoort verbueren, beteren ende gelden, gelijck dat men onsen poortere ende ondersaten aldaer in dyen steden ende landen doen soude.

2. Item waert [6]), dat yemant [7]), buyten onse landen geseten, binnen der stede van Montfoort off binnen den lande van Montfoort eenige misdaet, broecken off vechtelick deden, hoe men dat noemen sal, dat tot geene boeten en stonden nae de rechten ende gewoenten der stede ende des lants van Montfoort, die soude verbueren tegens ons, alsoe dicke ende menichwerve als sy dat deden [8]), honder(t) Engelsche nobell, en daertoe beteren, naedat die zaecke geschiet waer, by ons ende by onsen gerechte binnen der stede van Montfoort.

3. Item waert, dat men onse poortere off onse ondersaeten in eenige stede ofte landen recht ofte [9]) vonnisse weygerde,

---

1) M 2 b herhaalt de beide laatste woorden.
2) M 2 b: „duse".
3) Dit hoofd ontbreekt in U.
4) M 2 b: „hoeren".
5) U: „Item so wes onse poorteren". M 2 b in plaats van „wes": „wie".
6) U: „waere".
7) U voegt hier in: „die".
8) U: „als hy dat dede".
9) U: „ende".

Digitized by Google

soe soude men allen dengeenen, die in die steden ende landen geseten waeren, daer dat recht geweygert waer, hoor lijff ende [1]) goet mit recht ofte met vonnisse in der stede ende lande van Montfoort daervoor tueven [2]) ende besetten mitten rechten [3]), ende daer dengeenen, die dat recht geweygert waer, syne schade, die hy dairby geleden hadden, aen rechten, sonder [4]) datter [5]) yemant eenige onschoudt off doen soude moegen, alsoe verre als den clager dat die heer ende tgerecht kennelick maecken [6]), dat hem recht ende vonnisse geweygert waere.

4. Item soe wes rente [7]) dat men schadt op huysen off op hofstede binnen der stede van Montfoort, die sal men scatten van tienen een; ende die mach men weder offlossen van tienen een mitten achterstallige renten, die daervan verschenen sijn tot alre tijt; ende waer dan yemant, die rente cofte op huysen ofte hofstede binnen der stede van Montfoort, die mach men lossen van tienen een.

Dat geschiede by onsen joncheer van Montfoort ende sijn gerechte anno Domini MCCCCLXIII [8]) op sinte-Thomasavondt. [9])

Slotbepaling.

Item want wy Johan heer van Montfoort, tot Purmerende [10]), tot Lintschoten, Heeckendorp ende Snelreweerden kennen ende hebben belieft, dat (wy) geenen [11]) ander kuere, als (in) de

---

1) U voegt hier in: „hoir".
2) M 2 b: „toonen".
3) U: „mit recht"
4) M 2 b: „soude".
5) U: „dat dair".
6) U: „maecte".
7) M 2 b: „sente".
8) M 2 b heeft: „MCCCCLIII", maar in 1453 heette de heer van Montfoort Hendrik niet Johan. Zie ook hiervoor art. XIII—5.
9) Hierachter staat in M 2 b het volgende: „Item te vraegen, hoe den heer sijn mannen verdaegen zall om hem recht te helpen doen. Item mit wiens. Item wat sy verbueren, die daer nyet en comen. Item op wiens cost hy se maenen zall. Item wat men die mannen schuldich is te doen, die comen helpen leenrecht doen. Item wie de cost gelden sal. Item wie dat die cost uuytleggen sall. Item hoe men weder inwinnen sall". Vermoedelijk is dit eene aanteekening, die met latere hand in het origineel, waarvan M 2 b is afgeschreven, bijgeschreven was. Vgl. Verslagen en Mededeelingen III blz. 271. Het daar vermelde stuk is in M 2 b onmiddellijk na A afgeschreven.
10) M 2 b: „Purneren".
11) M 2 b: „een geemen".

Digitized by Google

Lancedel staet gespecificeert, gehouden ende onderhouden willen hebben, ende gebieden allen onse schouten ende ondersaten ende een yegelick op haere eet naer hoorluyder vermoegen tonderhouden op sulcke kuere, boete ende verbanden, als dese voorscreven Lantcedel inhoudende ende determineerende is. In kennis der waerheyt soe hebbe wy Johan heer tot Montfoort, van Purmerende etc. [1]) dese Lantcedel met mijn selffs handt onderteykent. In spacio stondt aldus: „J. de Montfoirde".

---

1) M a b: „Purmerede in".

Digitized by Google

B. ORDONNANTIE OP HET HOF VAN APPEL TE MONTFOORT.

Joest heer van Montfoort, van Purmerent, van der Lintschoten, van Heeckendorp etc. doen condt alle luyden, alsoe wy overmercken ende dagelicx duersien die groote ongeregeltheyt [1]) ende abusie, die dus lange ende hier voortijts alhier [2]) binnen onse stede ende lande van Montfoort geweest is int excerceren van justitie, ende bysonder alanx [2]) eenighe vonnis plach te appelleeren voor onse mannen ende raetsvrunden tot groote ende onbehoorlijcke costen van partyen ende sonder ordene van procedeeren, hebben wy, willende [3]) daerinne voorsien, met rype deliberatie van rade geordonneert seeckere instructie ende ordere, naer inhouden welcke onse justictie [4]) voortaen geadministreert sall worden, al ter tijt toe dat by [5]) ons off by onse naecomelinge om beters wille anders geordonneert sal worden.

1. In den eersten soe hebben wy geordonneert ende sullen voortaen ter bancke stellen [6]) den dingwerder ende met hem ses ofte seven goede, eerlicke, discrete ende onpartydige [7]) mannen ofte meer, naedat die saecken uuyteyschen ende ons goetduncken zal.

2. Dat onsen voorscreven dingweerder ende raetsluyden

---

1) M a b: omgeregeltheyt".
2) Sic.
3) M a b: „willen".
4) M a b: „instructie".
5) M a b: „hy".
6) M a b: „stellende",
7) M a b: „compartydige".

Digitized by Google

sullen [1]) neerstelijcke letten ende verstaen op die abusiën ende corruptelen van desen onser stede ende lande, dairinne [2]) by ons [3]) ofte in onse absentie by hemluyden versien, geordonneert ende gedaen te worden, ofte behoren zal.

3. Dat onse dingweerder ende raede voorscreven sullen ter eerster instantie die kennisse hebben van allen beroepen vonnisse, de beroepen sullen worden van schepenen- ofte gesworenbancken onser stede ende dorpe van Montfoort, verbiedende mits desen eenen yegelijcken op peyne van tien oude gouden Vranckrijcxe schilden, tegens ons te verbueren, ende op arbitrale correctie sulck beroep ter eerster instantie ergens te versoecken dan alhier voor onssen dingweerder ende raetsluyden voorscreven.

4. Dat oock onse dingwerder ende raden sullen ter eerster instantie die kennisse moge(n) nemen van saecke, die onser hoocheyt aengaen sullen, die injuriën [4]), die gedaen worden onse officieren off andere gepreviligeerde [5]) persoone, ende dergelijcken, ende oock daer men nyet gewoenlijck van en is voor schepenen- ofte gesworenbancke van te ageren.

5. Dat onse dingweerder ende raede gehouden [6]) (sullen) wesen pertyen goet, cort [7]) ende onvertogen recht te doen, ten lancxten van XIIII dagen tot XIIII dagen, totdat die saeck voleynt sal wesen, tenwaere tselve by partyen, by ons ofte by onse raetsluyden (om) redene langer opgeset worden.

6. Dat indyen hem yemant gevoelt off wil seggen beswaert te sijn by eenige rechteren vonnisse onser stede ende lande voorscreven, tsy by interlocutoor vonnis, dat men noempt byvonnis, ofte diffinitijff, dat men noempt [8]) eyntelijck vonnis, ende daeraff sal willen appelleeren, sal tselve, (tenwaer tselve) by partyen, by ons ofte by onsse raetsluyden om redenen langer opgeset worden, gehouden weesen te doen binnen de sonneschijn, alst vonnis gegeven sal weesen, soe verde de appellant dair in persoon by was; soe (nyet), sal hy tselve moeten

---

1) M 2 b: „sulle in".
2) M 2 b: „dairomme".
3) M 2 b: „onse".
4) M 2 b voegt hier in: „sullen".
5) M 2 b voegt hier in: „de".
6) M 2 b: „inhouden".
7) M 2 b voegt hier in: „recht".
8) M 2 b: „neempt".

Digitized by Google

doen binnen den vijffden dach, naedat het vonnis gegeven was, off dat het tot sijnder kennisse gecomen was: Welverstaende [1]) dat voorscreven appellatie altijt gedaen sal worden voor den rechteren, dair tvonnis by gegeven was, opdat sy te becomen sijn, ofte, indyen sy nyet te becomen sijn, voor twee buerluyden vandair, den clerck altijt dairby om te teykenen, (als) van vonnis geappelleert wordt, by wie deselve appellatie geschiet, voor wie, wat tyde ende dyergelijcke circumstantiën.

7. Dat alle vonnisschen, gewesen by schepenen ofte geswoorens onser stede ende lande van Montfoort, bedragende beneden die tien pondt Vlaems, ofte excijsber ende geprivilegeerde schulden executie sullen hebben opte [2]) behoorlicke borchtochte, gestelt by den triumphant tot discretie van deselve schepenen ofte geswoorens, tenwaere by die van onse raeden om redenen verleent worde die clausule van inhibitie, die den appellant, indyen hy denselven begeert, by syne requeste gehouden sall sijn binnen vijff daegen nae die sijn appellatie (te) versoecken, ende die alsdan nyet togende, sullen schepenen ofte geswooren sonder aenscouwen te nemen op die appellatie mogen voorts procedeeren.

8. Dat alle appellanten sullen moegen te buyten ende off gaen haere appellatiën binnen den rechten dach, naedat sy geappelleert sal hebben, behoudelijcken dat sy deselve renunchiatie doen voor den rechter, daer sy van geappelleert hebben, mits betalende tonser proffyte twee crone; ende indyen de voornoemde appellatie behoirlick [3]) verheven waere, sall den appellant, te buyten gaende sijne appellatie, verbuere(n) tonser proffyte vijff cronen, behoudelijck dat hy tselve doen sall, eer hy dienen zal van zijnder replijcke, ende nyet later.

9. Dat diegene, die appelleren van onse voornoemde schepenen ofte gesworen ende bevonden worden mit quade saecken te procedeeren [4]), sullen gecondemneert worden in de boete van X cronen tonsen proffyte ende in de costen van partyen; maer [5]) waert saecke, datter merckelicke oorsaecke

---

1) M a b: „verstaen aen".
2) M a b: „ofte".
3) M a b: „behouwelick".
4) M a b: „procedeert".
5) M a b: „meer".

Digitized by Google

waere ende nochtans by rigoeur van justitie succumbeerde, sall die voorscreven boete by die van onsen raede mogen worden gemodereert ende de costen gecompenseert int geheel oft int deele, als sy dat in redelickheyt [1]) bevijnden sullen.

10. Dat soe wie sijn appell sall willen vervolgen, sal gehouden wesen over te leveren in handen van onsen dingwerder ofte onsen raeden in (sijnder) absentie seeckere supplicatie, dewelcke begrypen sall van wat rechters, tegens welcke partye, op wat dach hy geappelleert sal hebben, ende versoecken sijn partye verdachvaert te worden om tselve vonnisse te institueeren off sien retracteeren off dairvan te renunchiëre(n), ende insgelijcx schepenen ofte geswooren om haerluyder vonnisse ende besceyt van partyen inne te brengen, ende dit binnen den tijt van tien dagen nae de voornoemde appellatie, om alsdan by den gesworen dienaer ofte duerweerdere van onser camere volgende tappointement, op die requesten gestelt, partye ende schepenen eenen betamelicken dach geleyt te worden [2]) om te procederen, als naer rechte behooren zall.

11. Dat schepenen ofte gesworen, aldus gedachvert sijnde, sullen moegen twee van haere medebroederen seynden om die scriftueren ende munimenten van partye met haere vonnisse over te brengen op den voornoemden beteyckenden dach, op verbueren telcker reyse tonser proffyte van eene croon; ende opten voorscreven beteyckenden dach sullen partye de voornoemde schriftueren mogen sien overleveren ende present sijn om te sien, of se dair al sijn off nyet, indyent hem goedt dunckt.

12. Dat de voornoemde twee schepene ofte gesworens van buyten der stede commen(de) om de voornoemde vonnis ende scriftuere inne te brengen telcke reyse elcx . . . . . [3]) hebben sullen voor haer cost drie stuvers.

13. Ende ofte saecke waere, dat dvoornoemde saecke by monde gedingt waere, ende daervan geappleert hadde, soe sullen schepenen ofte gesworens van stonde aen die dingtaelen van partyen, soe nae sy dat onthouden hebben [4]), int gescrift doen stellen off by den partyen doen stellen, ende doen dselve

---

1) M 2 b: „redenen".
2) M 2 b: „vooren".
3) Oningevuld in M 2 b. Lees: „van henluyden".
4) M 2 b: „hebbende".

Digitized by Google

dan openbairlicken oplesen om te hooren, off syluyden dair nyet op seggen sullen willen, ende dat binnen den adtmael ten lanxten. Ende indyen partyen negligent waere(n) aldus hoer dingtael by geschrift te stellen, ende hem dselve by den scoudt bevolen waere te doen, soe sall diegene, die aldus onwillich waere, versteecken wesen, dair die questie om is, van zijn recht.

14. Item dat den eersten rechtdaege beyder partyen gehouden sullen wesen goede ende souffizante borgen te stellen tsy ende [1]) elcx een voor al gerechtelicke costen, sheren boeten ende anders, als by taxatie van die van onsen raede bevonden sullen worden, tenwaere off die partyen genoechsaem binnen onser stede ende lande van Montfoort gegoet ende geërft waere, ofte dat die van onse raeden om redenen anders appoincteerden; welcke voorscreven boete ende oncosten nyettegenstaende eenige vorder appellatie pertye sal gehouden wesen op te leggen, te betaelen ende dese onse bancke tsuveren [2]) ende te voldoen, op verbuerte van dubbelt gelt vierschat aen pande; behoudelick dat hy naer die . . . . . [3]) ende taxatie voorschreven hebben zal den tijt van acht dagen om die voorscreven penningen op te leggen ende nyet meer.

15. Dat partyen voor onsen dingweerder ende raeden nyet meer en sullen moegen houden dan vier termynen, dats te weten: eisch [4]), antwoort, replijcque ende duplyque, tenwaere hem sonderling toegelaten worden te dynen van additiën, ende sullen sien, dat sy (voort)meer tegens denselve laesten termynen haer proces stellen in state van [5]) wysen. Ende off [6]) eenige van partyen op eenige van zijn termynen nyet en compareerde ende diende van sijn termijn, die sal verbueren soe hiernae volcht:

a. In den eersten indyen dappellant voor deerste reyse nyet gereet en waere om te dienen van sijn grieve, soe sal by die van onse raeden sijn appel verclaert worden desert, ende in der boeten van tien cronen ende dien costen van partyen, ende elcke croon van XXIIII stuvers;

---

1) Sic. Lees: „te weten"?
2) M 2 b: „tsumeren".
3) Oningevuld in M 2 b.
4) M 2 b: „esch".
5) M 2 b: „om".
6) M 2 b voegt hier in: „compareerde".

Digitized by Google

b. Item indyen de gedaechde nyet gereet en waere te antwoorden voor die eerste reyse, sal voor dselve eerste reyse verbueren tonser proffyte eenen croon, ende die costen van dyen dage, ende hy zal wederom verdachvert worden; ende compareerde hy dan nyet, soe sal hy versteecken weesen van syne terminen ende verbueren tonser proffyte twee croonen mit alle de costen, daeromme gedaen, ende tvonnis tot synen voordeel gewesen sal weesen nul verclaert [1]) ende hem nyet voordelijcken;

c. Item indyen dappellant ofte gedaechde opten eenige van haere andere termynen nyet en compareerde ende diende van deselve hooren jegenwoordige termynen, sullen telcke reyse tonser proffyte verbueren een croon ende dyen costen van dyen dage, ende sullen op nieus gedachvaert worden, ende hem sal worden bevolen dyen termijn te voldoen ten naesten rechdach; ende compareerde hy dan nyet, soè sal hy versteecken weesen van dyen termijn ende verbueren (t)onsen proffyte die boete van twee croonen met de costen, daerom gedaen, off anders, als ons raet dat ordonneren sal.

16. Dat die van onsen raede altoos, indyen partye hem merckelicken ofte soffizantelicken conde execuseeren by wittelicke redenen, hoe hem genoech duncken, sulck versteck, als voornoemd is, te nyet sullen moegen doen.

17. Item dat partyen int aenleggen haers rechts geen vonnisse dingen en zullen, die zonderlinge ter materie nyet en dienen, nochte geen exceptiën voortstellen; tenware off sy allegeeren woude, dat se dair nyet te recht en behoirden, dat men noempt exceptiën declinatoir, anders sullen sy allen andere exceptiën, proponeren ende concluderen [2]), ten principael, allegerende haerder beswaernisse, waerom dat by [3]) hem van sulcken vonnis geappelleert is, stellende dairby hoor conclusie sonder meer, dat ter materie ofte sonderlinge tot claerheyt van der saecken nyet en dyent, op verbueren telcken reyse van een croon.

18. Daerjegens [4]) de verweerde(r) sonder eenige impertenentie by vonnisse, als voor geseyt is, te dingen, sal nerstelick antwoorden ende allegeren sijn middel, dienende om te susti-

---

1) M 2 b: „verclae"
2) M 2 b: „proponerende ende concluderende".
3) M 2 b: „by".
4) M 2 b: „Dat jegens".

Digitized by Google

neeren [1]) tvonnis, daervan geappelleert is, met sijn conclusie dairby gevoecht, desgelijcx van replijcquen ende duplijcquen op die articulen, die van nieus geproponeert sijn geweest, ende vuegen alsdan alle munimenten dairby, die sy sullen willen exhibeeren.

19. Dit aldus gedaen zijn(de), sullen die van onse raeden tproces voorscreven duersien, ende indyen sy bevijnden, dat partyen staen in feyten . . . . . [2]) ende anders, off dat partyen begeren te wesen in feyten, dats te weten dat sy eenige . . . . . [2]) hebben, die sy met tuygen bewysen willen, soe sullen twee van onsen raede gedeputeert worden om die voorscreven tuygen te hooren, welcke sy opte voorscreven feyten wel secretelicken sullen examineren mit alle sircumstantie ende redenen, hoere wetenschap dairtoe dienende. Ende indyen de een partye dunckt, dat dander partye eenige tuygen heeft doen hoere(n), die meent [3]) te wraecken [4]) om redenen, sall tselve mogen doen ende leveren sulcke wrakingen over, dairjegens die wederpartyen by salvatiën sall toegelaten worden te antwoorden, alsoe cort als men mach, ende hem dat by onse raede geordonneert sall worden.

20. Alsdan tvoornoemde proces dus sijnde in state van wysen, sullen onse dingweerder ende raetsluyden — welcke dingweerder mede altoes present sall sijn in onsen raede, tenwaere hy contenteerde [5]) tot sijn selffs proffijt, ofte dat de saecken onse boete aenroerde — ter darder vierschaer, naedat die saeck voleynt sal weesen, gehouden wesen tselve proces te uuyten, off sulcke appoinctement te geven, als hem duncken sall ter materie te dienen. Ende indyen onse raetsluyden naer alle diligentie, by hoer daerinne gedaen, by hoore conscientie affirmeerden tselve vonnis nijt wijs noch vroet te wesen, sullen tselve wel secretelick mogen bevragen; ende diegeene, die om de voorscreven consultatie buyten reysen, sullen elcx . . . . . [6]) hebben voor cost, vracht ende vacatie [7])

---

1) M 2 b: „stustinueeren".
2) Oningevuld in M 2 b.
3) M 2 b: „ment".
4) M 2 b: „vraecken".
5) M 2 b: „content dede".
6) Oningevuld in M 2 b. Lees: „van henluyden".
7) M 2 b: „vocatie".

Digitized by Google

XXIIII stuvers sdaechs ende nyet meer; tot welcke costen met dat die consultatie sall moegen costen, partyen schuldich (sullen) wesen te namptizeren sulcke somme van penningen, als dat by die van onsen raede [1]) geordoneert sal worden; off by haer negligentie ofte weygeringe salt onse dingweerder op mogen leggen, op peyne van dubbelt gelt, vierscat an pande.

21. Desgelijcx sullen die van onse raeden voor die pronuntiatie van sijn sententie, tsy syluyden om bereyt reysen off nyet, altoes mogen eyschen van partye een [2]) redelicke somme van penningen om te betaelen die costen van de raetsluyden, op den rechtdagen verteert, ende altoes den triumphant sijn penningen restitueeren, soe verde by der sententie nyet anders [3]) en worde geappoincteert; off by haere weygeringe off vertreck salt onse dingweerder moegen opleggen als boven, nyettegenstaende enige vorder appellatie ter contrarie.

22. Dat onsen raede mit huer adherenten voortaen op elcke rechdach nyet meer en sullen moegen verteeren, indyen [4]) dair maer een saecke waeren, dan drie Carolusgulden tot XX stuyvers tstuck; ende indyen daer twee off drie saecken waeren, sullen moegen verteeren op elcke saecke twee gulden, pryse voorscreven, ende nyet meer; ende indyen dair waeren meer dan drie saecken, soe sal nochtans nyet meer mogen worden [5]) verteert, dan off dair maer drie saecken en waeren, twelck partyen naer advenant sullen betaelen ende gelden.

23. Ende worden oock opte voornoemde rechtdagen min verteert, sal comen tot proffijt van partyen; doende mits desen te niete die quade ende onbehoorlicke gewoente, die voortijts hier in onse landen plach te sijn ende noch tot sommige plaetsen hierontrent onderhouden wordt, alsdat men tot costen van partyen voornoemt plach te verteeren by den mannen ofte den raetvrunden met den partyen ende vrunden, die sy op hoeren rechtdach elcx brochten, XX, XXX off XL Rijnsche guldens op eenen rechtdach, ordonerende dairom,

---

1) M 2 b: „by die van ons".
2) M 2 b: „aen".
3) M 2 b: „nochtans".
4) M 2 b: „indijt".
5) M 2 b voegt hier in: „vertreck".

Digitized by Google

dat opten voorscreven rechtdach niemant en sal moegen, teren tot costen van partyen dan onse dingweerder, raeden, secretaris ende duerweerder. Ende indyen daer yemant anders waere, sal naer advenant sijn gelach betaelen, van welcke costen sal altijt schriftelijcke rekeninge gehouden worden onder die hant van de secretaris, hiertoe geordonneert.

24. Item indyen eenige raeden van buyten ontboden waeren, die sullen van haer vacatie [1]) geloont worden naer die distantie des wechs ende qualiteyt van de personen.

25. Dat alle costen, dus off anders gedaen, sullen gelden die aen de saecken succumberen sullen, soe verde die costen nyet gecompenseert en worden; ende alsdan sullen by ordere van onse raeden partye deselve dragen halff ende halff of anders, naedat geordonneert sal worden.

26. Dat (n)yemant, als men recht houdt, een [2]) ander met ombetamelicke ofte injuriose woorden sal aenspreecken, op verbueren telcke reyse van een croon. Oock soe wie bevolen wordt te swygen ende nyet en obedieerde, sal telcker reyse verbueren een schelling, welcke boeten men hem sall offhouden sonder gratie nyettegenstaende enige oppositie.

27. Item dat onse secretaris, dienende in onse voorscreven raede, aldaer present sall zijn, aldair die van onse raede voorscreven, sullen concludeeren, een [3]) vonnisse ofte andere appointementen geven, maer sal wel secretelick by hem houden die opinie, daer vallende, op privatie [4]) van sijn officie ende correctie arbitrale. Ende sal van als, wes op elcke rechtdagen [5]) geordonneert sall worden, register houden [6]) ende alle presentatiën [7]), sententiën interlucotoir ofte diffinitijff teyckenen, ende van sijn arbeyt geloont worden in manieren hiernae volgende: in den eersten van een appointement ofte een requeste: drie groot; van yegelicke presentatie: een stuver, van drie procuratiën van een persoon: twee stuvers; van veel persoonen: dubbelt; van een sententie interlocutoir: drie stuvers; van een sententie diffinitijff: dubbelt, tenwaere off dair

1) M 2 b: „vocatie".
2) M 2 b: „ende".
3) M 2 b: „aen".
4) M 2 b: „primatie".
5) M 2 b: „acht dagen".
6) M 2 b: „houdende".
7) M 2 b: „puntatiën".

Digitized by Google

seer grooten arbeyt inne gelegen waere, ende dan sall hy geloont worden tot discretie van die van onse raeden; van een simpel acte van willige condemnatie, eenen sy van grosseeren van scriftueren, van elcke syde: een blanck, ende soe voort tot discretie van die van onse raeden.

28. Item dat onsen duerweerder, tot exploicten in desen geordonneert, register houden sal van alle acten, intimatiën, weten ende anders, by hem gedaen; ende sal van sulcx geloont worden in maniere hierna volgende: in den eersten van een simpel verdachvaerdinge, gedaen aen eene persoon, woenende binnen onser stede van Montfoort: een stuver, ende indyen die gerechten verdachvert off andere [1]) vergaderinge maeckende collegie off dyergelijcken binnen onse voorscreven stede: drie stuvers, buyten der stede binnen onse lande van Montfoort: dubbelt gelt; item als hy in partye saecken sal vaceren teynde der mile [2]) buyten onse lande van Montfoort: tien stuvers. Voorts als hy eenige executie sall doen, soe sal hy tot costen van partyen mogen by hem nemen twee dienaers van onse huyse met den offecier van de plaetse, daer die executiën geschien sal, om hem te assisteeren: ende van elcke executie, die hy doet binnen onser stede, sall hy van hebben sdaechs: ses stuvers, ende buyten der stede: acht stuvers, ende tende der myelen buyten onsen lande: XIIII stuvers, ende soe voort tot discretie van die van onse raeden; ende sal altoos sijn wederfaren scriftelick onse dingwerder [3]) ende raeden overleveren.

29. Item wanneer yemant geobtineert sal hebben sententie tot synen voordeel, daerinne hy winre is van eenige onroerende goederen, ende dairvan begeert executie, soe sal onsen voorscreven duerwerder hem daerinne stellen ende geven hem possessie [4]), achtervolgende die sententie ende gebieden den verl(i)eser sijn handt dairvan te trecken, op verbueren van zijn lijff ende sijn goet.

30. Item als hy executie sal doen van verwonnen schulden ende dyergelijcken personele actiën, soe sal hy eerst gaen aen die haeffelijcke roerende goedt ende dan aen de onroerende goedt, opdatter nijt roerende goets genoech en sijn;

1) M 2 b: „an de".
2) M 2 b: „mule".
3) M 2 b: „duerwerder".
4) M 2 b: „professie".

Digitized by Google

ende dairendeteynden aen die vruchten van den . . . . . [1]), ende nemen eerst, naerdat hy partye gesommeert sal hebben, van diezelve roerende goedt onder inventaris, by hem gemaeckt, soe veel goets, dat hem dunckt eerst te gelde te mogen comen, dat hys genoeg heeft, ende vercoopen tselve soe hooch als hy can; ende neemen dairoff sijn zallaris, sijn oncosten, daerin deselve gecondemneert is, ende betaelen den triumphant. Ende indyen des roerende goets nyet genoech en sijn, soe sal hy sulcke onroerende goet, als dair is, drie heyligendaegen achtereen te coop [2]) bieden, ende den eersten Dijnsdach dairnae openbaerlick vercopen die daer meest voor biedt, alsoe lange vvan teen goet tot het andere, totdat alle die schulden ende costen betaelt sullen zijn.

31. Dat alle vonnisse, geweesen by die van onse rade, bedragende beneden die somme van tweehondert Carolusguldens, sullen executie hebben op behoorlicke cautie, soe verre deselve executie namaels reparabel waere; desgelijcx sullen allen vonnisse, roerende saecken van politiën, raed, dijcken, watergangen, excijss ende andere gepriviligeerde zaecken, executiën hebben onder behoorlicke cautie als voorens, tenwaere dat om sonderlinge oorsaecken anders by onsen raede geordonneert worde.

32. Dat soe wie laet duncken, dat hy beswaert is by eenige sententie, gegeven by die van onse raeden voornoemd, sal dairvan mogen appelleren voor den stadthouder ende raedt van Utrecht; ende dat sy staende vierschaere. Ende deselve sal gehouden wesen sijn partye te doen dachverden ende te procedeeren naer de stijl des hooffs van Utrecht voornoemd. Ende sall eenen tijt geprocedeert worden tot executie van tgewijsde [3]), ter tijt hy doe [4]) blijcken sijn [5]) appell behoorlick verheven te hebben ende geobtineert die clausule van nyet vorder te procederen.

Ontbieden daeromme ende bevelen onse dingweerder ende raetsluyden, dat sy dese ordonnantie onderhouden ende doen onderhouden ende deselve in alle puncten achtervolgen, ende

1) Oningevuld in M 2 b.
2) M 2 b voegt hier in: „te".
3) M 2 b: „gewyse".
4) M 2 b: „dat".
5) M 2 b: „sijt".

Digitized by Google

— opdat nyemants eenige ignorantie dairvan en sall moegen pretendeeren [1]) — dat sy deselve onse ordere openbaerlick van onse stede huys doen condigen ende offlesen ende stellen die copye daervan op een bordt, ten eynde dat yegelick sien ende lesen mach, waernae hy hem sal moeten vuegen. Ende dit by provisie, ter tijt toe wy off onsen naecommelingen om beters wille anders ordonneren sullen, daervan wy de declaratie [2]) aen ons houden. Oircont ons hantschrift hieronder den XV Augusty anno XV c vier ende dartich. Ende was onderteyckent: Josse de Montfoort.

---

1) M 2 b: „procedeeren".
2) M 2 b: „declara".

Digitized by Google

C. VERSCHILLENDE ORDONNANTIËN VAN DEN HEER EN HET GERECHT.

I [1]). *Ordre van schepenensallaris, geordonneert ende overdragen (by) mijn edele heeren van Montfoort in Octobry anno XV C seven ende dartich ende sijn edele gerecht.*

1 [2]). Ende waert saecken, (dat) yemant van buyten ofte van binnen eenige extraordinaris rechtdach begeerde op eenige andere dagen dan opten ordenaris weeckrechtdach, die worden gehouden te geven daervan den schoudt sdaechs twee stuvers, den schepenen present sijnde, (den) secretaris van de termijn te teyckenen ende de boden van den gerecht te verdachvaerden elcx eene stuver, welcke penningen den eyscher gehouden sal wesen den schoudt, schepenen, secretaris ende bode op te leggen ende te betaelen, aleer hem recht sal moegen geschien. Ende indyen den eyscher triumpheert in sijn sententie gewesen, soe wort die verweerder gehouden (den) eyscher sijn opgeleyden penninghen te restitueeren ende weder te geven van stonden, ofte die schoudt wordt gehouden van sheeren wegen deysser deselve penningen op te leggen binnen vier ende twijntich uuyr, naedat die verweerder van dyen gesommeert zal zijn.

2. Voorts indyen yemant van buyten ofte van binnen uuytschattinge begeert op andere dagen dan op ordinaris [3]) scatdagen off daeruuyt gesproten, die wordt gehouden op te

---

1) Hierboven staat: „Copie uuyt der statuten ende ordre der stede van Montfoort".
2) Vgl. art. II—3.
3) M 2 b: „orders".

Digitized by Google

leggen (den schoudt) ende den schepenen van elcke persoon, die hy binnen Montfoort schatten will, drie stuvers ende van elcke persoon, woenende buyten de vryheyt van Montfoort, ses stuvers. Ende daervoor sal die schoudt met twee, drie ofte vier schepenen, soe vele hy gecrygen can, gehouden wesen partyen uuytschattinge te doen, gelijck tot andere plaetsen geschiet in alre manieren, off die seven schepenen daerby waeren, ende voorderen partyen, dat sy nyet nae en lopen. [1])

II.

1. Op huyden den VII in Julio anno vertich is by Antonis van Maerten, drossaert, mr. Jan Antonissen, pastoor, ende Willem de bastert van Montfoort, Sweer Janssen, Dirck Zas, Lieven Aertssen ende Jan van de Polle, raede, by consent mijnre edele vrouwe van Montfoort, alst bewijnt hebbende van den saecken joncheer Johan haers soons, overdragen, dat van nu voortaen schepenen van Montfoort, die nu sijn off sullen comen, reysende omme beraet op dingtalen van eenige partyen om vonnis te wysen, sullen mogen trecken tot sulcke plaetsen, daert hem by horen eede goetduncken zal sulcx wijs te mogen worden, soe verde sy voor all by den selve haeren eede willen affirmeeren tselve nijt vroet off wijs genoech te zijn. Ende sullen om tselve beraet te haelen seynden twee van syne medebroederen ende nyet meer, welcke twee schepenen opte selve reyse sullen mogen verteeren sdaechs voor hem tween mit de vracht ende bellesyer vier ende twijntich stuver, behalven de costen van dyen consultatiegelden, daervan sy gehouden [2]) werden partyen te thoonen quitantie offte recepisse van deselve, daer sy de voornoemde consultatie ofte beraet van haelen sullen. Ende om tselve te doen moegen [3]) (zy) eysschen van partyen een pondt Vlaems in als ende nyet meer onder die voornoemde reeckeninge; ende off sy tachteren [4]) quaeme, sullen partyen gehouden weesen tselve achterweesen op te leggen voor die pronunchiatie van

---

1) Hierachter staat: „Onder stondt geschreven: gecopieert uuyt der voorscreven statuyten ende ordere, ende is bevonden daermede taccordeeren. In kennisse van my, onderteykent: Jacob Antonisse, secretaris tot Montfoort".

2) M 2 b: „behouden".

3) M 2 b: „voegen".

4) M 2 b: „tacheren".

Digitized by Google

der sententie, ende by haere vertreck salt de heer opleggen op dubbelt gelt.

2. Desgelijcx es noch overdragen als voorens, dat schepenen, gesworens ofte lantgenoten in den lande van Montfoort haer beraet haelen sullen, indyen sy by hooren eede willen houden, dat vonniss nyet wijs noch vroet genoecht te sijn, an die vroetscap [1]) van Montfoort; ende sullen elcx daechs hebben voor haer costen vier stuvers; ende omme tselve beraet en sullen maer twee van hoeren medebroeders uytrecken. Des sullen die gewoentelicke costen van tselve vonnis te scryven ende anders nae ouder gewoente uuytstaen ende by hoorluyden van partye gelde betaelt worde(n), ende tot dyen eynde van partyen moegen eysschen tsaem [2]) ende in [3]) als eene gulden ende tien stuvers ende nyet meer. Behoudelicke indyen de materie waer zoe duyster in rechte gefondeert, dat die van de vroetschap over tselve geen advijs ende beraet geven ende conde, soe sullen sy hem moegen beraeden vorder, dat sy menen by hoeren eede wijs te werden, ende eysschen van partyen tsaem [4]) ende in als een pondt Vlaems, ende daervan hebben sulcke dachgelden, als de voornoemde schepenen van Montfoort hebben moegen volgende de voornoemde ordere, onder reeckeninge ende conditiën als van de schepenen voorscreven voor verhaelt stonden.

3 [5]) Noch is op huyden overdragen, dat voortaen die schouten ende gesworens ofte lantgenoten in den lande van Montfoort in ygelijck gerechten gehouden sullen worden alle veertien dagen eens op een seeckere prefixen dach openbaer recht te houden voor allen degeene, dies versoecken sullen, uuytgesondert ses weecken lentes ende ses weecken bouwes ende langer nyet; ende off dyen preficxen dach quame op eenen heyligendach, soe sal den dach van rechten sdaechs daernae gehouden worden, ende dit tot hooren laste ende costen. Maer indyen yemants van eenige van (den) schouten ende geswoorens ofte lantgenoten voornoemd versochten ende begeerde een dach van rechten buyten den voornoemden ordi-

---

1) M 2 b: „vroetsap".
2) M 2 b: „tsijn".
3) M 2 b: „nu".
4) M 2 b: „tsy".
5) Vgl. art. I—1.

Digitized by Google

naris rechdach, tsy cort off lang recht, van wat saecke dattet sy, die aenlegger van dyen sal gehouden wesen tot elcken rechdach extraordinaris vallende te namptiseeren in handen van den schoudt voor denselven scoudt telcken rechtdage twee stuvers ende voor elcken gesworen ofte lantgenoten, schepen ende bode eene stuver, welcke penningen hem by den verweerder wederomme gegeven sullen worden, indyen hy triumpheert, tenwaere die costen gecompenseert worden off by den gerechte anders gemodereert worden, uuytgesondert sheeren saecken. Actum (ut supra) [1]).

III.

1. Op huyden den XX in Novembri anno XV^{c} XL is by den drossaert ende raede mijns heeren van Montfoort, by believen mijnre edele vrouwe van Montfoort als bewijnt hebbende van der saecken joncheer Johan haers zoons, overdragen, dat van nu voortaen allen dengeenen, die volgende huere overgifte off van gepriviligeerde sculden ingebooden worden by den bode van Montfoort, off die dairtoe geauctoriseert zal sijn, gehouden sullen sijn in te leggen op sulcken dage ende plaetse, als die voornoemde haere overgifte dat vermach, off in saecken van gepriviligeerde sculden hem bevolen sal worden, ende dat op verbueren van eene oude goude Vranckrijcxen schilt, tot twee ende veertich stuvers den schilt gereeckent, alle daege (dat) deselve, ingeboden, sulcx nyet en volcompt. Ende oft gebuerde, dat diegene, de alsoe ingeboden wordt, teynden de vierden dach, dat hy ingebooden zal zijn, ongehoorich bleeff, die sal boven [2]) de voornoemde XLII stuvers, die hy verbueren sall, soe dick als hy (by) die heer beleyt wert, noch verbueren tot sheeren proffyte, als degene die de justitie nyet gehoorsaem en is, tien gelijcken outschilden; ende alsdan sal de officier van sheeren wegen denselven ingeboden gehouden wesen te apprehendeeren ende vangen metter date, ende houden deselve boven opte . . . . . [3]) in hechtenisse [4]), ter tijt toe deselve partyen ende de heer van den broecke betaelt sal hebben.

---

1) De beide laatste woorden ontbreken in M 2 b.
2) M. 2 b: „bevonden".
3) Oningevuld in M. 2. b.
4) M 2 b: „rechtenisse".

Digitized by Google

2. Item off saecke waere, dat yemant ingeboden nyet machtich en waere sijn schuldenaers ende sheeren boete te betaele(n), ende daerover wederhorich waer de voorscreven inbiedinge te obidiëren, die sall in de stock sitten den tijt van veertien dagen ende eeten ende drincken water ende broot, ende dairenteynden gecorrigeert worden [1]) tot discretie van de heere ende den gerechten in der tijt. Ende wanneer yemants eenige schuldenaers ingeboden [2]) sal willen hebben, deselve sal [3]) den bode de name int gescrifte leveren met die plaetse, dair hy sulcken personen sal begeeren ingebooden te werden, ende dat gedaen sal den bode denselven persoon voor twee schepenen ofte twee geloofflicke mansgetuygen die wette doen voor zijn hooft ofte tot synen huyse, ende daernae den drossaerd deselve name metter plaetsen ende den dach van der inbiedinge overleveren, omme by gebreecke van dyen hem te reguleeren. Ende oft saecke waere, dat yemants dat stede recht begeerde, die sal men alle daegen recht doen, ende sal evenwel inne blyven leggen, totdat het recht geijndt [4]) sal sijn, bchoudelijcken dat hy van IX uren tot XII uren toe sal mogen uuytgaen omme sijn recht waer te nemen, sonder dat hy voor slach van de clock van negenen oft nae de slach van XII uren bevonden mach worden buyten sijn gesetten plaetse, op verboren als vooren ende dit sonder eenige dissimulatie.

3. Noch is overdragen, dat soe wie den anderen schuldich is ende die schulden laten lopen tot executie ofte schattinge toe, voortaen nyet en sal mogen syne schuldenaer eenich ander panden wysen dan goet gevalueert gancber gelt; ende by gebreecke van dyen sal den eyscher mogen wysen aen die gereeste hove ende pande van de verweerdere sonder eenige exceptie. Ende daeraen sullen schepenen sijn forme [5]) schatten met die gerechtelicke costen behouden die heer sijn derde penning; ende die schattinge alsoe gedaen, sal de heer ofte schoudt in sijn schoudtampt teynden XXIIII ure gehouden wesen den eyscher sijn gelt op te leggen off hem die

1) M 2 b: „waeren".
2) M 2 b: „ingebauden".
3) M 2 b voegt hier in: „hy".
4) M 2 b: „geynde".
5) Sic.

Digitized by Google

schattinge te gunnen sonder langer vertreck. Indyen hy den eyscher de schattinge gunnet, soe sal die schoudt sonder eenige dissimulatiën, excusatiën ofte vertreck sulcke gescatte panden in seeckere behoudenis voort den [1]) eyscher opte strate ofte dijck leveren, op verbueren van sijn offitie ende arbitraelick gecorrigeert te worden. Ende off yemant daeromme de schoudt te hooffde spraeck, ende hem met woorden injurieerden, sal verbueren telcken reyse vijfftich goude Carolusguldens, ende indien hy hem vorderden aen de officier off den eyscher off sijn . . . . . [2]), eenichsins mitter [3]) daet gestraft worden als een geweldener [4]) sonder dissimulatie.

4. Ende soe wie eenige pande geschat sal hebben, sal gehouden wesen deselve pande hem binnen XIIII dagen te doen leveren; off by gebrecke van dye sullen andere sculdenaers, die aen sulcken persoon ten achtere mogen sijn, aen deselve panden mogen schatten ende hem laten leveren sonder eenige wederseggen. Ende desgelijcx en sal niemant eenich goet in synen handen stellen in bedroch van andere ofte daermede te bewapenen een anders goet; ende indyen van sulcx can blijcken by vehementen suspicie, sal sonder op sulcx te letten by den schuldenaer de executie gevordert ende geprocedeert worden.

5. Item soe wie eenich . . . . . [5]) nempt, spreckende opte heer van opte leggen op dubbelt gelt, sall gehouden wesen all voor den officier tselve te kennen te geven; ende soe verde denselven officier alls vooren dair nyet inne consenteert, en sal men hem nijt moegen constringeeren [6]) daervoor seeckere ende vaste staende penningen op te leggen, ten waere die sulcx versochten, borgen blyeve(n) en wille(n) in alle sulcken schijn, als hy aen den anderen gedaen mochte hebben, sijn dubbelde gelt ende gerechtelicken oncosten aen hemluyden te mogen verhaelen, soe verde partyen daertoe nijt souffizant en waeren; ende in dien gevalle sal (de) officier van sheeren wegen gehouden wesen sulcken willecoer te voldoen ende den penning op te leggen.

---

1) M 2 b: „van der".
2) Oningevuld in: M 2 b. Lees: „substituyt"?
3) M 2 b: „smitter".
4) M 2 b: „gewelder".
5) Oningevuld in: M 2 b.
6) M 2 b: „constringeerende".

Digitized by Google

6. Voorts is noch overdragen, dat soe wie eenige comenscappe doet, sittende in eenige gelagen, die men houdt voor dwaes comenschappen ende die — sonderlinge van dengenen, (die) haere meninghe nyet en sijn dieselve te doen — eenen sanderen daechs deselve comenschappe berouwt [1]) zal wezen, dieselve sal mogen comen sanders daechs ofte den derden dach ten lancxten voor den schoudt ende twee schepenen ende wederroeppen sulcke comenscappe. Ende dat gedaen, sal dselve gehouden wesen van geenre weerden, nijttegenstaende wat verbanden, voorwaerden ende condiciën daerinne begrepen mogen sijn; ende de gerechte, dair sulcx valt in de stede ofte lande van Montfoort, en sal daerover geen recht doen. Ende bovendyen sullen deselve, die de comanschap doet, tselve gelach te samen betaelen, te weten diet berouwt is die twee deelen, ende dander dat dardendeel.

IV. *Ordonnantie in den manhuyse binnen Montfoirt.*

Anna van Lalaing, wedue ende duvagiere van Montfordt, hebbende dadministratie ende tbewijnt van den saecken van joncheeren Johan van Montfordt ons soons, doen condt allen luyden, dat, alsoe wy verstaen hebben ende noch daghelicx hoe langheder hoe meerder verstaen de ongheregeltheit ende grote onbillicheit, die daghelicx ghepleecht wort by den proveniers ende inwoenres van den manhuyse van onser stede van Montfordt, wy, willende remedieeren ende voirsien in dieselve abusen ende grote ongheregeltheden, by denselven voirnoemden proveniers aldus langhe ghepleecht ende noch daghelicx ghepleecht wort, gheordonneert ende ghestatueert hebben, ordonneeren ende statueeren by deesen, dat allen de inwoenders ende proveniers, die nu in denselven manhuyse sijn offte noch comen sellen, hem zelven regeeren ende leven sullen nae de ordonnantie hiernae volgende tot alsulker verbueren ende peenen, als hiernae volcht.

1. In den iersten en sal men van nu voirtan in den voirschreven manhuyse niemant annemen ende ontfangen, hy en sy eersten ende alvoren vijfftig jaeren out ende daerover.

2. Item soe en sal niemant in den voirschreven manhuyse ontfangen worden, off hy sall inbrengen in denselven manhuyse alle sijn goet; dat hy heefft ende dat hem naederhant

1) M 2 b: „berouwen".

Digitized by Google

ancommen mach, ende nijtmetallen eygens buyten houden. Ende off daer yemant ontfangen worde int voirschreven manhuys, die niet veel goets en hadde, die sel nochtans ghehouden wesen in denselven manhuyse te brengen — aleer hy derin commen mach — een goet bedde met twe paer niewe slaeplakenen, een oircussen met twe niewe sloopen mit een goede deken, een grote sidtstoel voir de bedtstede, een stoel by de vier mit een tinnen drinckanne, ende dit al tot discretie van den huysmeesters in den tijdt.

3. Item de mannen offte proveniers, die nu sijn offte naemaels in den voirschreven manhuyse comen ende ontfangen sellen worden, sullen ghehouden wesen ghesamentlicken ende elcx van henluyden bisonder ghehoirsaem te wesen den huysmeesters ende de moeder van den huyse in den tijdt. Ende soe wie den huysmeesters offte de moeder van den manhuyse in den tijdt inobedieert ende onghehoirsaemich waere, offte soe wie eenighe rebellicheit bedreven off eenighe onghenuechte maecte mit kyvayge, vloecken, sweeren offte anderen onbehoirlicken ende ontydelicken woirden tegen malcanderen offte teghen den moeder van den huyse, deselven sulcken sal men uuytten huyse setten den tijdt van drie weken offte een maent nae gheleghentheit van den saecke sonder yemants wederseggen, ende dit al tot discretie van den huysmeesters in den tijdt.

4. Item de mannen ende proveniers, in den voirschreven manhuyse sijnde off noch ontfangen sellen worden, sellen hebben huysvestinghe, vier ende licht ende twe kannen biers sdaechs, soe sy deselve van outs plaeghen te hebben, ende niet meer, tenwaere sy wilden drincken dunnebier off scerpbier tusscentyden. Ende de proveniers, die nu sijn offte naemaels wesen sullen, sullen alle daeghe ende alle maeltyden hoir maeltijt houden by malcanderen an een tafell; ende voir die maeltijt ende nae die maeltijdt sullen sy elcx lesen een pater noster ende een ave Maria, God lovende ende danckende van tghene Hy henluyden verleent heefft, ende bidden voir die zielen, die haer aelmissen tot den voirschreven manhuyse ghegheven hebben.

5. Item sellen de mannen offte proveniers, die nu sijn offte naemaels commen ende ontfangen sellen worden, in den voirschreven manhuyse, haer maeltyden houden zomers ende swijnters des middachs te elff uren ende des avonts te ses

Digitized by Google

uuren, rustelicken ende vredelicken mit malcanderen eetende, sonder dat sy nae de maeltijt eenighe cost meer van die tafel sullen moeten draeghen, opter pene van gheset te worden den tijt van veerthien daegen uuytten voirschreven manhuyse tot discretie van den huysmeesters in den tijdt. Ende soo wie op sijn maeltijt niet en compt, en sal van die maeltijt gheen eeten noch drincken hebben.

6. Item en sal niemant van den mannen offte proveniers, die nu sijn offte naemaels comen ende ontfangen sellen worden, gheenrehande spyse offte dranc off eenich ander goet draegen off doen draegen off brengen uuyt den voirschreven manhuyse int heymelic noch int openbaer, op verbueren van ghecorrigeert te sijn tot discretie van ons offte onsen drossaert van Montfordt in den tijdt mit den huysmeesters in den tijt, ende daerentenden noch uuyttenselven manhuyse gheset te warden den tijt van een maent off ses weken nae ghelegentheyt van den saecken, al tot discretie van den huysmeesters in den tijdt.

7. Item soe en sal niemant van den mannen offte proveniers, die nu sijn off naemaels ontfangen sellen worden, moeten gaen drincken wijn offte bier in eenigen tavernen offte herberghen tusscentyden noch gheenrehande dranck, op sulcker correctie dat men sulcken, ter contrarie van desen artikel doende, sel moghen setten uuytten voirschreven manhuyse den tijt van veertien dagen offte drie weken nae gheleghentheit van den saecken tot discretie van den huysmeesters in den tijdt. Mer sullen de proveniers moghen doen haelen binnen den voirnoemden manhuyse bier, dat sy drincken willen tot hoir selffs costen redelicken ende betamelicken tot discretie van den manhuysmeesters in den tijt ende anders niet. Ende offter eenighe van den proveniers tot yemants goeders ghenoot waeren in den stadt te commen eeten, daer sullen sy wel mogen gaen, mer en sellen nimmermeer nacht uuytten voirschreven manhuyse moeten bliven buyten consent van den huysmeesters in den tijdt, op correctie van veerthien daegen uuyt het manhuyse gheset te worden sonder yemants wedersegghen.

8. Item dat van nu voirtan gheen proveniers, die nu sijn offte naemaels commen sellen, sullen moghen gaen arbeiden buyten denselven manhuyse tot eenighen borghers offte ondersaeten binnen der stede offte in den landen van Montfordt,

Digitized by Google

off sy sellen de cost mede bedingen, daer sy arbeiden off tot anderen plaetsen, ende bliven dien dach, dat sy arbeiden buyten tvoirschreven manhuyse, uuyt de cost vant manhuyse voirschreven. Ende indien der eenighe van den proveniers, nu sijnde off commen sellen, eenich ambocht kunnen offte bouwerck kunnen doen offte eenich ander werck, dat in den voirschreven manhuyse van node is ghedaen te warden, die sullen ghehouden wesen tselve te doen binnen den voirschreven manhuyse offte op het manhuyslant offte anders, sulcx als hem dat by den huysmeesters in den tijt bevolen sell worden, sonder yedt daervan te hebben. Ende indien der yemant van den proveniers onwillich bevonden worde ende ter contrarie van dit jegenwoirdighe artikell doende, dieselve sal men mogen setten uuyt het voirschreven manhuys den tijdt van veerthien daeghen offte drie weken nae ghelech van den saecken tot discretie van den huysmeesters in den tijdt. Ende oick mede sullen de proveniers, nu sijnde offte naemaels commende, ghehouden wesen te doen ende te laeten tghene henluyden gheboden ende verboden sell worden by den huysmeesters in den tijt, ende in ghebreke van desen sal de drost van Montfordt sulcken wederhorige ende onghehoirsamighen moghen corrigeeren nae gheleghentheit van den saecken, ende deselven sulcken wederhorighen moghen setten uuytten manhuyse voirschreven een maent off ses weken tot discretie van den huysmeesters in den tijdt.

9. Item de proveniers, nu sijnde off naemaels commende ende ontfangen sellen worden, sullen ghehouden wesen te comen binnen den voirschreven manhuyse van Paesscen aff tot Montfoirder kercmisse toe des savonts te negen uren off daervoir ende van kercmis off tot Paesscen toe te acht uren off daervoir, om tot die voirschreven uren te bedde te gaen off daervoir; ende nae acht uren en sullen dieselve proveniers gheen vier noch licht binnen den huyse houden. Ende wie tsavonts binnen den voirschreven huyse niet en quaeme opte voirschreven uren, die en sal men van dier nacht niet inlaeten, tenwaere dat sy om nootsaecken uuytgeweest waeren.

10. Item soe wanneer eenich van den proveniers sterfft, soe sellen alle de proveniers ghehouden wesen mitten doode eerlicken ter kercken gaen ende over hem offeren; ende wie des niet en deede, die sel verbueren een maent lanc sijn costen ende den tijt van een maent uuytten manhuyse gheset

Digitized by Google

sijn, tenwaere dat hy niet gaen mochte, offte dat hy uuytter stede waere, twelc staen sal tot discretie van den huysmeesters in den tijdt.

11. Item alle de proveniers, nu sijnde off commende hier naemaels ende ontfanghen sellen worden, sullen ghehouden weesen alle daeghe de eerste misse te hooren ende bidden neerstelicken voir die zielen van denghenen, die hoir aelmissen tot den voirschreven manhuyse gegeven ende ghemaect hebben. Ende die out ende traech sijn ende in de eerste misse niet wel comen en kunnen, sullen ten minsten de sielmisse ende de hoichmisse hooren, ende desghelijcx des achternoens die vesper ende tloff, ende des heilighen daeges altijt goet tijts int sermoen ende hoichmisse wesen, ende nae de middach in de vesper ende int loff, ende bidden neerstelicken alst voirschreven staet. Ende soe wie ter contrarie vant voirschreven punct deede, sal den tijt van een maent offte ses weken uuyt het voirschreven manhuys gheset worden nae gheleghentheit van den saecken tot discretie van den huysmeesters in den tijdt.

12 [1]). Item indien daer iemans waere, die commocie offte muterie in (h)et huys stelde, die zal men van stonden aen uut dat huys setten ende niet weder innemen bijnnen drie maenden lanck.

13. Item off daer iemant waere in het huys, die een anderen sloech, die zal een jaer lanck uut dat huys gebannen zijn.

Alle welcke voirschreven ordonnantiën wy ghewilt ende beliefft hebben, willen ende believen gheobserveert ende onderhouden te worden in allen sinen voirgaenden puncten so wel int minste als int meeste punct gedurende tot onse wederzeggen [2]). Ende opdat niemants ignorantie van deser ordonnantie pretendeeren sall moghen, willen wy daeromme deselve ordonnantie ghecopieert hebben op een boirt, hanghende int voirschreven manhuys, ten eynde een yghelicken van den proveniers, nu sijnde off comen sellen, deselve ordonnantie sellen moghen sien ende voir ogen hebben ende voirts leesen off doen leesen, opdat sy moeghen weten, waernae sy henluyden sellen moeten voeghen.

---

1) De artt. 12 en 13 zijn met eene andere maar gelijktijdige hand in de minute bijgeschreven.

2) De woorden: „gedurende tot onse wederzeggen" zijn ingevoegd door de hand, die de artt. 12 en 13 schreef.

Digitized by Google

Oirconde van desen ons ghewoentlicke hantscrifft hieronder ghestelt opten XXIX^{en} dach Augusti anno XV ^{C} vijff ende veertich.

(w. g.) Anne de Lalaing.

V. *Ordonnantie van (de) backers.*

1. Also, Godt betert, dese tegenwoordige benaude duren tijt van node is scherper toesicht te hebben opte wichte vant broot om een yegelijck sijn te geven, soet behoort, wair [1]) gebreecken inne bevonden sijn, ende omme tselve te remedieeren, soe hebben wy Johan burchgrave tot Montfoort, heere van der Lintschoten, Heeckendorp, Abbenbrock, Velgersdijck, Papecoop, geordonneert ende gekuert, ordonneeren ende kueren mits desen, dat alle . . . . . [2]) voirtmeer [3]) omme te vercoopen gehouden sullen wesen hoor weyt ende roggenbroot mit haer merck te teyckenen ende op haer wicht te backen, naer voorgaende ordere sonder heur merc te verhangen, ende dat elck sijn marck teyckenen (ende) leveren sal in gescrifte in hande van onse schoudt tusschen dit ende drie dagen naestcomende opte boete van een oudtschilt.

2. Voort soe sel onse schoudt mit twee geswore ofte meer, alsoe dicke alst hem belieft, ommegaen mogen visiteeren de backershuysen, ende ondersoecken, off dat broot met hoor merck gemerckt is ende sijne gewichte heeft; ende wes broot sy ongemerckt bevijnden off sijn gewicht nyet en heeft, wegende ses ponden, sal telcken reys verbueren een hooch boete, ende daertoe dat broot, dat te licht is ofte nyet gemerckt en is, tot behoeff van den armen, ende daerenboven noch te staen tot correctie arbitraele nae de qualiteyt van de misdaet. Ende waer oock yemant, die de schoudt off schepenen eenige quade woorde gaff, als sy quame om broot te visiteeren, dat woude wy alsoe corrigeeren, dat hem een ander wachten soude.

3. Voorts is mede gekuert, dat geen backers achter den darden dach eenige roggen- ofte weytenbroot en backen omme te vercopen, tensy dat sy tselve met hoor merck teyc-

---

1) M 2 b: „hair".

2) M 2 b leest hier: „heerlicheyde". Misschien moet men lezen: „backers in onsen heerlicheyde".

3) M 2 b: „vant veer".

Digitized by Google

kenen, opte boete van een oudtschilt ende verbuerte van tbroot, dat nyet geteyckent is, totten armen behoeff, ende te staen tot correctie als vooren, omme alsoe die waerheyt te bedt tondersoecken [1]), aen wyen die gebreecken sijn. Aldus overdragen by mijns heeren edelen [2]) voorscreven ende sijnre edele gerechte, ende daeromme onderteyckent by Kaerle van Cassiopijn, mijns heeren edele officier, den negenden Jannuary anno XV^{c} seven ende vijftich. Onderteyckent: „Cassiopijn".

VI [3]).

Op huyden den sesten Septembris anno XV^{c}LXII is overdragen by mijn edele heeren die borchgraeve van Montfoort, heere van der Lintschoten, Heeckendorp, Abbenbroeck ende zijn edele opperofficier, schoudt, burgemeesters ende gerechte van Montfoort, dat men van nu voortaen allen kuere, broecken ende boeten, hoedanich die wesen mogen, dair schepenen, gesworens, heemraets ofte lantgenoten kennisse van is, mit voorgaende sommatie mitter daet sal moegen executeeren, ende aen gereede pande die kueren, broecken ende boeten by den geswooren bode uuyt den huyse sal mogen doen haelen sonder eenige voorgaende pandinge ende zolempnizatiën van rechten. Ende sal die geswooren bode hebben van een yegelijcke koere, broecken ende boete, die hy binnen der stede ofte der vryheyt van Montfoort aen gereeden [4]) pande uuytgehaelt heeft [5]): een halve stuver, soe verre die kuere, broeken ende boete is beneden den outschilt, ende buyten der stede vryheyt: eene stuver. Ende soe wanneer die kuere, broeck ende boeten es een outschilt ofte daerbove(n), soe zal die bode telcken hebben dubbelt gelt; ende soe wanneer die bode sall executeeren buyten der myle, soe sal hy hebben dubbelt gelt, oft anders geloont worden tòt discretie van den gerechte; twelck denwelcken bekoert [6]) ofte die in boeten gevall(en) sijn, mede sullen moeten [7]) boven haer kueren,

1) M 2 b: „tonen soecken".
2) Lees: „bij mynen edelen heeren".
3) Hierboven staat: „Extract uuyt seeckere registre van de geboden boecken".
4) M 2 b: „geereden".
5) M 2 b: „ende".
6) M 2 b: „den willigen bekoeren".
7) M 2 b voegt hier in: „mede".

Digitized by Google

broecken ende boeten betaelen. Ende off dair yemant pantkeringe dede ende hem gerechtelicken opposeerden [1]) tegen dexecutie, die sal men des anders daechs, soe verde het geene heyligendach en is, ende voorts over dwersnacht goet, cort ende onvertogen [2]) recht ende expeditie van justitie doen, ende ten eynde van tproces, indyen die verweerder succumbeert, voorts de executie doen, soe voor verhaelt staet. Ende off dair eenige vrouwe, kijndt ofte boden die doren toesloeten, als die gerechtsbode sal comen om te executeeren, ende die man van den huyse sulcx gestant doet, dyen sal verbueren tot mijns edelen heeren behoeff twee oudtschilt. Ende indyen dien man sulcx geen gestant en doet, mer terstont al(st) tot sijn kennisse gecomen sal sijn, die kuere, broecken ofte boeten betaelt, soe sullen die vrouwe, kijnderen ofte bode noch arbitralick gecorrigeert worden tot discretie mijns edelen heeren ende sijns gerechts naer gelech van der saecke. Ende soe wie de executie metter daet resisteerde ende en wilde geen pand genomen hebben ofte het genomen pande weder den bode ontname, sall arbitralicken gecorrigeert worden naer gelech van der saecken tot discretie mijns edelen heeren ende sijns gerechts. Ende die voorscreven panden, alsoe gehaelt sijnde, sal men gehouden wesen binnen die XIIII dagen eerstcomende te lossen ende dengeenen, die se doen haelen hebben, dairvan contenteeren; ofte by gebreecke van dyen sullen deselve panden mogen vercocht worden by den gesworen bode mit voorgaende clockluydinge voor die boete, kuere ofte broecke, daer deselve voor gehaelt sullen wesen, mijt [3]) alle die costen, daerinne gedaen. Ende wes de panden meer sullen gelden, dan de kuere, broecke [4]) ende boeten belopen, daer die voor gehaelt sullen wesen, mit de costen, daeromme gedaen, ende den zalaris van den bode als executoer, dat sall den schuldenaers gerestitueert worden [5]).

---

1) M 2 b: „apposeerden".
2) M 2 b: „duertogen".
3) M 2 b: „mits".
4) M 2 b: „breecke".
5) Hierachter staat: „Onder stondt geschreven: geextraheert uuyt(en) voorscreven registere ende is bevonden daermede taccordeeren. In kennisse van my, ende was onderteyckent aldus: Jacob Antonissen, secretaris tot Montfoort."

Digitized by Google

VII.

Item mijn heeren van Montfoort mit sijn gerechte, oudt ende nieuwe, hebben eendrachtelicken overdragen, alsdat die kerck, dat gasthuys ende den heligen geest van Montfoort sullen hebben alsulcke recht van allen haeren goedt inne te winnen, gelijcke die borgemeesters doen op de stede renten ende goeden van Montfoort inne te winnen, te weten in te bieden ende nijt uuyt te gaen, tensy by kerckmeesters, gasthuysmeesters ende heyligen geestmeesters gemoede.

VIII.[1]) *Ordere van inbiedinge.*

Ende oft saecken waere, dat die aldus ingeboden waere, die eerste reyse nijt voll ende al [2]) op en betaelde, ende andermael ofte tot meer tyden daeromme ingeboden worden, die sal den boden ofte schoudt, die hem dan wederom [3]) die weet doet, gehouden wesen te betalen voor elcke reyse twee stuvers, ende dat van stonden aen, als hem die weet gedaen wordt, op verbueren van dubbelt gelt, die hem de bode ofte den schoudt aen panden alsdan sal mogen realicken offhaelen sonder eenich wederseggen. Ende was onderteyckent: „Goert Vlasman, rentmeyster".

1) Hoewel dit art. nauw met het voorgaande schijnt samen te hangen, komen beiden in verschillende gedeelten van M 2 b voor.

2) M 2 b: „sal".

3) M 2 b: „weder aen".

Digitized by Google

Digitized by Google

D. ORDONNANTIE OP DE BOETEN EN BREUKEN.

Verclaringe, interpretatie ende begrotinge van den boeten ende bruecken, vallende soe voor de vierschare als daerbuyten binnen der stede ende vryheit van Montfoort, gedaen op behage van de heer by drossert, schoudt, burgemeesteren, gerechten ende vroetschap van Montfoort, op de poincten ende articulen hiernae volgende.

1. In den eersten sullen die borgers ende poorters tot Montfoort allen den ondersaten slants van Montfoort, als die in derselver stede ende vryheyt van Montfoort comen, moegen arresteren voor schade ende schulde.

2. Item eenich man, die den anderen besetten [1]) in der stede ofte vryheyt van Montfoort, die arrestant sal den gearresteerden dach van rechten doen prefigeren [2]), ende sal de gearresteerde aen den boode lofte ende hanttastinge doen by trouw, eere ende mannewaerheyt ofte borge suffisant stellen om tot sulcken geprefigeerden dage te recht te comen ende tgewijsde te voldoen, ofte soe de ge(a)rresteerde sulcke handtastinge nyet en wilde doen nochte borge stellen, ofte op de gedaene handtastinge nyet en compareerden, sal verbueren een boete van thien Carolusguldens tot sheeren behouff ende daerenboven noch te staen tot arbitrale correctie [3]) van de heer.

3. Ende des schouten boeten volgende tbannissement van de vierschare sullen wesen XLII stuvers in cas darrest voor

1) Dit woord is later bijgeschreven.
2) M 4: „perfigeren".
3) M 4: „coorectie".

Digitized by Google

denghenen, die staende vierschare nochte hare gemachtichden nyet en compareren.

4. [1]) Item wat men voor den schepenen looft ofte belijdt, dien in schependom gevonden ofte op [2]) Lichtmisdach geseth worden, tselve nyet wederseggen en mach.

5. [3]) Item eenich man, die gecoren worde burgemeester ofte schepen te wesen ofte anders eenich gesworen ambocht van mijns heeren ende der stede wegen te voeren ende te bedienen, indyen hy dat weygerde tot drie reysen toe, soe verbeurde hy, telcker reyse als hy dat weygerde, een oudtschilt, ende soude daerenboven noch staen tot arbitrale correctie van de heer ende sijns gerechts.

6. [4]) Item eenich man, die aen der burgemeester, schepen, gesworen ofte anderen, eenich gelijcke gesworen ampt bedienende, hooren eede spraecke, dat men bewysen konde met twee geloofflijcke ende wettelijcken getuygen, die verbeurde tegens elcken burgemeester ende schepen ofte ander geswooren ampt bedienende tot behouff van denselven een boete van XLII stuyvers ende tegens de heer alsoe veel, als tegens die burgemeesters ende alle die schepenen ofte anderen, eenich geswooren ampt van qualité bedienende; ende daerenboven sal sulcken man ofte vrouwe noch staen tot arbitrale correctie van de heere ende sijns gerechts nae gelegentheyt van der saecke.

7. [5]) Item soe wie boven schepenenkennisse ende sententie dinget, die verbeurde een boete van XLII stuvers, tdardendeel tot behouff van den heer ende dander twee dardendeelen ten behouve van den schout ende schepenen, halff ende halff.

8. [6]) Item soe wie yemant overlast dede binnen synen huyse, dat men betuygen mochte mit twee schepenen oft wettige getuygen, die waers by dage op thien Carolusguldens, ende by nachte alle boeten dubbelt, ende noch staen tot arbitrale correctie als boven [7]).

1) Vgl. A art. I—4.
2) M 4 herhaalt dit woord.
3) Vgl. A art. II—7
4) Vgl. A art. I—5.
5) Vgl. A art. I—6.
6) Vgl. A artt. I—9, XXVI—6.
7) De 2 laatste woorden zijn in M 4 later bijgeschreven.

Digitized by Google

9. [1]) Item soe wie yemandt uuytdaechde uuyt sijn huys ofte yemant anders huys, die waers by dage op een pondt Vlaems, tsy hy geweer in de handt heeft ofte geen, by nachte op twee pondt Vlaems, ende daerenboven staen tot arbitrale correctie van den heer ende sijns gerechts nae gelegentheyt van der saecke.

10. [2]) Item soe wie huystotinge dede ofte in yemants glasen sloech ofte worpe, dat men bewysen konde, die verbeurde thien Carolusgulden by dage, ende by nachte dubbelt, alles op correctie nae gelegentheyt van der saecke als voor.

11. [3]) Item soe wie den anderen lochenden in erren moede, dat men betuygen mocht als voor, die verbeurde een halven audtschilt.

12 [4]). Item die yemant eenen vuystslach gave in arren moede ofte mes toge, worpe ofte sloech, mit eenich instrument tegens- ofte naeliepe, die verbeurde een boete van XLII stuvers.

13. [4]) Item die yemanden bloetreysden mit eenich geweer, mit kan, kop ofte eenich instrument worpe ofte staecke, die verbeurde een boete van twee oudtschilt.

14. [5]) Item die eenen opsteecker tooghe ofte sweert ofte eenich ander geweer gebruyckte, in arren moede daermede staecke ofte sloeche, (sloeche) hy een keurwonde nagels diep ende lits lanck, hy verbeurde by dage vier oudschilt, by nachte die boeten dubbelt.

15. [6]) Item voort yemant, die den anderen laeghe leyde ofte sloege, die waers op vier oudtschilt; ende indyen hy yemant alsoe wonde ofte queste, soe verbeurde hy acht oudtschilt ende daerenboven noch staen tot arbitrale correctie als voor.

16. [7]) Item soe waer die schoudt ende schepenen binnen Montfoort ofte in de landen van dyen recht doen, ende indyen yemant daer vochte, roerende van dyen saecken, daer men recht off doet, ofte mitten ander onder recht staen, die

1) Vgl. A art. VII—2.
2) Vgl. A artt. I—9, XXVI—6.
3) Vgl. A artt. I—10, XXVI—1.
4) Vgl A artt. I—11, XXVI—2.
5) Vgl. A artt. I—12, XXVI—3.
6) Vgl. A art. I—14.
7) Vgl. A art. IX.

Digitized by Google

verbeurde tegens elcken schepen een oudtschilt ende tegens [1]) die heer alsoe veel als tegens allen den schepenen ende noch tot arbitrale correctie als voor.

17. [2]) Item eenich man, die alhier geen poorter en waer, ende vochte binnen deser stede ende vryheyt van Montfoort ofte by eenigen dingen boeten verbeurden ende sijn boeten nyet gelden ofte betalen en conde, die sal daervoor in den stock sitten op anderhalve stuver voor elcke adtmael, tot dyen dage toe dat hy sijn boeten betaelt heeft.

18. [3]) Item eenich poorter, die in de heerlijckheyt van Montfoort brueckich worde, ende die heer nyet geloven en wil sijns rechts te verbeyden, die sal borge setten ofte een seecker willecoer doen op der peynen tot schepenen bescheydenheyt sijns rechts te verbeyden, off hy sall daervoor in den stock sitten, ter tijt toe hy voldaen heeft als voorscreven staet, maer men sal hem drie uuyren lanck uuyt den stock houden binnen den Voorborcht, nae dyen dat hy aengetast is, om sijn borgen te verwerven ofte die willecoer daervoor te doen.

19. Item eenige man ofte vrouwe ofte oeck twee vrouwen tegens den anderen, die eenige scheldige woorden in arren moede tegens den anderen gebruycten ende den anderen by den haere ofte cap toogen ofte sloegen, ende die injurieusen woorden nyet en konden bewysen, sal telcke reyse verbeuren een oudtschilt; ende indyen sy malcanderen bloetreysden, sullen verbeuren een boete van twee oudtschilt, ende sal daerenboven den steen dragen naer gelech der woorden ende vechtelis, by haer gepleecht.

20. [4]) Item yemant, die binnen der vryheyt van Montfoort vochte by dage ofte by nachte in yemans huys, die weert van dyen huyse die sal dat voort brengen aen den opperofficier des heeren borchgraven van Montfoort binnen den eersten adtmale, dattet geschiet waer; dede hy des nyet, ende by yemant anders uuytquame, soe verbeurde de weerdt van dyen huyse een boete van XLII stuvers. Ende van gelijcken sullen de chi(r)urgijns denghenen, die gewont ofte gequest sijn ende

1) De 6 laatste woorden zijn in M 4 op de marge bijgeschreven.
2) Vgl. A art. I–17.
3) Vgl. A art. XIII—2 en de daar vermelde varianten.
4) Vgl. A art. II—17.

Digitized by Google

by hem verbonden worden, oeck gehouden sijn aen te brengen op de boete als voor.

21.[1]) Item die booden houden ende brant stichten, dat sal men aen den booden rechten, alsoe verre sy goet hebben, welverstaende dat die meyster ofte vrouwe van den huyse daervoor sal verantwoorden, ofte die selffs brant uuyt sijn huys compt, sal verbeuren vier oudtschilt; ende als yemant dat nyet selffs ofte sijn huysgesin uuyt en brenget, ende die clocke daeromme geslagen wordt, sal verbeuren acht oudtschilt.

22.[2]) Item sullen alle boeten dubbelt wesen by nachte, ende sullen oeck dubbelt wesen by dage onser drie jaermercktdagen, ende onse kermis ende ommeganck[3]) gereeckent gelijck een weeckmercktrecht, dat is te weten: wat by dage is een, dat is by nachte twee, ende altijt by nachte de helffte meer dan by dage.

23. Item waert, dat yemant mit woorden ofte mit wercken aenbrocht ofte soe aenquame, dat hy van noode moste vechten, ende dat hy nootlijck hem selven moste verweeren, dat soude men insien tot goetduncken des heeren en sijns gerechts naer gelech der woorden ende wercken, by den aenvechter gepleecht ende den anderen aengedaen, ofte dyet alsoe op sijn hals gehaelt hadde.

24. Item yemandt, die gerechtelijck verdachvaert es omme getuygenisse der waerheyt te geven ofte yet anders te presteren, daer sijn persoen gerequireert wordt, ende nyet en compareerde binnen XXIIII uuyren, naedat dinsinuatie tsynen huyse ofte aen sijn persoen gedaen sal sijn — uuytgesondert sieckte ofte dat hy teynden der myle waere — voor deerste reyse sal hy verbeuren thien stuvers, voor de tweede reyse twijntich stuvers, ende voor de derde reyse XLII stuvers, alles tot behouff van den schoudt, mits dat se elcx hebben sullen voor heur versuym drie groot.

25. Item soe wie, nae de derde deffault ofte clachte gegaen sijnde, op de vierde nyet en compareert nochte, aen recht behacht sijnde, voort en compt staende vierschaer, ofte dat den aenlegger sonder kennisse van den schoudt ofte schepenen

1) Vgl. A art. II—27.
2) Vgl. A art. XIII—3.
3) De 2 laatste woorden zijn in M 4 later bijgeschreven.

Digitized by Google

sijn processe ende saecke desert verlaet ende nyet en vervolcht van rechtdach tot rechtdach, ofte oeck in [1]) verbonden saecken deerste reyse ofte yemant van synentwegen gemachticht voort en quame nochte en compareerde, sal telcken reyse verbeuren tot behouff van den schoudt eenen halven oudtschilt, tot XXI stuvers gereeckent; ende die voort compt opt IIIIe default, sal elcke deffault, verbonden actiën uuytgesondert, moegen purgeren met drie groot ende dselve voldoen op de vierde clacht, aleer hy in recht sal worden ontfangen om hem te verantwoirden ende te procederen.

26. Item soe daer twee ofte meer hansgemeen geweest hadden, die malcanderen geslagen gequets ofte gewondt hadden, ende die quetsuren sulcx voor hem brochten, dat tfeyt bekent ende openbaer es, hoewel men nochtans nyet betuygen en conde, wie dat den eersten aenvechter geweest ende tselve gedaen hadde, soe sullen dselve, die alsoe hansgemeen hadden geweest, de boeten, daertoe staende, tsamen gelden.

27. Item soe daer yemant, gearresteert sijnde, belooft hadde te recht te comen nae vermoegens dese handvesten, als voorscreven es, ende ten geprefigeerden dage nyet en compareerde, sal ten yersten gecondempneert worden in de voorscreven boete. Ende soe hy dselve boete binnen drie dagen daernae nyet en quam betalen, ende daernae wederom quame in de stadt ofte vryheyt, landen ende heerlijckheyt van Montfoort, alsdan sal men hem moegen apprehenderen ende gevanckelijck houden ofte in de stock setten op drie groot elcke adtmael, ter tijt ende wylen toe hy alle de boeten ten vollen ende al betaelt ende voldaen sal hebben.

28. Item dat twee poorteren van Montfoort den anderen buyten den lande van Montfoort nyet en sullen moegen doen besetten nochte arresteren, op verbeurte van thien Carolusguldens.

29. Item des heeren hoochste boete sall wesen te verstaen op thien oudschilden.

30. Item in willecoren ende andere overgiften, daer uuytleggensgelt versocht wordt, sal men hem reguleren nae den teneur van deselven. Ende soe tgewin aldaer nyet uuytge-

---

1) M 4: „en".

Digitized by Google

druckt en staet, sal men daerinne doude constuyme volgen van dubbelt gelt voor sheeren gewin.

31. Item soe wat articulen alhier om cortheyts wille nyet gespecificeert en staen ende nochtans noodtlijcken sijn tot goede policie ende ordonnantie deser stede ende lande van Montfoort, dat dieselve naemaels noch by ons als borchgrave van Montfoort mitsgaders schoudt, burgemeysters ende gerechten, oudt ende nieuwe, geordineert sullen moegen worden, ende sullen dselve op sulcke boeten oeck onderhouden worden, als in deselve uuytgedruckt sal worden, ende dat in alle manieren, als in dese voorscreven ordonnantie int cort verhaelt staet.

Digitized by Google

Digitized by Google

E. DINGTALEN.

I. *Om vierschaer te maecken.*

Ick vraech U, off ick hier vroech genoech ben om vierschaer te maecken om een yegelijck recht te doen.

„Ja ghy".

Soe maeck ick hier vierschaer van Goods wegen ende coninckx wegen ende van mijn genade van Montfoorts wegen ende van mijn selfs wegen ende van een yegelijck wegen, dair ick schuldich ben vierschaer van te maecken. Ick vraege U, offer iemant waer, die een dach van rechten beteyckent waer, off aen recht behaecht waer ende nyet en quame by climmende sonnen ende staender vierschaer. Soe segge ick U, dat sy boetschuldich sijn.

„Jae".

Soe segge ick, datter nyemandt spreecken en sal dan mit recht ofte mit syne rechten [1]) taelman. Isser yemandt, (die) daerboven spreeckt, ick segge dat hy boete schuldich is.

II. *Om te vertichtigen.*

Ick vraege U, alsoe gy [2]) hier staet ende begeert die vertichtinge te doen, hoe die vertichtinge toe sal gaen.

„Heer schoudt, wilt ghy hooren mit handt handt ende mondt, halm ende stroo nae den rechten [3]) der stede ende van Montfoort".

Soe vraech ick U, off de vertichtinge geschiet, als recht is.

---

1) M 2 b: „rechter".
2) M 2 b: „hy".
3) M 2 b: „rechter",

Digitized by Google

III. *Om een eygen over te geven.*

Ick vraech U, off een eygen alsoe vry is, dat hy se met recht mach overgeven. [1])

Dan soo vraecht den schoudt, hoedat den eygen overgaen sal.

Soe wysen die geswooren: mit handt ende mondt, halm ende stroo.

Dan soe vraecht den schoudt, off den eygen overgegaen is, alst recht is. Soe vraech ick U, off hy nyet met recht dairuuyt en is ende den anderen daerin is.

IV. *Om te scouwen.*

Ick vraech U, off ick hier vroech genoech gecomen ben om die schou aen te heffen van sheeren wegen.

„Jae".

Soe segge ick dan: hier heff ick die schou aen van Goods wegen, ende van conincx wegen, ende van sheeren wegen ende van mijn selffs wegen; ick vraech U, off ick die schou aengeleyt heb, als recht is?

„Jae".

Soe bevele ick U by den eedt [2]), die ghy gedaen hebt, dat ghy scoudt, dat scouber is, ende kuert, dat kuerber is.

---

1) Hierachter heeft M 2 b: „op dat pas weet ick nyet op sheeren wegen". Wat hier gestaan heeft, is niet duidelijk.

2) Als voorbeeld van dezen eed is in het H.S. boven dit dingtaal de volgende eed van een gezworene van Kattenbroek geregistreerd:

Dat sweer ik, dat ick geswore sall wesen in Cattenbroeck, ter tijt toe dattet mijn geminde [3]) heere van Montfoort verdragen sall worden; gerechte vonnisse sal ick wijsen tusschen twee mannen dingtael nae mijn vijff sinnen, ende te schouwen, dat schuldich is, ende te loven, dat loffbaer is; ende mijn edele heeren sal ick sijn beste raden ende sijn quaetste weren [4]) nae mijn vijff sinnen, ende sijn recht te helpen stercken, wanneer ick daertoe verdachvaert sal worden van die schoudt off sijn gemachticht tot allen tyden; dat en sal ick nyet laeten, om nichten, noch om neven, noch om maegschap [5]), noch swagerschap, noch om gevaderschap, noch om luyden van eeren, noch om [6]) vrouwen, noch om vrese van mijn lyve, noch om geenrehanden [7]) saecken, daer een goet man sijn eer off sijn eet mede wancklen mach. Dat mijn Godt soe helpt ende Maria ende alle Sijn Heyligen.

3) M 2 b: „genade".
4) M 2 b: „waere".
5) M 2 b: „maeschap".
6) M 2 b: „van".
7) M 2 b: „geech handen".

Digitized by Google

F. VORDELRECHT. [1])

I. *Dit is, dat een man sal nemen voor sijn voordel van sijn wijff, ende alhier tot Montfoort geüseert worde.*

1. In den eersten all sijn clederen ende sijn gordel ende sijn gesinden [2]), dat tot syne lyve behoort, ende voorts alle sijn harnassch ende wapenen, tot syne lyve behorende.

2. Ende alle sijn heynxtpeerden, die hy heeft, tot drien toe, dartich manden houdt sijnde, sijn bijll, sijn block, sijn voetnap, off hy hem heeft; heeft hy hèm nyet, een silvre schael die best sonder een [3]), een silvere lepell.

3. Desgelijcx een bedde met een paer slaeplaeckens ende mit een deecken, mit twee oorcussen, sijn gordinen, soeals(t) die hoochtyden plach te staen, ende sijn tafell, een paer schraegen met een tafellaecken, een voordwael, een moespot, een ketel, een becken, een hantvat, sijn stoel met twee sittecussens, sijn hael, sijn tange, sijn rooster; ende wes daer nyet en is, dat en sel men nyet coopen.

II.

Desgelijcken neemt [4]) die soone van zijn vader, maer die moeder neempt haer vordeel te voorens uuyt.

III. *Dit is, dat een wijff sall nemen voor haer vordel van haeren overleden man.*

1. In den eersten al haer cleedt, haer gordel ende gesinden [5]), dat tot haeren [6]) lyve behoort.

---

1) In M 2 b staat: „Copie uuyt die vordelcedullen der stede ende lande van Montfoort".
2) M 2 b: „gesneden".
3) M 2 b: „den".
4) M 2 b: „meent".
5) M 2 b: „gesonden".
6) M 2 b: „synen".

Digitized by Google

2. Item haer voetnap, off sy hem heeft; heeft sy hem nyet, een silvere schael de best sonder een, een silvere leepel

3. Desgelijcx een bedde met een paer slaeplaecken ende mit een deecken, mit twee oorcussens, haer gordynen, soealst die drie hoechtyden plach te staen, ende haer tafelt, een paar schragen mit een tafellacken, een voordwael, een moespot, een ketel, een becken, een hantvat, haer stoel met twee sittecussens, haer hael, haer tang, haer rooster; ende wes daer nyet en is, daer en sal men nyet coopen. [1])

---

3) Hierachter staet: „Ende stait onder: gecollationeert jegens deselve vordelcedulle, ende is bevonden dairmede taccordeeren. In kennisse van my Jacob Antonissen, secretaris tot Montfoort".

Digitized by Google

G. COSTUMEN EN USANTIËN.

Instructie ende memoriael, doen maecken ende bewerpen by den schoudt, burgemeesteren, regierders ende doutste vroetschap der stede van Montfoort, op den coustuymen ende usantiën, die dagelijcx binnen der stede vryheyt van Montfoort geüseert ende gebruyckt worden.

1. In den eersten worden binnen der stede van Montfoort jaerlicx ende alle jaers gehouden vier poirtdingen, dewelcke men oeck gemeenlijcken noempt open rechtdagen, waervan tyerste poirtdinck gemeenlijck gevalt [1]) ende gehouden wordt binnen der maent January, tanderde ontrent in Aprili ofte in de Meyemaent, tderde ontrent in Julyo ende tlaetste ontrent in Octobri ofte in Novembri ofte anderssins, soe tselve bevonden wordt tsynen tyden van den jaere bequamelicxte te passe te comen, sonder empesschement van heylige dagen, jaermerckten ofte vacantiën.

2. Dewelcke poirtdingen costumelijcken by Sonnendaechsche clockegeslach van den stadthuyse van Montfoort by den steden bode van Montfoort by uuytroepinge drie weecken van te voorens ofte ten minsten XIIII dagen eenen yegelijcken gedenunchieert worden, ten eynde een yegelijcken hem daernae mach reguleren ende vougen.

3. Sulcx dat deselve poirtdingen beginnen des Manendaechs in de weeck, ten welcken dage die schoudt mit de schepenen binnen der stede van Montfoort ommegaen schatten ende executie doen tot behoeff ende versouck van denghenen, die

1) M 5: „valt".

Digitized by Google

hoir pandingen volstaen zijn ende hoir schatgelt opgeleyt hebben ende executie begeeren ofte versoucken.

4. Item des Dijnsdaechs int portdinck soe begint men open rechtdach te houden ende eyndt gemeenlijck des Vrydaechs in deselve weeck daernaestvolgende incluys.

5. Item soe wye, tsy borger ofte uuytheemsche ende uuytlandige, tegens alsulcke portdinck op yemants van den borgers ofte ondersaten, binnen der stede vryheyt van Montfoort woenachtich [1]), eenige rouwe actie van schade ofte van schulde pretendeert thebben, mach ende moet sulcken syne [2]) debiteur ende schuldenaer naer [3]) coustuyme deser stede gerechtelijcken by den stede bode van Montfoort doen dagen ende citeren des Manendaechs int pordinck tegens Dijnsdaechs ofte ten lancxten des Dijnsdaechs tegens sWoensdaechs sonder, denselven tijt overstreecken sijnde, synen schuldenaer van tselve poirtdinck enige molestatie mit recht in [4]) rouwactie te moegen doen, dat bondich verstaen wordt, mer moet alsdan een ander poirtdinck verwachten omme sijn recht in rouwactie te vervorderen.

6. Item des anderen daechs nae de citatie ende verdachvaerdinge wordt deerste clachte op sulcke gedaechde ter rolle geteyckent ende gemeenlijcken mit nominatie ende specificatie van den eysch [5]) daerby.

7. Sulcx nochtans dat die gedaechde mach achterblyven ende nyet compareren tot die vierde clachte toe, ende dat elcke reyse ende deffault op een banne ofte bruecke [6]) nae ouder coustuyme van drie groot tot behouff van den schoudt van Montfoort.

8. Ende op de vierde clachte moet sulcken geciteerde ofte gedaechde ofte yemants sijns gemachticht compareren ende voorts comen; ende wordt [7]) alsdan gemeenlijck eysch in scrifte versocht ende begeert [8]), die by parthye ofte oeck dicwils by schepenen appointemente toegelaten wordt omme

---

1) M 4: „woenachtichtich".
2) Dit woord ontbreekt in M 5.
3) Aldus M 5; „naer" ontbreekt in M 4.
4) M 5: „ende".
5) De 3 laatste woorden ontbreken in M 5.
6) Aldus M 5; M 4: „breecke".
7) M 5: „alwaer".
8) M 5 voegt hier in: „wordt".

Digitized by Google

scriftelijck daerop tantwoorden naer behoiren; ofte ten waere, dat de saecke ende questie soe cleyn ende soe [1]) evident waere, waerinne schepenen wel dicwils sommierlijcken disponeren, soe zy nae rechte ende in conscientie bevijnden te behoiren.

9. Ende indyen de gedaechde ofte geciteerde nochte nyemans gemachticht van synentweegen op de vierde clachte nyet en compareerde nochte voorts en quame, wordt in sulcken gevalle dicwils by contumatie verwonnen ende in deyschers eysch gecondemneert, by soe verde deyscher daervan behoerlijcken doet blijcken. Ende by soe verde deyscher by souffisanten documenten ofte munimenten daervan nyet en can verifiëren nochte bewysen ende [2]) synen eysch in supplement van probatie presenteert by eede te stercken, wordt deyscher dicwils [3]) ende gemeenlijck sulcx gepermitteert ende by sententie toegelaten, by soe verde schepenen ofte wethouders bevijnden sulcken eyscher een man mit eeren te wesen ende staende ter goeder naem ende fame, ende dit al thoirder discretie.

10. Item soe wanneer eysch in scrift versocht ende sulcx geaccordeert wordt, procederen parthyen daernae [4]), gemeenlijck by antwoort, replijck, duplijck, inventaris, acten ende munimenten, reprochen ende salvatiën, soe nae gelegentheyt bevonden wordt te behoiren, ofte anderssins scriftelijcken by delatie ende toelatinge van keureede, zoe zy partyen, dyes aengaet, tselve best te raide bevijnden.

11. Item soe wes actiën, die [5]) in een portdinck aengeleyt ende aengeheven worden ende int tselve portdinck nyet uuyterlijcken getermineert nochte geëyndt en worden, dieselve processen, daeruuyt geresen, worden gemeenlijck alle ordinaris rechtdagen als Dijnsdagen continuelijcken vervordert ter diffinitive toe; ofte ten ware, dat by schepenen om eenige swaricheyt wille eenige van den parthyen langer dilay ende uuytstel verleent ende gegeven [6]) waere.

12. Item soe wes actiën ende processen dat spruyten uuyt portdingen, mach deyscher ofte aenlegger dselve vervolgen

1) Aldus M 3; het woord ontbreekt in M 4. In M 5 is „soe" later bijgeschreven.
2) M 5: „in".
3) Dit woord ontbreekt in M 5.
4) M 5 voegt hier in: „voorts".
5) Dit woord ontbreekt in M 5.
6) M 5: „gegeven ende verleent".

Digitized by Google

buyten ofte teynden het portdinck extraordinarie ende op costen op dwersnacht ofte van den tweeden op den derden dach tot discretie van de schepenen ende naer gelegentheyt van der saecke ter diffinitive ende ten volster decisie van der saecke toe.

13. Item ende moet deyscher ofte aenlegger alsulcken oncosten verleggen ende verschieten sdaechs te voorens, aleer hy den dach van rechten mach genyeten, die hem oeck by den schoudt tot Montfoort nomine officii van te voorens vergost moet sijn; als voor den schoudt twee stuvers, elcke schepen tot seven toe elcx eenen stuver, den secretaris eenen stuver [1]), den bode van den gerechten te verdachvaerden eenen stuver, ende denselven bode [2]) eenen halven stuver van parthye tegens sanderen daechs te verdachvaerden ende dach van rechten te doen leggen.

14. Dewelcke costen blyven staen gereserveert ende opgehouden, totdat daervan by finaele sententie van schepenen gedisponeert worde, tsy by condempnatie ofte by compensatie, die alsdan daernaer by declaratie ende taxatie ter vierschare gesocht worden naer rechts behoiren.

15. Item soe wanneer yemants alhier voor de vierschare gedaecht ende geroepen wordt in verbonden actiën, als omme te kennen ofte ontkennen sijn brieven van obligatie, coopmansbrieven, contracten ofte compromissen, ende daertoe mit sulcke expresse woorden van den bode ofte exploicteur gedaecht wordt, is sulcken gedaechden gehouden alsdan [2]) ter eerster instantie ende op dyerste clachte te compareren ofte gemachticht te seynden, omme deselve obligatiën ofte verbonden actiën te kennen ofte te [2]) lochenen by staende vierschare, op pene ingevalle sulcken gedaechde nochte nyemans gemachticht van synentwegen ten geprefigeerden dage en compareerden, daer tegens sulcke geciteerden verclaert wordt op den geëxhibeerden brieven ende [3]) verbonden actiën condempnatie ende namptissement tot behouff van den eyscher.

16. Item gebeurt oeck dicwils voor de vierschare alhier, dat parthyen gedaechdens alsulcken brieven ende verbonden actiën bekennen voor de vierschare, salvo ende behouden

---

1) De 4 laatste woorden ontbreken in M 5.
2) Dit woord ontbreekt in M 5.
3) M 5: „ofte".

Digitized by Google

hoirluyder defensie ter contrarie; tot welcke defensie te proponneren oft tallegeren de gedaechdens tegens eenen anderen dach by den eyschers ofte requiranten worden gedaecht ende geroepen. Dewelcke defensie gehoort sijnde, gebeurt selden, off de gedaechdens en worden nyettemin tot namptissement ende oplegginge van penningen gecondempneert; ofte ten waere, dat sulcken gedaechde by andere quitancie, contrarieconventie ende [1]) -overcompste ofte goeden wettigen getuygen anders conde [2]) verifiëren ende doen blijcken; in sulcken gevalle wordt de saecke geconsidereert ende by den rechters aengemerckt thoirder discretie ende behoirlijcker dispositie.

17. Item coopmansconstitutiën [3]) ofte rentebrieven, nyet gerealizeert sijnde op gront, eygen- ende erve coram lege by ofte voor den rechters ende wethouders, daer sulcx behoort, worden costumelijck gemaeckt onder de clausule van te doene vorder gerechts bevestenisse op goet, eygen ende erve voor den wethouders, daer sulcx behoiren sall, ende dat tot vermaninge van dengenen, dyes behoort ofte aengaet.

18. Item ende soe wanneer yemants van gelijcken daeroppe geroepen ende gedaecht wordt, omme deselve te kennen ofte te lochenen met expresse denunchiatie van sulcke woorden, is gehouden ter eerster instantie te compareren ofte gemachticht te seynden omme deselve [4]) te kennen ofte te lochenen, op pene dat sulcken brieven — soe wanneer die geëxhibeert sijn ende daervan blijcke — geacht ende by den wethouders gereputeert [5]) worden als bekent. Ende worden voorts gemeenlijcken ende costumelijcken alsulcken gedaechdens tot versouck van hoiren crediteurs gecondempneert omme vorder ende meerder vestenisse ende verseeckerheyt voor alsulcken hooftpenningen ende interesse ofte jaerlicxe renten van dyen te doene, den gerechte genouchsaem [6]) sijnde, daeronder het onderpandt gelegen sal sijn [7]), in effecte dat alsulcken debi-

1) M 5: „ofte".
2) M 5 voegt hier in: „doen".
3) Aldus M 5; M 4: „-constitutie".
4) M 5: „dese".
5) M 5: „gerepresenteert".
6) M 5: „genouch".
7) De 7 laatste woorden ontbreken in M 5.

Digitized by Google

teurs den hooftpenningen, die van te voorens op een coopmansrentebrieff stonden sonder behoirlijcke realizatie, deselve tot behouff van hoiren crediteurs moeten doen stellen ende realizeren op goet, eygen ende erve als vooren.

19. Op pene, ingevalle sulcken debiteurs alsulcken hooftpenningen, met tgene daervan dependeert, nyet en conden noch en wisten te verseeckeren, in vougen voorscreven staet, dat zy alsdan in sulcken gevalle gewesen, verclaert ende gecondempneert worden omme van gelijcken hooftpenningen mit allen verlopen renten ende interesse van dyen tot date van de betalinge toe op te leggen ende te betaelen tot behouff van hoiren crediteurs.

20. Voorts soe worden alle gewesen vonnissen, sententiën ende comdempnatiën voor tyerste gelecht ende gestelt ter executie met pandingen, die by den stede bode van Montfoort geïnsinueert worden.

21. Dewelcke pandingen staen den tijt van veerthien dagen, aleer dat die volstandich sijn omme de vorder executie ende schattinge daeroppe te moegen versoecken ofte vervorderen; ofte ten waere, dat in eenigen brieven van obligatiën ofte verbonden actiën de clausule van pandinge, als ree om ree, gecomprehendeert ende begrepen stonde; in sulcken gevalle mach men panden ree om ree, ende staen alsulcke pandingen nyet langer dan XXIIII uren.

22. Ende teynden den overstreecken tijt mach men op de volstaende pandinge een schatdach versoecken ende doen leggen; ende worden alsdan den debiteurs goederen, daer aenwysinge aen gedaen wordt, geëstimeert ende by schepenen geschat ter somme toe in de pandinge begrepen, behalven tuuytgeleyde gelt ende den darden penning beter ende meerder, ende die verloren tot sheren ofte partye behoeff, daer sulcx int eynde van der executie ende volcomen schattinge geappliceert wordt.

23. Item op gerechts constitutiebrieven, behoirlijck gerealizeert ende gerechtelijck bevesticht, worden by den crediteurs sommierlijcken mit pandingen geprocedeert voor den binnenjarigen onbetaelden renten naer teneur des brieffs, ende teynden de pandinge met schattinge, in voegen voorschreven staet, sonder synen schuldenaer daerop te roepen.

24. Voorts werdt costumelijcken geüseert, dat men alle verjaerden ende verdaechden renten, schulden, pacht ende

Digitized by Google

dyergelijcke, hoedanige die oeck zijn, moet soucken by faulte van betalinge mit clachtige woorden, ende nyet ter eerste instantie mit pandingen.

25. Item ende wordt oeck voor costuyme ende usantie onderhouden, dat men voor binnenjarigen verschenen landtpachten, lossrenten, behoirlijcken gerealizeert, geborchden gelagen, teercosten, geborchde waeren ende dyergelijcke, den excysen binnen Montfoort betreffende, ter eerster instantie mach panden, sonder deselve aen de debiteurs met clachtige woorden te soecken.

26. Item ende dat men den ondersaten, sittende [1]) ten platten lande van Montfoort, alhier binnen der stede vryheyt van Montfoort mach arresteren ende besetten voor schade ende schulde anders dan binnen onsen jaermercken ende weeckmerckten, dewelck van darresten voor schade ende schulde vry zijn, tenwaire dat sulcken schade ende schulde op eenige jaer- ofte weeckmarckten gevallen ende geschiet waren; in sulcken gevalle en mach daerinne nyemans vryïcheyt van arreste genyeten.

27. Item is sulcken [2]) ondersaet, behoirlijcken gearresteert ende dach van rechten opt arrest geprefigeert sijnde, gehouden ter eerster instantie voor rechte te compareren ofte gemachticht te seynden; ofte anders wordt hy [3]) by sententie van de wethouders op dyerste clachte ende instantie gecontumaceert ende vellich verclaert tot discretie van den gerechte.

28. Voorts soe wanneer man ende wijff binnen der stede vryheyt van Montfoort in den echten staete versamen ende vergaderen ende malcanderen trecht van de heylige kerck voldaen hebben, soe worden allen sulcken contrahenten goederen, die zy aen malcanderen gebrocht hebben, ofte die sy noch staende huwelijck moegen vercrygen, verstaen gemeen halff ende halff deylbaer te wesen; ofte ten waire, datter scriftelijcke huwelijcxevoorwaerden ofte anderen mondelinge versproocken conventiën gemaeckt ende overcomen wairen, die ter contrarie van dyen disponeerden, verclaerden ende met hoir brochten; welverstaende dat tgundt voorscreven staet, alleen verstaen wordt van eygentlijcke goederen ende nyet

1) Dit woord ontbreekt in M 5.
2) M 5: „alsulcken".
3) Dit woord ontbreekt in M 5.

Digitized by Google

van heerlijck- ofte erffpachtgoederen, die necessarie moeten [1]) comen ende volgen hoir rechte linie ende vandaer [2]) die gecommen sijn.

29. Item alst gebeurt, datter een van de contrahenten offlyvich wordt, kijndt ofte kijnderen by malcanderen achterlatende, soe worden alle eygentlijcke goederen [3]) halff ende halff tusschen den lancxlevenden ende den kijnderen gemeen, salvo ende behouden eenen yegelijcken sijn vordeel nae den rechte van den lande.

30. Item alst gebeurt, datter eenigen van de kijndt ofte kijnderen sterven, in sulcken gevalle soe compt des overledens portie van de goederen op vader ofte moeder, in lancxte levende lyve sijnde, tot dat laetste toe nae den Stichschen rechten; ofte ten waere, datter anders by brieven van huwelicxevoorwaerden ofte andere behoirlijcke acten [4]) by manieren van successie van Suyt-Hollants recht verclaert, gecaveert ende gedisponeert waere.

31. Item ende dat oeck de kijntskijnderen nae toverlyden van hoiren vader ofte moeder ofte beyde twee comen ende representeren de plaetse van hoiren overleden vader ende moeder in stirpes in allen den goederen, die by hoiren oudevaders ende oudemoeders achtergelaten worden, in sulcken vougen off hoir vader ende moeder noch in levende lyve waren, nae den Stichschen rechten.

32. Item ende dat oeck in allen eygentlijcken goederen in linea collaterali, te weeten van susters, broeders, broeder- [5]) ende broederskijnderen, oemen, moeyen ende dyergelijcken, altijts in successiën van goederen geprefereert worden de naeste in den bloede, tsy van vaders ofte van moeders zyde, ende oeck degene, die in eene linie bevonden worden in eender graet te concurreren ende gelijcx te staen [6]), soe verdde alser nyet en blijckt van behoirlijcke testamenten van den overleden, dat ter contrarie van dyen disponeerde.

33. Voorts wordt nae ouder coustuymen ende usantiën van

1) Aldus M 3 en M 5; M 4: „moet".
2) M 5: „daervan".
3) Aldus M 5; M 4: „geederen".
4) Aldus M 5; M 4: „acten".
5) Aldus M 3 en M 4; het woord ontbreekt in M 5. Men leze: „suster-".
6) Voor zoo ver leesbaar schijnen de woorden: „tsy van vaders — gelijcx te staen" in M 3 te ontbreken.

Digitized by Google

deser stede van Montfoort geobserveert ende onderhouden, dat man ende wijff, geen kijnderen by den anderen hebbende, egeen eygentlijcke goederen van landt, sandt, huysen, hoven ende dyergelijcke int geheele nochte deele en moegen aen yemants anders vercoopen, versetten, aliëneren, transporteren nochte in eeniger manieren offhendich worden, off zy en moeten alle beyde daerinne [1]) consenteren, accorderen ende gelieven, op pene dat sulcke aliënatie, transporten [2]), vercopingen, ende dyergelijcken naer usantie van desen landen verstaen worden nul ende [3]) crachteloos ende van onweerden; ende wordt mitsdyens tot cassatie ende nullité van deselve geprocedeert.

34. Welverstaende nochtans soe wanneer dalienatie, vercopinge ende transport van alsulcken landen ende eygentlijcke goederen geschiet alleen by den man op sijn helfte mit behoirlijcken solempnisatiën [4]), dat in sulcken cas tselve wel verstaen wordt in rechte voor bondich ende te moegen subsisteren ende staen, mer nyet van de [5]) vrouwe ofte wijff, dewelcke verstaen wordt te staen onder voochdye ende subiectie van haren man, ende oversulcx buyten zyne consent mit [6]) verkiesinge van eenen anderen voecht egeen gerechs aliënatie, transport ofte opdracht effectueren nochte volcomen en can noch en mach, dat in rechten mach plaets grypen ende subsisteren.

35. Item voorts soe en wes aliënatiën, transportën, overgiften ende dyergelijcken acten [7]) gedaen worden by een manpersoen, in den echten staet sijnde, kijndt ofte kijnderen by sijn huysfrouwe hebbende, dat alsulcken aliënatiën, cessiën, transporten ende dyergelijcken acten [7]) van ouden tyden by ons ende binnen deser stede vryheyt gehouden worden voor bondich ende in rechte te moegen subsisteren, alhoewel nochtans dat de huysfrouwe van den man tot alsulcke transport ende aliënatie hoire consent ende believen nyet gedragen en heeft.

---

1) M 5: „daerinne alle beyde".
2) M 5: „transporte".
3) Dit woord ontbreekt in M 5.
4) M 5: „behoorlijcke solempnisatie".
5) Dit woord ontbreekt in M 5.
6) M 5: „int".
7) Aldus M 3 en M 5; M 4: „actiën".

Digitized by Google

36. Item soe wanneer de schoudt van Montfoort [1]) met sijn schepenen ofte gerechte de bancke [2]) ofte vierschare gemaeckt ende gespannen heeft, soe wordt by den schoudt, als wesende preses justitie, lust [3]) ende silentium geboden, als te weten datter nyemants en sall spreecken anders dan mit recht ofte met synen taelman, gelijck sulcx van te voorens int spannen van de vierschaer verclaert is.

37. Sulcx ingevalle yemants van de omstanders ter contrarie [4]) dede met onbehoirlijcke manieren ofte eenige insolentie, ofte dat oeck yemants yetelicken [5]) voor rechte [6]) aendonge ende [7]) begeerden ofte [8]) allegeerden, tgunt directelijcken tendeerden tegens schepenen voorgaende vonnissen ofte appointementen, dat sulcken terstont incideren ende gevallen in een boete van eenen oudtschilt, die men betaelt ende gerekent wordt op XLII stuvers, ende die tot behouff van den schout tot [9]) Montfoort alleen.

38. Item alle willeceuren, die binnen dezer stede vryheyt van Montfoort gedaen ende gepasseert worden, geschieden gemeenlijcken ende naer ouder usantie ende coustuymen op uytleggens [10]) ende [11]) dubbelt gelt by faulte van [12]) betalingen.

39. Sulcx dat gemeenlijcken ende costumelijcken dofficier des edelen heeren de borchgrave van Montfoort ofte de schoudt van Montfoort [13]) tot sheren behoeff hem daerinne verbijndt tegens eenen seeckeren dach ende tijt te betalen, die perthyen overcomen ende accorderen. Ende (soe) de debiteur ofte schuldenaer op synen geprefigeerden dach zynen crediteur nyet en betaelde [14]), soe leyt dopperofficier ofte die schoudt tot Montfoort, soe wie van beyden daerinne verbonden staet, sulcken penningen op aen den crediteur, ende reserveert ende

---

1) De 2 laatste woorden ontbreken in M 5.
2) Aldus M 5; M 4: „blancke".
3) M 4: „laat"; M 5: „looff".
4) M 5: „ter contrarie van de ommestanders".
5) Dit woord ontbreekt in M 5.
6) M 5: „rechtelijcken".
7) M 5: „ofte".
8) M 5: „ende".
9) M 5: „van".
10) M 5: „op ende uuytlegginge".
11) M 5: „up".
12) Aldus M 5; M 4 voegt hier in: „de".
13) De 5 laatste woorden ontbreken in M 5.
14) M 5: „betaelt".

Digitized by Google

behoudt deselve officier mitsdyens trecht vant enckel ende dubbelde gelt aen hem op den debiteur ende schuldenaer, die alsulcke overgifte in de voorgaende willekeur heeft gedaen.

40. Ende vervordert dofficier in sulcken cas ende gevalle sijn recht voorts voort [1]) enckel ende dubbelde gelt op den debiteur ende verobligeerde met sommatie tot oplegginge binnen XXIIII uren nae date van de insinuatie op pene van executie.

41. Voorts soe wanneer alsser eniger costen op voorgaende geëxhibeerden ende overgeleverden declaratie ende diminutiën worden getaxeert, soe versouckt parthye triumphant aen den schoudt tot [2]) Montfoort, dat parthye succumbante uuyt synen naeme mach worden by den stede bode van Montfoort gesommeert omme sulcken getauxeerden costen binnen den tijt van XXIIII uren nae date van de sommatie ende insinuatie zyne parthye triumphant op te leggen ende te betaelen, op pene van vorder provisie ende uuytlegginge op dubbelt ofte ten minsten den derden penninck meerder.

42. Ende evenverde dat parthye succumbant in gebreecken blyve omme alsulcke betalinge binnen den voorscreven tijt te doene, ende parthye triumphante oplegginge versoeckt aen den schoudt, soe leyt de schoudt tot Montfoort nomine [3]) officii alsulcken getauxeerden costen parthye triumphant op in presentie van een ofte twee schepenen op dubbelt gelt ofte ten minsten op den derden penninck meerder, dewelcke de schoudt alsdan daernae innet met sommatie, gelijck voorens van den opgeleyden verwillekeurden penningen verclaert staet.

43. Voorts worden alhier costumelijcken alle weeskijnderen goederen ende penningen, die hoir by uuytcopinge van enige erffenisse ofte [4]) besterffenisse ofte anderssins aengecomen [5]) zijn, gebrocht ende geregistreert int weeskijnderboeck tot Montfoort, onder alsulcke clausule, tot welcker tijt de weeskijnderen, tot hoiren mondigen jaeren [6]) gecomen sijnde, by assistentie van hoiren voochden ende den burgemeesteren

---

1) M 5: „van".
2) M 5: „van".
3) Aldus M 5; M 4: „nae" met afkortingsteeken.
4) M 5: „ende".
5) Aldus M 3 en M 5; M 4: „aengenomen".
6) M 5: „daghen".

Digitized by Google

in der tijt hoire hooftpenningen opgebrocht willen hebben, dat hoiren debiteurs ende schuldenaers gehouden sijn alsulcken hooftpenningen mit allen verlopen renten ende interesse van dyen naer beloop des tijts op te leggen ende te betalen, soe wanneer hoirluyden sulcx een halff jaere kennelijcken van te voorens gerechtelijcken by den stede bode van Montfoort opgeseyt sal sijn, op pene dat tegens den quaetwilligen nae date van de expiratie van den voorscreven tijt by pandinge ofte anderssins sommierlijcken wordt geprocedeert ter diffinitiven als nae rechten totter effectuele afflossinge toe.

44. Item wordt alhier verstaen, dat alle kijnderen, soewel by tleven van de moeders als nae der moeders overlyden ende doot [1]) staen onder subiectie ende voochdye van hoiren vaders, geduerende totdat zy gehuwelijckt ofte [2]) gemancipeert ende hoor selffs sijn.

45. In sulcker vougen dat alsulcken kijnderen nyet en moegen doen, copen nochte vercopen ofte yet anders attenteren als bondich, in hoirluyder prejuditie ofte achterdele tenderende ende streckende, buyten consent ende behoirlijck believen van hoiren vader.

46. Item (dat) soe wes goederen, die vercregen worden by den kijnderen, ongehoudt sijnde, die noch vader ende moeder ofte oudevader int leven hebben, verstaen worden [3]) den kijnderen alleen te competeren ende toe te comen, ende nyet den ouders, ende dat den ouders in alsulcken vercregen ende geconquesteerde goederen van de kijnderen egeen rechten hebben, alsoe lange de kijnderen deselve wel regieren ende disponeren.

47. Item naer coustuyme van deser stede soe worden de zoons ende dochters verstaen gemancipeert ende hoir selffs te sijn op hoir achtien jaren, ofte tusschen achtien ende twijntich jaren [4]); ofte ten ware, dat naer qualificatie ende gesteltenisse van den verstande bevonden worden anders ende langer tijt daertoe te behoiren, waerinne dat gemeenlijcken tot discretie van de wethouders ende regierders alhier gedisponeert wordt.

---

1) De beide laatste woorden ontbreken in M 5.
2) M 5: „ende".
3) M 5: „die worden verstaen".
4) De 6 laatste woorden ontbreken in M 5.

Digitized by Google

48. Item soe wanneer yemants actie pretendeert op personen, die buyten den lande van Montfoort geseten sijn, die mach sulcken personen binnen der stede vryheyt van Montfoort by den stede bode doen arresteren ende besetten, soe verde die te becommen sijn. Ende sijn alsulcken gearresteerden personen tot versouck van de arrestanten gehouden te stellen cautie souffizant omme tgewijsde van schepenen te voldoen ende [1]) te volcomen, soeverde sulcken gearresteerdens borgen weeten te crygen; ende indyen nyet, soe moeten sy doen ten minsten [2]) cautie juratoire, dat zy tgewijsde van de [3]) rechters ten eynde toe sullen volcomen ende voldoen. Ende wordt daernae voorts ordinarie ofte extraordinarie by parthyen geprocedeert, soe naer gesteltenisse der saecken bevonden wordt te behoiren.

49. Item als men een [4]) uuytlandigen goederen wil arresteren ende besetten, soe wordt tarrest by den bode van Montfoort gedaen mit behoirlijcke insinuatie aen degenen, die sulcke goederen onder hem in garde [5]) ofte in bewairenisse hebben, ten eynde dat zy sulcx nyet affhandich en worden, nochte hem quyt en maecken voor de volster decisie van der saecke. Ende wordt terstondt daernae by den arrestant gerechs weete bestaet, omme die gedaen te worden aen denghenen, die sulcken gearresteerden ofte besetten goederen toecomen, omme teenen seeckeren dage, die in dacte van [6]) insinuatie geprefigeert [7]) wordt, te compareren ende taenhoren alsulcken eysch, fynen ende conclusie, als darrestant, ten dage dienende, daeroppe sal willen doen ende nemen tantwoorde [8]), ende te comen hooren op der saecke disponeren naer behoiren.

50. Item ende worden oeck allen rentebrieven, die alleen onder die schuldenaren handt ende zegel gepasseert zijn, die men noempt coopmansbriefven, costumelijcken voor bondich

---

1) De 3 laatste woorden ontbreken in M 5.
2) De 2 laatste woorden ontbreken in M 5.
3) Aldus M 5; „de" ontbreekt in M 4.
4) Dit woord ontbreekt in M 5.
5) Aldus M 5; M 4: „van den gearresteerde".
6) M 5 voegt hier in: „de".
7) M 5: „begrepen".
8) Aldus M 5; M 4: „tantderen".

Digitized by Google

gehouden ende recht op gedaen, ende dat onder alsulcken verbanden ende [1]) restricktiën, hiervoorens breder [2]) verclaert [3])

51. Item men verstaet costumelijcken manspersoonen mondich te zijn, dat zy moegen coopen ende vercoopen, transporteren, ontfangen ende uuytgeven ende generalijcken alles te moegen doen in politijcken ende civilen saecken, dat naer rechte plaets hebben ende grypen mach, ende dat men verstaet voor bondich ende geëffectueert te zijn.

52. Item van de vrouwenpersonen verstaet men de mondicheyt van gelijcken als voorens, mer de vrouwe moet in saecken van transporten, cessiën ende dyergelijcken overgiften nemen ende verkiesen eenen weerlijcken manspersoen tot eenen voocht, daer zy sulcx mede moet doen ende volcomen, alleer sulcx voor bondich verstaen wort.

53. [4]) Item costumelijcken wordt verstaen, dat deselve mondicheyt tenden de XXV jaren uuytsluyt tbeneficie van relijff; ofte ten ware, dat sulcken soe seer by drancke waren geweest ende soe excessivilijcken by enigen coopmanschappen, contracten ende dyergelijcken compromissen geprecipiteert, verrast ende bedrogen waren; in sulcken gevalle heeft tbeneficie van relijff plaets, by soe verde sulcx by denghenen, die bedrogen waren, voor den schout ende twee schepenen deser stede geïmploreert ende begeert wordt, mit presentatie nochtans van de [5]) costen ende gelagen, ter oersaecken van dyen gedaen ende gevallen, te betaelen, nyettegenstaende [6]) dat sulcken gecomen waeren in ouderdom tenden hoire XXV jaren.

54. Item in materie van lijfftochte wordt hier dagelijcx gebruyckt ende gecostumeert, dat dieghene, die enich goet in lijftochte besit ende gebruyckt, de substantie van sulcken goet moet laten in sijn geheel, mits [7]) alleenlijcken jaerlicx daervan hebbende ende genyetende usumfructum ende jaer-

---

1) Aldus M 5; dit woord ontbreekt in M 4.

2) Dit woord ontbreekt in M 5.

3) M 5: „verhaelt".

4) Eene latere hand voegt in M 4 hier bij: „siet hierna art. 62" (61).

5) Dit woord ontbreekt in M 5.

6) In M 4 en M 5 begint hier een nieuw artikel, zoodat M 4 en M 5 op M 3 steeds een nummer vooruit zijn. M 3, waar hier juist eene nieuwe bladzijde begint, herhaalt de bijvoeging van het cijfer 53.

7) Dit woord ontbreekt in M 5.

Digitized by Google

lixe genot ende prouffijt tot [1]) sulcken tochter ofte tochtersse sterffdach toe.

55. Item int gebruyck ende lijftochte van meublen ende verderffelijcken goederen et que usu consumuntur ofte dieghene, die mit het gebruyck vergaen ende verbesicht worden, wordt costumelijcken geobserveert ende gebruyckt, dat alsulcken meublen ende verderffelijcken goederen ende waeren by consent van parthyen, dyes aengaet, ofte [2]) bij den rechters ende wethouders — soe verde parthyen dyes betreffende onderlinge nyet en conden accorderen — gestelt worden [3]) tot seeckere estimatie ende prijs van gelde, daervoor de tochter ofte tochtersse, in lancxte levende lyve sijnde, gehouden wordt by goede souffisante cautie, daertoe den rechte genouchsaem sijnde, te caveren ende parthye, dyes aengaet, daervoor te verseeckeren ende te verwissen, ten eynde dat drechte erffgenaeme, dyes aengaet ende betreft, teynden doode van alsulcken tochter ofte tochtersse van deselve goederen nyet en werde gefrust(r)eert.

56. Item in materie van servituyt, die deen huysinge tegens dander ende teen erve tander schuldich is, wordt alhier in allen poincten naegevolcht die ordonnantie ende stats policie van Utrecht, gemaeckt ende doen ordonneren ende approberen by zaliger ende hoochloffelijcker memoriën Carolus Quintus, keyser van Romen, in den jare XV c ende vijftich, als men aldaer int XXVII rubrica [4]) breder bevijnden sal. Ende gemeenlijck gebruyckt men in uuytwegen van landen, dat het achterste moet ryden, jagen ende dryven over tvoorste.

57. Off men observeert ende onderhoudt daerinne gemeenlijcken alle alsulcken [5]) verbanden, restrictiën ende servituyten, als parthyen ende gebueren hinc inde mit malcanderen daervan by behoorlijcke brieven oever ende wederover accorderen, overcomen ende van malcanderen stipuleren.

58. Item van gelijcken als boven wordt gecoustumeert in water te lossen ende oeck deur ende over eens anders erve te leyden.

---

1) Aldus M 5; M 4: „geduerende".
2) Dit woord ontbreekt in M 5.
3) M 5: „wordt".
4) Zie: Muller. Rechtsbronnen van Utrecht. II blz. 387.
5) Dit woord ontbreekt in M 5.

Digitized by Google

59. Item van gelijcken als voorens gebruyckt men alhier in uuytwegen van de landen, in materie van timmeringe ende voorts in cas van scheydinge van landt, grondt, erven, huysingen ende van eenen anderen weerwerck te bieden ende te doen, ende van gelijcken in gemeenen goederen, landen [1]) ende [2]) huyserven [3]) die ongescheyden leggen, als die van der stadt Utrecht.

60. Item en competeert alhier nyemants recht van voorcoop in enigen goederen, nochte oeck van naecoop, dan alleenlijcken dat dedele heere de borchgrave van Montfoort sustineert sijn Edele sulcx naecoop van [4]) huysingen, erven ende dyergelijcke immobile eygentlijcke goederen te competeren; ende wordt dagelijcx geüseert ende gecostumeert, dat parthyen nopende trecht van den naecopen mit sijn Edele officier accorderen ende overcomen.

61. [5]) Item is alhier oeck een gebruyck van coopmanschappen, die op den dronck [6]) geschieden, dat men daeruuyt mach scheyden binnen den derden dach, mits comende voor den schoudt ende twee schepenen deser stede, verclarende [7]) sulcken coopmanschappe geschiet te sijn, seer by dranck wesende, ende nauwelijcx geweeten thebben, watter gehandelt es, ende nyet te willen nochte begeren deselve tachtervolgen, mits nochtans presenterende die oncosten ende wijncoop, daeroppe gedaen ende gevallen, te betaelen.

62. Item in overgiften van [8]) goederen ende wanneer die verstaen worden bondich te wesen, wordt geobserveert ende onderhouden, dat sulcx moet geschieden met behoirlijcken solempnisatiën van parthyen, dyes aengaet, voor den schoudt ende twe schepenen deser stede, ende dat [9]) daervan behoirlijck brieven gemaeckt, bescreven ende by den schoudt ende twee schepenen gezegelt [10]) worden.

---

1) De 7 laatste woorden ontbreken in M 5.
2) M 5 voegt hier in: „van".
3) Aldus M 5; M 4: „huysingen".
4) M 5 voegt hier in: „de".
5) Eene latere hand voegt in M 4 hier bij: „Siet op artikel 53."
6) M 5: „droncken".
7) M 5: „verclaeren".
8) M 5 voegt hier in: „de".
9) Aldus M 3 en M 5; dit woord ontbreekt in M 4.
10) M 5: „besegelt".

Digitized by Google

63. Item worden constitutiën van ypoteecken verstaen ende gehouden voor bondich, als die gesolempnizeert ende overgegeven worden voor den [1]) schoudt ende twee schepenen deser stede van Montfoort mit behoirlijcke realizatie van onderpande, daertoe genouchsaem sijnde, onder desen districte [2]) ende vryheyt van Montfoort gelegen, ende soe wanneer daer insgelijcx brieven in behoirlijcker forme van gedepesscheert, bescreven ende bezegelt zijn.

64. Item in leveringe van pandt van roerende goederen wordt geüseert, dat deghene, die tpandt gelevert wordt, heeft jus in rem ende trecht van alsulcken geleverden pandt, geduerende tot tselve gelibereert ende gelost wordt, al ist [3]) dat sulcx voor den gerechte nyet gedaen, geschiet nochte [4]) overgegaen en [5]) is.

65. Item soe wanneer enigen goeden alhier [6]) voor den thijt van thien jaren verhuert ende in pachte uuytgegeven worden, ende sulcx by huyrcedullen gerechtelijcken gesolempniseert is, wordt tselve alhier naer coustuyme verstaen ende gehouden voor bondich, ende in rechte te moeten [7]) subsisteren ende plaets grypen.

66. Item worden alhier dagelijcx huyren van landen ende huysingen geüseert ende gebruyckt, onder alsulcken verbanden, restrictiën [8]) ende voorwaerden, als parthyen contrahenten sulcx onderlinge konnen overcomen ende accorderen, te weeten voor tyerste een seeckeren tijt van jaren, ende de [9]) bedongen pachten gemeenlijck te betalen op gewoenlijcken pachtdagen, als Martini in den Wijnter deen helfte ende Petri ad Cathedram daer naestvolgende dander helfte ofte binnen XIIII dagen nae elcken voorscreven termyne, sonder langer vertreck, alles onder [10]) reale pandinge ende schattinge als sheren penningen ende schulden, ende als [11]) ree om ree.

---

1) Dit woord ontbreekt in M 5.
2) M 4: „districtie"; M 5: „onder de destrictie".
3) M 5: „als is".
4) M 5: „ende".
5) M 5: „overgegeven".
6) Aldus M 3; M 4 en M 5: „alhier enigen goede".
7) M 5: „mogen".
8) M 5: „restrinctiën".
9) Dit woord ontbreekt in M 5.
10) Aldus M 5; M 4: „oude".
11) Dit woord ontbreekt in M 5.

Digitized by Google

67. Ende wordt [1]) in sulcken huyrcedullen gemeenlijck bedongen van als vrygelt nyet uuytgesondert, sonder verminderinge van de jaerlicxen pachten, ende deselve huyren nyemants over te moegen doen buyten consent van den eygenaer, op pene van vervallen te wesen van de huyren, ende dat oeck sulcken landen tenden het expireren ende het ommecomen van de huerjaren wederomme moeten vry ende loss comen aen den eygenaer sonder becroen van yemanden.

68. Item ende wordt oeck dicwils bedongen by den eygenaers, dat men (van) de leechlanden eenjarigen ofte tweejarigen dreysch de leste jaren moet opleveren, nae parthyen contrahenten sulcx best connen accorderen.

69. Item naer coustuyme privé-segelen van schoudt, schepenen ofte andere gerechtsluyden, gehangen aen gerechtsbrieven, worden gelooff alhier in rechte gegeven, nyet gerecognosceert noch bewesen sijnde, alhoewel daer somtijts geen subscriptie van notaris ofte secretaris by en is geweest, ende die personen, die gezegelt [2]) hebben, doot sijn, ende sonderlinge soe wanneer alsulcken zegelen bevonden worden gefigureert te sijn mitten wapenen van de personen, die in sulcke brieven genomineert staen [3]) ende gezegelt [4]) hebben.

70. Item dat men naer ouder [5]) usantie oeck gelooff in rechten geeft privé-zegelen, hangende aen maeckgescheiden, huwelijcxenvoorwaerden ende dyergelijcke, ongerecognosceert sijnde, ende dat nae doode van dengheenen, die men seyt dselve gezegelt [6]) thebben, welverstaende soe verde bevonden wordt alsulcken [7]) zegelen gefigureert [8]) te wesen mit wapenen van den personen, in sulcken brieven gementioneert.

71. Item naer coustuyme soe wordt alhier allen coopluyden ende denghenen, die dagelijcx neringe doen, gelooff gegeven op hoir rekenboecken ende registeren, die zyluyden houdende sijn van hoiren geborchden waren, op hoiren eede, ende sonderlinge soe wanneer bevonden wordt deselve ge-

1) Aldus M 5; M 4: „worden".
2) M 5: „besegelt".
3) Aldus M 3; dit woord ontbreekt in M 4 en M 5.
4) M 5: „besegelt".
5) Dit woord ontbreekt in M 5.
6) M 5: „besegelt".
7) M 5: „sulcken".
8) Aldus M 5; M 4: „gesigneert".

Digitized by Google

maecten schulden noch binnenjarig te sijn; ende wordt den coopluyden ofte neringsluyden by hoiren eede daerinne geprefereert voor yemants van de debiteurs ende schuldenaers. Ende alsoe alsulcken gemaeckten schulden alhier verstaen worden voor geprevilegeert, moegen de coopluyden ende neringluyden voor alsulcken binnenjarigen schulden ter eerster instantie panden sonder deselve mit clachtige woorden te vierschare te soecken.

72. Item in leveringe ofte [1]) traditie van possessie, soe gebruyckt deghene, die de possessie gelevert [2]) wordt, terstont daernae alsulcx recht in den overgeleverden goederen, als synen antecessoer ende voorgaenden besitter vant overgeleverde goet enichsins gehadt mach hebben.

73. Item int produceren ende beleggen van getuygen doet men deselve by de stede bode citeren ende dagen, ende sijn gehouden [3]) ter eerster instantie voorts te comen ende te compareren, ende worden alsdan op seeckere interrogatoria, by artikelen gestelt, gerechtelijcken gehoort ende gevraecht op elcke artikel ende poinct, ende wordt daervan certificatie gemaeckt in forme, alst behoirt; ende dat men oeck op certificatiën recht ende justitie administreert ende doet, die by gelooffweerdigen getuygen verclaert ende betuycht sijn.

74. Item naer coustuyme worden huwelicxenvoorwaerden van sulcker cracht gehouden ende geacht, dat men by deselve grondt, eygen van huysingen, erven ende landen wech mach geven, sonder sulcx te doen coram lege loci, ofte voor den schout ende gerechtsluyden te compareren, ende sulcx te effectueren, daeronder sulcken gronteygens gelegen souden moegen wesen; ende dat oversulcx alle voorwaerden ende conditiën, die men in huwelicxevoorwaerden stelt, alhier van weerden geobserveert ende naer costuyme verstaen worden bondich te wesen.

75. Item [4]) dat oeck naer usantie ende costuyme belofte van toecomende successie, in huwelijcxenvoorwaerden gedaen soe by den ouders ende vrunden van den contrahenten als by den contrahenten selve, ten respecte van haeren kijnderen

1) M 5: „ende".
2) M 5: „gegeven".
3) Aldus M 3; bij M 4 veranderd in „ongehouden"; M 5: „ongehouden".
4) M 5 voegt hier in: „ende".

Digitized by Google

ende erffgenamen voor bondich ende van weerden gekent ende gehouden wordt; ende dat naemaels enige revocatie ofte wederoep in sulcken ende dyergelijcken saecken geen plaets en heeft, nochte behoirlijck effect en sorteert, tot cassatie van de [1]) voorgaende beloften, in huwelijcxenvoorwaerden gedaen, ten eynde dat parthyen contrahenten daerby nyet en souden worden gefrustreert ende bedrogen, ende opdat de voorscreven belofte, in huwelijcxevoorwaerden gedaen, nyet en soude blyven ende wesen illusoire ende tevergeeffs gedaen

76. Item ende dat oeck allen bedongen successiën, in huwelijcxevoorwaerden gepacisceert, hoe die goeden van de contrahenten nair hemluyder ende heurluyder kinder [1]) d[oor] succederen sullen, van weerden gehouden worden, tsy ofte deselve successie verclaert is naer Suyt-Hollantschen, Noort-Hollantschen, ofte nae den Stichtschen rechten.

77. Item als enigen goederen, in huwelijcxevoorwaerden belooft, gegeven worden by den ouders hoiren kijnderen ofte by yemants anders hoiren vrunden sonder ander overgifte voor den gerechte te doene, soe wordt naer coustuyme verstaen de eygendom van tselve goet getransfereert ende overgedragen te wesen terstont naer de consummatie der huwelijcxenvoorwaerden, ende als parthyen contrahenten malcanderen trecht van de heylige kercke voldaen hebben [2]), alhoewel sulcx voor de wethouders, daert goed gelegen leyt, nyet overgegaen en is

78. Item ende dat de renunchiatie van toecomende successie van goederen van vader ofte moeder, in huwelijcxevoorwaerden gedaen, sonder eede nyet verstaen en wordt voor bondich te wesen ende in rechte gheen plaets te moghen [3]) gryper.

79. Item wat macht ende auctoriteyt een man heeft over sijn huysfrouwe ende haeren goederen, ende off een man sonder sijn huysfrouwe schulden maecken, goederen weerlo[os] werden, ende overgeven mach, ende van gelijcken wat een vrouwe vermach sonder haren man, is voorens [4]) genouchsaem van geseyt.

80. Item ende dat naer [5]) coustuyme ende gemeen gebruyck

---

1) Aldus M 3; het woord ontbreekt in M 4 en M 5.
2) De woorden „terstont — voldaen hebben" ontbreken in M 3.
3) Aldus M 3; M 4 en M 5: „en mach".
4) Zie de artt. 33—35.
5) M 4 herhaalt dit woord.

Digitized by Google

man ende wijff staende huwelijck geen contracten en moegen maecken, die naer rechte verstaen moegen worden [1]) bondich te wesen; dan moegen [2]) malcanderen voorsien [3]) hinc inde over ende wederover in eygentlijcken goederen by lijfftochte ende oeck in leengoederen, soe wanneer sulcx by consent ende believen van den [4]) leenheere geschiet, ende anders nyet.

81. Ende dat hem [5]) dieselve coustuyme, dat [6]) man ende wijff malcanderen nyet en moegen geven noch maecken, extendeert in goeden, buyten den lande van Utrecht gelegen, anders dan in vougen voorscreven staet.

82. Item van de gemeenschap van goederen, die tusschen man ende wijff is, soe van deghene, die zy te huwelijck brengen, als die zy staende huwelijck by gifte, successie ende conquestie [7]) vercrygen, es voorens [8]) van verclaert.

83. Item soe wes giften die man ende wijff hoirluyder beyder onbegeven kijnderen doen van leen- ende van eygen goeden, wordt verstaen voor bondich te wesen ende effecte te moegen sorteren.

84. Item naer costuyme, als een vrouwe nae doode van haren eersten ofte tweeden man weder hylict, en verbeurt nyet in haren eygentlijcken goederen nochte oeck in goederen van lijfftochte, ofte ten ware, dat sulcx by expres van te voorens by contracte ende overcompste geaccordeert ende overgegeven waeren [9]), ende dat den [10]) kijnderen van den eersten bedde ende oeck van den tweeden bedde elcx hoir vader goet toegeleyt wordt ofte de weerde vae dyen, dat ten overlyden van sulcken [11]) vader ofte vaders bevonden es geweest, den kijnderen elcx in hoire regard te competeren ende toe te comen, ende dat sulcke vrouwe altijts succedeert in den goeden [12]) van den kijndt ofte kijnderen, indyen datter yemants

---

1) M 5 voegt hier in: „voor".
2) M 5: „worden".
3) M 5: „versien".
4) Dit woord ontbreekt in M 5.
5) M 5: „naer".
6) Dit woord ontbreekt in M 5.
7) M 5: „conqueste".
8) Zie art. 28.
9) De woorden „in haeren — overgegeven waeren" schijnen in M 3 te ontbreken.
10) M 5: „die".
11) M 5: „alsulcken".
12) De 3 laatste woorden ontbreken in M 5.

Digitized by Google

van den kinderen geraeckten toverlyden, nae den Stichtschen rechte.

85. Item naer costuyme een man en behoudt in de goederen van synen overleden huysfrouwe egeen vorder recht dan zijn vordel te moegen vooruuyt nemen, hem comende nae den rechte van den lande, ende [1]) van gelijcken en competeert de huysfrouwe egeen vorder recht in den goederen van haren overleden man dan hare voordele vooruuyt te nemen.

86. Item man ofte wijff, overleden sijnde ende den boedel gemeen staende, soe wes winste ofte conquestie in den boedel gedaen wordt met het goet, in den boedel sijnde ende den boedel competerende, dat werdt tusschen den lancxtlevende ende den kijnderen ofte erffgenamen van de overleden gemeen, als vercregen mitter gemeen have ende goet; mer soe wat eenen yegelijcken ofte yemandt van hemluyden aenbesterft ofte gegeven wordt, dat behoudt eenen yegelijcken op sijn syde alleen, ende tsynen prouffyte sonder tselve gemeens boedels te worden.

87. Item als de man tsynen [2]) overlyden den boedel alsoe mit schulden beswaert achterlaet, soe en [3]) blijft de weduwe van sulcken [4]) overleden man naer costuyme deser stede vryheyt nyet vorder verbonden nochte verplicht, dan de goederen en moegen strecken; dan de weduw van sulcken overleden wordt in sulcken gevalle [5]) gehouden de sloetelen des boedels op de kiste van den overleden te leggen, ende gaen ofte strijcken voor de baere [6]) der deuren uuyt mit haren dagelicxen clederen ende heyck [7]), ende cederen alsoe den naegelaeten goederen tot behouff van den crediteurs.

88. Ofte sy wordt naer coustuyme onder voorgaende protestatie geadmitteert op [8]) beneficie van inventaris, omme, die gemaeckt sijnde ende die wel tegens den [9]) goederen overgewegen, denselven boedel taccepteren mits betaelende

---

1) Aldus M 3; M 4 en M 5 voegen hier in: „dat".
2) M 5: „nae synen".
3) Dit woord ontbreekt in M 5.
4) M 5: „alsulcken".
5) Dit woord ontbreekt in M 5.
6) M 5 voegt hier in: „uuyt".
7) De 6 laatste woorden ontbreken in M 3.
8) M 5: „opt".
9) M 5: „die".

Digitized by Google

den schulden, ofte daervan te renunchiëren ende die te cederen tot behouff van den crediteurs alsvoorens.

89. Item naer doode van man off [1]) wijff wordt den boedel ende goederen gedeylt tusschen den lancxtlevende ende den kijnderen ofte den erffgenamen van den overleden, nopende den eygentlijcke goederen halff ende halff sonder enige preferentie, salvo ende behouden den lancxlevende van man ofte wijff hoir voirdell vooruuyt te nemen, hoir comende nae den rechte van den lande, als oeck doutste zoene in [2]) syne geheel int voirdel wordt gereserveert [3]) ende behouden, hem comende nae den rechte van den landen, indyen de vader ofte de [4]) man eerst geraeckt [5]) toverlyden.

90. Item als in enigen sterffhuysen ofte boedelen bevonden worden aengecoften leenen, erffpachten ofte anderen vorderlijcken goederen, uuyten gemenen boedell eertijts gecocht, comen ende succederen sulcken goederen van voirdell tenden doode van den laetsten leenhoudere ofte erffpachthoudere op den naesten ende oudtsten van synen kijnderen ende bloede, altijts nochtans een manpersone gaende voor een vrouwepersone, dar zy beyde all even nae waeren; desnyetemin is degene, daer alsulcken leen ofte erffpacht op besterft ende op [6]) succedeert, naer coustuyme den anderen zijn medeërffgenamen ende boedelharster gehouden in den boedel daervan herstoringe ende recompensie te doene, mit alsulcke grooticheyt ende quantiteyt van penningen, als daer sulcken goet van voirdeel, tzy leen ofte erffpacht, eertijts omme gecocht es, mits daervan genyetende ende ontfangende sijn portie ende deele.

91. Item naer costuyme van deser stede succederen allen eygentlijcken goederen van vader ende moeder, oudevader ende oudemoeder [7]) zonder kijnderen [8]), portie porties gelijck op hoiren kijnderen, in levende lyve sijnde, ende oeck op den

---

1) M 5: „ende".
2) M 5: „int".
3) M 5: „geobserveert".
4) Dit woord ontbreekt in M 5.
5) M 5 voegt hier in: „te sterven off".
6) Dit woord ontbreekt in M 5.
7) M 5: „oudevaeders ende oudemoeders".
8) Aldus M 3; M 4 en M 5: „op hoiren kijnderen". Deze 3 woorden zijn in M 5 doorgeschrapt.

Digitized by Google

kijntskijnderen, als representerende hoiren overleden vader ofte moeder, ende dat in stirpes volgende trecht van de representatie.

92. Mer evenverde enigen van de kijnderen geraeckten toverlyden ofte te sterven sonder kijndt ofte kijnderen achter te laten, dat in sulcken gevalle naer costuyme sulcken overledens kijnts portie van goet succedeert ende erft [1]) op vader ofte moeder in lancxte levende lyve sijnde. Ende ingevalle dat de vader ende moeder beyde van sulcken kijndt ofte kijnderen overleden waren, soe erven deselve kijnderen op malcanderen tot dat laetste toe. Ende oft gebeurden, dat tlaetste kijndt mede quaem toverlyden sonder kijndt ofte kijnderen achter te laeten, dat die goederen alsdan comen ende succederen op doudevaders ende oudemoeders, in levende lyve sijnde.

93. Item naer costuyme succederen de goederen ter zyde ofte in linea collaterali, alsse van susters, broeders, oemen, moeyen ende dyergelijcken, op den naesten personen in den bloede, tzy off deselve van vaders ofte moeders zyde van den overleden concurreren in eenen graet ende linie, daer voorens [2]) oeck van geroert staet.

94. Item naer costuyme simpel bastaerden en hebben gheen successie in den goederen van hoiren overleden vader, nochte en moegen hem daertoe ofte daerinne geen gerechticheyt pretenderen; mer hebbe deselve bastaerden naer costuyme volle ende volcomen successie in den goederen van hoiren overleden moeders, sonder dat men hoir daerbuyten sluyten mach.

95. Item naer costuyme als de bastaerden sterven sonder kijnderen achter te laeten, soe erven ende comen hoiren naegelaeten goederen op den naesten vrunden in den bloede van smoeders zyde, ende nyet aen den vrunden van svaders zyde.

96. Item int maecken van testamenten, in giften, maecken, codicillen ende int wederoepen van deselve wordt costumelijcken gerechtelijcken voor den schoudt ende twee schepenen gesolempnizeert met behoirlijcken overgiften ende verclaringen van denghenen, die sulcx willen effectuëren ende volco-

1) M 5 voegt hier in: „nae".
2) Zie art. 32.

Digitized by Google

men, ende dat mit goeden verstande ende mit goede deliberatie ende voorraedt.

97. Item naer costuyme deser stede mach yemants wel voor een deel intestatus ofte sonder testament gemaeckt thebben ende oeck voor een deell testament gemaeckt thebben, decederen.

98. Item naer costuyme als erffenissen te seer met legaten beswaert zijn, moghen derffgenamen een vierde paert oftrecken, soe ons dunckt, dan en es sonderlincx by ons daervan geen costuymen.

99. Item naer usantie deser stede soe moeten allen goederen, die restitutie subject sijn, overgelevert ende gerestitueert worden, soe als se gelevert sijn, sonder dat alhier detractio Trebellianica plaets heeft.

100. Item naer costume als yemant executoeren gestelt heeft, en moegen derffgenamen deselve nyet secluderen nochte buytensluyten, ende wordt hoirluyder macht verstaen, dat zy de goederen van den overleden moegen scheyden, deylen ende onder den erffgenamen van den overleden distribuëren, sulcx hoirluyden tselve by testamentare dispositie van den afflyvigen geordonneert, belast ende bevolen es.

101. Item naer costume worden alle maeckgescheyden, die tusschen enigen ouders mit hoiren bestorven kijnderen ofte tusschen die kijnderen naer offlyvicheyt van hoiren ouders, ofte tusschen andere erffgenamen gemaeckt ende behoirlijcken gesubsigneert ende geteyckent [1]) (sijn), gehouden ende geacht te wesen bondich ende in rechte ten volsten te moegen volcomen effecte sorteren.

102. Item voorwaerden ende renunchiatie van toecomende successie, in andere gelijcke maeckgescheyden gestelt, nyet gerechtelijck gesolempnizeert ofte geschiet, worden naer costuyme chrachteloos ende van onweerden gehouden.

103. Item giften, die by contracten geschieden, excederende de somme van vijffhondert guldens, worden naer costuyme deser stede gehouden voor bondich, sonder daerinne te gebruycken enige insinuatie.

104. Item naer costuyme worden alle gerechtsgiften verstaen voor bundich ende in rechte te moegen staen ende

1) De 6 laatste woorden ontbreken in M 3.

Digitized by Google

subsisteren, die gedaen ende gesolempnizeert worden tot behouff van den absenten ofte offwesenden, nyettegenstaende dat van gheene acceptatie en blijcke.

105. Item naer costuyme worden goederen, in pantschappe gegeven, daer losse aen gereserveert es, ten ewigen dagen verstaen redimibel ende lossbaer te wesen; ofte ten waere, dat anders by contrarie-conventie overcomen waere.

106. Item naer costuyme gebruyckt men in materie van mombaerschap van onmundigen kijnderen, dat deselve mombaerschap gedefereert wordt manspersonen, den naesten in den bloede van svaders zyde, ende worden deselve naer costuyme vermombaert by die van der wet deser stede.

107. Item sijn deselve mombaers naer costuyme gehouden int aenveerden van de mombaerschap te beloven, dat zy hoirselven in alsulcken weeskijnderen goederen sincere ende oprechtelijck sullen gedragen ende hebben, als goede tuteurs ende curatoers schuldich sijn te doene, ende dat onder hoiren eede, soe verde die gerequireert ende versocht wordt.

108. Item naer costuyme als onmundigen hoir goederen vercocht worden, die met lanckheyt des tijts tot verderffnisse staen, worden deselve by voorgaende clockegeslach van den stadthuyse tegens eenen seeckeren dage te coope geboden ende in auctione ofte in den ofslach gehangen tot behouff van denghenen, die tmeeste daervoor offereert ende biedt, ende den hoochsten mynende, die oeck gehouden worden daervoor souffisantelijcken te caveren volgende die voorwaerden, die daervan bescreven worden; mer nyet in onroerlijcken goederen, als eygen landt, sandt, hoven ende dyergelijcken, dewelck men sonder vercopinge coustumelijcken int gehele tot den kijnderen ofte onmundigen behouff reserveert ende behoudt, off ten waere, dat bevonden worden sulcken onmundigen kijnderen goederen soe zeer mit schulden belast waeren, dat geschapen waere allen hoiren goederen ten laetsten tot nyet te loopen; in sulcken gevalle worden de eygen landen by die van den wet met voorgaende consideratie wel vercocht met behoirlijcken solempniteyten.

109. Item vrouwen, ongehoudt wesende, sonder assistentie van mombaers en moegen gheen contracten maecken, die naer rechten verstaen worden bondich te wesen.

110. Item naer costuyme mach men alhier inmeublen goederen geven, maecken, loften ende plechten doen by behoir-

Digitized by Google

lijcke privé-acten ende overgiften, dat voor bundich verstaen wordt, alhoewel dat sulcx nyet geschiet en is voor den gerechte.

111. Item nae usantie deser stede vryheyt van Montfoort moegen man ende wijff, kijnderen hebbende, malcanderen lijftochten in allen hoiren goederen, oeck die legittima daerinne gecomprehendeert ende begrepen.

112. Item naer costuyme hebben doudste kijnderen tvoirdeel van leengoet ende [1]) erffpachtgoet, wairinne nochtans gemeenlicken [2]) die manspersonen geprefereert worden voor vrouwepersonen, daer zy beyde even nae waeren; ende nempt doudste zoene oeck tvoirdell van zynen overleden vader van hencxten, geweer, huysraet, clederen ende dyergelijcken, volgende die vordelcedulle, maer de moeder neempt haer voirdell van te voorens uuyt.

113. Item naer coustuyme sijn allen kijnderen gehouden ter laetster doot van vader ofte moeder in te brengen ende te confereren elcx hoer goederen, die yemandt van hoirluyden vooruuyt te huwelijck ofte anderssins gehadt mach hebben, ende sonderlinge soe wanneer sulcx in contract van huwelijcxenvoorwaerden ofte anderen behoirlijcken acten blijcke.

114. Item van visscheryen en is hier sonderlincx geen gebruyck van [3]) dan te platten landen, daer een yegelijcken mach visschen tsynen gelieven, sonder nochtans den goeden luyden in hoir vruchten ende wegen merckelijcken schade te doen.

115. Item de jacht ten platten lande compt naer oude usantie toe [3]) dedele heere de borchgrave van Montfoort ofte andere edeldom, die sulcx van ouden tyden gepermitteert ende toegelaeten es, ende nyet den gemeenen man.

116. Item naer coustuyme ende usantie, die dagelicx alsnu gecoustumeert wordt, en moegen geestelijcke collegiën ende personen hoiren landen nyet langer verhuyren dan thien jaren.

117. Item en moegen zy deselve oeck nyet vercoopen noch in erffpacht uuytgeven naer coustuyme, dat voor bondich verstaen wordt, sonder te onderhouden allen solempniteyten naer rechten daertoe noodich ende behoirlijcken gerequireert.

1) Aldus M 4; „ende" ontbreekt in M 3.
2) Aldus M 3; M 4: „generalicken".
3) Aldus M 3; dit woord ontbreekt in M 4.

Digitized by Google

118. Item ende dat zy naer coustuyme deselve nyet en moegen beswaeren sonder behoirlijcken solempniteyten, daertoe noodich zijnde.

119. Item in anwasschen van uuyterweerden ende middelweerden ende dyergelijcken en is alhier deser tijt geen gebruyck van; dan eertijts over langen jaeren blijckt genouchsaem, dat allen aenwasschen van uuyterdijcken ofte uuyterweerden toegecomen hebben, die uuyter Ysele aengewasschen zijn, dengheenen, die binnen den Hogendijck daerbeneffens gelandt ende gegront sijn geweest, daer taenwas gevallen is ende nyemants anders.

120. Item van hooffdingen, cribbingen, bollen ende dyergelijcken wercken in rivieren te leggen, en is alhier geen gebruyck van.

121. Item naer coustuyme mach een thiendenaer neemen [1] syne thiende hock [2] ende garve van de gewasschen van koorne, daer zijn thiende gelegen is, ende is schuldich recht omme te tellen ende te verthienden ende nyet meer te nemen [3] dan tzyne, ende sijn thienden deel. Ende soe wye tkoorn aenment sonder te verthienden, wordt geacht genouchsaem voor spolium ende rooff, ende wordt tegens sulcken tot restitutie van den [4] thienden geprocedeert, ende geconcludeert gevallen te wesen in een pecuniële somme van penningen tot discretie van den rechters ende voorts tot arbitraele correctie tot discretie van den wethouders.

122. Item naer coustuyme verstaet men den thienden van den beesten te gevallen deur den lenten, somer, ende herfst, alst [5] den thiendenaer oerbaerlicxt ende bequaemelicxste [6] bevijndt.

123. Item van den nieuwen aengemaeckten lande ofte den thienden van denselven en is hier geen gebruyck van.

124. Item in prescriptiën van roerlijcken goederen gebruyckt men ofte onderhoudt men gemeenlijck den tijt van twee jaeren, ende van onroerlijcken goederen den tijt van omtrent

1) Aldus M 3; M 4: „mennen".
2) Aldus M 3; het woord ontbreekt in M 4.
3) M 4: „mennen".
4) Aldus M 3; het woord ontbreekt in M 4.
5) Aldus M 3; M 4: „als".
6) Aldus M 3; M 4: „bequaemste".

Digitized by Google

XXXIII jaeren. Ende van actiën personele ende ypotequaer ofte onderpandt is voorens [1]) genouchsaem van geseyt.

125. Item nae costuyme procedeert men tegens fugitiven ende banckqueroten in preferentie ende concurrentie.

126. Item naer coustuyme worden alhier voor geprevilegeerde schulden gehouden allen penningen, die men onmundigen schuldich es, ende oeck allen schulden van teercosten, drinckschulden, geborchden waeren ende dyergelijcken, daervan de nerincxluyden schuldich zijn excijssen van te betaelen, ende voorts gasthuysen, kercken, heylige-geestarmen schulden ende dyergelijcken, soe lange als deselve noch binnenjarich verschenen onbetaelt zijn, daer voorens oeck van gementioneert is [2]).

127. Item naer coustuyme als een borge hem verbijndt als principale ende elcx een voor all, soe moet nochtans een crediteur den principalen schuldenaer eerst ende allvoorens ten volsten discusseren ende executeren, alleer hy aen sulcken borchge sijn goederen zijn executie mach dirigeren, ofte ten waere, dat sulcken borge gerenunchieert hadde tbenefitie divi Adriani discussionis ende executionis.

128. Item van confiscatie van goederen en is voor schepenbancke alhier sonderlinge gheen gebruyck van, soe de souveraynicheyt de Majesteit competeert; dan heeft deselve gemeenlijck plaets tegens diegheene, die men verclaert ende condempneert gecommitteert thebben crimen lese maiestatis.

129. Item in saecken van dootslagen als de delinquant oncompt, wordt naer costuyme geüseert ende gebruyckt, dat de dootslager verboert een boete van tachtich Carolusguldens tot behouff van de Majesteit ofte zynen officier ende maerschalck, daermede sijn andere goederen worden gelibereert ende gesalveert.

130. Item in saecken van dieverye, overspel ende anderen delicten, lijff ende lidt betreffende, en gevalt voor schependomme alhier nyet, soe sulcx gevalt voor den souverain rechter ende justicier.

131. Item nae ouder coustuymen en plegen appellatiën in criminele saecken egeen plaetse thebben.

132. Item men houdt alhier voor borgers, die alhier ge-

1) Zie artt. 63 vlg.
2) Zie art. 71.

Digitized by Google

wonnen ende geboren sijn, ende oeck denghenen, die alhier van buyten incomen, jaer ende dach gewoent hebben, ende hoor borgerschap van die van de wethouders vercregen ende gewonnen hebben ende oversulcx als borger aengeteyckent zijn.

133. Item naer costuyme mach men leen- ende erffpachtgoederen wel langer verhuyren dan thien jaren, als men daervan behoirlijcken huyrcedullen maeckt; mer ingevalle de leenhoudere ofte erffpachthoudere geraeckt toverlyden, soe en is de naeste erffgename nyet gehouden alsulcken huyren te houden ofte naer te gaen, off hy en wil.

134. Item die differentie tusschen leen- ende eygen goederen is, dat leengoederen alleen moeten comen ende succederen op den naesten ende oudtsten erffgename van den overleden, eens manspersone altijts gaende voor een vrouwepersone, daer sy beyde even nae sijn, ende dat deselve moeten altijts volgen ende devolveren aen de rechte linie, vandaer die gecomen zijn, ende dat eygelijcke goederen onder den erffgenamen van den overleden paerts paerts gelijck gedeylt ende geperticipeert worden sonder preferentie.

135. Item den leenen succederen naer costuyme ab intestato van den ouders op den oudtsten kijnderen, een manspersone geprefereert voor een vrouwepersone, daer zy beyde even nae sijn.

136. Item naer costuyme succederen die leenen ab intestato van den kijnderen op den anderen, doudste broeder ofte suster, in levende lyve sijnde, altijts de manspersone geprefereert voor de vrouwepersone als voorens ende staende ter rechter linie van leene.

137. Item die successie van leenen, die noch kijnderen noch ouders en hebben, wordt naer costuyme gedevolveert op den oudsten ende naesten van den collateraelen, ofte die ter zyde aencomen ende in den bloede bewandt zijn, mit alsulcke preferentie als voorens, welverstaende dat tselve leen moet volgen ende soecken de rechte linie van sulcken overleden zijn vader ofte moeder, daeruuyt tselve gesprooten ende synen oirspronck is nemende.

138. Item als twee manspersonen in een graet concurreren, wordt geprefereert dieghene, die van den oudtste broeder ofte, soverde daer gheen broeders en sijn geweest, die van de oudtste suster gecomen ende geboren is.

Digitized by Google

139. Item een vasal nair usantie en mach van syne leengoederen by testamente ofte uuyterste wille naer zyne geliefte nyet disponeren tot prouffijt van denghenen, hem goet dunckt, sonder allvoorens daertoe geobtineert ende vercregen thebben tbehoirlijck believen, octroy ende consent van synen oversten ende souverain, daervan hy sulcx te leen is houdende.

140. Item naer costuyme mach men simpel bastaerden wel leenen geven off maecken, tzy off deselve gelegittimeert zijn dan nyet, mits hebbende daertoe tbehoirlijck consent ende octroye van den leenheere, mits nochtans, alsser echten kijnderen sijn, dat deselve nyet gepreteriëert noch daervan gesecludeert en worden.

141. Item naer costuyme en mach men die leenen in prejuditie van den kijnderen nyet geheel wech maecken, sonder den kijnderen daerinne te laten haerluyder legittime portie, insonderheyt naerdyen in deselve leenen nyet gesuccedeert en wordt dan ab intestato.

142. Item naer costuyme soe en es een oudtste zoene by gebreck van eygen goederen nyet gehouden uuyt die leengoederen den jonger broeders ende susters uuyt te huwelijcken.

143. Item naer costuyme en is gheene differentie tusschen oude leenen, als die van yemants ouders gecomen sijn, ende nieuwe aengecoften leenen in testamentare dispositie uuyt saecke des doots ofte contracten onder den levenden, anders dan dat uuyt den aengecoften nieuwen leenen herstoringe by den oudtsten ende naesten leenvolger gedaen moet zijn, als voorens [1]) oeck van verclaert staet.

144. Item een oudste zoene, vooruuyt nemende een aengecoft leengoet, is gehouden sijn jonger broeders ende susters daervan verstoringe te doen; ende dat oëck verstoringe valt ende plaets heeft in collateralibus.

145. Item ende dat men naer coustuyme gheen leengoederen en mach veraliëneren by contracte onder den levenden, ofte daertoe en moet blijcken tbehoirlijck consent ende octroye van den leenheere.

146. Item dat men naer coustuyme geen leengoederen en mach mit renten beswaren buyten consent ofte believen van den leenheere, daervan sulcx te leen gehouden wordt.

---

1) Zie art. 90.

Digitized by Google

147. Item ende dat men naer coustuyme egheen leengoederen en mach splitten, off tselve en moet geschieden mit des leenheere consent ende believen.

148. Item naer costuyme zijn renten ende penningen, die by consent van den leenheeren gevesticht ende gehypotequeert zijn uuyt leengoederen, tusschen den erffgenamen van den overleden deylbaer ende egheen goet van vordele, ofte ten waere, dat sulcx by overcompste ter contrarie overcomen ware.

149. Item naer costuyme alsser gheen speciale uuytgedruckt en staet, waermede de leenen te versoecken zijn, soe worden deselve versocht ende verheergewayt mit een jaer pachts.

150. Item dat naer coustuyme subalterne vasallen ende leenhouders, te weeten borgers ofte lantsaeten, nyet gehouden en sijn den leenheere te dienste te comen.

151. Item ende dat naer costuyme in leenen versuym valt, soe wanneer die teynden doode van den laetsten leenhoudere binnen het jaere ende ses weecken aen den leenheere ofte zynen stadthoudere nyet versocht en worden, ende dit by soeverdde sulcken, behoirlijcken geinterpelleert sijnde by den leenheere ofte zynen stadthoudere, ende daernaer onwillich blijft omme alsulcken leen te comen versoecken ende verheffen.

152. Item naer coustuyme mach men van sententiën appelleren, die by den leenheere ofte zynen vasallen ende mannen van leen gewesen worden, aen den edelen hove van Utrecht.

153. Item by tleven van dengheenen, die [1]) schulden gemaeckt heeft, ende den leenen competeren, wordt naer costuyme verstaen, dat sulcken leenen mede schulden souden moeten dragen ende oeck daervoor executabell te wesen, soeverde alsser nyet eygen goets genouch bevonden en wordt om de schulden te betaelen.

154. Item naer doode van yemants, die sonder kijnderen sterft, ende wyens eygen goeden nyet souffisant en zijn omme de schulden te betaelen, soe mach nyettemin de naeste leenvolger den leengoederen naer coustuyme aenveerden, sonder schulden te dragen, in sulcker vougen dat men deselve oeck in subsidium nyet en soude moegen executeren.

---

1) M 4 herhaalt dit woord.

Digitized by Google

155. Item de maniere ende successie van den leenen, die gehouden worden ten Zutphensche rechten, en is alhier binnen deser plecke ende jurisdictie geen gebruyck van; dan hebben van anderen wel gehoort, dat die succederen op de joncxste dochter ende vrouwepersone, daer deselve gebruyckt worden ende trecht van is.

156. Item naer coustuyme en wordt hier anders gheen natuere van leenen gebruyckt, dan voorens verclaert staet, by wetenschap ende kennisse.

157. Item erffpachtgoederen naer costuyme succederen ab intestato van den ouders op den oudtsten zoene ofte dochter, soeverdde alsser gheen zoonen en zijn, altijts een manpersone voor een vrouwepersone gaende, daer sy beyde all even nae zijn, ende worden verstaen naer coustuyme goederen van vordell te wesen. Ende naer coustuyme van den kijnderen, stervende sonder kijnderen, succederen deselve voorts op den oudsten broeder ofte suster, in levende lyve sijnde, in der vougen soe voorscreven staet, te weeten altijts een manpersone gaende voor een vroupersone.

158. Item naer costuyme als yemant, erffpacht hebbende, geraeckt te sterven sonder ouders ofte kijnderen, soe succederen alsulcken erffpachten op den oudtsten oem ofte moey ofte, gebraecke hoirs, op de doudtste oems ofte moeyen kijnderen en die ter zyde aencomen [1]), altijts de manpersone geprefereert voor die vrouwe, daer zy beyde even nae waeren; welverstaende nochtans dat teynden sulcken overledens doot geïnvestigeert ende gesocht moet sijn de gerechte linie, tzy van vader ofte moeder, daeruuyt den erffpacht synen oirspronck is nemende, ende van der zyde, vandaer die aengecomen is. Ende alsser twee in een graet concurreren, wordt geprefereert degheene, die van doudste broeder, suster, oomen ofte moeye gecomen is, in sulcker vougen dat altijts doudtste ende naeste linie gesocht moet sijn, daervan sulcken erffpacht aengecomen es, in sulcker vougen ende natuere van successie als van den leengoederen voorens [2]) verclaert staet.

159. Item naer coustuyme en mach nyemants van erffpachten by testamenten ofte andere maniere van uuyterste wille disponeren, dat voor bondich verstaen wordt, sonder

1) M. 4: „aennemen".
2) Zie artt. 136 vlg.

Digitized by Google

consent, wille ende expres believen van den erffpachtheeren, sonder nochtans dat naer costuyme van enich versuym soude moegen verstaen worden, off alsulcken dispositiën buyten consent als voorens gedaen waeren.

160. Item naer coustuyme mach men erffpachten wel vercopen; mer, alleer van deselve erffpachten dopdracht ende behoirlijck transport tot bevesticheyt van den coper mach geschieden, moet daertoe versocht wesen tbehoirlijck consent ende believen van den erffpachtheere, als zijnde daervan proprietarius.

161. Item voor tconsent ende verkoop is men den erffpachtheere schuldich — ende oeck voor het transport scryven ende zegelen van den nieuwen brieven — alle alsulcke gerechticheyt, als die brieven, dye daervan alhier gepasseert worden, daervan by verscheyden manieren elcx in hoire regard uuydtdrucken ende medebrengen, sonder dat derffpachtheren gehouden sijn enich overdracht daervan te doen sonder te hebben hoire gerechticheyt.

162. Item naer costuyme en wordt alhier gheen recht van reversie in erffpacht gebruyckt by gebreck van geboorte.

163. Item naer costuyme van erffpachtgoederen ende anderen vorderlijcken goederen, by den ouders aengecoft, is doudste soone gehouden verstoringe synen anderen broeders ende susters te doene.

164. Item naer costuyme en is men nyet gehouden erffpachten te versoucken, als doude voorgaende brieven sulcx nyet en exprimeren ofte mede en brengen, soe deselve gemeenlijck verclaren voor den erven ende naecomelingen.

165. Item naer coustuyme en dragen erffpachten gheen schulden des boedels, in vougen voorscreven staet [1]).

166. Item naer coustuyme accorderen erffpachten ende leengoederen in trecht van successie, voorens breder verclaert, ende discorderen daerinne, dat gemeenlijcken uuyt erffpachten jaerlicx (betaelt) moeten worden seeckere grooticheyt van gelt ofte penningen tot erffpacht ofte derffhuyre staende, gelijck die brieven sulcx medebrengen, op pene van versuym; ende de leengoederen sijn van sulcker jaerlicxe betaelinge vry, dan moeten binnen tjaer ende ses weecken naer yemants overlyden

---

1) Zie art. 154.

Digitized by Google

aen den leenheere versocht worden, in der vougen voorens [1]) verclaert.

167. Item naer costuyme en zijn alhier geen erffpachten offte erffhuyren, die tot gheen versuym en staen; dan off daer enigen waeren — des neen — soe procedeert men tot betaelinge van alsulcken verschenen binnenjarigen pachten mit reale pandinge ende schattinge, voorens [2]) breder verhaelt.

168. Item naer coustuyme erffpachten, eerst by yemanden opgedragen ende nae weder in erffpacht ontfangen op een jaerlicxe pensie, oeck houdende op versuym, en sijn van sulcken natueren nyet, als diegheene, die sonder enige simulatie ten rechten erffpachte uuytgegeven zijn, alhoewell dat nyet en blijckt, off deselve pensie losbaer is dan nyet; dan nyettemin waer sulcken erffpachtheere altijts gehouden by zynen eede te verclaren, soe lange hy in levende lyve waere, dat alsulcken pensie, soe int opdragen als ontfangen van den erffpacht, nyet bedongen en is geweest redimibel ende lossbaer te wesen; desnyettemin en wordt alsulcx alhier naer coustuyme nyet veel gepleecht nochte geüseert, off de clausule van redemptie ende losse en wordt in den brieven geinsereert.

169. Item naer coustuyme alhier het directum dominium ofte uuytganck van den erffpacht soude succederen op de gemeenschap des boedels, alsoe als den eygendommen vant uuytgegevene erffpachtgoet verstaen wordt te wesen by den erffpachtheer.

170. Item naer coustuyme worden thinsgoederen verstaen te wesen van der natuere als eygelicke goederen, mitsdat de laste van den thinse daervan jairlicx betaelt worden aen den thinsheere; ende successie van alsulcken thinsgoederen gevalt alhier naer costuyme op de gemeenschap des boedels sonder enige preferentie.

171. Item ende men mach naer coustuyme by testamente ofte andere uuyterste wille ende by contracte onder den levenden daervan disponeren, als van den eygelijcken goederen voorens [3]) breder verclaert staet.

172. Item naer coustuyme en is alhier gheen recht van differentie ofte onderscheyt tusschen thinssen, die hoff noch heeren en hebben, ende die hoff ende heeren hebben.

1) Zie art. 151.
2) Zie art. 71.
3) Zie art. 96.

Digitized by Google

173. Item naer costuyme en is nyemants alhier gehouden thinsen te versoecken.

174. Item naer coustuyme by faulte van betaelinge van thinsen en valt gheen versuym; dan willen den thinsheere sustineren, dat by faulte van betaelinge op den geboden thinsdach, des anderen daechs de quade betaelder ende thinsgenoot geïncideert ende gevallen soude wesen in dubbelden thinse, ende soe voorts van dach te dach in dubbelt totter betaelinge toe.

175. Item nair coustuyme en hebben thinsheeren gheen jurisdictie in saecken van thinsen noch tusschen thinsgenooten.

176. Item die differentie, die tusschen thinsgoederen, leenende erffpachtgoederen gevalt, es voorens genouch van verclaert, als te weeten dat thinsgoederen, als de lasten van thinsen jaerlicx betaelt worden, verstaen worden genouchsaem voor eygen, ende dat de successie daervan alsulcx devolveert.

177. Item en is alhier geen coustuyme ofte natuere van tafelgoederen ofte die chingesgelt, peerdtgelt, haver, koorn ende dyergelijcken geven, noch oeck geen maniere van successie van derselver.

178. Item de natuere ofte gebruyck van oudteygen en is alhier geen coustuyme nochte usantie van, dan wordt wel geüseert, dat men seyt eygen landt ofte huysen thebben sonder brieven, mer dselve landt ofte huysen wel over de veertich, vijftich, tsestich ende langer jaeren van den voorouders gecomen ende gedevolveert te zijn, zoe men egeen brieven en plaech te maecken; ende dat noempt men nair coustuyme alhier een ouden eygen. Ende onlosbaere renten worden naer coustuyme verstaen ouden uuytgangen van huysen, landen, priesters- ofte papenponden, soe men dat noempt, daer geen loss aen gereserveert nochte behouden en es.

179. Item naer coustuyme worden alhier gheen huyren van hondert jaeren, ofte van hondert een jaer, ende dyergelijcken gebruyckt.

180. Item van transport, gifte, maeckinge ofte vercopinge van veenen ende is alhier gheen usantie nochte coustuyme van, soe alhier onder desen districte [1]) gheen veenen gelegen en sijn.

---

1) Aldus M 3; M 4: „districtie".

Digitized by Google

181. Item van gelijcken en is gheen gebruyck van tochte van veenen, ter oersaecke ende om redenen voorens verhaelt.

Aldus gedaen, geëffectueert ende volcomen by den voorscreven wethouders ende doutste vroetschap van Montfoort, mits daertoe geïmployeert hebbende oude practizynen, op den XXII[en] dach [1]) Januarii anno XV [c] ende tzeventich stilo comuni, ende daeromme deur expres bevell ende ordonnantie van den voorscreven wethouders onderteyckent by my. Ende was onderteyckent aldus: Jacob Antoniss., secretaris tot Montfoort. [2])

---

1) Aldus M 3; dit woord ontbreekt in M 4.

2) Hierachter staat in M 4 geschreven: „Dese instructie ende memoriaell hebbe ick onderscreven gecopiëert op den XIII[en] Augusti 1577 uuyt de principale, gescreven by de handt van Jacob Antoniss. als secretaris tot Montfoort ende by denselven ter ordonnantie als boven onderteyckent. Quod attestor."

Digitized by Google

Digitized by Google

H. RECHTSBRONNEN VAN SNELREWAARD EN HEKENDORP.

De hooge heerlijkheden Snelrewaard (met de Noord- en Zuidzijde van Linschoten) en Hekendorp werden in 1428 door Philips van Bourgondië van de grafelijkheid van Holland gescheiden en te leen gegeven aan Johan van Montfoort, een der voormalige aanhangers van vrouw Jacoba, die zich met den hertog had verzoend (Van Mieris, Charterboek IV bl. 935 en 941). Hoe de rechtstoestand dezer heerlijkheden gedurende de eerste eeuw harer onderwerping aan de Montfoortsche burggraven geregeld was, is mij niet gebleken. In 1523 onderwierpen die van Snelrewaard zich echter aan den toenmaligen burggraaf op denzelfden voet, waarop de ingezetenen van het platteland van Montfoort hem onderdanig waren. Zij schijnen sedert bestuurd te zijn volgens de ordonnantie voor het land van Montfoort dd. 1438 of 1448, hiervoor onder A—XXVI afgedrukt, terwijl van de door de schepenbank gewezene vonnissen beroep viel op de stedelijke bank van Montfoort (en later op het leenhof aldaar). Sedert versmolten de heerlijkheden Snelrewaard en Hekendorp meer en meer met het land van Montfoort. Beiden hadden slechts één drossaard en de scabinale akten van de Montfoortsche gerechten en van de beide heerlijkheden werden in hetzelfde register opgeteekend (Verslagen omtrent 's rijks oude archieven 1893 bl. 242 noot). Hoe zich deze onderwerping van 1523 rijmen laat met de rechtsbetrekking tusschen deze heerlijkheden en Holland, in welks lasten zij bijdroegen (Enqueste ende informatie bl. 272), is niet geheel duidelijk. Het beroep op het hof van appèl te Montfoort verviel intusschen reeds spoedig door de afschaffing van dit hof zelf, terwijl de daarop gevolgde verdeeling der goederen, nagelaten door Philippotte van Montfoort, tusschen hare dochters (1593) aan de vereeniging van Hekendorp en Snelrewaard met Linschoten een einde maakte. Anna van Merode, de oudste dochter, erfde Montfoort; Hekendorp en Snelrewaard vielen aan de jongste Jenne of Johanna ten deel. Wel trachtte Anna deze heerlijkheden weder met Montfoort te vereenigen: begrijpende, dat de goederen harer zuster, die kinderloos was, weder aan den hoofdstam moesten terugvallen, bepaalde zij in haar testament (1624), dat haar oudste zoon, die Montfoort zou verkrijgen, ook in het bezit dezer beide heerlijkheden komen zou, met de uitdrukkelijke bedoeling deze goederen zoodoende weder met Montfoort te vereenigen (Verslagen omtrent 's rijks oude archieven 1893 l. c.), maar hare zuster Johanna stoorde zich aan deze beschikking niet, en droeg Snelrewaard en Hekendorp in 1637 over aan haar achterneef Johan van Merode, die, toen hem deze goederen door de erfgenamen van vrouw Anna werden betwist, bij sententie van het hof van Holland dd. 27 Februari 1643, in het bezit er van werd gehandhaafd. Sedert gingen zoowel Montfoort als Hekendorp en Snelrewaard door koop in andere handen over.

De afscheiding van Snelrewaard en Hekendorp van het land van Montfoort gaf vrouw

Digitized by Google

Johanna en haar man Robert d'Argenteau, heer van Ochain, aanleiding tot het vaststellen eener nieuwe ordonnantie voor de twee heerlijkheden (1599). Hiertegen kwamen echter de ingezetenen van Snelrewaard op, die meenden, dat de heer niet bevoegd was zulk eene ordonnantie zonder hunne medewerking uit te vaardigen. Het hierachter in de tweede plaats afgedrukte stuk is de uitspraak van den Hoogen Raad d.d. 1608, waarbij de ingezetenen in het gelijk werden gesteld. Hierop vaardigde vrouw Johanna (met haar tweeden man graaf Werner van Oost-Friesland) met medewerking der ingezetenen, in 1617 eene nieuwe ordonnantie uit.

Dit laatste stuk behoort in deze uitgave niet meer te huis; de akte van 1523 en de sententie van 1608 meende ik echter te mogen opnemen, omdat het mij wenschelijk voorkwam in deze verzameling alle rechten van stad en land van Montfoort, die niet te scheiden bleken, op te nemen, en Snelrewaard en Hekendorp, hoewel niet tot het land van Montfoort behoorende, daarmede toch zoo nauw samenhingen, dat de rechtstoestand dezer heerlijkheden zich alleen uit dien van het land van Montfoort verklaren laat.

I. [1])

Wy, gesworen ende gemeen bueren van der Lange Lijnschoten ende Snelrewerdt in ons liefs edelen joncheren Joest heerlichede van Montfoert etc., als Dirck Gerlaefs., Heynric Claess., Jan Gheritz., Claes Heynricz., Jan Floriss., Frans Thoniss., op dese tijt gesworen, ende Jan Loniss., Frerick Jacopz., Jacop Willems., Elbert Willems., Heynrick Feyssen. Heynrick Claess., Jan Willemz., Anthonis Dribbettz., Gijsbert Zymonz., Mauren Jacopz., Gerlaech Dircks., Cornelis van Leuwen, Bruyn Jans., Huych Jans., Hey(n)rick Goessenz.. Cornelia Goesens weduwe, Roeloff Hugess., Jan Janss., Aleyt Jacops weduwe, Engebert Ysbrants., Cornelis Loeloffz.. Jan Claess., Willem Heynricz., Gisbert Dirckz., Willem Gheritz.. Heynric Alertz., Kors Dircss. ende Rick Claess., buerluyden in voirscreven heerlichede, doen kondt allen dengeenen, die desen brieff zullen zyen off horen lesen, dat wy tsamenderhant ende elck bysonder overgegeven hebben guedtwillichlick [2]) ende eendrachtelick voer ons, onsen erven ende naecomelingen nu ende ten ewygen dagen gedurende, dat wy voertan staen zullen under tgebot ons voirnoemden lieven edelen joncheer van Montfoert ende syne naecomelingen. joncheren off heren off vrouwen van Montfoert, in alle alsulcken manieren ende gedaenten, als die ondersaten van

---

1) Dit stuk is ontleend aan het origineele charter, behoorende tot het archief der burggraven van Montfoort, berustende in het rijksarchiefdepôt te Utrecht.

2) Het H.S. heeft: „guedtwillichgeleyt".

Digitized by Google

Willemscoep, Blockelant ende anderen mijns joncheren voirnoemde landen hier voertijts gedaen hebben ende noch dagelicx doende sijn ende zullen, van als te weten bijnnen Montfoert te waecken, te byten, te messen, te bolwercken ende alle onraet te bewaren ende ons te gebieden ende ontbieden, gelijck den voirscreven derpen. Item voert gheen vonnissen te beroepen dan allene voer die bancke van Montfoert. Item noch soe hebben wy ons overgegeven geen poertaerscap tot enygen vlecken off steden aen te vatten dan allene tot Montfoert; ende soe waer enijg van ons allene poerter es tot enigen steden buten Montfoert, geloven wy mits desen onvertogen die poerterscap op te seggen. Ende in gebreck van enijg van den voirnoemden punten soe geven wy, geesworen ende geemeen bueren voirnoemd, ons over voer ons ende onsen nacomelijngen te [1]) staen tot correctie van onsen joncher offte heer in der tijt, alsoe als die ingeseten van den dorpen voirnoemt doen zullen. In kennisse van allet voirnoemde soe hebben wy, Charlote van Brederode vrouwe weduwe tot Montfoert, als voicht van joncher Joest, onsen zoen voirnoemd, geloeft [2]) den voirnoemden geesworen ende gemeen bueren voer te staen ende te beschermen nae alle ons vermuegen, als wy allen den voirnoemden onsen ondersaten doen ende gedaen hebben ende noch doen zullen. In oirkonden hebben wy onsen zegele hieronder aen doen hangen. Ende wy, gesworen ende gemeen burluyden, hebben overmits gebreck ons zegels gebeden Willem de bastart, drost tot Montfoert, Hans Volck van Overwesel, onsen eersamen scout, ende Dirck Gerlofs., onsen medebuer, desen brieff over ons (te) willen bezegelen, twelck wy Willem de bastart, drost voirnoemd, Hans Volck, scout, ende Dirck Gerlofs gerne gedaen hebben; ende ick Dirck Gerlofs. over hemluyden als over mijn selven heb dit bezegelt. Actum opten XXV^ten^ Septembris anno XV ^c^ XXIII.

II. [3])

In der zaecke, hangende voor den Hoogen Raede in Hollandt tusschen de gesworens ende heemraeden van Lange

1) Het H.S. heeft: „ste".
2) Het H.S. heeft: „geloeff".
3) Dit stuk is ontleend aan het origineele charter, berustende in het gemeentearchief van Snelrewaard.

Digitized by Google

Linschoten ende Snelrewaert voor haer selven ende uuyten name van haere ingesetenen, impetranten in cas van mainctenue ter eenre, ende Adriaen Claess. dArckel, drossaert der voorschreven heerlicheden, als texploict geaccepteert hebbende voor heer Robbrecht d'Argenteau, ridder, ende vrouwe Joanna van Merode, heere ende vrouwe der voorseyde heerlicheden, gedaechde in tselve cas ter andere zyden, allegerende dimpetranten, dat haere predecesseurs in officio ende syluyden zelver boven memorie van menschen altijts geweest hadden, ende noch jegenwoordelick waren in deuchdelicke possessie vel quasi van beneffens de heeren ende vrouwen van Heeckendorp, Lange Linschoten ende Snelrewaert off derselver drossaert in der tijt, altijts te staen ende te bewilligen mitsgaders heurluyder advijs ende goetduncken te seggen over het maecken van alderhande keuren ofte ordonnantiën, de voorseyde heerlicheden ofte ingesetenen van dien in eenigerley manieren concernerende, sonder dat bevonden soude werden aldaer oyt eenige keuren off ordonnantiën aengenomen, dien contrarie voortgestelt ofte anders als in vougen voorseyt gemaect geweest te zijn; welcken volgende, hoewel de jegenwoordige heere ende vrouwe der voorseyde heerlicheden mede wel behoort hadden hen nyet tonderstaen yet te keuren ofte te statueren, deselve heerlicheden ofte den ingesetenen van dien aengaende, anders dan met voorgaende advijs, goetduncken ende bewillinge van den impetranten, hadde hen nochtans ter contrarie belieft opten XXII Mey anno XV ^{c} XCIX te maecken ende arresteren zeecker ordonnantie ofte keuren, medebrengende zeer groote ende exorbitante vermeerderinge van peynnen ofte boeten jegens dengeennen, die in toecommende tyden binnen de voorseyde heerlicheden eenichsints zouden mogen commen te delinqueren; hebbende bovendien oock deselve ordonnantie ofte keuren by de heeren Gecommitteerde Raeden van de Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt opten lesten dach in Meye anno sestienhondert ende ses ged[ae]n approberen, aggreren ende confirmeren, mitsgaders die oock daernaer opten XI^{en} Junii anno voorscreven binnen der stede van Oudewater van den stathuyse aldaer by den boode van den gedaechde als drost der voorseyde h[eer]licheden gedaen publiceren, al sonder den impetranten dienaengaende int minste ofte meeste oyt gehoort, gekent, gemoeyt off oyt aengesproocken te hebben, nyetjegenstaende dat de dagelicxe

Digitized by Google

comportem[enten van d]en impetranten ende van de andere ingesetenen der voorseyde heerlicheden nyet anders als deuchdelick, vroom ende eerlick bevon[den] wierden, ende mitsdien oock wel ex illo capite ende in allen gevalle de voorseyde ingesete[nen g]eensints en meriteerden, dat syluyden, tot eenich misval off ongeluck geraeckende, daerduer met swaerder off harder peyn[en] souden werden gestraft, als zyluyden in voortyden ende tot nu toe altijts waren [gestraf]t geweest, overmits de voorseyde ingesetenen der voorseyde heerlicheden hen nyet simpelick off absolutelick onder de gehoor[saem]heyt van den heere van Montfoort in der tijt en hadden begeven gehadt, maer [all]een op seeckere geëxpresseerde ende gelimiteerde conditiën [1]), namentlijck dat syluyden staen souden onder tgebiet van den heere [va]n Montfoort ende sijnne naecommelingen in alle sulcke manieren ende gedaenten, als dondersaten van Willenscoop, Bloclandt ende van de andere sijnne landen voortijts gestaen hadden ende dier tijt noch w[ar]en staende; ende en soude nyet bevonden werden, dat de voorseyde ondersaten van Willenscoop, Blocklandt ende andere landen van den voorseyden heere van Montfoort eenige andere keuren useerden als alleen degene, die als een gemeen landtrecht van allen ouden tyden aldaer geüseert ende in observantie geweest waren, te weten: deselve, die begrepen waren in zeeckere ordonnantie, by wylen Joan heere van Montfoort, Purmereynde, etc. (gemaeckt) by raede, goetduncken, consent ende wille sijnder vrienden, magen ende alinge gebuyren van Achthoven, Heeswijck, Bloclandt, Willenscoop, Polanen ende Broeck, mitsgaders van alle doude landen van Montfoort van den jaere XIIII^{c} XLVIII. [2]) Ende alsoo tvoorseyde maecken, approberen ende publiceren der voorseyde keuren off ordonnantiën in questie ende alle tgene daeraen dependeerde, notorie nyeuwicheyt was, waerdeur dimpetranten directelick in haere voorseyde deuchdelicke ende immemoriaele possessie vel quasi waren geturbeert, soe hadden deselve impetranten met goede redenen daerover gedoleert aen desen Raede, ende op haer te kennen geven geïmpetreert hebbende mandament in cas van mainctenue, hadden tselve by edicte behoorlîck gedaen

---

1) Zie H -I.

2) Bedoeld is waarschijnlijk de ordonnantie, vroeger onder A—XXVI als U aangehaald, die echter het jaartal 1438 draagt.

Digitized by Google

exploicteren aen den gedaechde van wegen ende uuyten name van den voorseyden heere ende vrouwe der voorseyde heerlicheden. Ende deselve, uuyt crachte van dien gedachvaert zijnde tot zeeckeren dage voor den voorseyden Raede, hadden dimpetranten ten dage dienende geconcludeert, dat syluyden in de voorseyde qualité by sententie diffinitive van desen Raede souden worden gemaincteneert, gestijft ende gestarct in haerluyder deuchdelijcke ende immemoriaele possessie vel quasi van beneffens de heeren ofte vrouwen der voorschreven heerlicheden ofte heuren drossaert in der tijt te staen over tmaken van alderhande keuren off ordonnantiën, deselve heerlicheden off den ingesetenen van dien concernerende, ende dienaengaende te geven heurluyder advijs, goetduncken ende bewillinge, sonder anders eenige keuren ofte ordonnantiën. dien contrarie voortgestelt, als over tmaecken van denwelcken syluyden mede nyet beneffens den voorseyden heere ofte vrouwe off derselver drossart in der tijt souden hebben gestaen, voor keuren aen te nemen ofte te kennen, ende dat dienvolgende de gedaechde in de voorseyde qualité zoude gecondemneert werden tmaecken van de ordonnantie in questie, mitsgaders dapprobatie ende publicatie, daerop gevolcht, metten gevolge ende aencleven van dien, als nyenwicheyt, crot ende empeschement, den impetranten in haere deuchdelicke possessie vel quasi aengedaen, costeloos ende schadeloos aff te doen. met interdictie van gelijcken meer te doen, ende dat by provisie dimpetranten soude geadjudiceert werden de recredentie. maeckende eysch van costen ofte tot anderen fynen ende conclusiën, henluyden oirbaerlicxt zijnde.

Waerjegens van wegen den gedaechde was geallegeert, dat de heere ende vrouwe van Ochain onder anderen competerende waren de halsheerlicheden ofte hooge jurisdictiën van Snelreweerde, Lange Linschoten, Heeckendorp ende tVeer [1]), sulcx als heer Joan burchgrave van Montfoort deselve drye heerlicheden van hartoch Philips van Bourgoinge opten XXV Augusti XIIII^c XXVIII vercregen hadde, ende van deselve Joan successivelick opten voorseyden heere ende vrouwe van Ochain gecommen ende gedevolveert waren, tot exercitie ofte bedienings

1) Over de heerlijkheid tVeer of Yselvere zie men: Verslag omtrent oude gemeenten waterschapsarchieven in de provincie Utrecht over 1893 blz. 26 noot 5.

Digitized by Google

van welcke hooge jurisdictie, gevolge ende aencleven van dien over eenige jaren als drossart gecommitteert was de gedaechde in desen, die oock dienvolgende tvoorseyde drostampt beneffens het dijckgraefschap derzelver heerlicheden tot noch toe gestadelick bedyent hadde ende noch bedienende was. Dar alsoo, ten tyde de gedaechde in de bedieninge vant voorseyde officie gecommen was, ende oock daer te vooren geenne seeckere keure off ordonnantie en was geweest nopende de excessen ofte delicten, die in de voorseyde heerlicheden mochten werden gecommitteert, zulcx dat daerdeur dexcessen ofte delicten, die in de voorseyde heerlicheyt geschieden, by den gedaechde ende voorgaende drossaerden in der tijt nyet en conden werden gestraft naer behooren, nademael in cas van eenich exces den quaetdoenders oirsaecke gegeven werde, omme den officiers in der tijt nyet off heel weynich toe te vougen, overmits tot geennige excessen off delicten seeckere peynne off straffe en was gestatueert, soo hadden de voorseyde heere ende vrouwe, alle tselve considererende, omme daerinne behoorlick te voorsien, ende opdat de delicten ende missusen naer exigentie van der zaecke souden mogen werden gestraft, met advijs van die van heuren raede opten XXII Mey anno XV c negenentnegentich gemaect zeeckere ordonnantie, waernaer eennen ygelick sich aldaer in cas van exces soude hebben te reguleren. Op welcke voorseyde keuren ende ordonnantie aen de Gecommitteerde Raeden van de Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt versocht zijnde confirmatie ende aggreatie, was by de heeren Gecommitteerde Raeden deselve keure ofte ordonnantie alvooren gecommuniceert geweest mette burgemeesters ende regierders der stede van Oudewater ende daernaer met goetvinden van den raede van den heere ende vrouwe voorseyt mitsgaders van die van Oudewater by tusschenspreecken van Gerrit de Lange, alsdoen mede Gecommitteerde Raedt, daertoe specialick gecommitteert, in eenige poincten gealtereert; welcke voorseyde keure off ordonnantie sulcx by de heeren Gecommitteerde Raeden gealtereert ende gedaen registreren was, by Haere Ed. oock was geconfirmeert, geaggreëert ende geapprobeert met expresse last ende bevel, dat een ygelick, dselve aengaende, hem daernaer soude hebben te reguleren. Hoewel mitsdien dimpetranten wel behoort hadden naer de voorseyde keure ende ordonnantie hen gereguleert te hebben, waren

Digitized by Google

nochtans hen daervan beclagende aen desen Raede onder dexel van eenige possessie, by haer gepretexeert, van dat sy mede souden moeten staen over het maecken van alderhande keuren ofte ordonnantiën, de voorseyde heerlickheden ofte de ingesetenen van dien concernerende, hebbende op haer te kennen geven geïmpetreert mandament in cas van mainctenue, disponerende jegens den voorseyden Robbrecht d'Argenteau ende vrouwe Jenne van Merode. Waervan texploict gedaen zijnde by edicte binnen der stede van Oudewater, ende tselffve by missive overgesonden zijnde aen den gedaechde als drossart der voorseyde heerlicheden, was tselve by den gedaechde van wegen de voorseyde heere ende vrouwe geaccepteert, tevreden zijnde de saecke ten geprefigeerden rechtdage uuyt derzelver naem waer te nemen ende te defenderen. Ende dienvolgende de gedaechde uuyt crachte van dien gedachvaert zijnde voor den voorseyden Raede tot zeeckeren dage, hadden dimpetranten ten dage dienende geconcludeert, als vooren es verhaelt, daerjegens de g[eda]echde by de voorseyde middelen alvooren ontkennende der impetranten geallegeerde possessie, hadde geconcludeert tot subreptie ende obreptie ten fijnne van nyet ontfanckelick, dat dimpetranten haeren eysc[h en]de conclusie soude werden ontseyt, de gedaechde daervan geabsolveert, ende datter geenne provisie voor den impetranten en behoorde te vallen, maeckende eysch van costen, mitsgaders van schaden ende interessen, [deur d]impetratie van den mandamente geleden ende noch te lyden.

Ende naerdat dim[petra]nten voor replijcque by haeren eysch ende de gedaechde voor duplijcque by sijnne antwoorde gepersisteert hadden, waren part[yen by] den Hove geordonneert op haere differenten te schryven by memoriën ende [munimen]ten v[an r]echten ende van deselve mette verificatiën, daerby te vougen, te diennen onder den voorseyden Hove; welcke[nvolg]ende partyen hinc inde van memoriën gedient ende in rechten geconcludeert hebbende, ha[dden] meermaelen versocht, dat henluyden recht ende justitie soude werden geadministreert, tHof, met rype deliberatie van ra[ede] deurgesien ende overgewogen hebbende, alle tgene ter materie dienende was en[de ter saeck]en moverende, doende recht uuyten name ende van wegen de Hooge Overicheyt ende Graeffelicheyt van Hollandt, Ze[ela]ndt ende Vrieslandt,

Digitized by Google

maincteneert dimpetranten in de possessie vel quasi van [dat v]oi[r de] heerlicheden van Heeckendorp, Lange Linschoten ende Snelreweert geenne keuren sullen werden geobser[vee]rt dan degene, die gemaect sullen werden by den gedaechde. soo · hy procedeert met [advijs] ende bewillingen van die van den gerechten aldaer, ende dat alleenne in saecken de regieringe ende goede policie van de voorseyde dorpen aengaende, sonder dat in criminele off andere civile saecken de keuren, by den gedaechde met advijs van den voorseyden gerechten gemaect, sullen stadt grypen, dan naerdat deselve behoorlick sullen wesen geapprobeert; condemneert de gedaechde tmaecken ende publiceren van de keuren in questie af te doen, interdiceert hem van gelijcken meer te doen, ontseyt den impetranten heuren yerderen eysch ende compenseert de costen van den processe omme redenen.

Aldus gedaen in sGravenhage ende gepronuncieert den XXIIII[en] Mey XVI [c] acht. Toirconden tsegel van justicie van den voorseyden Hoogen Raede hyeraen gehangen.

By mynen heeren den president ende raeden van den Hoogen Raede in Hollandt.

(was get.) Rosa.

Digitized by Google

Digitized by Google

NALEZING.

Bij het doorzien van het 2e diversorium van Rudolf van Diepholt om na te gaan, of daarin ook stadsbrieven, die in deze uitgave moesten worden opgenomen, waren afgeschreven, viel mijne aandacht op een blad, dat blijkbaar oorspronkelijk niet tot het diversorium behoord had, maar daarin tusschen de folio's 178 en 179 was ingeplakt. Bij nader inzien bleek het een blad te zijn uit het Montfoortsche cartularium, dat ik blz. 307 van dit deel heb vermeld, en wel folio 163, dat inderdaad blijkens den inventaris van het archief der heeren van Montfoort (nº. 253) ontbrak. Op dit folio komt nu de hieronder afgedrukte keur van het kerspel van Linschoten voor. Zij verdient zonder twijfel in de Montfoortsche rechtsbronnen te worden opgenomen, daar zij de eerste eener reeks gelijksoortige keuren is geweest. Immers deze keur werd in 1432 vastgesteld door de buren van Linschoten; niet lang daarna namen die van Wulverhorst, Linschoter Haar, Vlooswijk en Diemerbroek haar in haar geheel over (zie hieronder). In 1438 werd zij met eenige wijzigingen en vermeerderingen vastgesteld voor Rateles en Yselvere (zie blz. 337). In hetzelfde jaar of in 1448 (het eerste vermeldt de cedul, in den inventaris der heeren van Montfoort onder nr 46 beschreven, in de rechtsbronnen van Montfoort als U aangehaald — zie blz. 308 — het tweede de sententie van 1608 — blz. 425) kwam eene diergelijke keur tot stand voor Achthoven, Heeswijk, Blokland, Willeskop en de rest van het kerspel van Montfoort. In 1523 eindelijk namen ook de ingezetenen van Snelrewaard c. a. (en Hekendorp? zie blz. 429) deze laatste ordonnantie over (blz. 421). Daar het stuk mij te laat in handen kwam om nog op zijne plaats onder de rechten van Montfoort afgedrukt te worden, volgt het hier.

Digitized by Google

I.

Int jaer ons Heren M IIII^{c} XXXII opten achten dach van Februario doe wilcoirden die ghemeine gebueren van Linscoten eendrechtelic by goetduncken ende consent sheren van Montfoirde, dair sy hem om baden ende begeerden, alsulke punten, als hierna bescreven staen te houden in horen kerspell om ruste ende vrede te houden binnen horen kerspell.

1. In den yersten so wie den anderen loggende in arren moede, die sal verboren een halve boet, so in den lande gelegen is.

2. Item so wie den anderen mitter vuyste sloege off mitten voet stiet, die sal verboren een halve boet voirscreven.

3. Item so wie een sweert of messe toge off pieck off staff off ennigerhande wapen, dair yemant mede gheanxt worde, die verboirde een hoghe boet voirscreven.

4. Item so wie mit enniger boge scote off den andren een koirwonde stake, die verboirde twe boeten voirscreven.

5. Item so wien men van sheren wegen enen vrede eysschede, die sal verboren vijf pont goids gelds tot elker weygeringhe tot drien reisen toe. Ende waert, dat hys nochdan niet en gave, so sullen die ghemeine gebuere dies mans seker wesen om dien den heere te leveren. Ende wair yement van den gebueren, die dairtoe gheyscht worde dat recht te sterken ende hys dan niet en dede, die verboirde een hoge boet, also mennichwerven als hy dairtoe geëyscht wert van sheren weegen.

6. Item waert, dat enich wijf yement te hoefde sprake mit quaden woirden, die verboirde een hoge boet off den steen te dragen om die stede van Montfoirde.

7. Item alle voirscreven boeten sullen by nacht dubbelt wesen.

8. Item so wien men van desen voirscreven koren betuygen mach mit gebueren, die en salre geen onschout voir doen mogen.

II.

Item die buer gemeenlicken van Wulvenhorst, van der Haer ende van Vloeswijck ende Diemerbroeck hebbèn, in alre maten als vuerscreven staet, by onsen goetduncken die wilkuer gemaeckt ende geleyt in hueren ban ende buert.

Digitized by Google

INHOUD.

Bladz.

Wijk bij Duurstede 1
A. Poortboek 9
B. Rechtsboek van Jacop van Hollant 105
C. Verschillende ordonnantiën en usantiën 185
D. Ordonnantie van 1598. 229
E. Vonnissen, gewezen door het gerecht. 293
Bijlage. Het Stichtsche landrecht 299
Montfoort 303
A. Landcedul 311
B. Ordonnantie op het hof van appèl te Montfoort 343
C. Verschillende ordonnantiën van den heer en het gerecht . 355
D. Ordonnantie op de boeten en breuken 371
E. Dingtalen 379
F. Vordelrecht 381
G. Costumen en usantiën 383
H. Rechtsbronnen van Snelrewaard en Hekendorp 421

Digitized by Google

Digitized by Google

ERRATA.

Pag. 7 r. 10 en 11 v. o. staat: „onderzocht"; lees: „onderzocht en vastgesteld".
ald. r. 11 v. o. staat: „daarna in het concept"; lees: „daarin bij de eindredactie".
Pag. 36 XLIX art. 2 voeg bij deze noot: „Vgl. XXIX".
ald. r. 1 v. b. staat: „sylude"; lees: „sy lude".
Pag. 46 LXXVIII voeg bij deze noot: „Vgl. X—13".
„ 75 r. 2 v. b. staat: „baenstat"; lees: „barnstat".
„ 111 noot 1 staat: „herhaald"; lees: „herhaalt".
„ 124 r. 14 v. o. staat: „half"; lees: „haef".
„ 129 LXXIV art. 4 voeg bij deze noot: „Vgl. X".
„ 130 r. 3 v. o. staat: „twecn"; lees: „tween".
„ 131 is abusievelijk van LXXVII overgesprongen op LXXXVII.
„ 139 noot 1 voeg bij: „Vgl. LXI".
„ 149 LXXXII voeg bij deze noot: „Hetgeen hier gezegd wordt aan den Saksenspiegel ontleend te zijn, is noch bij De Geer noch bij Homeyer te vinden. Daarentegen komt het voor in den aanhef van het Utrechtsche liber albus (Muller I blz. 3), waaraan Q. het echter niet heeft ontleend, aangezien daar de vermelding van den Saksenspiegel ontbreekt.
„ 166 CLX art. 2 voeg bij deze noot: „Dit art. is (bij vergissing blijkbaar) ontstaan door het samensmelten van twee artt. Vgl. CLXXIV — 2 en 4.
„ 171 r. 6 v. o. staat: „bieden"; lees: „beiden".
„ 179 CLXXIV voeg bij deze noot: „Vgl. CLX".

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

WIDENER LIBRARY
HX 61HR F

Digitized by Google

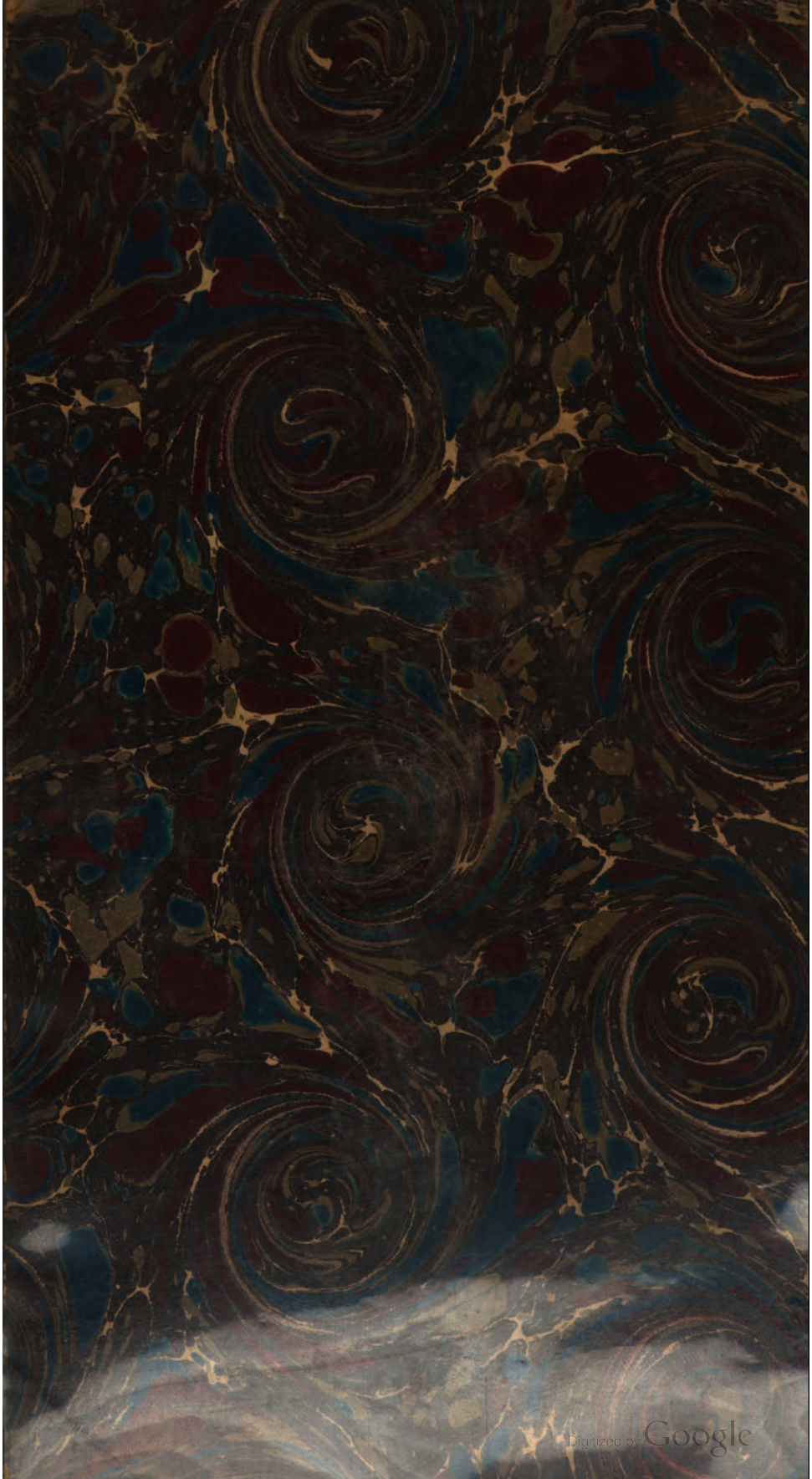
Digitized by Google